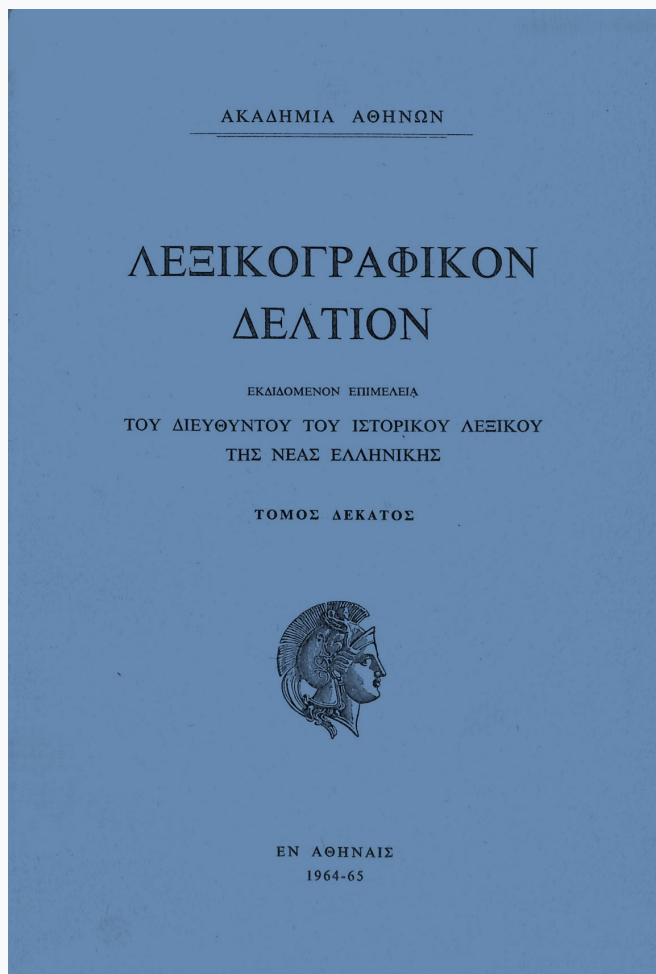

Lexicographic Bulletin

Vol 10 (1965)

Lexicographic Bulletin

Τροπή τῶν συμφῶνων ΤΖ καὶ ΤΖ εἰς Σ καὶ Ζ εἰς τὰ νότια ἰδιώματα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς

Stavros Manesis

doi: [10.12681/ld.40501](https://doi.org/10.12681/ld.40501)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1964-65

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
<i>Ἀναστασίου Καραναστιάση</i> : Ἡ φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Κῶ	3- 96
<i>Σταύρου Μάνεση</i> : Τροπὴ τῶν συμφώνων ΤΣ καὶ ΤΖ εἰς Σ καὶ Ζ εἰς τὰ νότια ἰδιώματα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς.....	97-179
Βιβλιοκρισίαι	181-190
Πίναξ λέξεων	191-192
Διορθωτέα	193

ΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΤΣ ΚΑΙ ΤΖ ΕΙΣ Σ ΚΑΙ Ζ ΕΙΣ ΤΑ ΝΟΤΙΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΙΔΙΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

α/ Αναφερόμεναι εἰς τὸ Ἀρχεῖον καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν:

ΑΙΑ : Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΙΑ : Ἱστορικὸν Λεξικόν.

ΦΚ : Ἰδιόγραφα δελτία Φαίδωνος Κουκουλέ ἀποκείμενα εἰς τὸ ΑΙΑ καὶ συντασσόμενα ἐπ' εὐκαιρία κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐργασίας του ὡς συντάκτου (1911-1926) καὶ διευθυντοῦ τοῦ ΙΑ (1926-1931).

ΧΙΑ : Χειρόγραφον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ¹.

ΧΚ : Χειρόγραφον (Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου) Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἀντιγράφων (τῶν ἀπολεσθέντων ἀρχικῶν) ἀποκειμένων εἰς τὸ ΑΙΑ.

β/ Εἰς ἀνεκδότους χειρογράφους κώδικας ἐκ Μυκόνου ἀποκειμένους εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ):²

Κῶδ. 1729 - (ἔτος) ὑπ' ἀριθ. 55. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ΓΑΚ, «Χαρτῶος 0,265 × 0,09 φφ. 6. Σπάραγμα καταστίχου περιέχον τὴν σύναξιν τῆς δεκατίας τῆς κριθῆς, τοῦ οἴνου κλπ. ἀπὸ 1729».

Κῶδ. 1769 - ὑπ' ἀριθ. ΓΑΚ 60: «1769 μαρτίου πρώτη. Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρωνιαῆς τοῦ κεφαλοχάρασσοῦ πανδρεμένων καὶ ἐλεύθερων τὰ ὀνόματά τους ὀλονῶν».

Κῶδ. 1791 - ὑπ' ἀριθ. 76. Κατὰ τὴν σημείωσιν τῶν ΓΑΚ, «Ἀλφαβητικὸν κατάστιχον κατοίκων τῆς Κοινότητος μετὰ σχετικῆς κινήσεως λογαριασμῶν τοῦ 1791-92» — ἐνῶ πρόκειται περὶ λογαριασμῶν τοῦ γνωστοῦ καὶ ὡς «καντζιλλιέρη» ἐμπόρου Ἰγνατίου Παρθένη — «Χαρτῶος 0,295 × 0,20 44-53 ἀνευ περιβλήματος».

γ/ Βραχυγραφίαι τόπων:

Αἱ καθιερωμέναι εἰς τὸ ΙΑ.

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς, μετὰ τὸ ΧΙΑ, δηλοῖ τὸν ἀξ. ἀριθμὸν τοῦ χειρογράφου καὶ ὁ δεύτερος τὴν σελίδα. Ὅπου παρὰ μυκόνιον τύπον σημειοῦται ἀπλῶς *I. Βογιατζ.*, τοῦτο δηλοῖ ὅτι οὗτος ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 370 ΧΙΑ (ἐξ Ἄνω Μερᾶς Μυκόνου, κατ' ἀποστολὴν Ἀκαδ. Ἀθ. τὸ 1922) τοῦ Ἰωάννου Βογιατζίδου, ὁμοίως διατελέσαντος συντάκτου (1914-1925) καὶ διευθυντοῦ (1925-1926) τοῦ ΙΑ, ὁ δ' ἀκολουθῶν ἀριθμὸς τὴν σελίδα.

2. Εἰς τὰς παραπομπὰς ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὸ ἔτος γραφῆς τοῦ κώδικος, ὁ δὲ δεύτερος τὴν σελίδα ἢ τὸ φύλλον (τὸ τελευταῖον δηλοῦται ἰδιαιτέρως).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

“Όταν κατά τὸ ἔτος 1930, μετὰ μακρὰν ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ἀπουσίαν, μετέβην εἰς τὴν γενέτειράν μου νῆσον Μύκονον, μεταξὺ τῶν πρώτων, τὰ ὅποια μὲ ἐξένισαν ἀκούοντα ἐκ νέου τὸ ἐντόπιον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὑπῆρξε καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι οἱ συμπατριῶταί μου προέφερον διὰ τῶν σ καὶ ζ τὰς λέξεις τὰς ἐχούσας τσ ἢ (ν)τζ ἀντιστοίχως ἐν τῇ κοινῇ νεοελληνικῇ, ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀδιακρίτως, καὶ δὴ οὐ μόνον τὰς ξένης — τουρκικῆς, ἰταλικῆς, σλαβικῆς ἢ ἀλβανικῆς — προελεύσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τῶν ἀρχαίων (κ)τι, σθ-στ, σ(σ), ψ, νθ, δι ἢ ὀνοματοποιίας περιεχούσας τοὺς φθόγγους τούτους ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλουμένῃ ἑλληνικῇ.

Συγκεκριμένως, ἀντὶ τῶν τσουβάλι, τσουκάλι - πιάτσα, πιτσούνι - ἀτσίδα, γαλασίδα, βουσί, κασσούφης, τσιλῶ - ἄτσαλος, τσαγγάρης, κότσυφας, τσόχος -κο(ν)-τσομύτης, κο(ν)τσόριος, κο(ν)τσοκέφαλος - κατσάβραχα, κασσαρίδα... πρόεφερον σουβάλι, σ'κάλι - πιάσα, πισούνι - ἀσίδα, γαλασίδα, βουσί, κασσούφης, σιλῶ - ἄσαλος, σαγάρης, κότσυφας, σόχος - κοσομύτης, κοσόριος, κοσοκέφαλος - κασάβραχα, κασσαρίδα... ἀφ' ἐνός, ἀντὶ δὲ τῶν μελι(ν)τζάνα, μπουρά(ν)τζα - τζάκι - τζίτζικας, κτλ., πρόεφερον μελιζάνα, βουράζα - ζάκι - ζίζικας, κτλ.

Τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφάνη τότε παράδοξον, δι' ὃ καταγράψας ἀρκετὰ παραδείγματα συνέταξα μικρὸν ἄρθρον πληροφοριακοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος, τὸ ὅποῖον ἔθεσα ὑπ' ὄψει τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ὡς φροντιστηριακὴν ἐργασίαν.

Ἐπειδὴ ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου παρετήρουν ὅτι τὸ φαινόμενον εἶτε κατ' ἀμφοτέρας τὰ σκέλη (τσ-σ καὶ τζ-ζ) ἢ κατὰ τὸ ἕτερον καὶ δὴ ὡς τσ > σ-σ ἢ τζ > ζ-ζ ἐπιχωριάζει καὶ εἰς ἄλλας νήσους τῆς νοτιανατολικῆς Ἑλλάδος κυρίως (Κυκλάδων - Δωδεκανήσου, Ἰκαρίαν ἀλλὰ καὶ Χίον, προσέτι δὲ εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν), ἐνόμισα ὅτι τοῦτο, ἄτε ἀπαντῶν ἐν μεγάλῳ καὶ συνεχεῖ πως τμήματι τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, παρουσίαζεν ἰκανὸν ἐνδιαφέρον καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας μελέτης. Διὰ τοῦτο ἤρχισα συγκεντρῶν σχετικὸν ὕλικόν καὶ στοιχεῖα οὐ μόνον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐκ πάσης ἑλληνικῆς ἢ ἑλληνοφώνου περιοχῆς ἀπόκειμένων χειρογράφων, καθὼς καὶ τῶν βιβλίων καὶ ἄρθρων γλωσσολογραφικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀνατιθεμένας μοι ἀποστολὰς πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὕλικου (κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1960, 1961, 1962, 1963 καὶ 1964).

Ἐξ ὅλων τούτων κατέληξα εἰς τὰ ἐξῆς πορίσματα ὡς πρὸς τὴν ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου :

Α/ Ἀπαντᾷ ὀργανικῶς 1/ ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς μορφὰς τσ > σ καὶ τζ > ζ μόνον ἐν Μυκόνῳ. Οὕτω ἔχομεν : βουσί > βουσί, τσιλῶ > σιλῶ, — τζίτζικας > ζίζικας, βουράτζα > βουράζα, κττ.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Κῶ: σκα(ν)τζόχοιρος > σκαζ-ζόχοιρος, κττ.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετὰ τάσεως πρὸς τὸ ἀπλοῦν ζ, ἐν Χίῳ. Παραδ.: ἀβιζ-ζῆς, ἀνηβαζ-ζάρω, καὶ -αίρω, ζ-ζάτσι, ζ-ζάμι, ζ-ζαμί, ζ-ζερεμές, ζιζ-ζικας, μελιζ-ζάνα, μπογιαζ-ζῆς, μπρουζ-ζένος, νεραζ-ζούλα, παζ-ζάρια, σκαζ-ζόχοιρος, τέζ-ζερης, χαζ-ζαργκιά... παρὰ τὰ ζαναμβέτης, ζιεράκι, ζίφος, ζούντα, κοραζίνα, μαζέττα, μπρουζίτικος, χαζαριά...

4/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ, μετὰ σποραδικῶν παραδειγμάτων ζ-ζ, εἰς τὴν Ἄμοργον καὶ τὰς ὑπὸ Ἄμοργίνων ἐποικισθείσας γειτονικὰς νησίδας Δονοῦσσαν, Σχινόουσσαν, Ἡράκλειαν καὶ Κουφονήσιον. Παραδ.: ἀζαμῆς, ἀλαζᾶς, ἀνεβαζάρω, βιόλαζης, βολτεζάρω - βορτεζάρω - βολεζάρω, γαζάκι - γάζος, γανοζῆς - γανουζῆς, γεμιζῆς, γενατιζῆς, γλεζές, γλυκαζῆς, δυναμιτιζῆς, ζάκι, ζάμι, ζαμί, ζάμπα (<τζάμπα - τσάμπα), ζαναμβέτης, ζάνερο, ζάρα, ζέπη, ζερεμές, ζίβα, ζιέρι, ζίζικας, ζίρος, ζονταριστός, ζούφκιος, καβαζάρω - καβεζάρω, καλαιζῆς, καλικαζάροι, καπνουζῆς, Καραζᾶς (καὶ ἐξ αὐτοῦ τοπων. Καραζαριά, ἦ), καφεζῆς, κοζά(μ), κορτεζάρω, λόζα, Λουρέζος (<Λωρέντζος), μαζέττα, μαζούνι, μαζουράνα, μαϊζάρομαι, μελιζάνα, -άκι, -ζανίς, βαζάγι (<μπατζάκι), μπαζανάκης, βρουζος - βρουζοκούδουνο, νεράζι, -ζά, ὄργαναζῆς, -νιζῆς, παραγαζῆς, πεζουνάτσι (<κοιν. πιτσουνάκι)¹, πιριονιζῆς (<πιριονιτζῆς), ρακεζῆς (<ρακιντζῆς), -εύω, -ζό (<ρακιντζεύω, ρακιντζειό), ρεμέζο, -άρω, σκαζόχοιρος, στάζος, τέζερης - δέζερης, φαναρζῆς, φλιζάνι, φουρνελλαζῆς, Φραζέσκος (<Φραντζέσκος - Φραγκίσκος), φραζόλα, χαζάρι, χαρζιλίκι, -ίτσι, χωραταζῆς... παρὰ τὰ ζ-ζάμι Ἡρ. ζ-ζάν-νερα Ἡρ. ζ-ζέπη Ἄμοργ. μαζ-ζούνι Κουφον. μελιζ-ζάνα Δον.

5/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ-σ ἐν Καρπάθῳ καὶ Κάσῳ. Παραδ.: τσιλόνερο > σ-σιλόνερο Κάρπ. τσαμβι > σ-σαμβι Κάρπ. τσανάκι > σ-σανάκι Κάσ. τσακάλι > σ-σακάλι Κάσ. κάτσουνας > κάσ-σουνας Κάρπ. ἀπλατσοβύζα > ἀπλασ-σοῦζ-ζα Κάσ. βαλατσίνα (<γαλατσίνα) > βαλασ-σίνα Κάρπ., κττ.

Β/ Ἐν ἱκανῇ ἐκτάσει 1/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ, κατὰ σειρὰν συχνότητος, ἐν Ἄνδρῳ, Τήνῳ, Σερίφῳ, Σύρῳ. Πρὸς στατιστικὴν ἐξακριβώσιν τοῦ πράγματος ἐμελέτησα χειρόγραφα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἐκ τῶν νήσων τούτων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἐξ Ἄνδρου, τοῦ *I. Βογιατζίδου* (περιέχον ὑλικὸν τοῦ νοτίου ἰδιώματος αὐτῆς, ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ συλλογεύς)² διεπίστωσα τὰ ἐξῆς: Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἑκατὸν περίπου λέξεων, αἵτινες κοινῶς ἢ συνήθως προφέρονται μετὰ τοῦ φθόγγου τσ, κατὰ ποσοστὸν 60% ὑπάρχει μεταβολή: ἀλάσι - ἀλασίζω, ἀσουβάλος, -λιά, γαλασίδα, Γλισούρα (τοπων.), γλισόχωμα, καλλιβρούσης, κασαρίδα, -διάζω, κάσαρο - κασάρχοδας - κασόγαρο, κόσι, κοσινοελιά, κόσινας - Κοσίνοι (τοπων.), κόσος, κουσός - κούσα κούσα - κούσαυλος, (-αύλα, -ικο) - κουσάφτης - κουσοδόδης - κουσοτσέφαλος, κουσόριος - κουσόφτερος, -νιάζω, κουσουλιά, -λῶ, -λίζω - κούσουλο, Κουσουλιάς (παρων.), κουσούνα, -νόπαννο, κουσουνάδα, μασόξυλο, ἄσσα, βουσουνάρι (καὶ τοπων.), ξεσαβίζω, παρασουνάκι, -ιάζω, πέσα - πεσοπούλα (ἢ κοιν. πετσέττα) - πεσόσνκο (εἶδος χονδροφλοίου σύκου), πίσικας (<πίτσικας - πίτικας -

1. Διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου *πετζουνάκι.

2. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἄνδρ. Χρον.

πέτακας=σκώληξ τυροῦ), προβάσι (καὶ τοπων.), σαβούνα, σαδίλα, σιλῶ, σιβῶ, σ'κάλι (<τσουκάλι) καὶ τὰ παράγωγα καὶ σύνθετα σ'καλούδα, -ούδι, σ'καλιάρης (=ἀγγειοπλάστης), Σ'καλαρειά (τοπων.) - σ'καλόκουπα - σ'καλόπιασμα, σουράπι, τρισάνα (<ἰτ. *terzana* = τριταῖος πυρετός)... παρὰ τὰ : ἀγρατσούνιστος, ἀγριοκάτσικο, 'μασιτικός (<αἱματίτικος), ἀκατσάρωτος, ἀξετσιπίωτος, ἔτσι, κατσαίρων, μπάτσα, -ίζω, μπεκάτσα, παπούτσι, παρτσινέβελος, πατσαβούρα, πετσι, πιτσουλῶ, ρετσέλι, σουλάτσο, στρωμάτσα, τσατσιαστός (<τσακιστός), τσαλαπατῶ, τσαλαπετεινός, τσάππα, τσατάλι, τσατίρι (=εἶδος μαχαιρίου), τσέρκι, τσερνίκι, τσιγκέλι, ἀτσικνίδα, τσιμινιέρα, τσιμούχα, τσιβουκάτσι (=εἶδος ἐξαρτήματος ἱστιοφόρου), τσιρμόνια, τσήτα, τσούζω, τσουλί, τσουβές, τσουρουφλίζω, τσουτσοῦ...

Σημειωτέα ὡσαύτως ἐνταῦθα τὰ παράλληλα, παράγωγα τῆς αὐτῆς λέξεως : κάρσα, καρσοβελόνα, καρσόξυλο, ἀφ' ἑνός, καὶ καρτσώνομαι, ξεκαρτσώνομαι, ἀφ' ἑτέρου· πέσα, πεσοπούλα, παρὰ τὸ πετσι.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 361 ΧΙΑ (ἐκ Τήνου, τοῦ αὐτοῦ) περιεχομένων τεσσαράκοντα περίπου σχετικῶν λέξεων, εἰς τὸ ἥμισυ τούτων ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον : σαλόπετρα (πιθ. <ἀτσαλόπετρα, περὶ οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου ὁ τύπος μετὰ τοῦ τσ φέρεται ἐκ Ζακ. Θήρας Κρήτης Πελοπν.), γαλασίδα, κασάρω, κασοῦν', κολασιό, κουσάγρελο, κ' φεσιού τό, μεσεσιόλα, παρασοῦκλι, προβάσ', σαλσίς' (<ἰτ. *salsiccia* =ἀλλᾶς), σαγαρειό, σαβί, σαβούνια - διπλοσάβουνο, σάβουρο, σ'βάλ', σοχίτικος, σόχος... παρὰ τὰ ἀμετάβλητα ἄτσαλος, γλίτσα, ἔτσι, κ'τσόπλυσ', μάτσα, πετσάλι, πετσέττα, ρετσιβέρω, ἀρετσιίν' ἢ, ταράτσα, τσαγίλια, τσακώνω, τσαλαπατῶ, τσιληπουρδῶ, τσ'κάλ', φοντσιόνα (=πανήγυρις), φόρτσος (=ἰσχυρός, ἐπὶ ἀνέμου).

Ὁ συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἀθ. Κωστάκης, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 824 ΧΙΑ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου (τὴν ὁποίαν ἐπεσκεύεθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1963, κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) παρὰ τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τσ καὶ τζ τύπων σημειοῖ ἐκ μὲν τῶν προμνημονευθέντων τὰ : γαλασίδα, κουσάγρελο (καὶ κοσάγρελο) καὶ προβάσι (ἐν ἄλλῃ θέσει πληθ. προβάσια), τὸ Σόχος ὡς ἐπών. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850-), ἀφ' ἑτέρου δὲ παραθέτει, σημειωτέον, ὅπως τυχαίως καὶ ἄνευ ἰδιαίτερας μνείας τοῦ φαινομένου, τὰ : γλίσα, κασάκια=γαττάκια), κ'σουριά (ἢ ἐν Μυκόνῳ κ'σουροῦ = εἶδος μικροῦ ἰχθύος), νυφίσα, μάσι καὶ μασόβεργα (τὸ ἄ. ματσόξυλο), πεσέττες (παρὰ τὸ ἐν ἄλλῃ θέσει πετσέττες), σ'μπογιάνν'ς (καὶ σ'μπογιάνν'δες, ἐν ἄλλῃ θέσει), φιλιόσος καὶ -ιόσα. Σημειοῖ ἐπίσης τὸ ἐκ παλαιοῦ δημοτολογίου ἐπών. Κασάροχος (πβ. τὸ ἐξ Ἄνδρου κασάροχος). Ἰδιαίτερος σημειωτέον τὸ τοπων. Κουσίγια, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐκ Μυκόνου Ἄνδρου Κοσίνοι ὑποδηλοῖ ἴσως τὴν παλαιότητα καὶ ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου. Πβ. καὶ τὰ προσηγ. κόσινας, κοσινοελιά, ἐξ Ἄνδρου, καὶ τὰ κουσάγρελο - κοσάγρελο ἐκ Τήνου, παρὰ τὸ αὐτόθι κουτσ'νάγριλον.

Σημειωτέα τέλος ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου τὰ παραδ. : Ἀζίγανος, (πληθ. Ἀζ'γάν' οἱ) ἀζ'γαναρειό τό, ἀζίδα, ζ'βίδια, ζ'βῶ, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν τύπους Ἀτζίγανος, ἀτζίδα, τζιβίδια, τζιβῶ, παρὰ τοὺς κοινούς Ἀτσιγγανος, ἀτσίδα, τσιμπίδα, τσιμπῶ.

Ὅμοια πρὸς τὴν ἐν Τήνῳ ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν Σερύφῳ. Οὕτω ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 379 ΧΙΑ τοῦ *I. Βογιατζίδου* καὶ ἰδίως ἐπιτοπίου ἐρεῦνης σημειῶ τὰ ἐξῆς

παραδ.: ἀγλισίδα (<γαλατσίδα, περί οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ.), γλισιάζω, κάρσα, καρσόξυλο, κασίκα - κασίκια παρὰ τὸ κασ-σικάκι (τοῦ *I. Βογιατζ.*), κασούλι, κοσάνι, κούσουλα, κουσουνάδα, μάσα - μασοκόπι, βονάσα, πεσέττα (παρὰ τὸ πετσέττα), πεσι (ἀλλὰ καὶ πετσώνω), πισούνι, ρεσίνα, σαγάρης, σάππα, σικάλι (<τσικάλι - τσουκάλι), -λᾶς (ἀλλὰ καὶ τσικαλόχωμα), σίκλα (<τσιχλα - κίχλη), σίλα, -ίζω, σιβίδι, σιβούρι, σίρος, σίσικας (<τσιτσικας - τζιτζικας), σιτώνω, φόρσος (=ἰσχυρός)... παρὰ τὰ : ἀτσιδα, βατσέλλι, βουτσαῖς, ἔτσι, καπροπέτσι, κατσάγριλας (καὶ -ελας), κατσάρω, κασίκα, κότσος (=ἄρην πέρδιξ), βρεκάτσα (<μπεκάτσα), παπούτσι, πιάτσα, ταράτσα, τσακί (=κλαδευτήρι) τσακμακίζω, τσαβᾶτος, τσάβουρο, τσέτουλα, τσοπάνης, τσουβές (καὶ τζουβές), φιλιότσος, φουρνέτσου (<φουρνόφτυο)...

Ἐκ Σύρου (Ἐρμουπόλεως, ΧΙΑ 339, τοῦ αὐτοῦ συλλογέως) σημειῶ τοὺς τύπους : γιάσος (τὸ ἀλλ. γιάτσο = παγωτό), καρσόξυλο, κασαρίδα, κολλησιᾶνοι, μούσουνο, πεσί, προβασουλιά, σιβούρα (<τσιμπούρα) - σιβουριασμένος, σιλιάρικος, σίσικας, χωμασοκοπριά (<χωματσο - <χωματο-)... παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμεταβλήτων.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ>ζ ἐν Σίφνῳ, Τήνῳ, Σύρῳ, Ἄνδρῳ, Κάσῳ, Κιμώλῳ, Λειψοῖς.

Ἐκ Σίφνου σημειῶ τὰ παραδ. (ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 380, τοῦ αὐτοῦ, καὶ 589, ΧΙΑ τοῦ συντάκτου Ἰστ. Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθ., *I. Πούλου*) : Ἀζαμιά, ζάκι, ζάμι, ζέπη, ζίζικας, ζουβαέρι, ζουβαερ'κά, ζόγος, καβεζάρω, λόζια, ρεμέζιο, -άρω, σκαζόχοιρος. Τινὰ τούτων ἤκουσα καὶ προσωπικῶς ἐπὶ τόπου. Ὡς γνωστόν, ἐν Σίφνῳ ἐπιχωριάζει τὸ ἀντίστροφον φαινόμενον, τοῦ ζ(>ν)τζ : ἀγοράντζω, τζεστός, βρακοντζώνη, γατζία, πίντζηλος, τζάχαρη, ντζερβός, τζηλειά, μαντζί, κλπ. — τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ὁ προμνημονευθεὶς *I. Πούλος*¹.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ γλωσσαρίου Τήνου ἐξάγεται ὅτι ἐκ τῶν 25 περίπου παραδειγμάτων τῶν ἐχόντων ἀρχικῶς τὸν φθόγγον τζ, εἰς τὰ ἡμίση παρατηρεῖται μεταβολή : Ἀζίγανος (πληθ. Ἀζ'γάν' οἱ) - ἀζ'γαναρειό, ἀζίδα, ἄζουρας, ἀραζοῦ, ζάβουρο, ζάρα, ζίζ'κας, ζ'βίδια, ζ'βῶ, λούζα... παρὰ τὰ Ἀλατζᾶς (ἐπών.), ἄτζαπα, γατζοῦν', καπάτζα, ματζουράνα, σκάτζα, σταίτζος, τέτζερες, τζάκι, Τζιρᾶς (ἐπών.), χατζατζάρι...

Ἐκ τοῦ χειρογρ. τῆς Σύρου σημειῶ τὰ : ἀβζήης, ἄζουρας, ζαβούνα, ζερεμές, ζουφός, μανέζο, ἀέτζερες.

Ἐκ τῶν 15 περίπου σχετικῶν λέξεων τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Ἀνδριακὰ Χρονικά, εἰς τὰς ἡμισείας παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον : ἄζουρας, ἀζώναρος, ἀραζοῦ, ζίζικας, ζόβος (<ἐν. *zombō*), ζόχος, λούζα... παρὰ τὰ τζάκι, τζαναβέτης, τζόγος, τζουβά, τζουβαερικό, τζουτζές, ρατζονᾶτος, μελιτζανᾶτο, μετζαρόλα, κουϊμιτζής, κοτζάμου.

Ἐκ Κάσου σημειῶ τὰ : βορταζάρω, -αίρω, γαζώνω, ζελάτης, ζοβαεράκι, χαζιαράκι...

1. Βλ. Γλωσσ. Σίφν., 148.

Ἐκ Κιμώλου (ΧΙΑ 340, τοῦ *I. Βογιατζ.*) τά: ζάμβα, καβεζάρω, μαζιαούρα (<μαντζαδούρα), Χαζῆς (ἐπών.), χαζιράκι (<χαντζαράκι).

Ἐκ Λειψῶν (ΧΙΑ 700γ, τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: βιάζο, καβαζάσω, μαζαδούρα, μελιζανίς, μπουμβουρζῆς.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετὰ τινων παραδειγμάτων ζ-ζ, ἐν Καρπάθῳ, Ἄλικαρνασσῶ, Σερίφῳ, Τήλῳ, Λέρῳ.

Ἐκ Καρπάθου (ἐργασίαι Ἐμμ. Μανωλακάκη καὶ Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου) σημειῶ τά: ἄζα - ἀνζί, (βλ. ΙΑ ἐν λ. ἀντζα - ἀντζί), ἀζώναρος, ἄχαρζος, κιμινζῆς, νερανζούλα, χαζάρι... παρὰ τὰ ζ-ζάμι, Χαζ-ζῆς.

Ἐξ Ἄλικαρνασοῦ (βλ. ἀναλ. πίν.) τά: ζίζικας, ζόχος, μεζίτι, βροῦζος, παζανάτσης, πελεζίτσι (<μπιλετζίκι), προβέζα, παρὰ τὸ ζ-ζέπη.

Ἐκ Σερίφου (ΧΙΑ 379, τοῦ *I. Βογιατζ.* καὶ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τοῦ γράφοντος) τά: ζάκι, κοζά (<κοτζά-μ), λόζια, μαϊζάρεται, λασιζῆς, παρὰ τὸ λασιζῆς καὶ τὰ ἀμετάβλητα ἄτζαπα, γατζουρίδα, μελιτζάνα, πατζανάκης...

Ἐκ Τήλου (ΧΙΑ 724, τοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: γαζουνιάζω, ζαμί, νεραζομαουλάτος, χαζεράκι... παρὰ τὸ καβαζ-ζάρω.

Ἐκ Λέρου (ΧΙΑ 700β καὶ γ, τοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: μβογιαζῆς, παραγαζῆς, παρὰ τὸ προβέζ-ζα.

4/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Ἰκαρία¹.

Γ/ Σποραδικῶς 1/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ ἐν Σίφνῳ, Φολεγάνδρῳ, Ἴω, Νάξῳ, Κῶ, Καρπάθῳ, Μεγίστῃ, Χάλκῃ, Σύμῃ, Κύπρῳ, Χίῳ, Ζακύνθῳ.

2/ (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Σύμῃ, Λέρῳ, Τήνῳ, Καλύμνῳ, Ἄλικαρνασσῶ, Καππαδοκίᾳ, Σερίφῳ.

3/ (ν)τζ > ζ ἐν Νισύρῳ, Πάτμῳ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα μετὰ τῶν λοιπῶν μὴ καταγραφέντων ἐκτίθενται εἰς ἄλλας σελίδας² ἀναλυτικῶς, λεπτομερῶς καὶ συγκριτικῶς κατὰ τύπους καὶ τόπους ὑπομνηματισμένα.

Ὡς πρὸς τὴν Μύκονον, τὸ φαινόμενον ἔχει μέχρι τοῦδε ἱκανῶς ἀρχειοθετηθῆ, ἀφοῦ πλὴν τοῦ προσωπικοῦ μου ὕλικου (ἤδη ἀπὸ τοῦ 1930) ἐκ τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου καὶ τῶν πέριξ, τὸ 1922 ὁ Ἰωάννης Βογιατζίδης κατ' ἐντολήν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς ὁποίας ὡς συντάκτης εἰργάζετο, συγκεντρώσας γλωσσικὸν ὕλικόν ἐξ Ἄνω Μερᾶς, τοῦ ἐτέρου τῶν συνοικισμῶν τῆς νήσου, ἐσημείωσεν εὐσυνειδήτως ἱκανὰ παραδείγματα, χωρὶς ὅμως νὰ προβῆ εἰς περαιτέρω ἔρευναν τούτου³.

1. Βλ. τὰ ἐν σελ. 105 παραδ. τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὅστις ἀναφέρει ὅτι τὸ φαινόμενον παρουσιάζεται «συχνά» ἐν τῇ νήσῳ.

2. Βλ. σελ. 111 κέξ. τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

3. Βλ. ΧΙΑ 370. Ὅτι ἐπεσήμανε καλῶς τὸ φαινόμενον, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν καταγραφὴν τῶν τύπων δὲν τοποθετεῖ τούτους εἰς τὰ γράμματα σ, ζ, ἀλλὰ τσ, τζ, καὶ σημειοῖ τὴν ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων ἐπιγενομένην διαφοροποίησιν.

Εἰς συλλογὰς τοῦ αὐτοῦ ὀφείλονται ἄλλα παραδείγματα ἐκ Τήνου¹, Ἄνδρου², Σύρου³, Σερίφου⁴, Σίφνου⁵ καὶ Κιμῶλου⁶.

Τὰ ἐκ Κύθνου παραδείγματα ἤντησα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 283 ΧΙΑ καταρτισθέντος, ὁμοίως κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1920 ὑπὸ τοῦ τότε συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ μετέπειτα καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Φαίδωνος Κουκουλέ, καθὼς καὶ ἐκ προσωπικῆς μου ἐπισκέψεως κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1964.

Διὰ προσωπικῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως ἐπίσης, ἐν ἀποστολῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατέγραψα παραδείγματα ἐξ Ἴου, Σικίνου, Φολεγάνδρου κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1960· ἐξ Ἡρακλείας, Σχινούσσης, Κουφονησίου τὸ θέρος τοῦ 1961· ἐξ Ἀμοργοῦ καὶ Δονούσσης τὸ 1962⁷ καὶ ἐκ Σίφνου, Σερίφου, Κιμῶλου τὸ θέρος τοῦ 1963. Ὡσαύτως ἐκ Κῶ κατὰ σύντομον ἐκεῖ ἐπίσκεψίν μου (θέρος 1961).

Πλὴν τῶν ὑπ' ἀριθ. 690 (ἐκ Πάτμου), 690α (Ἀστυπαλαίας), 700α (Νισύρου), 700β καὶ γ (Λέρου), 700γ (Λειψῶν), 724 (Τήλου), 726 (Σύμης), 727 (Καλύμνου), 782 (Μεγίστης), 783 (Κάσου) ΧΙΑ τοῦ συναδέλφου Ἀναστασίου Καραναστάση, Κῶου τὴν καταγωγὴν, καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰδίου περὶ τῶν ἰδιωμάτων Ἀστυπαλαίας⁸ καὶ Κῶ⁹, εἶχον ὑπ' ὄψει μου τὰς μέχρι τοῦδε λαογραφικὰς ἐκείθεν ἐργασίας τῶν Ἐμμ. Μανωλακάκη¹⁰ καὶ Μιχαὴλ Μιχαηλίδου-Νουάρου¹¹, ἐκ Καρπάθου, καθὼς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 31, 32, 189, 190 καὶ 194 ΧΙΑ τοῦ Ἀχιλλέως Διαμαντάρα, ἐκ Μεγίστης (τῶν ἐτῶν 1913-1915).

Ὡς πρὸς τὴν Χίον, τὸν *Hubert Pernot*¹², καὶ διὰ τὴν Ἰκαρίαν τὰς ὀλίγας σχετικὰς πληροφορίας καὶ παρατηρήσεις τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι¹³. Γενικῶς δ' εἶπεῖν, εἶχον ὑπ' ὄψει μου ὀλόκληρον τὸ ΑΙΑ κατὰ τὴν καθημερινὴν ἐν αὐτῷ ἐργασίαν μου σημειῶν τὰ ἐκάστοτε ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψίν μου παραδείγματα, πλὴν

1. Βλ. ΧΙΑ 361, τοῦ θέρους τοῦ 1919.

2. Βλ. ΧΙΑ 338, τοῦ ἔτους 1918, καθὼς τοῦ αὐτοῦ, Ἄνδρ. Χρον., ὅπου ὁμως ἐπαναλαμβάνει τὸ οἰκεῖον γλωσσάριον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 338 ΧΙΑ μετὰ τινων παρατηρήσεων φωνητικῶν καὶ ἐτυμολογικῶν, ἀνευ ἰδιαιτέρας μνείας τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν φαινομένου.

3. Βλ. ΧΙΑ 339, τοῦ ἔτους 1919.

4. Βλ. ΧΙΑ 379, τοῦ ἔτους 1920.

5. Βλ. ΧΙΑ 380, τοῦ ἔτους 1920.

6. Βλ. ΧΙΑ 340, τοῦ ἔτους 1920.

7. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 428 ΧΙΑ τοῦ ἔτους 1924, περιέχοντι γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ διαφόρων τόπων (Βόλου, Κύπρου, Ἀμοργοῦ κ.ἄ.) συλλεγὲν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Γ. Πουλλάκη, ὅπερ, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν χειρόγραφον ἐκ τῆς νήσου, δὲν ἀνεῦρον παραδείγματα ὁμοίας ἐξελιξεως τοῦ τζ ἐξ Ἀμοργοῦ, τὴν ὁποίαν προσωπικῶς διεπίστωσα ἐπὶ τόπου. Καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὁμως ὕλικόν ἐλάχιστον εἶναι καὶ ὁ συλλογεὺς δὲν τυγχάνει ἐκ τῶν προσεκτικωτέρων.

8. Βλ. Α. Καραναστ., Ἰδίωμ. Ἀστυπ.

9. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ.

10. Βλ. Καρπαθ.

11. Βλ. Λαογρ. σύμμ. Καρπ.

12. Βλ. Chio.

13. Βλ. ΜΝΕ 2, 396-460.

τῶν ἀναφερθέντων τόπων, καὶ τινὰ ἐκ Σκύρου, Λέσβου, Μακεδονίας, Μεγάρων, Πελοποννήσου, Νάξου, Θήρας, Κρήτης, Ρόδου, Χάλκης, καὶ εἴ ποθεν ἄλλοθεν.

Καὶ δὲν περιορίσθην εἰς τὰς συγχρόνους γραπτὰς ἢ προφορικὰς πηγὰς καὶ βοηθήματα, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐξετάσω καὶ ἱστορικῶς τὸ φαινόμενον ἀνεδίφησα παλαιὰ ἀνέκδοτα ἢ καὶ δημοσιευμένα ἔγγραφα, κυρίως τῆς Μυκόνου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Σύρου, τῶν 17ου, 18ου αἰ., τὰ ὁποῖα καὶ ἀφθονὰ εἶναι καὶ ἔνεκα εἰδικῆς περὶ αὐτὰ ἀπασχολήσεώς μου δι' ἱστορικὴν ἔρευναν, προσιτώτερα εἶχον. Ἠρεύνησα ὡσαύτως παλαιὰ δημοτολόγια, ὡς τῆς Μυκόνου, Σχινοῦσσης, Φολεγάνδρου. Ἐξ ὅλων τούτων διεπίστωσα πολλάκις τὴν ὑπαρξίν τοῦ φαινομένου καὶ εἰς προσηγορικὰς λέξεις, ἀλλὰ περισσότερον εἰς κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων καὶ εἰς τοπωνύμια, τὰ ὁποῖα ἐνισχύουν ἔτι μᾶλλον τὴν παλαιότητα τούτου, καθ' ὅσον, συνδεδεμένα ἐν εἶδει ταυτότητος πρὸς τὰ δηλούμενα πρόσωπα ἢ τόπους, χρῆζον μείζονος προσοχῆς κατὰ τὴν καταγραφὴν καί, ἐπομένως, ἐὰν οἱ γράφοντες ἡσθάνοντο ἄλλην παράλληλον ἀλωβητοτέραν μορφήν, θὰ τὴν ἔγραφον — ἰδίως εἰς προφανοῦς προελεύσεως περιπτώσεις.

Διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ πλῆθος τῶν ἐγγράφων τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Περ. Ζερλέντη ¹, τοῦ Τρύφωνος Εὐαγγελίδου ² κ.ἄ., περιορίζομαι εἰς τὰ πλέον πρόσφατα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπω κυρίως, ἦτοι πρῶτον τὸ τοῦ Ἀντωνίου Φλ. Κατσουροῦ, Κουρσάροι καὶ σκλάβοι (ἐπὶ τῇ βάσει παλαιῶν ἐγγράφων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰ., Σῦρος 1948). Δεύτερον, τὴν προσωπικὴν μου ἐργασίαν, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος (ἐκ κώδικος καὶ ἐγγράφων τῶν 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰ.) ³, καὶ τρίτον, τὸ ὀγκῶδες ἀρχεῖακὸν δημοσίευμα τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779 ⁴, Ἀθῆναι 1960, ἐκδοθὲν τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς Γεωργίου Α. Πετροπούλου, καίπερ, δυστυχῶς, κατὰ τρόπον μὴ ἀκριβῆ ὡς πρὸς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν χειρογράφων.

Α'. ΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς ἀμφότερα τὰ σκέλη ἢ τὸ ἕτερον, πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ ἐνὸς τόπου ἢ τοῦ ἄλλου ἐσημείωσαν μέχρι τοῦδε διὰ συνειδητῆς ἢ τυχαίας παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων, ὀλίγοι δὲ τινες ἐπεχείρησάν πως νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν καὶ χρονολογήσουν, οὐδεὶς ὅμως τὸ ἐξήτασεν εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν.

Πρῶτος παρατηρήσας τοῦτο κατὰ τὸ σκέλος τς > ζ-ζ εἰς περιορισμένην τοπικῶς ἔκτασιν καὶ ἐπιχειρήσας μάλιστα καὶ πρόχειρον ἐρμηνείαν αὐτοῦ εἶναι ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις. Ἐξετάζων τὴν Ἰκαρίαν διάλεκτον ⁵, εἰς τὴν ὁποίαν συνήντησε τὸ φαινόμενον, ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Ἰκαριοὶ προφέρουν ὡς ἐκτεταμένον ζ ἦτοι ζζ οὐ μόνον τὸ τῆς κοινῆς ἀπλοῦν ζ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθὸν τσ ἢ τς καὶ τὸ

1. Βλ. κυρίως Π. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ.

2. Βλ. Μύκ.

3. Βλ. Σ. Μάν., "Αγ. Παντελ.

4. Οὔτω ἐν τῷ τίτλῳ· κανονικώτερον θὰ ἦτο νὰ γραφῆ τῶν ἐτῶν 1663-1695 καὶ 1776-1779, διότι ἀναφέρονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα δύο νοταρίων, μικρὸν ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων χρονικῶς.

5. Βλ. ΜΝΕ 2, 426.

μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, δεχόμενος ὅτι αἱ δευτέραι ἰσοπεδώθησαν πρὸς τὰς πρώτας ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Γράφει λοιπὸν ὁ Χατζιδάκις διὰ τὸ ζ, ἐνθ' ἄν. : «Τοῦτο ἀληθῶς προφέρεται διπλοῦν, ἤτοι πάντοτε κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τούτου παρατηρεῖται ὅτι τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἐμμένουσιν ἐν τῇ θέσει, καθ' ἣν τοῦτο ἀρθροῦται, πλείονα χρόνον· ἴσως εἶναι τοῦτο ἔχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ. Οὕτω λέγεται *μαζζί*, *νὰ ζζῆ*, *ψευτοζζῆ*, τὸ *βυζζί*, κτλ. Ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ ζ ὡς ζζ προφορᾶς προκύπτει καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ἀντὶ τσ ἢ τζ λέγουν οἱ Ἰκάριοι συχνὰ ζζ, π.χ. *καζζιλαρία*, *γαζζόκλαδα*, *γαζζοπρίναρα*, *καφεζζῆς*, *σκαζζόχερας*, *ζζίζζικας*..., *νεραζζούλα* »¹.

Μετὰ τὸν Χατζιδάκι, ὁ *Hubert Pernot*², ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου, κατ' ἀμφοτέρα τὰ σκέλη, ἐν Χίῳ, ἐπιχειρεῖ ἀκροθιγῶς ἱστορικὴν καὶ συγκριτικὴν πρὸς ἄλλους τόπους ἐξέτασιν τοῦ πράγματος διὰ τῆς παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων ἐκ παλαιῶν κειμένων καὶ προγενεστέρων συγγραμμάτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων τούτων, τὰ τοῦ τσ > σ δὲν παρουσιάζουν μεταβολὴν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν τοιοῦτου τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς, ἀλλὰ τοῦ τσιτακισθέντος κ. Οὕτω, πλὴν τῶν ἐκ Χίου ἔσσι < ἔτσι (Ἀνάβατα), *πεσέττα* < *πετσέττα* (Ἐλάτα), *πεσέττο* (Ἀρμόλια), τῶν ἐκ Καρπάθου *καμαρίσσα* < *καμαρίτσα*, *κοντούσσικος* < *κοντούτσικος*, *γενίσσαρος*, *ποῖσσα* (< *ποδίτσα*), *σιμπᾶ* (< *τσιμπᾶ*), *βισσιὰ* < *βιτσιὰ*, ἔσσι³, τοῦ ἀμφιβόλου ἐξ Αἰγίνης *κάσε* < *κάτσε*⁴, παραθέτει τὰ : *μασελλεῖο* ἐκ Σύρου⁵, *συττάζω*, *σύτταγμα*, *ἀπλισεύω*, *ἀπλισέματα*, *κεφαλατίσι* ἐκ τῆς Πεντατεύχου⁶ καὶ *ἀπλίσεψε* ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως⁷.

Ἄλλαχοῦ ὁ *Pernot*⁸, ἀσχολούμενος εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τζ εἰς (ζ)ζ ἐν Χίῳ, παραθέτει τὰ παραδείγματα *μπρουντζένιο* > *μπρουζζένο* (Πυργί), *νεραζζούλα* (Μάρμαρο), *τέζζερης* (Πυργί), *ζίζζικας* (Πυργί). Πβ. καὶ *ζίζγιας*, *τζίντζικας* (*Germano* 148). Ὁ αὐτὸς καὶ *μουζαλιὰ* (142), *μουζζώνω* (Ἐλυμπος), *μουζζουράες* < *μουντζουράδες* (Πυργί), *μπογιαζζῆς* (Πυργ.), *φλιζζάνι* (Λιθί). Πβ. *Portius* : *ζίζγιας*, *Somanera* : *ζίζικας*, *ζίζγιας*, *τζί(τ)ζικας*.

1. Ἐκ τῶν παραδ. ὁμοῦς τούτων δὲν φαίνεται μεταβολὴ τοῦ τσ > ζζ, ἐκτὸς ἐὰν ὡς τοιαύτην θεωρῆ τὴν τοῦ **κατσόκλαδα* - *κατσοπρίναρα* ἢ καὶ **καντσόχοιρος* (< *ἀκανθόχοιρος*) εἰς *γαζζό-*, *σκαζζό-* διὰ τῶν ἐνδιαμέσων *γαντζο-*. Ὁ αὐτὸς, MNE 2, 185, δίδει τὴν λ. *κατσοπρίναρο*. Πβ. σελ. 999 τοῦ παρόντος ἔργου.

2. Βλ. Chio, 292-93.

3. Βλ. Ζωγράφ. Ἀγών, 1 (1891) 296, 298, 299, 302 (ἐκ δημ. ἄσμ.).

4. Τὸ παράδ. ἐκ τοῦ *A. Thumb*, Μελέτη τῆς σημερινῆς ἐν Αἰγίνῃ λαλουμένης διαλέκτου: Ἀθηνᾶ 3 (1891) 128. Περὶ τῆς ὀρθότητος ὁμοῦς τοῦ τύπου. — τὸν ὁποῖον μετ' ἄλλων σημειώσεων ἀπέστειλεν εἰς τὸν *Thumb* «ὁ ἐν Αἰγίνῃ σχολάρχης Ἑρειώτης» — ἀμφιβάλλει ὁ σ.: «Περίεργος εἶναι ὁ τύπος. *κάσε* ἀντὶ *κάθισε* ἢ μᾶλλον *κάτσε*. Συνήθως τὸ τ δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ σ ἐν τῇ Αἰγινητικῇ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσω δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ τύπου εἶναι ἀκριβής.»

5. Κατὰ τὸν *Στέφανον*, βλ. Bulletin de la correspondance hellénique, Athènes-Paris 1877 ff. 3, 20.

6. Βλ. *D. Hessel*, Pentat.

7. Ἐν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2062 ἐν κώδ. T. Βλ. κώδ. H (ἐκδ. *Schmitt*).

8. Βλ. ἐνθ' ἄν., 431.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸν *Pernot*, ὁ *K. Dieterich*¹, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀντίστροφον τροπὴν τοῦ ζ εἰς τζ, παραθέτει παραδείγματα τροπῆς τοῦ τζ εἰς ζ(ζ) καὶ τσ εἰς σ(σ) ἐκ τῶν δύο διαλεκτικῶν ομάδων τῆς ἐρεύνης του (ἀνατολικῆς - δωδεκανησιακῆς μετὰ τῆς Κύπρου καὶ τινῶν τῶν Κυκλάδων καὶ δυτικῆς - κυκλαδικῆς μετὰ τῆς Κρήτης) γράφων :

«Ἡ ἀντίστροφος ἐξέλιξις τοῦ τζ εἰς ζ εἰς τὰς δανείους λέξεις ἀπαντᾷ ἐν Καλύμνῳ καὶ Κῶ, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ομάδος, π.χ. ζάμι < τζάμι, ζέπη < τζέπη, ζίζικας < τζίτζικας, καφεζῆς < καφετζῆς, νεραζιά < νερατζιά, τέξερης < τέτζερης». Ἐν συνεχείᾳ καταγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι περὶ τῆς Ἰκαρίας προμνημονευθέντα παραδείγματα, συμπληρώνει :

«Ἐπίσης τὸ τσ δύναται νὰ ἔχη ὡς ἀντίστοιχον τὸ σ ἐν τοῖς : κάρσα < κάλτσα (*calza*), παπούσι < παπούτσι... Ἐπίσης ἐν «τῇ δυτικῇ ὁμάδι» : ζάμι < τζάμι, ζέπη < τζέπη, κάρσα < κάρτσα, κλωσιὰ < κλωτσιὰ, παπούσια < παπούτσια, πεσέττα < πετσέττα, φιλιόσος < φιλιότσος, (< *figlioccio*), ἀσικνίδα < ἀτσικνίδα, καρσόπαννο (ἐξ ἔγγρ. τοῦ 1694 ἐξ Ἄνδρου), κριθαροβούσι < κριθαροβούτσι (ὁμοίως)...

»σ ἀντὶ τσ ἐπίσης ἐν τοῖς καρπαθιακοῖς σίμπλα < τσίμπλα καὶ σσουμουδιὰ < τσιμουδιά. Ἐν τῇ δυτικῇ ὁμάδι : φιλιόσος Ἄνδρ., φογάσσα < *foaccia* Κύθν.², πεσὶν < πετσὶν, μασελλειὸ < ματσελλειὸ Σῦρος³, ζίζικας < τζίτζικας Ἄμοργός»⁴.

Πλὴν τῶν παραδειγμάτων τούτων τοῦ *Dieterich*, τὰ ὁποῖα παραθέτει, ὡς προεῖπον, πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεται τὴν ἔκτασίν του, ὁ συγγραφεὺς δίδει, ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας, καὶ ἄλλους ἀναλόγους τύπους εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενα ἄσματα, ὡς κατωτέρω :

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9, στ. 40, σελ. 313 (ἐκ Μυκόνου) : «Καὶ βγάλλει τὸ χαζάρι του ἔπο τ' ἀργυρὸ φεκάρι» (γρ. φη-). 11, στ. 23, σελ. 315 (ἐκ Κῶ) : «ἐσέναν ἢ κυράτσα σου στὴ νεραζιά πααίνει». Στ. 24 : «στὴ νεραζιά κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾷ την». Στ. 25 : «ὦ νεραζιά μου φουντωτή, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄθθη». Ὁ αὐτὸς τύπος ἐν στ. 29. Ἐν ἄσμ. 15, στ. 16, σελ. 323 : «τσαὶ τρίτος πρὸ κακὸς φονιάς τρεῖς χαζαρχὲς τοῦ γιώνει» (=δώνει). Καὶ ἐν στ. 21 καὶ 37 : Ἐν ἄσμ. 18, στροφῇ 8η, σελ. 335 (ἐκ Καλύμνου) : «στὸν μῆνιν(;) ἄμε, φτονερή, τσαὶ μουζωμένη μοῖρα».

Ἐν τῷ ἄσμ. «ἡ ἴγαστρωμένη κόρη», στ. 3, σελ. 345 (ἐκ Μυκόνου) : «ἔχουν ἓνα κακὸ στυλλὶ τσ' ἓνα ὄμορφο κορίτσι»⁵. Στ. 4 : «κορίσι κρυφογάστρωτο καὶ κρυφογαστρωμένο». Στ. 16 : «ἐδέσσ' ἓν ἡ ἀγάπη μου, μαυρίζει σὰν τὸ Χάρο». Ἐν ἄσμ. 26, στ. 11, σελ. 349 (ἐκ Μυκόνου) : ὑπὸ τίτλον «ὁ κοντὸς κοντούτσικος»

1. Βλ. *Sporad.*, 58-59.

2. Βλ. Ἐφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν, 1852, ἀριθ. 443.

3. Ὅπερ ἀποτελεῖ ἐπανάληψιν τοῦ ὑπὸ τοῦ *H. Pernot*, ἔνθ' ἀν., 292-3, προμνημονευθέντος.

4. Βλ. *Indogermanische Forschungen* (Strassburg 1890 ff), Bd II, 65 ff: *A. Thumb*, *Zur Neugriechische Dialektkunde, Die-in und anlautenden Vokale ins heutigen Dialekte von Amorgos II*, 27, 5.

5. Προφανῶς διὰ τοῦ διπλοῦ σσ θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν τσ καὶ οὐχὶ «διπλωτικὴν» προφορὰν τοῦ σ.

6. < ἐδέτσι (= ἔτσι) < ἐδέτσι(ς).

(γρ. *κοδούσικος*) : «*Γιανίσσαρος*¹ τοῦ βάδηξε, τοῦτο τὸ λόο λέει». Ἐν χορευτ. ἄσμ. 30, στ. 3, σελ. 352 (ἐκ Μυκόνου) : «Παναγιά μου, νὰ τὸ πιάσω, τζαί² στὰ σύννεφα νὰ κάσσω»³. Στ. 4 : «τζαί στὰ σύννεφα νὰ κάσσω τζαί τῆ θάλασσα ν' ἀδειάσω».

Ἐν ἄσμ. 31, στ. 1, σελ. 353 (ἐκ Σίφνου) : «Ἦφε τὸ πουλλί μου, πάει στὴν Ἀζαμιά»⁴. Ἐν μοιρολ. 34⁵, στ. 12, σελ. 356 (ἐκ Μυκόνου) : «Τσαί μὴ βγῆ ἡ ψυχούλα μου, κάσσε σαβάνωσέ με». Στ. 14 : «Βάλε μου τὰ σοχίτικα⁶, πού μῶχεις καμωμένα». Στ. 19 : «ζερβὰ νὰ κάσσ' ἡ μάννα μου, δεξιὰ ἢ ἀδερφή μου».

Ὁ *A. Μπούτουρας*⁸, μετὰ τοῦτον, γράφει : «Ἐκτὸς τῆς βαθμίδος τσ ἔχομεν ἐνιαχοῦ καὶ βαθμίδα σ ἣτις δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ὑστερογενῆς ἀνάπτυξις ἐκ τοῦ τσ. Παραδείγματά τινα τοιαῦτα ἔχομεν ἤδη παρὰ *D. Hesseling* (Πεντάτ. 38) *συττάζω*, *ἀπλισεύω* κτλ., νῦν δὲ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον γενικῶς ἐν Σύμῃ (π.χ. *μασελλειό*, *ἔκασε*). Μερικώτερον εἶναι τὸ φαινόμενον ἐν Καστελλορίζῳ (πβ. *χαρσῆ* = *χαλκῆ* παρὰ τὴν αὐτόθι βαθμίδα τσ (*προτσοίλι* κτλ.). Ἐν μεμονωμένον παράδειγμα ἐξ Αἰγίνης (τοῦ *Thumb*) ἀναφέρει ὁ *H. Pernot*, τὸ *κάσε* (ἐνθ' ἀν. σελ. 292). Οὗτος ἀναφέρει τροπὴν τοιαύτην εἰς σσ μεμονωμένως ἐκ Χίου (*ἔσσι*=*ἔτσι*) καὶ ἐκ Καρπάθου, ὅπου φαίνεται μᾶλλον διαδεδομένη».

Καὶ συνεχίζει : «ἐκ τοῦ σκ ἐπίσης ἔχομεν ἐξέλιξιν εἰς *s'* εἰς τὰς νοτίους Σποράδας (*K. Dieterich*, *Kuhn zeit.* 39, 116) εἰς τὴν Καρπαδοκίαν, τὴν Μαριούπολιν (*Zeit. Deutsch. Morg. Gesellsch.* 28, 576) καὶ εἰς Terra d'Otranto καὶ ἄλλην εἰς σσ ἐν Καστελλορίζῳ καὶ Χίῳ (*H. Pernot* 1, 250) καὶ ἐν τισι τῶν Σποράδων (*K. Dieterich*, *Sporaden*, σελ. 60)».

1. Γρ. *Γιανίσσαρος*.

2. Διὰ τοῦ *j* μετὰ τὸ *τ* σημειοῖ ὁ *σ*. τὸν μὴ πλήρη τσιτακισμόν τῆς Μυκόνου. Τὸ γεγονός μάλιστα τοῦτο, καίτοι ὁ *σ*. δὲν τηρεῖ πάντοτε σταθερῶς τὴν γραφὴν, καθὼς καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν μεταβολὴν τῶν *τσ*, *τζ* — εἰ καὶ πάλιν ἀποδίδει παραπλανητικῶς διὰ διπλοῦ *σσ* τὸ πρῶτον, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν *τ* — καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν ἐκφώνησιν ὡς ἡμιφώνων τῶν ἀτόνων *ι* καὶ *ου* ἐν τέλει λέξεως, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ τινες ἄλλαι λεπτομέρειαι, ἢ κώφωσις τοῦ *ο* ἐν τῷ τύπῳ *λέου* (σελ. 354, στ. 3) κλπ., δεικνύουν ὑπερβολικὸν τὸν ἰσχυρισμόν τοῦ *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀθηνᾶ 20 (1908), ὅτι ὁ *σ*. κατέγραψε τὸ ὑλικόν του ἐκ πληροφοριῶν ἄλλου ἢ ἄλλων προσώπων καὶ οὐχὶ διὰ προσωπικῆς ἐπισκέψεως τῶν νήσων — τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν Μύκονον. Ἀντιθέτως, ἂν μὴ διὰ τοῦ διπλοῦ *σσ* ἢ τοῦ *λλ* προτίθεται νὰ δηλώσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν τοῦ *τσ* καὶ τὸν ἀρχικὸν τύπον ἐκβάλλει, ὁ *σ*. ἀποδεικνύεται πράγματι μὴ ἀκριβολόγος, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ ὄφειλε νὰ γράψῃ καὶ *σοχίτικα* καὶ Ἀζζαμιά, χαζζαρζά, νεραζζά, κττ. Γενικῶς ὁ *σ*. δὲν ἀποδίδει πάντοτε μετ' ἀκριβείας τὴν ἀπλὴν ἢ ἐκτεταμένην μεταβολὴν τῶν *τσ*, *τζ* εἰς (*σ*)-*σ*, (*ζ*)-*ζ* ἀντιστοίχως, ὡς δεικνύουν καὶ τὰ προηγ. παραδ. *φιλιόσσος* (ἐξ Ἀνδρου), *φογάσσα* (ἐκ Κύθνου), τὰ ὅποια καταγράφει παραλαμβάνων ἐξ ἄλλων ἐρευνητῶν, χωρὶς νὰ σημειώσῃ τὸ μὴ ἀκριβὲς αὐτῶν, ἐνῶ μόλις προηγουμένως, ἐξ Ἀνδρου π.χ., ἐσημείωσε τὸν ὀρθὸν τύπον *φιλιόσσος*. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον σημειοῖ τὸ πρᾶγμα μετὰ πολλὰ ἔτη ὁ Ἰωάννης Βογιατζίδης, ἐξ Ἀνδρου.

3. <κάτσω < καθίσω.

4. <Ἀτζαμιά < Ἀτζεμιά (=Περσία).

5. Γνωστῶν νῦν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Δραδαφυλλένια*».

6. <τσοχίτικα (=ἐκ σόχας < τσόχας, ὡς νῦν).

7. <κάτση (=καθίσση).

8. Βλ. Γένεσ. ΤΣ (TZ), 12.

Ὁ *I. Βογιατζίδης* τὸ 1922, ὡς προεῖπον, σημειοῦ ἀπλῶς παραδείγματα παρουσιάζοντα τὸ φαινόμενον, χωρὶς νὰ κάμνη λόγον περὶ αὐτοῦ, εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (ἐξ Ἄνδρου, Μυκόνου, Τήνου, Σύρου, Σερύφου) καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ, πολὺ μεταγενεστέρως, ἐκδοθέντα Ἄνδριακά Χρονικά.

Μετὰ τὸν *Pernot* ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ τὸ φαινόμενον, κατ' ἔκτασιν καὶ ἱστορικῶς, ὁ *Φαίδων Κουκουλές*¹, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του «Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων...» γράφει : «Κατὰ τὸν IB' αἰῶνα μνείας τῆς λέξεως μᾶς παρέχουσι καὶ ἄλλοι ἀναφέροντες τὸ ρῆμα ἀντζοκοπῶ καὶ ὁ *Εὐσταθίος Θεσσαλονίκης*², οὗ τὰ χωρία ἔχουσιν ὧδε : «Μυῶν ἡ γαστροκνημία ἐστίν, ἣν ἡ τῶν πολλῶν γλῶσσα ἄνζαν φησί, συγκειμένην ἐκ νεύρων πολλῶν καὶ συνεστραμμένων σαρκῶν» (1061. 40). «Κώληπα δὲ λέγει τὴν ἀγκύλην, κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὴν περὶ τὰς ἰγνύας, ἣν τινες ἄνταν ἢ ἄνζαν φασί» (1326. 52). Καὶ συνεχίζει ὁ *Κουκουλές* :

«Ἐὰν παρατηρήσῃ τις ὅτι τὸ προμνημονευθὲν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Ἄντζᾶς λέγεται καὶ Ἄνζᾶς³, τότε δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀπορρίψῃ τὸν ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* μαρτυρούμενον τύπον ἄνζα. Ὁ τύπος οὗτος δεῖται μόνον ἐρμηνείας· ἡ δηλαδὴ ἐν αὐτῷ τὸ νζ εἶναι γραφικὴ παράστασις τοῦ ντζ... ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, ὀρθὸς ὢν, δεικνύει ὅτι ἤδη κατὰ τὸν IB' αἰῶνα εἶχε συντελεσθῆ διαλεκτικῶς («τινὲς φασίν») ἡ μετάπτωσις τοῦ ντζ φθόγγου εἰς νζ, τοῦθ' ὅπερ καὶ τὰ ἐξῆς ὑποστηρίζουσι. Τὸ τσιτσι ἢ τζιτζι = *titia*, ἥτοι ὁ μαστὸς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Goetz* ἐκδοθέντι *Corpus glossariorum latinorum* (III, 12.50) γράφεται *ζιζίν*, οἱ γνωστοὶ *τζαγκράτορες* τῶν Βυζαντινῶν ἐν τῇ Χρονικῇ Διηγήσει Νικήτα τοῦ Χωνιάτου λέγονται καὶ οὕτω καὶ *ζαγκράτορες* (104, 16), νῦν δὲ ἡ μὲν κνήμη ἐν Μυκόνῳ καλεῖται *ἄζι*, ἡ μεγάλη δὲ τοιαύτη *ἄζο-ναρος* ἐν Καρπάθῳ (*E. Μανωλακάκη*, *Καρπαθιακά*, 172) *ζίζικας* δ' ὁ κοινῶς *τζιτζικας* ἐν Κῶ καὶ Μυκόνῳ, *λούζα* ἢ *λούτσα* ἐν Αἰτωλίᾳ, *νεραζεᾶ* ἢ *νεραντζεᾶ* ἐν Κῶ καὶ Καλύμνῳ, *προύζενος* ὁ *μπρούτζινος* ἐν Καρπάθῳ, *μουζαλῶνω* ἐν Θήρᾳ καὶ *χόνζιας* ὁ *χόντζας* ἐν Μακεδονίᾳ».

Ὁ αὐτὸς *Φ. Κουκουλές*⁴, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν *λουσέρνα* < *λουτσέρνα*, *φογάσσα* < *foaccia* καὶ *μούζα*, -*ωμός*, -*ώνω* < *μούτζα*... *Φλωρέζα*, γράφει : «Ἡ ἐξασθένησις αὕτη, τοῦ τζ ἢ τσ εἰς ζ ἢ σ, παρατηρεῖται καὶ ἐν Μυκόνῳ καὶ Ἄνω Σύρῳ, π.β. ἔκασε, κάρσα, κουσουλιά, κουσός, κασαρίδα, μούζα, πεσί. Ἐν Ἄνω Συρῷ εἶναι τὰ ἀλάσι, ζίζικας, καλισούνη, κάρσα, κασαρίδα, κοσινοελιά (=κότινος), κουσός, κόσσοσ (=ἄρρην πέρδιζ, πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ κότσοσ), κουσουλιά, παρασουκλι, πεσοπούλλα (=χειρόμακτρον), πλάσα, σουράπι, φιλιόσοσ (ἔρα καὶ *K. Dieterich*, *Sporad.*, σελ. 58-59). Ἐν Ἀρακλειᾷ λέγουσι ζάμι, ζάμπα, ζαναμπέτης, ζίζικας, κάρσα, μούζα, ζίζικας, ἐν Ἀμοργῷ (*A. Thumb* 2, σελ. 91) καὶ ἐν Ἰῶ γάζος καὶ

1. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 34-35, ὑποσημ. 8

2. Βλ. Λεξ. *Δουκαγγίου* ἐν λ., *Eustathius ad Iliad.* II' 1929.

3. Ἐν ἔγγρ. τοῦ IA' αἰ.: «Θεοτόκε βοήθει με τῷ σῷ δούλῳ Νικήτᾳ Χαρτουλαρίῳ τῆς Δύσεως καὶ τῷ Ἄντζᾳ. Ἄντζᾳν πρόεδρον ὁμώνυμον σκέποις» (*K. Κωνσταντοπούλου*, Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, 95-155).

4. Βλ. Γλωσσικά ἐκ Κύθνου, Λεξικογρ. Ἄρχ. 6, 294.

πρόζινος (Π. Κασιμάτη, Λαογραφικά σύλλεκτα ἐξ Ἰου, Λαογρ. 2, 624-625). Ὅρα, ὅτι μεσαιωνικά εἶναι τὰ ζιζίν καὶ ζαγκράτορας. Τὸ Φλωρέζα πιθανὸν νὰ ἔχη τὸ -έζα ὡς κατάλ., ὡς λ.χ. τὸ Ἀνέζα, Τερέζα, Λουκρέζα» — ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ τόσα ἄλλα τρέπουν τὸ τζ εἰς ζ; ¹.

Ὁ *Louis Roussel* ², ἐν τῇ φωνητικῇ ἐξετάσει τοῦ ἰδιώματος Μυκόνου, ἐπισημαίνει τὸ φαινόμενον παραθέτων ἱκανὰ παραδείγματα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, χωρὶς νὰ προβαίη εἰς ἐρμηνείαν αὐτοῦ. Οὕτω ἐν σελ. 159-160 γράφει : « τὸ τσ > σ : σιγάρο, σουβάλι, μπράσο, καπάσια, πεσί, πεσέττα, πέσα, πεσομάντηλο, κουσός - κ'σός, σπερμασέττα, κορισάτσι, καρρόσα, κλοσιές, σαδίρ', σιμπῶ, σιμπιά, κασίτσι, παπούσια, ταράσα, νυφίσα. Καὶ τὸ τζ > ζ : καφεζής, κουρνίζες ³, γάζοι (<γάντζοι), φαναρζής, ζέπη, ζάμι, ζομπάνης παρὰ τὸ τζομπάνης. Ἀρχικῶς ὁ σοβάνης». Ἐκ τούτων προσπαθῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν τύπον ζέπη γράφει (σελ. 160) : «ἐκ τοῦ τῆ ζζέπη τὸ διπλοῦν ζ, ἂν μὴ εἶναι ἀδεξία προσπάθεια μιμήσεως τοῦ : τὴν τζέπη (τῆς κοινῆς). Τὸ πρᾶγμα μοῦ φαίνεται ἀνεξήγητον». Ὁ *X. Παντελίδης*, Φωνητοτ. ἰδιωμ., 47, ὑπὸ τὸ κεφ. «ἀφομοιώσις» γράφει : «ἐν Κάσῳ ἐν τῷ συμπλέγματι τσ τὸ τ ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ σ=σσ : φωνίτσα - φωνίσσα, ἔτσι - ἔσσι».

Ὁ *Σ. Μενάρδος*, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν τοπωνυμίων *Κοσομύτης* <ἀλλαχοῦ *Κοφομύτης* ⁴ καὶ τῆς *Φλουρέζας* (τὸ νερό) ⁵, γράφει : «Ὁμοίως λέγονται *κοσάφτης*, *κοσοχειλής*, καὶ ὁ σκύλος ποῦ ἔχει κομμένην τὴν οὐρὰν *κοσόριος*. Ἀλλὰ καὶ *κουτσός* προφέρεται *κουσός*, οὕτω δὲ λεπτόνεται τὸ τσ εἰς τὸ σαγγάρις, σάππα, σαππί, σίκνα, σικνώνω, σουβάλι καὶ ἐν μέσῳ τῶν λέξεων *κουσελιά* (γρ. κ'σουλιά), *πεσί...*»

Ὁ αὐτὸς συνεχίζει περὶ τοῦ τζ ⁶ : «ὅπως τὸ τσ προφέρεται σ, οὕτω καὶ τὸ τζ προφέρεται ὡς ζ, ὡς ζάμι, ζάβα (προφανῶς ὑπονοεῖται τὸ ζάβα <κοιν. τζάμπα - τσάμπα), *λουζες*, *βροῦζος*, *Ζανῆς*, *Ζωρζής*. Οὕτω καὶ... ἐν Κέα (πβ. *I. Ψύλλα*, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας, σελ. 238)...»

Ὁ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν συνάδελφος *I. Ποῦλος*, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ φθόγγου ζ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς ὡς ντζ ἐν Σίφνῳ ⁷, γράφει τὰ ἐξῆς ἐν ὑποσημειώσει περὶ τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου : «Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἀνάλογον ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς ἀντίθετον φαινόμενον συναντῶμεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ γλωσσικὸν ἰδίωμα εἰς λέξεις τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἐφ' ὅσον αὗται εἶναι εἴτε ξένα, εἴτε νεώτεροι ἑλληνικοὶ σχηματισμοί. Ὁ ἐν αὐταῖς δηλαδὴ ὑπάρχων ἀρχικὸς φθόγγος ντζ ἢ τζ δὲν διατηρεῖται εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἰδίωμα ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἐμφανίζεται ζ. Ἐχομεν δηλαδὴ : τζάμι > ζάμι, νεραντζιά > νεραζιά, τζίτζικας > ζίτζικας, σκαντζόχερος, σκατζόχερος > σκαζόχερος, τζέπη > ζέπη, τζόγος > ζόγος κτλ.»

1. Πβ. σελ. 146 τῆς ἀνὰ χειρας ἐργασίας.

2. Βλ. *Cont. Mys.*

3. Γράφε *γουρνίζες*.

4. Βλ. *Τοπων. Μυκ.*, 250, ὑποσημ. 1.

5. Βλ. ἐνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.

6. Βλ. ἐνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.

7. Βλ. *Γλωσσ. Σίφν.*, 148, ὑποσημ. 1.

Ὁ καθηγητῆς Ἄγ. Τσοπανάκης¹ ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Φωνητικὴ προσαρμογὴ τῶν συμφώνων εἰς δανείους ξένας λέξεις», παραθέτει τὰ παραδείγματα \acute{g} , $\acute{g} > \zeta$: *damigiána > ταμεζάνα, ταμουζάνα, τραμεζάνα· agad > ἀζάττι.*

Τέλος, καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν, ὁ Ἀντώνιος Κατσουρός², μελετήσας καὶ ἐκδώσας πολλὰ παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου (ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. καὶ ἐντεῦθεν), γράφει ἐν ὑποσημειώσει ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τύπ. ἔσικέτσι, ἐν ἐγγρ. τοῦ 1694 : «Συνήθης ἡ ἐκλέπτυνσις τῶν φθόγγων τσ καὶ τζ εἰς σ καὶ ζ εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ τὸ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του³ : «γκανσιλλαρία ἀντὶ καντσιλλαρία λόγῳ τῆς ἐκλεπτύνσεως τοῦ τσ εἰς σ εἰς τὸ Μυκονιάτικον ἰδίωμα». Καὶ ἀλλαχοῦ⁴ : «ἐζακίσασι, ἀντὶ ἐτζακίσασι, διὰ τὴν γνωστὴν ἐκλέπτυνσιν τοῦ τζ εἰς ζ εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Τὸ ἱστορικὸν Λεξικόν, παρεμπιπτόντως καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ, κάμνει μνεῖαν τοῦ φαινομένου οὐ μόνον χωρὶς νὰ τὸ ἐρμηνεύῃ, ἀλλ' ἀντιθέτως περιπλέκον αὐτό. Οὕτω π.χ. ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τῆς λ. ἀντηρας δικαιολογοῦν τὸν ἐκ Σύρου τύπ. ἄσηρας (<ἄτσηρας Ἰκαρ.) παρατηρεῖ μὲν : «διὰ τὴν τροπὴν τοῦ τσ εἰς σ πβ. ἀλάτσι - ἀλάσι, ἄτσαλος - ἄσαλος, κορίτσι - κορίσι, τσάμπουρο - σάμπουρο κτλ.», ἀλλ' ἐν τῷ τυπολογικῷ τοῦ ἄτσαλος, ἐνῶ τοποθετεῖ ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς ἀρχικόν, τὸν μυκόνιον τύπον ἄσαλος, ὑποδηλοῦν οὕτω ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλός ἐτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου (Ἀθηνᾶ 18 [1916] Λεξικογρ. Ἀρχ. 54), ἀμέσως κατωτέρω ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ ὑποστηρίζει : «ὁ τύπος Καρπ. ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικόν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ ὡς ἀλλαχοῦ» — ἀνακριβῶς μετὰ τὰ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα. Ἐπίσης ἐν λ. ἀτσάχι, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν τύπον ἄσ-σάχι (ἐκ Κάσου), δέχεται : «ὁ τύπος διὰ τὴν ἰδιωματικὴν τροπὴν τοῦ τσ εἰς σ-σ».

Καὶ ἐν λ. ἀναβαντζάρω : «Ἐκ τῆς προθέσεως ἀνά καὶ ἀβαντζάρω. Διὰ τὸ ζ παρὰ τὸ τζ τῶν τύπων ἀνεβαζάρω κλπ. πβ. τὰ ὅμοια ἀβτζῆς - ἀβζῆς, γάντζος - γάζος». Ἐν λ. ἀντζα γράφεται : «διὰ τοὺς τύπους ἀντζα - ἄζα πβ. νεραντζεᾶ-νεραζεᾶ, μπρούντζινος - μπρούζενος, κτλ. Διὰ τὸ ἄτσα - ἄζα πβ. λούτσα - λούζα». Ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον ἀντζα - ἄζα, ὅπερ κανονικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄτσα - ἄσα ; Καὶ διατί λούτσα - λούζα, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον λούτζα ; τὸ δὲ λούτσα μᾶς δίδει τὸ λούσα ;

Β'. ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Θὰ ἦτο ἴσως ἀπλοῦν νὰ γράψω περὶ τῆς Μυκόνου ὅτι εἰς πᾶσαν λέξιν ἔχουσαν τοὺς μὴ ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ κ προελθόντας φθόγγους τσ ἢ τζ, οὗτοι τρέπονται εἰς σ ἢ ζ ἀντιστοίχως. Ἐπίσης περὶ τῆς Κῶ κλπ. ἢ τῆς Κάσου - Καρπάθου ὅτι τρέπουν

1. Βλ. Phonét. Rhod., 162-63.

2. Βλ. Κουρσ., 25, ὑποσημ. 10.

3. Βλ. ἐνθ' ἀν., 32, ὑποσημ. 23 (ἐν ἐγγρ. τοῦ 1701).

4. Βλ. ἐνθ' ἀν., 38, ὑποσημ. 4 (ἐν ἐγγρ. «ἴσως τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰ.»).

πᾶν τζ ἢ τσ εἰς ζ-ζ ἢ σ-σ ἀντιστοιχῶς. Προετίμησα ὅμως νὰ καταγράψω ὅσα παραδείγματα ἤκουσα ἀβιάστως λεγόμενά παρὰ τῶν Μυκονίων κυρίως καὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, οὓς ἠδυνήθην ἐπὶ τόπου νὰ ἐπισκεφθῶ, ἢ καὶ ὅσα καὶ ὅπως τὰ εὔρον εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἢ δημοσιευμένα ἢ ὅσα προφορικῶς μοῦ ἀνεκοίνωσαν συνάδελφοι εἰς τὸ Λεξικόν, ἐκ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν νήσων καταγόμενοι ἢ περὶ τῶν ιδιωμάτων αὐτῶν ἀσχοληθέντες, διότι οὕτω καὶ γνησιώτερα θὰ εἶναι¹ καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ συγκριτικὴν εἰκόνα τῶν διαφορῶν τύπων, τῆς αὐτῆς λέξεως πολλάκις, καθὼς καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργασθεὶς, νομίζω ὅτι κατήρτισα ἐν corpus πάντων, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τῶν ἀκουομένων ἢ ὅπωςδήποτε σχηματισθέντων καὶ καταχωρισθέντων εἰς παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ τῶν ἰδίων τόπων — ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου κυρίως.

Ἐποὺ δὲν ἀναγράφεται παρὰ τὸν τόπον παραπομπή, προκειμένου περὶ τῆς Τήνου, ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἐκεῖθεν χειρόγραφον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τοῦ Ἰω. Βογιατζίδου, ὑπ' ἀριθ. 361. Προκειμένου περὶ τῆς Ἄνδρου, ὁμοίως τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 338. Ἐκ Μυκόνου, τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 370.

Ἐποὺ ὑπάρχει ἐκ Μυκόνου τύπος μὲ τὴν προσθήκην «καὶ *I. Βογιατζ.*», ἀναφέρομαι εἰς τὸ αὐτὸ χειρόγραφον 370.

Ἐποὺ παρὰ τοὺς τόπους Κάρπαθος, Κάσος, Κῶς, Λειψοὶ δὲν ἀναφέρεται πηγὴ, ὑπόκειται ὁ πληροφοριοδότης συνάδελφος Ἄν. Καραναστάσης.

1. Παραδείγματα τσ > σ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐπὶ τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεων : σαῖλια² Μύκ. σ-σακάλι³ Κάσ. σακουμάκι⁴ Μύκ. σαλίμι⁵ Μύκ. σ-σανάκι⁶ Κάσ. σ-σανακλίκι⁷ Κάρπ. (Ἀπέρ.) σαλίρι⁸ Μύκ. σαρδάκι⁹ Μύκ. σελεπῆς¹⁰ Μύκ.

1. Τὸ γνήσιον τῶν παραδειγμάτων φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι σὺν τῶ χρόνῳ μελετῶν τὸ γλωσσάριον, ὅπερ εἶχον καταρτίσει ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἐκ Μυκόνου, ἀνεκάλυπτον νέα παραδείγματα διὰ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἐτύμου λέξεων, ὧν ἠγγύουν, κατὰ τὴν ἀρχικὴν των καταγραφὴν, τὴν προέλευσιν, ὡς σιμούχα, πρισάλι, κλπ.

2. < *rakil* (=χάλιξ), τὰ ἀπορρίματα οἰκοδομῆς, ἄ. *βάζια*. Ὁ μυκ. τύπ. δι' ἐνδιαμέσου *τσαγίλια*.

3. < *rakal* (=τσακάλι, θῶς).

4. < κοιν. *τσακ(ου)μάκι* (=ἀναπτῆρ < *rakmak*. Ἐκ τοῦ μυκον. τύπ. καὶ ρ. *σακουμακῶ* : «σακουμακοῦνε τ' ἄστρα» (=σπιθίζουν ὡς πυριτόλιθοι). Ἐπίσης *σακμακόπετρα*.

5. < κοιν. *τσαλίμι* < *ralim* (=ἐπιδεξία κίνησις παλαιστοῦ), ὅθεν πβ. καὶ παρων. *Σαλιμιζῆς* ἐν Μυκ.

6. < κοιν. *τσανάκι* (=πιάτο) < *rapak* μεταγν. ἑλλ. *σαννάκιον* (=περσικὸ ποτήρι), κατὰ τὸ ΕΛ. Πβ. *τ-σανάκες* Σέριφ.

7. < *τσανακλίκι* (=τὸ σύνολον τῶν πινακίων). Πβ. ὑποσημ. 6.

8. < κοιν. *τσαντίρι* < *radir* (=σκηνή).

9. < κοιν. *τσαρδάκι* < *radak* (=καλύβη ἐκ κλάδων).

10. < κοιν. *σελεπῆς* (=κύριος) < *selebi* (=εὐγενής). Ἀκούεται νῦν ἐν Μυκ. «ὁ φοῦρνος τοῦ *Σελεπῆ*» (ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἰδιοκτήτου).

σιβούκι¹ Μύκ. σιγέλι² Μύκ. σ-σιγέλ³ Κάρπ. σ-σουμπούκα Κάσ. σιγούνης³ Μύκ. σ-σιρίχι⁴ Κάρπ. σότρα⁵ Μύκ. σουβάλι⁶ Μύκ. σ'βάλ' Τήν. (Λουτρ.) σουλούφι⁷ Μεγίστ. Μύκ. σ-σουλούφι⁸ Κάρπ. σουράπι⁹ "Ανδρ. Μύκ. σουρβάς¹⁰ Μύκ. σουρέκι¹¹ Μύκ. σόχα¹² Μύκ. σοχίτικος¹³ Μύκ. Τήν. (Κώμ.).

2/ 'Εκ τῆς Ἰταλικῆς (ἢ λατινογενεῖς) : *sabí*¹⁴ Μύκ. Τήν. (Κώμ.) σ-σαμβί Κάρπ. ('Απέρ.) *σαβούνα* ἡ¹⁵ "Ανδρ. Μύκ. *σαβούνια* Τήν. (Κώμ.)

1. <κοιν. τσιμπούκι < *zibuk* (=καπνοσῦριγξ).

2. <κοιν. τσιγκέλι < *zengel* (=ἄγκιστρον).

3. <κοιν. τσιγκούνης < *zingane* ἢ *zingene*. 'Εκ τοῦ σιγούνης ἐσχηματίσθη μεγεθ. ἢ σιγουνάριά=λίαν φιλάργυρος γυνή Μύκ. (πιθ. καὶ θηλ. τοῦ *τσιγκουνάρης, δι' ὃ πβ. βυζ. θηλ. τσιγκουνάρεά).

4. <κοιν. τσιρίσι (= ἡ ἀλευρόκολλα τῶν ὑποδηματοποιῶν) < *ziris* = «συγκολλητικὴ οὐσία ἀπὸ ἄμυλο», ΕΛ.

5. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ κοιν. *τσότρα* (=ξύλινο δοχεῖο κρασιοῦ) <τουρκ. *zotra* <ἰταλ. *ciotola* <έλλ. *κοτύλη* (Α. *Maidhof*, Neugr. *Rüchwand. roman.*, 76).

6. <κοιν. τσουβάλι < *zival*. 'Εκ τοῦ σουβάλι καὶ μεγεθ. σουβάλα, ὅθεν τὸ παρων. Σουβάλας, ἐπὶ παχέος ἀνθρώπου. 'Ομοίως μεγεθ. σουβαλίδι. Πβ. σουβαλιάζω, ἐν φρ. «θὰ τότε σουβαλιάζω τὸ γάττη, δὲ θὰ μοῦ γλυτώσῃ» (=θὰ τὸν πνίξω, ἀφοῦ τὸν τοποθετήσω ἐντὸς σάκκου) καὶ σουβαλιαστός, ἐν φρ. «ρίχνει βροχὴ σουβαλιαστή» (=καταρρακτώδη). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φύλλ. 272: «τῆς Μπακαλάραινας τῆς γριᾶς ἀνυφάντρας διὰ τὰ παννιὰ τῶν σουβαλιῶν μαϊδιὰ...» φ. 40: «ὕφ' ἀδια τῶν σουβαλιῶν» φ. 32: «2 σουβάλια ρύζι κοιλὰ 25». Πβ. τ-σουβάλι Σέριφ.

7. <κοιν. τσουλούφι (=θύσανος τριχῶν) < *zülüf*, ΕΛ. Τὸ ἐκ Μεγίστης παράδ. ἐν ΧΙΑ 349, 46.

8. 'Εν ΧΚ καὶ ΧΙΑ 370 καὶ ΑΙΑ: «κ' ἐγὼ πάω 'ς τοῦ κουρευτῆ νὰ κόψω τὰ σ-σουλούφια». Πβ. σουλουφάκι 'Αμοργ. καὶ ζουλούφι Κρήτ. (Καστέλλι Κισάμου, κατὰ πληροφ. Ν. Κοντοσοπούλου). ζ-ζουλούφι < τζουλούφι ἐν Χίω. Βλ. Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ., 178.

9. <τουρκ. *zotar* (=μάλλινη κάλτσα). Τὸ ἐξ "Ανδρου ἐν'Ανδρ. Χρον. 3, 80.

10. <τσορμπᾶς (=σούπα) < *zotba*, ἐν παροιμ. «παστρικὴ μου, 'ς τὸ σουρβά σου μιὰ 'σωπάννα βρῆκα μέσα».

11. <κοιν. τσουρέκι <τουρκ. *zorek*, σύνηθες ἐν φρ.: «τὸ παιδί ἤκαμεν ἓνα σουρέκι», περὶ ἐσχηματισμένου ἀπορρίμματος ὑγιοῦς ἀνθρώπου.

12. <κοιν. τσόχα, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<τουρκ. *zaha* (τὸ γνωστὸν ἐριοῦχον ὕφασμα). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 15: «Μαριὸ τοῦ Μπενέτου σόχα πράσινη». φ. 26: «Φρατζέσκος τοῦ Νικόλου τοῦ Σούβαλου σόχα λόντρα πῆγες 3, κάρτες 3». φ. 32: «1 παστάδα σόχαν λοντρίναν». φ. 35: «ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθάρης... σόχαν λόντραν μπράσα (=πῆγες) 5». Πβ. καὶ πρόχειρον σημεῖωμα ἐπὶ ἐξωφύλλου κώδικος μονῆς 'Αγίου Παντελεήμονος, τοῦ 17ου-18ου αἰ. (Σ. Μάν., "Αγ. Παντελ., 76) ἄνευ χρονολογίας: «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ τοῦ σαλαρήκη σόχα δίο πράσα καὶ κάρτα... καὶ σόχα πράσηνη δίο μισί πράσα... καὶ δίο πεσέταις... καὶ σόχα κόκκινη...».

13. <τσοχίτικος, ἐν ἄσμ. ἐκ Μυκ. (Κ. *Diet.*, Sporad., 356: «τσαί μὲ μοῦ βάλῃς τὰ χρουσᾶ, μὴδὲ τὰ βελουδένια, | βάλε μου τὰ σοχίτικα πὺ μῶ(χ)εις καμωμένα». 'Εν ὑποσημ. γράφει: τσοχίτικατσόχα.

14. <κοιν. τσαμπί, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<ένετ. *zampin*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *zampa* (Α. *Maidhof*, Neugr. *Rüchwand. roman.*, 74). Πβ. καὶ G. Meyer, Neugr. Stud., 89. Πβ. καὶ *σάβουρο* Μύκ. (καὶ I. Βογιατζ., 180) καὶ *ζάβουρο* < *τζάβουρο* Τήν. (Κώμ.) *ζαμβί* Κίμωλ. 'Εκ τοῦ *σάβουρο* ἐσχηματίσθη καὶ *σαβουρολοῶ* - *σαβουρολόημα* Μύκ. *σιβορολοῶ* "Ανδρ. (κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *σιβῶ* < *τσιμπῶ*) = ἐκλέγων τὰς ρᾶγας τῆς σταφυλῆς τρώγω προχειρῶς, καὶ *ξεσαβίζω* "Ανδρ. (I. Βογιατζ., 'Ανδρ. Χρον. 2, 245).

15. 'Ο τύπ. καὶ ἐν I. Βογιατζ., 180. 'Εκ τοῦ κοιν. *τσαμπούνα*, κατὰ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 91-2 <ἰταλ. *zampogna* - *sampogna* Βλ. καὶ H. Pernot, Chio 3, 555-6 : κατὰ τὸν Körtig, ἐκ τοῦ

σίμα - σίμα¹ Μύκ. σ-σιμέτ-τα Κάρπ. (Ἀπέρ.)¹ σάππα² Ἄνδρ. Μύκ. σ-σάπ-πα Κάρπ. (Ἀπέρ.) σεκούρι³ Μύκ. σεμέν-το⁴ Μύκ. σέρα⁵ Μύκ. σιγάρο⁶ Μύκ. σιμινιέρα⁷ Μύκ. σιμούχα⁸ Μύκ.

λατιν. *symphonia* < έλλ. συμφωνία. Πβ. και ΕΛ: μεσν. < ιταλ. *zampogna* < έλλ. συμφωνία (Α. *Maidhof*, Neugr. Rūchwand. roman., 74). Πβ. έπίσης έν Μυκ. και *σαβουνῶ* (μεταφ.): «είδα *σαβουνῆς*!» (=τί ληρεῖς!). Πβ. και ζαβούνα<τζαμπούνα, έν Σύρω. Ὁ έξ Ἄνδρου τύπ. έν *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 36.

1. <άλλ. «τσίμα-τσίμα τὰ φέραμε», «ἴσια-ἴσια», ἰσοφαρίσαμεν. Ἡ λ. έκ τοῦ ιταλ. *cima* (=κορυφή ὄρους, δένδρου, κλπ.), σημαίνει πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, κατά πληθ., πλην τούτου και τὰς ἀκρίδας ἤτοι τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τῶν λαχάνων, τοὺς ὁποίους ἀποκόπτοντες μαγειρεύουν. Ταῦτα λέγονται έπίσης πολλαχοῦ τῶν νήσων και (ἀ)πορίγια, ἦν λ. ὁ Φ. Κουκουλές, Ἀθηνᾶ 56 (1952) 372, έτυμολογεῖ έκ τοῦ βυζαντ. ὀπωρία. Κυρίως ὁμως τσίμες ἢ τσίμπες (έν Μυκ. *sibes*) καλοῦνται ένιαχοῦ αἱ κράμβαι και δὴ τὰ τρυφερά φύλλα τούτων, πρὶν ἢ ἀναπτυχθοῦν και σχηματίσουν τὸ ἄνθος, τὰ ἄλλως λαχανάκια ἢ σιμαράκια έν Μυκ. Περὶ τοῦ ὅτι ἡ λ. έκ τοῦ τσίμα<*cima* προέρχεται και δέν έχει σχέσιν πρὸς τὸ τσιμπῶ, έπειδὴ δηλ. διὰ τσιμπήματος ἀποκόπτονται, φαίνεται έκ τοῦ ὅτι έν Ἡλιδι αἱ ἀκρίδες ὀνομάζονται παραλλήλως τσίμες και τσίμπες (ΧΙΑ 646, 72). Τὸ δεύτερον δι' ἀνάπτυξιν ἀλόγου χειλικοῦ πβ. φρασκομπηλιά, κορομπλιά αὐτόθ. και Μακεδ., ὡς κούνουδας - κουνουβίδι, δι' ἀνάπτ. ἀλόγου έρρίνου Μύκ. Πβ. τσίμπες (=αἱ ἀκρίδες έν Μάνη, ένῶ έν Ἀμοργῶ τσίμπα=ἀπότομος κορυφή ὄρους, έν Οἰνοῦντι φύλλον λαχάνου και έν Σύρω, κατά τὴν Α. Κουκουλέ, αὐτὸ τοῦτο τὸ λάχανον. Ἐν Θήρᾳ, τζίμπες=αἱ ἀκρίδες. Πβ. και Α. *Maidhof*, Neugr. Rūchwand. roman., 76: τσίμα<ένετ. *cima*<λατιν. *cyma*<έλλ. κύμα. Ἐνταῦθα ὑπάγεται και τὸ τσίμπα «φυτὸν ὁμοιον με̄ κουνουπίδι».

Παραλλήλως, έκ τοῦ τσιμπῶ, εἰς τὰ αὐτὰ σχεδὸν μέρη έδημιουργήθησαν εἶτε έκ τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς εἶτε κατά παρετυμολογίαν, τὰ τσιμπητὰ (=βλαστάρια βρούβας) Σίφν. ΧΙΑ 160, 15 και 590, 195, Μῆλ. ΧΙΑ 770, 50· τζιβητὰ Κύθν. (έν Χ. Η. Γερακοπούλου, 35 δελτία έκ τῆς νήσου, 1920, ΛΙΑ), Θήρ. ΧΙΑ 165α, 3· τζιμπ'τὰ Σκῦρ.: «τὰ λάχανα ποὺ ἀποκόπτονται οἱ ὑπέργειοι τρυφεροὶ βλαστοὶ» (ΧΙΑ 612, 253)· τζιπητὰ Πάρ. (ΧΙΑ 614, 43): «αὐτοφυῆ χόρτα τοῦ βουνοῦ, πορίγια». Τὰ έκ Μυκ. σιμαράκια πιθ. <σιμάρι<σίμα. Πβ. σ-σιμέτ-τα ἢ=βρούβα, έν Ἀπερίῳ Καρπάθου.

2. <κοιν. τσάππα. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<ιταλ. *zappa*. Κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, έκ τοῦ λατιν. *sarra*.

3. <κοιν. τσεκούρι<μεσν. τσεκούριον. Κατὰ τὸ ΕΛ, <λατιν. *securis*. Ὁ *Sophocles* παραθέτει τύπ. σικούριον. Ὁ Λέων. Τακτ., 14, 84, τζικούριον καθὼς και ὁ Κ. Πορφυρογ., *De cer.*, 524, 3.

4. <* τσεμέντο<κοιν. τσιμέντο<ιταλ. *cimento*.

5. <τσέρα<ιταλ. *cera* (=κηρός, ὄψις) έν φρ. buona o cattiva *cera*=πρόσχαρος ἢ κατηφῆς ὄψις (κατὰ τὸ γαλλ. bonne ou mauvaise mine.: Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Πβ. και Φ. Κουκ., Λεξικογρ. Ἀρχ. 6, 290: «τύπ. κέρα, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν». Ἐν Μυκ. λέγεται μόνον ἐπὶ κατηφοῦς ὄψεως: «έχει κατεβασμένη τὴ σέρα του» (=τὰ μούτρά του)· «έχει ἄσκημη σέρα», περὶ ἀντιπαθοῦς τὴν ὄψιν.

6. <κοιν. τσιγάρο<ισπ. *cigarro*, κατὰ τὸ ΕΛ, «ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν ἰθαγενῶν τῆς Κούβας». Πβ. και ὕποκορ. θωπευτ. σιγαράκι, έν φρ. «ἄς κάνωμε τώρα και κανένα σιγαράκι» Μύκ. και μεγεθ. σιγαρούκλα Μύκ.

7. <κοιν. τσιμινιέρα<ιταλ. *ciminiera*=καπνοδόχος πλοίου. Πβ. κιμινιέρα Μύκ., διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν.

8. <τσιμούχα και τσιμούσα<ιταλ. *cimossa*. Ἡ κατάλ. -ούσα, -ούχα ἴσως κατὰ τὰ προσόμοια ροῦχα, πατατούκα. Ἡ λ. έν Μυκ. σημαίνει ἀκομφον, φαρδὺ και εὔτελές ένδυμα, ἴσως έκ τῆς σημασίας αὐτοῦ ένιαχοῦ ὡς μέρους τοῦ ράσου. Ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Κρήτῃ, Λέσβῳ, Σύρω σημαίνει τὴν παχυτέραν και ἄδροτέραν παρυφῆν μαλλίνου ὑφάσματος, έν Οἰνοῦντι δὲ εἰδικῶς τοῦ ρά-

σινδιλόμος¹ Μύκ. σίρος² Μύκ. Σέριφ. σ-σίρος Κάρπ. (Ἀπέρ.) σοῦρμο³ Μύκ. σουρότο⁴ Μύκ.

Ἰδιαιτέρα μνεία πρέπει νὰ γίνη περὶ τῶν τύπων τῆς λ. τσουκάλι καὶ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτῆς, ὡς παρουσιαζόντων μεγάλην ἔκτασιν ὀφειλομένην καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον χρῆσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν δηλουμένου ἀντικειμένου. Ἀποτελοῦσα ὑποκοριστικὸν τοῦ ἰταλ. *zucca*⁵, ἐδημιούργησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ πολλὰ παράγωγα καὶ σύνθετα, ἐν οἷς παρατηρεῖται πολλαχοῦ ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ τσ εἰς (σ)σ — ἴσως καὶ διὰ τὴν ἀσθενῆ προφορὰν τοῦ μετ' αὐτὸ ἀτόνου ου, δι' ἣν δημιουργεῖται τὸ δυσεκφώνητον συμφωνικὸν σύμπλεγμα τσ'κ. Ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ ἡ μεταβολὴ τοῦ τσ (Θράκη, Λέσβον, π.χ.), συναντῶμεν τὸν τύπ. σ'κάλ'.

Οὕτω, ἐν Μυκ. ἐγένετο σ'κάλι, ὡς καὶ ἐν Ἄνδρῳ⁶, Σύρῳ, ὅθεν διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου ου, ὁμοιοπαθοῦς τοῦ ι, σικάλι Σέριφ. σ-σουκάλι Κάρπ. Κάσ., καὶ μετὰ προθετ. α-, ἀσ'κάλι Κίμωλ. Ἐκ τούτων: σ'καλούδι ἐν Ἄνδρῳ⁷ Μυκ., ὅπου καὶ σ'καλουδάκι, σ'καλούδα⁸ - σ'καλικὰ⁹ Σίφον., σ'καλιὰ ἢ¹⁰ Μύκ.

σου. Ἐν Τήλῳ σημαίνει τὴν νυμφικὴν ζώνην: κατὰ τὸν Α. Τσοπαν., Χάλκη, 127, τσιμούχες=πλατεῖες γυναικεῖες ζῶνες πού ῥχονται ἀπὸ τὴν Πόλῃ. Ἐν Καλύμνῳ, Σύμη ἢ λ. σημ. τοὺς εὐτελεστέρους σπόγγους — πιθανῶς ὡς ἀκραῖα τεμάχια ἀποκοπτόμενα κατὰ τὴν κατεργασίαν. Πβ. καὶ παροιμ. ἐκ Κων/λεως (ΧΚ ἐν ΑΙΑ): «διῆτε τσιμούσα, κόψετε τσόχα». Πβ. καὶ Λεξικογρ. Ἄρχ. 1, 50: τσιμούχα: παραίρημα: ἡ ἄκρα τοῦ ρούχου, ἥτις εἶναι χονδροτέρα.

1. <τσιντιλόμος, ὅπερ καθιστᾷ πιθανὸν ὁ ἐκ Κεφαλλ. τύπ. κιντιλόμος (Χειρ. Λαογρ. Ἄρχ. Ἀκαδ. Ἀθ., 5, 152), ὅστις ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Ἐν Μυκ. ἢ λ. σημαίνει τὸν λεπτεπίλεπτον καὶ δύσκολον κατὰ τὸ φαγητόν. Ἐν Γαργαλιάνοις, κατὰ τὸν συνάδ. Α. Κρεκούκιαν, ὁμοίαν σημασίαν ἔχει καὶ ὑπὸ τοὺς τύπ. τζιτζιλόμος καὶ τζιτζιλονόμος (ἐκ παρετ. πρὸς τὸ νόμος) — πβ. καὶ <τζιτζιλόμικο παιδί>, οἵτινες ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἰταλ. *gentilomo-gentiliuomo* καὶ ἐνετ. *zentilomo*=εὐγενής. Πβ. καὶ ζαντιλόμος ἐν Κύπρῳ (Α. Σακελλ., Κυπρ. 2, 877) καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 27. Ὁ μυκ. τύπ. κατὰ τὴν ἐξέλιξιν: *zentilomo*-τσειντιλόμος-τσιντιλόμος (διὰ προληπτ. ἀφομοίωσιν τοῦ ε) - σινδιλόμος.

2. <κοιν. τσίρος=ὁ γνωστὸς ἀλίπαστος ἰχθύς, κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν.<ἴσως ἀρχ. κηρίς (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 3, 221).

3. <κοιν. τσοῦρμο <ἰταλ. *ciurma* (βλ. ΜΝΕ 1, 79 καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 94: Ἐκ τῆς καταλ. -α νομισθέντος ὡς οὐδ. ἢ κατὰ τὸ πλήρωμα; Κατὰ τὸν Κοραῆν, Ἄτ. 4, 105 καὶ K. Foy, Lauts. griech., 56, ἐκ τοῦ λατιν. *turma*. Κατὰ τὸ Λεξ. Ferrari-Caccia, ἀβεβαίας ἐτυμολογίας οὔσα ἢ λ. λέγεται ἰδίως περὶ τῶν σκλάβων τῆς γαλέρας (La chiurme, les forçats d'une galère norde, bande). Ἐκ τῆς λ. καὶ σ-σουρμαδόρος=ὁ συγκεντρῶν τὸ πλήρωμα, ὅστις σ-σουρμαίρει αὐτὸ (Κάσος, Δωδεκαν. λύρα Α, 165).

4. <τσουρότο <κοιν. τσιρότο <ἰταλ. *cerotto* <ἑλλ. κηρωτὸν (κατὰ τὸ ΕΛ).

5. Ὑπὸ τύπ. τσουκάλιν - τζουκάλι ἤδη μεσν., κατὰ τὸ ΕΛ. τσουκάλιν <τσούκα <ἰταλ. *zucca* + κατὰ λ. -άλι. Βλ. καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 93.

6. Βλ. I. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 3, 80 καὶ Α. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσ., 105.

7. Βλ. Ἄνδρ. Χρον. 3, 80.

8. Ὅμοίως αὐτόθι. Πβ. Α. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσ., 108: σουκαλούδα.

9. Τὰ λαχανικά.

10. Ἐν φρ. «μιὰ σ'καλιὰ φαί»: ὅσον ἄπαξ χωρεῖ τὸ τσουκάλι.

σ'καλαῖς¹ Μύκ. σικαλαῖς Σέριφ. Πβ. τοπων.: Σ'καλάδο² Μύκ. Σ'καλάδος ὁ Τήν.² Σ'καλαρειά, τὰ Ἄνδρ.³ Μύκ.⁴ καὶ τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ σ'κάλι ὡς πρώτου συνθετικοῦ: σ'καλόκουπα⁵ καὶ σ'καλόπιασμα⁶ Ἄνδρ. Ἐπίσης τὸ ἐπών. Σ'καλιάρης⁷ Ἄνδρ.

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς: σασιζω⁸ Μύκ. σακώνω⁹ Μύκ. σαλαπατωῶ καὶ σουλοπατωῶ¹⁰ Μύκ. σάτρα - πάτρα¹¹ Κῶς Μύκ. Ρόδ. σίλα¹² Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ. σιλῶ¹³ Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ.

1. <τσουκαλαῖς=ἀγγειοπλάστης, ἐν παροιμ. «Οὔλοι δουλιούνε τὸ σ'καλαῖ, κ' ἐγὼ δουλιῶ τὸ δοῖχο» (ἐνν. ὅτι λέγει ὁ ἴδιος).

2. Βλ. Σ. Μενάρδ., Τοπων. Μυκ., 157. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 264 (ὡς τοπων.). Τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς Νοταρ. πράξεις Μύκ., τοῦ Γ. Πετροπ., ἀναγράφεται ἐκ τῶν 28 περιπτώσεων (τῶν ἐτῶν 1662-1674) εἰς τὰς 26 ὡς Συναλάδο καὶ εἰς τὰς 2 ὡς Τζικαλάδο, Τσικαλάδο, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ νοτάριος ἀκούων τὸ τοπων. συνήθως μὲν ὡς Σ'καλάδω, σπανιώτερον δὲ ὡς Τσουκαλάδω καὶ ἐπειδὴ παραλλήλως ἤκουεν σ'κιά - σ'κικόκλαδο, ξινόσ'κα, κλπ., ὑπέθεσεν ὅτι ὑπὸ τὸν πρῶτον τύπον ὑποκρύπτεται τὸ σῦκο ὡς πρῶτον συνθετικόν, καὶ κατ' αὐτὸ προσήρμοσε καὶ τὸ Τσικαλάδο, ἂν τὸ ι δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν ἀντιγραφέα τοῦ κώδικος—ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐν Μυκόνῳ ἐλέγοντο τότε παραλλήλως οἱ ἐκ Σερύφου, Σίφου τύποι σικάλι - τσικάλι, ἀντιστοίχως. Ὅπως δὲποτε, τὸ τοπων. ἀποκλείεται νὰ προέρχεται ἐκ προσηγορικοῦ συκαλαῖς, ὅπερ οὐδὲν λέγει.

3. Βλ. Ἄνδρ. Χρον. 3, 80: «ἐκ κώδ. τοῦ 18ου αἰ.».

4. Ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων ἄλλοτε ἐργαστηρίων τσουκαλάδων.

5. Μικρὰ λοιπὰς, Ἄνδρ. Χρον. 3, 80.

6. Βλ. αὐτόθ.: «παννὶ μὲ τὸ ὁποῖον πιάνουν τὰ ὄτρα τῆς χύτρας, δταν καίη».

7. Ἡ λ. σημαίνει τὸν ἀγγειοπλάστην, βλ. αὐτόθ.

8. <κοιν. τσακίζω, ἢ λ. ἐν ἔσμ.: «ἀμύγδαλο ἐσάτσια καὶ μέσα σὲ ζωγράφισα». Ἐκ τοῦτου καὶ σάτσιασμα=ἐπώδδς ποιήματος. Πβ. ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. ἐν Α. Κατσουρ., Κουρσ., 20, 4: «ἐπήγασι μιὰ νύκτα καὶ τὸ ἐξακίσασι». στ. 28: «κάποιγοι Τούρκοι ζακισμένοι μὲ μία ταρτάνα». στ. 44: «ἀπὸ ἴφτὰ τὰ ζακίσματα». Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ τσακίζω, ἴσως ἀπὸ τὸν ἦχο τσάκ (ὄνοματοπ.). Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 1, 144, ἀπὸ τὸ διακκίζομαι=κάνω ἀκκισμούς. Πβ. καὶ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 115, ἐκ τοῦ *ἐξακίζω<*ἐξαικίζω.

9. <κοιν. τσακώνω, ἐν φρ. «τόνε σάκωσεν» (=συνέλαβε). Πβ. σ-σακώνω Κάσ. Τὸ ΕΛ παραπέμπει εἰς Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 2, 235, ὅστις ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ψακώνω<ψάχνω+μαγκώνω (κατὰ σύμφυρσιν).

10. <κοιν. τσαλαπατωῶ, δ κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ ἐξαλλα-πατωῶ. Κατὰ Κορ., Ἄτ. 2, 349, ἐκ τοῦ λάξ-πατωῶ. Ἴσως ἐκ μὴ παραδιδομένου ἀτσαλοπατωῶ, ὅπερ ἐρμηνεύει πως τὸν ἕτερον μυκόν. τύπ. σουλοπατωῶ. Πβ. τὸ ἀτσαλο- ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ρυπαροῦ καὶ ἀτάκτου, ἐν τοῖς ἀτσαλοδούλης, ἀτσαλοκουβέντα, ἀτσαλοφαγιά. Ἐπίσης τὸ ἀτσαλιὰ καὶ, φυσικά, τὸ ἀτσαλος. Ὁ Η. Ρερνοί, Chio 3, 555, γράφει: «τσαλαβοντιῶ-τσαλαπατωῶ... τσαλεύω=ἀτσαλεύω. Ὑπάρχει ἐνταῦθα πρόθημα ὄνειδιστικόν, τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν ἐν τῷ τσαλακώνω... Πβ. (ἀ)τσαλοπεριπάτης καὶ τσαλοπεριπατάρης, Hessel.-Pernot, Poém. prodrom., 3, 400...». Πβ. ΙΑ, ἐν λ. ἄτσαλος.

11. <κοιν. σάτρα-πάτρα. Ὁ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 75, 145, καὶ Ν. Ἀνδριώτ.: Ἀθηνᾶ 51, 52 κέξ., ἐτυμολογοῦν ἐκ τοῦ μεσν. σάταλα-πάταλα, ἐξ οὗ καὶ τὸ τουρκ. *çaitra-patira*. Ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγή τῆς λ. ἐνισχύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ τύπ. μετὰ τοῦ σ ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ρόδῳ, ὅπου δὲν ἐπιχωριάζει τὸ φαινόμενον τῆς τροπῆς τοῦ τσ - σ.

12. <τσι(ρ)λα=ἡ διάρροια, ἐκ τοῦ (τ)σιλῶ, κατὰ τὰ ἐν ΜΝΕ 1, 76. Πβ. Ἄ. Μπούτουρ., Γένεσ. ΤΣ(ΤΖ), 17. Παρὰ Du Cange, τζίλα.

13. <μεσν. τσιλῶ: ΜΝΕ 2, 250-1 Σ. Ψάλλτ., Θρακ., 117. Ἐν Ἄνδρῳ (Ἄνδρ. Χρον. 3, 79): σιλίζομαι ἐν Σερύφῳ: νὰ σιληθῆ... Κατὰ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 110, τιλῶ>τσιλῶ.

σιλιακό¹ "Ανδρ. Μύκ. σιλιάρικος² Μύκ. Σϋρ. Σιλαδώνης³ "Ανδρ. σ-σιλοῆ⁴ Κάρπ. σ-σιλόνερο⁵ Κάρπ. σιληπουρδῶ⁶ Κάρπ. Μύκ. σιλίκουρο⁷ Μύκ. σιβίδα⁸ ἢ Μύκ. ζ'βίδια⁹ τὰ Τῆν. σίβλα¹⁰ "Ανδρ. Μύκ. σ-σίμπλα¹¹ Κάρπ. σιβούρι¹² Σέριφ. σιβούρα, -ιασμένος¹³ Σϋρ. σιβῶ¹⁴ "Ανδρ. Μύκ. ζ'βῶ⁵ Τῆν. 'Εντεῦθεν σιβιά - σίβημα¹⁶ Μύκ. σιβολοῶ¹⁷ "Ανδρ. Μύκ. σιβορολοῶ¹⁸ "Ανδρ. σιβογιάννης¹⁹ Μύκ. σ'βογιάνῃς Τῆν.

1. <τσι(ρ)λιακό=μεγάλη διάρροια: «τὸν ἤπιασε σιλιακό» Μύκ. Τὸ ἐξ "Ανδρ. ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 79.

2. 'Υδαρής, περὶ σταφυλῶν, καρπῶν ἐν γένει ὑπερωρίμων: «σιλιάρικα σταφύλια, σ-ες δομάτες» Μύκ.

3. Παρων., ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 79.

4. Γλοιώδης γῆ;

5. 'Υδωρ προκαλοῦν διάρροϊαν.

6. <κοιν. τσιληπουρδῶ. 'Ενταῦθα ὑπόκειται μεταβολὴ τοῦ τσ, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι τὸ παλαιὸν σιληπουρδέω (παρὰ Σώφρονη, κατὰ τὸν Σχολ. εἰς Λουκ. Λεξιφάν. 21, Ποσειδῶν. παρ' "Αθην. 212c, φέρομαι χυδαίως καὶ ἀναιδῶς), διότι παρ' "Ησυχίῳ φέρεται τσιληπουρδή. 'Ο ἐκ Καρπ. τύπος ἐν *E. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 212.

7. 'Εν φρ. «τὸν ἤπιασε σιλίκουρο»=μεγάλη διάρροια (σίλα+κουράδι;).

8. <κοιν. τσιμπίδα, ἢ ἄλλως μασιά (καὶ ἐν Μυκ.). 'Εκ τοῦ πρώτου καὶ σιβιδάκια ἐν Μυκ. (τῆς κόμης ἢ διὰ συγκράτησιν κατὰ τὸ στέγνωμα τῶν πλυθέντων ἐνδυμάτων). Κατὰ *G. Hatzid.*, Einl., 422, ἐκ τοῦ ἐμπίδα, αἰτ. τοῦ ἀρχ. ἐμπίς, κατ' ἐπίδρ. τοῦ τσιμπίζω.

9. <σ'βίδια, διὰ τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρὸν ἢ ἠχηροποίησης τοῦ σ εἰς ζ, τὰ σιβίδια: πβ. ζ'βῶ.

10. <κοιν. τσίμπλα>παρ' "Ησυχ. «σιπαλή», ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ, διὰ τοῦ (τ)σιμπλιάζω: βλ. *Γ. Χατζιδ.*, MNE 2, 137, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τσιμπλιάζω - τσίμπλα. Πβ. σιβλιάζω - σίβλης Μύκ. 'Ο τόνος τοῦ δευτέρου συνων. τοῦ τσιμπλιάρης ἢ τσιμπλῆς, κατὰ τὸ τσίμπλα. Οἱ ἐξ "Ανδρ. τύπ. σίμπλης, -ιάρης καὶ σιμπλοῦ ἐν *Δ. Πασχάλ.*, "Ανδρ. γλωσσ., 105, ἐν παροιμ.: «ποῖός 'παινᾷ τῇ νύφη μας; —'Η σιμπλοῦ ἢ μάννα της».

11. Βλ. *E. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 213.

12. <κοιν. τσιμπούρι, δ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ τσιμούρι «μὲ παρετυμ. ἐπίδρ. τοῦ τσιμπῶ». Τσιμούρι=κρότων' μεσν. τσιμούριν. Κατὰ *Κορ.*, "Ατ. 1, 266, κιμμούριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. κίμμυρος=μικρολόγος. Πβ. ζιμβούρι Κίμωλ. τζιμπούρι καὶ ζιμβουρας (=εἶδος δένδρου ὁμοιάζοντος πρὸς συκῆν), κατὰ προφορ. πληροφορίαν ἐν τῇ νήσῳ, Κιμωλλίου τινός.

13. 'Εκ πιθ. σιβούρι<σιβούρι, τὸ μέγεθ. σιβούρα καὶ ἢ μτχ. σιβουριασμένος.

14. <κοιν. τσιμπῶ, δ καὶ μεσν., ἐν παροιμ. φρ.: «καὶ τὰ πουλλάκια τ' οὐρανοῦ σιβεῖῶδαι». 'Η λ., κατὰ *G. Hatzid.*, Einl., 422, ἐκ τοῦ τσιμπίζω <*ἐξεμπίζω <ἐμπίζω <ἀρχ. οὐσ. ἐμπίς. 'Ο ἐξ "Ανδρ. τύπ. ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 80.

15. <σ'βῶ, δι' ἀφομ. πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρὸν, πβ. ζ'βίδια.

16. 'Εν παροιμ.: «σιβήματα, φιλήματα, πάρε νερὸ καὶ πλύνε τα».

17. Βλ. "Ανδρ. Χρον. 3, 80, ἐν τῇ μεταφ. σημ. τοῦ ἐπιτηδείως εἰσπράττειν. 'Εν Μυκ., «σιβολοῶ τὸ ψωμί»=τρώγω προχειρῶς ἀποκόπτων μικρὰ τεμάχια.

18. Βλ. "Ανδρ. Χρον. 3, 80: Κατὰ τὸν *I. Βογιατζ.*, ἐκ τοῦ σιβολοῶ+ρῶα=ἀποσπῶ ἐκλεκτικῶς ἀπὸ τὸν κόρυμβον τῆς σταφυλῆς ρᾶγας. Διὰ τοῦτο γράφει σιβορολοῶ. "Ισως λοιπὸν ἐκ τοῦ *τσιμποροωολοῶ>σιμπόρωολοῶ>σιβορολοῶ. 'Εν Μυκ. τοῦτο λέγεται σαβουρολοῶ <τσαμποροολοῶ. 'Εκ τοῦ ἀνδρίου τὸ μυκόνιον παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ (τ)σίμπουρο;

19. Τὸ πτηνὸν ἐρίθακος, ἀλλάχου ὡς κομπογιάννης, καλογιάννης, κλπ. φερόμενον. 'Ο ἐκ Τῆνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 52, τοῦ Α. Κωστάκη. Πβ. αὐτόθ. σ'βογιάννηδες.

σιβοφωμάκης¹ Μύκ. σουγρίζω² Μύκ. σόχος³ Μύκ. Τήν. (Κώμ.) σ-σόχος Κάρπ. ('Απέρ.).

4/ 'Εκ τῆς Σλαβικῆς : σαΐ⁴ Μύκ. σ-σαΐ Κάρπ. ('Απέρ.) Κάσ. *sadila*⁵ 'Ανδρ. Μύκ. σερνίκι⁶ Μύκ. σίπη⁷ Μύκ. σ-σόπανος⁸ Κάσ. σούλα⁹ Μύκ.

1. 'Ο φιλάργυρος, ὅστις τρώγει τὸν ἄρτον οἶονει τσιμπῶν αὐτόν. Πβ. ἐν κώδ. 1791, φ. 11: «Καλουδὸς τῆς Σιμπομάτας» — ἂν μὴ Σιμπλομάτας.

2. <κοιν. τσουγκρίζω. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *I. Βογιατζ.*, 181: σ'γρίζω. Κατὰ τὸ ΕΛ, τσου-τσιγκρίζω <τσιγκρώνω> ἀρχ. τιγρῶ, *A. Παπαδόπ.*, Λεξικογρ. Δελτ. 1, 20. 'Εν Μυκ. ἡ λ. ἐν τῇ φρ. «σουγρίζω τὸ ποτήρι (πίνων οἶνον μετὰ τινος), τ' ἄβγόν», κτλ.

3. Τὸ φυτὸν σόχος, διὰ τοῦ τσιτακισθέντος τσόχος καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ παλαιοῦ — ἀφοῦ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνεῦρον τύπον ἀπὸ τοῦ σ ἀρχόμενον. Πβ. ἄσοχας ἐν Σύρω, ἄτσοχας 'Αμοργ. καὶ ζόχ-χος Ρόδ., ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ τσόχος - τύπ. τζόχος. Κακῶς ὅθεν γράφεται διὰ τοῦ ω ὁ γνωστὸς Τήνιος γλύπτης Σῶχος. 'Ο *I. Χατζιδ.*, Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει περὶ τῆς λ.: «εἶναι ἀνεμῆνευτος ... ἡ ἐμφάνισις τοῦ ζ ἢ τσ ἀντὶ σ ἐν τῇ λ. τσόχος ἐν Κρήτῃ καὶ τσόχος ἐν 'Ικάρῳ καὶ ζόχος ἐν Καρδαμύλοις καὶ Κεφαλληνίᾳ, ζοχὸς ἀλλαχοῦ ἀντὶ σόχος». 'Ο τσιτακισμὸς ὁμοίως τοῦ σ δὲν εἶναι σπάνιος. Πβ. *A. Tzoran.*, Ρηονέτ. Rhod., 114. 'Ο ἐκ Τήνου τύπ. ὡς ἐπάν. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850) — ἐν ΧΙΑ 824 — τοῦ *A. Κωστάκη*.

4. <κοιν. τσαΐ (=τέιον) <ρωσ. *tsai* (ΕΛ).

5. <κοιν. τσαντίλα (=σακκούλα πού στραγγίζουσι τὸ τυρί, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ρωσ. *ise-dilo*). 'Η κατὰ λ. καὶ ἀλλαγὴ τοῦ γένους κατὰ τὸ συνών. σακκούλα ἐκ τοῦ τσαντίλι, ὅπερ λέγεται ἐν Εὐβ. (Αὐλωναρ. ΧΙΑ 549, 197. Αἰδηψ. ΧΙΑ 505, 147 καὶ Κουρ. ΧΙΑ 578, 160), ἐν τῇ σημ. τοῦ τριχίνου σάκκου (ντορβᾶ) τῶν ἐλαιοτριβείων, δι' οὗ ἀποστραγγίζεται τὸ ἐλαιον κατὰ τὴν ἐκ-θλιψιν τῶν ἐλαίων. Πβ. ἐν 'Ηπ. (*N. Νίτσου*, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν 'Ηπειρῷ κώμης Τσαμαντᾶ, 'Αθήναι 1926, σελ. 294) Στερελλ. (Παρνασσ., ἐν *Εἰρ. Σπανδωνίδου*, Τραγούδια τῆς 'Αγόριανης, 'Αθήναι 1939, σελ. 117). Περὶ τοῦ ἐξ 'Ανδρου τύπου βλ. *I. Βογιατζ.*, 'Ανδρ. Χρον. 3, 30, ὅπου καὶ ρ. *sadiliazō*, καὶ 3, 79, ὅπου καὶ *sadiliasma*. 'Εν Μυκ. καὶ τὸ τῆς ἀλητικῆς γλώσσης ὁμών. καὶ πιθ. διαφόρου ἔτυμ. ἀρχῆς, κατὰ τὸ σκασίλα π.χ., τσαντίλα (=θυμὸς) > *sadila* καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ τσαντίζω-ομαι (=ἐξοργίζω-ομαι) > *sadizō-ομαι*: «ἰδὲ *sadila* πού τὴν ἔχει αὐτός! ἐσαδίστηνε πολὺ». Πβ. καὶ *Δ. Πασχάλ.*, 'Ανδρ. γλωσσ., 104: τσαντίλα.

6. <σερνίκι=εἶδος ἰστιοφόρου μὲ πρῶραν κατερχομένην λοξῶς πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 61, ἡ λ. σλαβικὴ οὔσα σημαίνει εἶδος ἰστιοῦ καὶ λέμβου. Τὸν τύπ. ἔχει καὶ ὁ *I. Βογιατζ.* ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ 370, 180). Τὸ ΙΑ ἐσφαλμένως τοποθετεῖ ὑπὸ λῆμμα ἀρ-σενικός (B 3) τύπον ἐκ Μυκ. σερνική ἢ, μὲ τὴν σημασίαν «εἶδος μικροῦ πλοιαρίου μὲ ἓνα ἰστὸν καὶ μίαν κεραίαν ἔχοντος εὐθεῖαν προσέξέχουσαν πρῶραν καὶ πρύμνην ὁμοίαν πρὸς τὴν πρῶραν».

7. <τσίπη - τσίπα «τοῦ γαλάτου», ὁ ἐπίπαγος τοῦ βρασμένου γάλακτος. Πβ. καί: «τὸ γάλα ἐσίπωσενε» (=ἐσχημάτισεν ἐπίπαγον κατόπιν βρασμοῦ). Πβ. καὶ ἀσσήπιτος (γρ. ἀσ-σίπιτος) = αὐθάδης, αἰσχρολόγος, ἐν *E. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 183, καὶ ἀπασίπιτος 'Ανδρ. (συνών.) καὶ ἔσειπωμένος (=ἀναιδής) Μύκ. (καὶ *I. Βογιατζ.*, 219).

8. <ιδιωματ. τσό(μ)πανος παρὰ τὸ τσο(μ)πάνης. Πβ. Μύκ., *L. Roussel*, Cont. Myc., 159: ζομπάνης <ἀρχικοῦ σοβάνης - τὸ ζοβάνη. Πβ. αὐτόθ., ἐν παραμυθίῳ 37, στ. 1: ζοῦβάνης παρὰ τὸ τζοῦβάνη καὶ ζοβάνης (31, 1 καὶ 36, 1).—'Εκ τούτων ὁρθὸν μόνον τὸ ζοβάνης (καὶ σοβάνης). 'Ο σάλος προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λ. δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἐν Μυκόνῳ ὡς ἡ συνών. βοσκός, ἡ ὅποια πολλάκις ἀναγράφεται καὶ εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τοῦ «κεφαλοχάρασσο» (=κεφαλικῷ φόρου) τοῦ 18ου αἰῶνος.

9. <τσούλα, ἐπίθ. προβατίνας μὲ μικρὰ ὄτα. Παρὰ τοῖς βορείοις, τσοῦλος=τράχος ἢ κριὸς ἔχων κεκομμένα ὄτα. Τὸν μυκ. τύπον καὶ ὁ *I. Βογιατζ.*, 159, ὅστις ἔχει καὶ τὸν κ'φροσύλα (σελ.

5/ 'Αμφιβόλου ἐτύμου : *σαγουρνῶ*, -ιά¹ Μύκ. *σίρος*² Μύκ.

β/ 'Εν μέσῳ λέξεως :

1/ 'Εκ τῆς Τουρκικῆς : *γενίσαρος*³ Κάρπ. *γιανίσαρος*⁴ Μύκ. *γιουβέσι*⁵ Μύκ. *κασαμάκια*⁶ Μύκ. *κόπ'σα*⁷ Μύκ. *κοσάνι*⁸ Μύκ. Σέριφ. *μαρκούσι*⁹ Μύκ. *παπούσι*¹⁰ Μύκ. Ρόδ. *πασαβούρα*¹¹ Μύκ. *παρσαῶς*¹² Μεγίστ. *παρσαλατίζω* Μεγίστ. Χίος

87) = πρόβατον ὄλως ἄνευ κεράτων. Πβ. ἐπίσης ἐκ κώδικος τοῦ 1769: «Κωσταντῆς τοῦ Σούλου» — ἂν δὲν πρόκειται περὶ διαφόρου ἐτυμολογίας λέξεως.

1. <*σαγκουρνῶ* ἢ <*σαγκουρνῶ-ίζω*=ἀμύσσω, περὶ γαλῆς: «μὲ *σαγουρνησε*» ὁ κάττης καὶ μοῦ 'καμενε μὲ *σαγουρνιά*». Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ὀψίμου μεσν. *σαγκουρνίζω*. Πβ. *σαγκουρνίζω* "Ἄνδρ., ἐν Δ. Πασχάλ., 'Ἄνδρ. γλωσσ., 102: «ἡ κάττα μὲ *εσαγκούρνησε*».

2. <*τσίρος*=τὸ πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν ζῴου (ἢ γυναικὸς) γάλα. 'Ο G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 93, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἰταλ. *siero*=ὄρρος. Πβ. A. Thumb, IF XIV, 358-9. 'Ο H. Pernot, Chio 1, 228, γράφει: 'Ο Κοραῆς, "Ἄτ. 1, 74, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *κίρρος*, ὅπερ ἱκανοποιεῖ ἀπὸ ἀπόψεως ἐννοίας ὅσον καὶ φωνητικῆς. 'Ησύχιος: *κίρρος*, ὄρος (ἀνάγνωθι ὄρος καὶ ὄρρος) καὶ αἶμα καὶ πόμα γάλακτος, Λάκωνες. Πβ. ΕΛ, ἐν λ. *τσίρρος*.

3. <*κοιν. γενίτσαρος* — ὁ μύκ. τύπ. καὶ ἐν K. Diet., Sporad., 349. 'Εκ τοῦ τουρκ. *geni-çeri*=νέος στρατός (ΕΛ).

4. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 22: «Μῆτρος πῶχει τοῦ *Γιανισαράκη*» (τὴν κόρη, ἐνν. ὡς σύζυγον).

5. Κατὰ τὸ τουρκ. Λεξ. τοῦ S. Muhtar, ἢ λ. *gunez* σημαίνει τι ἔχον χρῶμα βαθύ ἐρυθρόν — ὅθεν καὶ τὸ *γκιουβέτσι*, ἅτε λαμβάνον τὸ χρῶμα τοῦτο μετὰ τὴν ὀπτησιν;

6. <*κατσαμάκι*<τουρκ. *karataç*=ὑπεκφυγή, *νάζι* (ΕΛ). 'Εν φρ. «μοῦ *κάνει κατσαμάκια*».

7. <*κοιν. κόπιτσα*<τουρκ. *korça*=πόρπη.

8. <*κοιν. κοτσάνικ*<τουρκ. *koçan*. Κατὰ M. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 16, τὸ τουρκ. ἐξ ἑλλην. *κοψάνιον*<*κόψανον*=ὁ μίσχος καρποῦ.

9. <*κοιν. μαρκούτσι*<τουρκ. *maruç* (=καπνοσῦριγξ, ναργιλές) — ἴσως μεταβληθέντος διὰ τὸ *κακόφημον* τῆς τελικῆς συλλαβῆς τῆς λ.

10. <*κοιν. παπούτσι*<τουρκ. *paruç*=ὑπόδημα. Πβ. *παπούσ-σι* Κάσ. Κῶς *παπουσῆς* Μύκ. *παπουσ-σῆς* Κάσ. *παπουσ-σήκο* (=παπουτσήδικο) Κάσ. Πβ. καὶ *παλιοπαπούσα* ἢ Μύκ. καὶ ἐν βαυκαλ. ἐκ Μυκ.: «Καὶ καλῶς τῆνε τὴ γόρη, ποὺ *παπούσια* δὲν ἐφόρει». Πβ. *παπουσόσυκα* ἐν Κρήτῃ (χωριοὶς Χανίων). 'Επίσης ἐκ κώδ. 1791, 152: «Μαρνῶ τῆς *Παπουσοῦς*», καὶ 1769, 7: «Γεώργης *Παπουσῶς*», καὶ 41: «Στέφανος τοῦ *Παπουσῶ*». Τὸ ὄνομα ὑπ' αὐτὸν τὸν τύπον ἐπιχωριάζει σήμερον ἐν τῇ νήσῳ (ἐν μεγάλῃ ἐκτάσει). 'Ο ἐκ Ρόδου τύπ. ἐν ἄσμ.: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τὴλ-λιγνή του μέση, τίς κάρσες, τὰ *παπούσια* του, βάρτε του καὶ τὸ φέσι».

11. <*κοιν. πατσαβούρα*<τουρκ. *paçana*. 'Η κατάλ. -ούρα πιθ. κατὰ τὴν κατάλ. ἄλλου συνωνύμου, *σαβούρα*; δι' ἐνδιαμέσου **πατσαβρούρα*, τοῦ ρ δι' ἀνομοίωσιν ἐκπεσόντος.

12. 'Εκ τοῦ *παρτσῶς* (=τεμάχιον) < τουρκ. *paçca*, ἐν ἄσμ.: «δός με τσ' ἐμὲν ἕνα *π-παρτσῶν*, νὰ κάμω *χαρζιλίκι*» (Α. Διαμαντάρα, ΧΙΑ, 84). 'Εκ Χίου (Λαογρ. 5, 218): «ἐφώναζεν ὁ 'Αράπης κ' ἔλεγεν του ἐκεῖνος «ἀκολούθα καὶ θὰ σὲ κάμω *παρτσῶδες*». 'Η κατάλ. -άλι εἶτε ἐκ τοῦ πληθ. *παρτσάδια*, -λια ἢ κατὰ τὸ συνών. *κουρέλι* ἢ ἐκ τοῦ *παρτσαλιάζω* (=τεμαχίζω) ἐκ τουρκ. ρ. *paçcalamak*=σχίζω, θραύω. 'Η λ. *παρτσάλι* ἐν Α. Ρουμελίᾳ (βλ. M. Δουλουδοπ., Καρυαὶ 117) καὶ Θράκῃ ('Αρχ. Θρακ. θησ. 12, 181), ἐν Διδυμοτ. Φιλιππουπ., κλπ. (ΧΙΑ 535, κλπ.) σημαίνει τὸ ράκος. 'Ο μύκ. τύπ. ἐκ τοῦ *παρτσάλι*>**πριτσάλι*>*πρι(τ)σάλι*, ἐν τῇ ἀρατικῇ φρ. «ποὺ νὰ σὲ διῶ κομματίτσα καὶ *πριτσάλια*». Πβ. *παρσαλατίζω* (=τεμαχίζω). Πβ. A. Tsoran., Phonét. Rhod., 163: ὁσ: (τουρκ.) *paçca*>*παρτσῶς* - *παρτσῶς*=τεμάχιον.

πρισάλι Μύκ. τρυφερίσι¹ Μύκ. χαράσι² Μύκ.

2/ Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς : ἄλσα³ Μύκ. ἀνεκασουρωμένος⁴ Μύκ. ἀσάλι⁵ Μύκ. βασέλλι⁶ Μύκ. βισ-σιὰ⁷ Κάρπ. Κάσ. γαλόσα⁸ Ζάκ. Μύκ. Νάξ. γιάσος⁹ Σῦρ. γράνσα¹⁰ Μύκ. γράσια¹¹ Κύπρ.

1. Ἐν φρ. «βγήκενε ε' τὸ τρ.» (ἐπὶ νέων τὸ πρῶτον ἐρωτοτροπούντων) ἐκ τοῦ κοιν. τρυφερίσι, -τσα. Κατὰ Ἄνθ. Παπαδόπ., Λεξικογρ. Δελτ. 4 (1942-48) 98, ἐκ τοῦ τουρκ. *tefer-rüs* = περίπατος, διὰ παρετ. πρὸς τὸ τρυφερός. Πβ. Ν. Πολίτ., Παροιμ. 2, 689: «κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν κτηνῶν, ἄτινα κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολύονται εἰς νομὴν τοῦ τρυφεροῦ χόρτου».

2. <χαράσι<τουρκ. *haraş* (=ὁ ἐτήσιος, κεφαλικὸς φόρος τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἐπὶ Τουρκοκρατίας). Ἡ λ. νῦν μόνον μεταφορικῶς. Πβ. ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ κώδικος τοῦ 1769: «1769 μαρτίου 10. Ἐπλήρωσεν ὁ ραγιαῖς τὸ χαράσι του τῆς παρούσης χρονιάς εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ νεμπετιῦ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐθεντός μας καπετὰν πασαῖ». Ἐν φ. 2: «1769 μαρτίου πρώτη — Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρονιάς τοῦ κεφαλοχάρασου πανδρεμένων καὶ ἐλεύθερων τὰ ὀνόματά τους ὀλωνῶν». Αὐτόθι 42: «τοῦ Μιχάλη Χαρασιάρη». 56: «ἔλαβα τὰ ἄνωθεν χαράσα». Ἐπίσης ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μύκ., 237, 15 (ἔτους 1684): «θέλουν ὑπογράψουν οἱ ἄνωθεν χαρασιάρη» (=εἰσπράκτορες φόρων) καὶ 961, 20 (ἔτους 1669): «Μάρτυρες παπαῖ-Βασίλειος καὶ Δημήτρης Γριπάρης χαρασιάρη...»

3. <ιταλ. *alza*. Ἡ λ. ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ὑποδηματοποιῶν σημαίνει «τεμάχιον δέρματος ἢ ξύλου ἐπιτιθέμενον εἰς τὸ ψίδι τοῦ καλαποδιοῦ, ἂν τοῦτο εἶναι λεπτότερον τοῦ ληφθέντος μέτρου», κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ ἔχει τὴν σημ. ταύτην ἐκ Μυκ., Ἀθηνῶν, Θεσσαλίας. Τὸν τύπ. ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ, Ι. Βογιατζ., 8). Ἡ λ. καὶ παρὰ *Somavera*.

4. Ἐν φρ. «σὰν ἀνεκασουρωμένος γάττης». Πβ. ἀνεκατσουλλῶνω (=ἀνορθοῦμαι, ἐπὶ τριχῶν, ΙΑ, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὴν σημ. τοῦ μυκονίου) Θήρ. καὶ ἀνασκαντζουριάλνω ὑπὸ λῆμμα ἀνεκατσουριάλνω=ἀνορθοῦνται αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου Πελοπν. (Λακων). «Ἐκ τῆς προθ. ἀνά καὶ κατσουριάλνω. Πβ. κατσουριάλνω». Ὁ Φ. Κουκουλές, Ἀθηνᾶ 53 (1949) 211, γράφει: «Ἐν Νάξῳ φέρεται τὸ ἐπίθετον Κατσουρός. Τοῦτο ὄν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Καφουρός, σημαίνει τὸ περικεκαυμένον, διὰ τὸ καπυρὸν χρῶμα. Ὅρα ὅτι ἐν Κύπρῳ κατσουρώννω καὶ κατσουρίζω σημαίνει περικαίω (Α. Σακελλ., Κυπρ. 2, 585)».

5. <ἐνετ. *azzal*, βλ. ΙΑ, ὅπου παρατίθεται καὶ τύπ. ἀσ-σάλι ἐκ Κάσου. Ὁ μυκόνιος δὲν ἀναγράφεται.

6. <μεσν. *βατσέλλι*, κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπον. Τοῦτο δ' ἐκ τοῦ λατιν. *vascellum*. Πβ. ἰταλ. *vascello* < ὕστερολατ. *vascellum* (< λατιν. *vas*=μικρὸν σκάφος. Πβ. G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 15, ἐν λ. *βάζο*: τὸ *βατσέλλι* < ἐνετ. *vassello* < ἰταλ. *vascello*. Ὁ μυκ. τύπος μόνον ἐν τῇ παροιμ. «τί νὰ κάμω τ' ἀργυρὸ βασέλλι, καὶ νὰ φτῶ τὸ γαῖμα μέσα;» ΙΑ (ἐκ Πάρου) σημαίνει «τὸ ἔχειν πλοῦτον ἀνευ ὑγείας».

7. <κοιν. *βιτσιὰ*=τὸ διὰ βίτσας κτύπημα. Βλ. ΙΑ, ὅπου καὶ ὁ τύπ. *βισσά*, γρ. *βισ-σεά*, ἐκ Κάσου.

8. <κοιν. *γαλότσα-τσες* < ἰταλ. *galoscià*. Κατὰ τὸ ΙΑ, ἐν λ. *γαλότσα*, ὁ τύπ. *γαλόσα* ἐν Ζακ. Νάξ. κ.ά. Ἰσως ἐπέδρασε καὶ ἡ γαλλ. *galoches*, ἐξ ἧς ἡ ἰταλ., ἢ ἡ ἀρχικὴ προφορὰ τῆς λ. ἐν τῇ ἰταλ. πρὸ τοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ τσιτακισμοῦ αὐτῆς. Ἐν Κιμῶλω τύπ. *γαλέζιες*, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, διὰ τοῦ πολλαχ. *γαλέντζα*, δι' 8 πβ. ΙΑ.

9. <γιάτσο < ἰταλ. *ghiaccio*=παγωτόν.

10. < *γκράντσα < ἰταλ. *grazia*=χάρις, ἐν βαυκαλήματι: «Πὰς τὸ φέραν ἀπ' τῆ Βράντσα (Φράντσα) κι ἔχει τὸ παιδί μου γράνσα;». Δὲν νομίζω ὅτι ὑπὸ τὴν λ. κρύπτεται ἡ ἰταλ. *grancia*=στοματῆτις, καίτοι ἡ λ. αὕτη εἶναι πλησιεστέρα φωνητικῶς. Ἐν πάσει περιπτώσει, ἔχομεν (ν)τσ > (ν)σ. Πβ. μακεδ. *Χόντζας* > *χόνζιας*.

11. Βλ. Α. Σακελλ., Κυπρ. Πβ. καὶ γράσα < Προβηγγ. *grasa*, κατὰ Κ. Χατζηγιάννου, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ ξένων στοιχείων, 70 (ἐκ τοῦ Mizo¹⁹, 340¹⁷).

διασίν-το¹ Μύκ. *καμαρίσ-σα*² Κάρπ. *καθενάσος*³ Μύκ. *καπάσος*⁴ Μύκ. *καρρόσα*⁵ Μύκ. *κάρσα*⁶ "Ανδρ. (Κόρθ.) Κάλυμν. Κάσ. Κουφον. Κῶς Μεγίστ. Μύκ. Ρόδ. Σέριφ. Σῦρος Σχιν. *κασαρόλα*⁷ Μύκ. *κασάρω*⁸ Μύκ. Τήν. (Κῶμ.) *κασί*⁹ Μύκ.

1. < διασίντο < ιταλ. *giacinto* < έλλ. ύάκινθος. Πβ. έν κῶδ. 1791, φ. 2: «'Ανέζα τοῦ Διασέντου». Πβ. *A. Tsopan.*, Phonét. Rhod., 96: γ>δ: *giacinto* > διασέντος. Έν σελ. 151 ἔχει καὶ ιταλ. τύπ. *giacento* (για > δια)· «παρετυμολ. διὰ προθ.».

2. < *καμαρίτσα*, ύποκορ. τοῦ *κάμαρα* < λατιν. *camera*.

3. < ιταλ. *catenaccio* = σύρτης θύρας, έκ τύπ. ένετ. *cadenuccio*, παρὰ τὸ ιταλ. *catena* = ένετ. *cadena*.

4. < κοιν. *καπάτσος* < ιταλ. *carapace*=ίκανός.

5. < κοιν. *καρρότσα* < ιταλ. *carrotta* (= άμαζα τετράτροχος). Πβ. καὶ «καρροσάκι τοῦ μωροῦ» Μύκ.

6. < κοιν. *κάλτσα* - *κάρτσα*. 'Η μεγάλη ἔκτασις τοῦ τύπου μετὰ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων τῆς λ. καὶ ἐκεῖ ἔνθα οὐδ' ἡ τροπή τοῦ τς-ζ άπαντᾷ, ἴσως ύποδηλοῖ ένετ. τύπ. *carsa*. Πβ. καὶ οἱ *κάρσες*, *καρσέττα* έν Κ. 'Ιταλία (Μπόβα) (*G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 30). Τὸν μυκ. τύπ. καὶ ὁ *L. Roussel*, Cont Myc., 99. Βλ. καὶ έν ἄσμ. έκ Ρόδου: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τῆ λ-λιγνή του μέση, | τὲς κάρσες, τὰ παπούσια του, βάρτε του καὶ τὸ φέσι». Έκ τοῦ τύπου τούτου καί: *καρσαῖτος* 'Ηρ. Μύκ. (περὶ ἀλέκτορος [-ίδος] ἔχοντος πτίλα εἰς τοὺς πόδας) καὶ *καρσοποδαράτος*, έν τῷ αἰνίγμ. «πετεινός *καρσαῖτος*, *καρσοποδαράτος*» ἐξ 'Ηρ. Σχιν. "Έτι: «καρσουνάτη ὄρνιθα» Φολέγ. *καρσόξυλο* (τὸ δι' οὗ στηρίζουν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ μάλλινον νῆμα αἱ πλέκουσαι κατὰ τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο») "Ανδρ. (Χρον. 2, 141) Κάσ. Σέριφ. Σῦρος Φολέγ. *καρσοβελόνα* "Ανδρ. (Χρον. 2, 141) Μύκ. *μαλλόκαρσα* Σέριφ. *καρσώνομαι* (=φορῶ κάλτσες) Μύκ., έν τῇ φρ. «ἐδῶ *καρσωνόμαι* γρήγορα ὁ κόσμος» (ένεκα τοῦ πρωίμου ψύχους). Πβ. *K. Diet.*, Sporad., 59: *κάρσα* Δυτ. νῆσοι Κάλ. Κῶς Πβ. καὶ έν κῶδ. 1791, φ. 15: «Μαριῶ τῆς Πασκουλοῦς μιὰ ζυγὴ *κάρσες*». φ. 16: «Μαρία τοῦ Σπήρου μιὰ ζυγὴ *κάρσες*». φ. 9: «Θεοδωρούλα τοῦ Κωστάζου *καρσακία*» — ὅπερ καὶ νῦν. "Ισως καὶ τὸ γλύκυσμα *καλισοῦνι* < **καλιτσούνι*, δι' άνάπτ. συνοδ. φθόγγου, (ἀπὸ τοῦ σχήματος) "Ανδρ. (Χρον. 2, 134) *καλασοῦνι* (=χορτόπιττα) "Ιος — ἐξ ἀρχικοῦ *καλιτσούνι* < ιταλ. *calzone*.

7. < κοιν. *κατσαρόλα*, ὁ έκ τοῦ ιταλ. *cassarola* (πβ. καὶ ένετ. *cazzerola*), τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ Λεξικὸν τῶν *Ferrari-Caccia*, εἶναι «meglio» τοῦ τύπ. *casserola*. Πβ. ένετ. *cassar(i)ola*. Πβ. *κασαρούλα* Χάλκ. (*A. Tsopan.*, 80) *κασαρολικὸ* (=τὸ σύνολον τῶν μαγειρικῶν σκευῶν, πλήθος τοιοῦτων) Μύκ.

8. Έκ τοῦ ΧΙΑ τοῦ *I. Βογιατζ.*, 370, 76, έν φρ. «ἐψὲς *κασάρα* d'άβγά»=ύπερετιμήθησαν. Καὶ έκ Κῶμης Τήνου ὁ αὐτός: «ἡ σκύλλα τὸ *γασάρ*'σε τὸ λαγὸ»=τὸν ἐκυνήγησε... 'Η μεταβολὴ τῆς σημασίας τοῦ *κατσάρω* (<ιταλ. *cacciare*=κυνηγῶ, διώκω) εἰς τὴν τοῦ ύπερτιμῶ (καὶ έν 'Απυράνθῳ Νάξου καὶ Κυθῆροις) ἴσως έκ συγχύσεως πρὸς τὸ ἀμφιβόλου ἔτυμολογίας *κοτσάρω* (<ιταλ. *cozzare*;=κερατίζω) = τοποθετῶν σχοινίον, ἰστιον εἰς πλοῖον, τανύω, καὶ μεταφ., ἐναντιοῦμαι — ὅπερ ἐπίσης τρέπεται έν Μυκ.: «μοῦ τὸ *κοτσάρησεν* ἓνα χιλιάρικο!» = μοῦ τὸ ἐπώλησεν ἀκριβᾶ. Πβ. *D. Hessel.*, Mots marit., 20-1: «*κοτσάρω* = ἐνάπτω, accrocher, l'it. *cozzare* répond pour la forme, mais la signification est différente. *Cozzare* signifie frapper et ne se trouve pas parmi les termes maritimes qu'a recueillis Fincati. La signification heurter forme en quelque sorte une transition de sens entre le verbe italien et le verbe grec.

9. < *κασι* < *κατι* (=γαττί) «μὲ τροπή τοῦ τ σὲ τσ (πβ. *βάτσινο*, *βουσί...*)» *M. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 2, 58, έν ΕΛ. Βλ. καὶ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 3, 29. Έν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2932 τοῦ Χρον. Μορ. (κῶδ. II, ἔκδ. *Schmitt*) φέρεται τύπ. *κατσία* ἐκεῖ ὅπου ὁ κῶδ. P (τοῦ αὐτοῦ *Schmitt*) ἔχει *γαττία*: «ἐφάγασιν καὶ ποντικούς ὁμοίως καὶ *κατσία*». Οἱ τύπ. *γατσούλι* - *κατσούλι* - *κατσούλα* συνήθεις έν τῇ ἰδιωματικῇ Νεοελληνικῇ. Έκ τούτου τὸ *κασιάζω* < *κατσιάζω*, έν Μυκ. τὸ πρῶτον=ἀπισχνάινομαι καθιστάμενος ὡς *κασί*. Πβ. *κασιάζω* (γρ. *κασιάζω*) "Ανδρ. ('Ανδρ.

καὶ τὰ παράγωγα κασιάζω ἄνδρ. Μύκ. κασούλα, -άκι Μύκ. κασούλι Σέριφ. κασούνι¹ Μύκ. Φολέγ. κασ-σούνι - κάσσουνας Κάρπ. (Ἄπερ.) κασούν' Τήν. (Κώμ.) κασιβελλος ὁ² Μύκ. κλοσιά, -ῶ³ Μύκ. κλοσ-σάω Κάσ. κολασιό⁴ Τήν. (Κελλιὰ) κολασιού τὸ Μύκ. κονσίνα⁵ Μύκ. κούσα⁶ ἡ Μύκ. κούσ-σα Κάρπ.

Χρον. 2, 154) καὶ κασάζω Κύπρ. Ἐπίσης μετχ. κασιασμένος Μύκ. Ἔτι τὰ σύνθετα κασόγρια, κασόγδαρο (ἐκ τῶν κασιασμένος+γδαρμένος;), κασαμουρέλος Μύκ. Τὸ τελευταῖον, ἐν εἰρων. σημ. ἰχθυοῦ τινός, ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κουτσομούρα; (=εἶδος τρίγλης). Δηλ.: κουτσομούρης -έλος -κατσα -κασα — διὰ τὸ κασί, -ιάζω κ.τ.δ. ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰσχυοῦ; Πβ. κασάκια (<κα-τσακία < γαττάκια ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 289 τοῦ Α. Κωστάκη). Πβ. κάσαρο ἄνδρ. (ἄνδρ. Χρον. 2, 149) «=ἐφθαρμένον ὑπόδημα». Ἐκ τοῦ ἐπιθ. κατός=ζαρωμένος, παρὰ τὸ ἀκανθός μετὰ τὴν κατάλ. -άρι, -αρος. Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. ἐν Ρηνεῖα (Μυκ.) ἴσως συσχετιστέα πρὸς τὸ πρόθημα κατσο— κατὰ τὸ ΕΛ, «μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ «ζαρωμένος» κατσοπρινος, (σ)κατσοχοιρος ἀπὸ τὸ θέμα ἀκανθο- τοῦ ἀκανθα (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 149 κέξ.). Ἐκ τοῦ κασί ἐπίσης πρέπει νὰ παρήχθησαν ἡ κασούλα, ὁ κάσουλας καὶ τὸ κασουλάκι Μύκ. (ἡ ἄρρη, ἡ θήλεια καὶ ἡ μικρὰ γαλῆ). Ἐπίσης τὸ κασούλι Σέριφ. Τὸν τύπ. κασούλα καὶ ὁ Ι. Βογιατζ., 370, 76 (ἐκ Μυκ.). Πβ. ἐπίσης ἐκ Μυκ. τὸ κασουλόκακο λεγόμενον περὶ ἀεικινήτου ἀτάκτου παιδίου: «κασουλόκακό 'εις καὶ δὲ γάθεσαι 'ς τὸ γῶλό σου;» ἴσως συσχετιστέον πρὸς ταῦτα καὶ τὸ κασαλιά=γραῖα, ἀμνάς ἰσχνή (καὶ Ι. Βογιατζ., 76). Πβ. ἐπίσης παρων. (ὁ Γιάννης) τὸ Κασουλάκι καὶ ἐν Κώδ. 1791, 12: «Ἄννουσὸ τῆς Κασούλας» καὶ ἐν ἔγγρ. 1808 (Ἄγ. Παντελ., 93): «ὁ ποτὲ ἠγούμενος τῆς Κασούλας παπᾶ-κὺρ-Νεόφυτος».

1. < κασούνι < γαντζούνι. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 22, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ γάντζος < ἐνετ. ganzo < ἰταλ. gancio. ἴσως προέρχεται ἐκ συμφύρσεως τῶν κασί+γαντζούνι, ἀφοῦ ἄπαξ ἔλαβε τὴν σημ. τοῦ συνεσφιγμένου, τοῦ κυρτοῦ. ἴσως καὶ ἐκ παραλλήλου τύπου ganzo-one παρὰ τὸ ganzo-one. Πολλαχοῦ ἡ λ. σημαίνει ράβδον μετ' ἀγκίστρου εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, δι' οὗ ἐφέλκουν τοὺς ὑψηλοὺς κλάδους τῶν δένδρων κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, ὡς ἐν Κύπρῳ, Νισύρῳ καὶ παρὰ Σομανα. Ἐν Χίῳ λέγεται τὸ κλαδευτήριον — καὶ κάτσουνας (Pernot, Chio 3, 424). Ἐν Μυκόνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Κυκλάδων σημαίνει γυριστὸν συρμάτιον τοποθετούμενον ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν διὰ ν' ἀναρτῶσι τὸ μάλλινον νῆμα τῆς πλεκομένης κάλτσας. Μεταφ., «ἐνα γασούνι εἶναι», περὶ κεκυρτωμένης γραῖας. Περαιτέρω, κασουνιάζω=κυρτοῦμαι, γηράσκω ἢ, ἔνεκα νόσου Μύκ. Πβ. καὶ κασ'νιάζω Μυκ. (κατὰ Ι. Βογιατζ., 76), κασουνωτός Μύκ. αὐτόθι, κασουνιασμός, ἐν φρ. «ἰδὲ κασουνιασμοῦ πού τὸν ἔχει» | (ᾧ...) Μύκ., περὶ γραῖας. ἴσως ἐκ τοῦ κασούνι νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα διὰ τὸ παρόμοιον σχῆμα, ἐν μεγεθύνσει, εἶδος μεγάλου λευκοῦ σικυοῦ, ἡ κασουνάρα (ἔπερ ἐν Θήρᾳ λέγεται κασούνι). Ἡ χρῆσις τοῦ τύπου ἐν Φολέγ. ἴσως ὀφείλεται εἰς Μυκονίας, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν τὰς ἐντοπίας τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο» λεγόμενον αὐτόθι.

2. < κασιβελλος < ἐνετ. cattivello = κακός. Πβ. ΕΛ.: ἰταλ. cattiv-ello (= σκλάβος, δυστυχῆς) (H. A. Τσιτσέλης, ἐν Ν. Ἑλληνομν. 2, 507 κέξ.). Ἐντεῦθεν, κασιβελλεῖο (=ἐλλειψίς τάξεως ἐν τῷ οἴκῳ), κασιβελλικῆ (=οἰκοσκευὴ κακῆς οἰκοκυρᾶς) Μύκ. Πβ. Ἀσίγανος-ἀσιγαναρεῖο.

3. < κοιν. κλοσιά -ῶ. Πβ. καὶ κλόσος, κατὰ τὸ βάσος, ἐν τῇ παροιμ. «ὁ κλόσος θέλει καὶ τὸ βάσο του» Μύκ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ ἀρχικὸς τύπος ἐκ τοῦ ἰταλ. calcio=πόδι, κατὰ τὸ Λεξ. Ferraricaccia, καθ' οὗς calciare=λακτίζειν. Πβ. καὶ κλοσοφούσκι Μύκ. ἀντὶ κλοσοσκούφι=ἡ ποδοσφαῖρα, τὸ foot-ball, ἀν μὴ ἐκ παραλλ. β' συνθ. φούσκα, τὸ πρῶτον.

4. Τὸ κοιν. κολασιό=πρόχειρον φαγητόν, ἐκ τοῦ ἰταλ. colazione. Ὁ μυκ. τύπ. εἰς -οὐ κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδ. εἰς -οῦ, ἐκ γενουητ. colaziun, δι' ἃ βλ. Σ. Μάνεση, Οὐδέτερα οὐσιαστικὰ εἰς -οῦ: Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 123-28., σελ. 125.

5. < κονσίνα < ἐνετ. consina παρὰ τὸν κοινότερον τύπον κολτσίνα=τὸ γνωστὸν εἶδος τοῦ χαρτοπαιγνίου — κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ δεύτερος τύπος δι' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ πρώτου.

6. < κούτσα=κούκλα, πλαγγόν. Ὁ καρπάθ. τύπ. ἐν Ε. Μανωλακ., Καρπαθ., 198. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 2, 83, δὲν θεωρεῖ τὴν λ. ὡς προερχομένην ἐκ τῆς παλ. Σλαβικῆς κουτσοῦνα=

κουσούνα Ἴνδρ. Μύκ. κ'φρεσιού¹ τὸ Τῆν. λουσέρνα² Ἴνδρ. Ἴος Κυδων. (Ἴων.) Μύκ. Σέριφ. Σίφν. λοῦσος³ Μύκ. λοῦσ-σος⁴ Κάσ. μάσα⁵ Μύκ. Σέριφ. μασάκι⁶ Σέριφ. μασοκόπι⁷ Σέριφ. μασόξυλο⁸ Ἴνδρ. μάσο⁹ Μύκ. μασούκα¹⁰ Μύκ. μασούκι¹¹ Μύκ. μασ-σούκι¹² Κάρπ. (Ἰπέρ.) μασ-σουκάκι¹³ Κάσ.

μῦθος (ὡς ὁ Miklosich, Etym. Wtb. 134): «ἡ κουτσούνα εἶναι ἐκτεταμένος τύπος τοῦ βραχυτέρου κούτσα=πλαγγών, κούκλα παρὰ *Somanera*, κατὰ ταύτην (κατὰ *Οἰκονόμον*, Δοκίμιον II, 247). Ἡ κούτσα ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ κουτσός...». Δυσκολίαν παρέχει ὁ τόνος. Μήπως κατὰ τὰ παράλληλα κούκλα, -ί, κοῦκλος, ἐλέχθη καὶ κούτσα - κοῦτσος ἐν τῇ παιδικῇ γλώσσῃ ἐπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ κουτσός; Ὁ τύπος κοῦτσος ὑπάρχει ἐν Κεφαλλ. Ρόδω (XIA 534, 159) ἐν τῇ σημ. τοῦ παιγνίου τῶν παιδῶν τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ὡς κουτσὸ ἢ κουτσαντό, καθ' ὃ βαίνουνσι πηδῶντες διὰ τοῦ ἐνὸς ποδός. Ὑπὸ τὸν τύπ. γκουτζος, ἀν δὲν πρόκειται περὶ ξένης λέξεως, ἐν Σαρεκκλ. (Θρακικὰ 1, 469) σημαίνει τὸν τελευταῖον, καὶ ἐν Μέτραις (XIA 725β, 78), τὸν Φεβρουάριον. Ἐν Φιλιππουπόλει, γκουτζους - γκουτζούνης, ὁ ἀνευ οὐρᾶς, ὁ κολοβός. Πβ. κ'σούνα ἐν Σκύρω καὶ Χαλκιδικῇ (XIA, Ἰνθ. Παπαδοπ., 61). Ὁ *I. Βογιατζ.*, 215, ἔχει τὸν τύπ. κούσα ἐκ Μυκ. ἐν τῇ σημ. «ἀρτίον ἀνθρωποειδές». Ὁ αὐτός, ἐξ Ἰνδρου (Ἰνθ. Χρον. 2, 180) τὸν τύπ. κουσούνα. Πβ. *κουσουνόπαννο*=ἐνδυμα πλαγγόνος, αὐτόθι. Πβ. καὶ τοπων. ἐκ Τήνου «*Κουτζουνάρα*, ὃ λέγεται καὶ *Ξινάρα* (ἐν *E. Γεωργαντοπ.*, Τηνιακά, 16). Ὁ δεύτερος τύπος ἀσφαλῶς ὁ ὀρθός, προελθὼν ἐκ τοῦ *Κ'σουνάρα - Κ'σινάρα - *Κ'σ'νάρα*, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου.

1. < *κουφρεσιού* < γενουητ. *confezziun* < ἰταλ. *confezione*=γλύκυσμα. (Περὶ τῶν οὐδ. εἰς -οῦ βλ. ἐμὴν ἐργασίαν, Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 124.

2. < ἰταλ. *lucerna*=εἶδος λύχνου, παλαιότερον. Τὸ ἐκ Κυδωνιῶν ἐν *Γ. Σακκάρη*, Διάλ. Κυδωνιῶν: Μικρασ. Χρονικὰ 5, 62. Τὰ ἐκ Σίφνου Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Πβ. ὑποκορ. *λουσερνὶ* ἐν Ἰφ.

3. < κοιν. *λοῦτσος* (=ὁ ἰχθύς ἔσοξ) < ἰταλ. *luccio*=ἰχθύς γλυκέων ὑδάτων, κατὰ τὸ *Λεξ. Ferrari-Caccia*.

4. Βλ. XIA 783, 120 (Ἰνθ. *Καραναστάση*).

5. < κοιν. *μάτσα*=ἡ κυλινδρική ξυλίνη ράβδος διὰ τῆς ὁποίας ἀνοίγουν τὸ φύλλο τῆς ζύμης». Κατὰ τὸν *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 50-1, ἐκ τοῦ ἰταλ. *mazza*. Ὁ *I. Βογιατζ.* (102) ἔχει ἐκ Μυκ. τοὺς τύπους *μάσα - μάσσα*. Νομίζω ὅτι τὰ δύο σ γράφονται διὰ νὰ δειχθῇ πῶς τὸ τσ ἔφθασεν εἰς τὸ σ διὰ μέσου αὐτῶν, ὡς πράττει καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα ἐκ Σερίφου καὶ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰνθ. *Χρονικὰ*.

6. Ὑποκορ. τοῦ *μά(τ)σα*, ὅπερ ὁ *I. Βογιατζ.* γράφει πάλιν διὰ διπλοῦ σ.

7. Ὁ *I. Βογιατζ.*, ἐν φρ. «θὰ βαίξου *μασοκόπι* με τοὺς ἄλλους» = θὰ ξυλισθῶσιν ἀμοιβαίως.

8. Τὸ ἄλλως *μάσα*, δι' ὃ βλ. ὑποσ. 5 (*I. Βογιατζ.*, Ἰνθ. Χρον. 2, 212), ὅστις γράφει καὶ τοῦτο διὰ διπλοῦ σ. Πβ. *μασόβεργα* ἢ, ἐν Τήνω (XIA 824, 9).

9. < κοιν. *μάτσο* (=δέσμη) < ἰταλ. *mazzo*. Πβ. καὶ ὑποκορ. *μασάκι* Μύκ.

10. < κοιν. *ματσούκα*=μεγάλῃ ράβδος. Προφανῶς ἐκ τοῦ *μάτσα* (βλ. ὑποσημ. 5). Πβ. *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 50-1, ἐν λ. *μάτσα*, ὅπου ἐτυμολογεῖ τὸ *ματσούκα* ἐκ παλ. πορτογαλλ. *massuca*. Πβ. καὶ γαλλ. *massue*. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ μεσν. *ματσούκα* < ἐνετ. *mazzoca* < μεσν. λατιν. *maxuca*. Πβ. καὶ ἐν κώδ. τοῦ 1769, 9 (ἐκ Μυκ.): «*Γιαννούλης Κοντομασούκας*», καὶ 47: «*τοῦ Γιαννούλη Κοντομασούκου*». σελ. 10: «*Γιάκουμος πῶχει τοῦ Μασούκα*». 24: «*Μαθιὸς Μωραίτης τοῦ Μασούκα*». 33: «*Ἀντώνης Μωραίτης τοῦ Μασούκα*».

11. < κοιν. *ματσούκι* (=ράβδος) < μεσν. *ματσούκιν* ΕΛ (κατὰ *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 51). Ἡ κατάλ. κατὰ τὸ *ραβδί*, *μιαστουῖν*, ἀν μὴ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ *ματσούκα*.

12. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀσφοδέλου. Πβ. *μασ-σούκκα* Κάσ.

13. Ὑποκορ. τοῦ *μασ-σούκι* Κάσ. Βλ. ὑποσημ. 11.

μασουκιά¹ Μύκ. μεσασιόλα² Μύκ. μουσούνα³ Μύκ. μούσουνο⁴ Μύκ. Σϋρ. βο-
νάσα⁵ Μύκ. βόσα Μύκ. βρασιέρα⁷ Μύκ. βράσο⁸ Μύκ. νισεράδα⁹ Μύκ.
δρισάρω¹⁰ Μύκ. ξώφαρσα¹¹ Κύθν. Μύκ. ὄρσα¹² Κάσ. Μεγίστ. Μύκ. Χάλκ.
παρσινέβελος¹³ Κουφον. Μύκ. πεσί¹⁴ Μύκ. Σέριφ. Σϋρ.

1. Ἡ διὰ μασούκας (=ράβδου) πληγή.

2. Νέον κάττυμα τιθέμενον κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ὑποδήματος, ἡμίσεια «σόλα», ἐκ συμφύρ-
σεως τοῦ ἰταλ. *mezza suola* καὶ τοῦ ἐνετ. *siola* παρὰ τὸ *soia*, ἐν φρ. «ἤβαλα μεσασιόλες». Πβ. καὶ
μεσεσιόλα Τῆν., κατὰ παρετ. πρὸς τὸ μέσα, καὶ μεζασιόλα Μυκ.

3. < κοιν. μουτσούνα < ἐνετ. *musona* (κατὰ τὸ ΕΛ)-ὅπερ σημαίνει τὴν μορφάζουσαν
γυναῖκα.

4. < κοιν. μούτσουνο, ἐν φρ. «τὸ μούσουνο τοῦ χοίρου», κλπ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν.
μούτσουνον < ἐνετ. *musona*, ὡς ἐν ὑποσημ. 3. Πβ. καὶ κακομούσουνος (=ἄσχημος ἄνθρωπος)
Μύκ. καὶ χαδρομούσουνος Μύκ.

5. Καὶ βουνάσα < ἐνετ. *bonazza*=νηνεμία, ΕΛ. Καὶ ρ. βο- ἢ βουναςάρι, ὡς ἐν φρ. «βο-
ναςάρ' σὲ ὁ καιρός» (=καλωσυνεύει ἢ καλωσύνεψε ὁ καιρός, ἐπέρχεται ἢ ἐπῆλθε νηνεμία). Πβ. καὶ
παρων. Μπονάσας ὁ, Μύκ.

6. < μπόσσα = φιάλη ἢ ξύλινον δοχεῖον οἴνου, ἐκ τοῦ ἐνετ. *bozza*, κατὰ *G. Meyer*, Neugr.
Stud. 2, 85. Ὁ *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 227, γράφει, κατὰ τὴν συνήθειάν του, μπόσσα.
Πβ. καὶ ὄσακι = δοχεῖον ἐλαίου Μύκ. (παλαιότερον). Ἐν κώδ. 1729, 4, ἐκ Μυκ., ἡ μπόσσα
γράφεται ὡς μέτρον οἴνου.

7. < κοιν. μπρατσ(ι)έρα (=εἶδος ἰστιοφόρου) < ἐνετ. *brazzera*.

8. < κοιν. μπράτσο (=βραχίων). Ὁ τύπ. καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*, 114. Πβ. καὶ ἐν κώδ. Ἄγ.
Παντελ., 76 : «σόχα δύο πράσα (=πήχεις) καὶ κάρτα». καὶ ἐν κώδ. 1791, 1 : «Ἄνεζῶ τοῦ
Σαμιώτη μπράσα 10 ἔξ ταφταδάκια». 32 : «μία παστάδα φέλπαν μπράσα 30». φ. 35 : «ὁ
Ἄντωνης Ἀράπης φέλπαν μπράσα 17 καὶ τὴν χρεωστεῖ». «Ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθαρήης... φέλ-
παν μπράσα 9 καὶ σόχαν λόντραν μπράσα 5».

9. Ὁ ἀδιάβροχος σάκκος τῶν ναυτικῶν, ἐκ τοῦ ἰταλ. *incerata* < ἐνετ. **incerada*.

10. < ντριτσάρω - ντρετσάρω (=διευθύνω κυρίως τὸν μύλον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πνέ-
οντος ἀνέμου). Πβ. καὶ *I. Βογιατζ.*, ἐκ Τήνου (ΧΙΑ 361, 153). Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἐνετ.
drezzar - drizzar < *dirizzare*, διὰ συγκοπὴν τοῦ *i*.

11. =Ἐπιπολλῆς, ἐν φρ. «τὸ βῆρεν ἢ σφαῖρα — ἡ πέτρα ξώφαρσα». Ἐκ τοῦ ἔξω+φάρτσα
< ...φάλα < ἰταλ. ἐπίθ. *falso*=ψευδῆς, ἀπατηλός. Πβ. καὶ ΧΙΑ 283, 369, ἐκ Κύθνου, τοῦ Φ. Κου-
κούλε : «ξώφαρσα τοῦ τὴν ἔδωκε».

12. < κοιν. ὄρσα < ἰταλ. *orza* (=quella corda nel capo dell'antenna del navilio da man
sinistra, Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Σύνηθες πρόσταγμα ναυτικῶν : *orza alla banda* ἑλλην. ὄρτσ'-
αλα-μπάντα = ἐμπρός, πηγαίνωμεν, ἐν Μυκ. ὄρσ'-αλα-βάδα. Πβ. *I. Βογιατζ.*, ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ 370,
127) : «ἡ βάρκα τ'ραυῆ τὰ ὄρτσα (ἢ ὄρσα) (=πλέει ἔξω τῆς γραμμῆς τῆς, πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀ-
νέμου) < ἰταλ. *orza*=ἐπὶ τὰ λαία». Πβ. καὶ ὄρσάρω Μύκ. Χάλκ. (τὸ τῆς Μεγίστης ἐν ΧΙΑ 189, 32).

13. < παρσινέβελος < ἐνετ. *parcenevole* = μέτοχος. Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἡ λ. ση-
μαίνει συνηθέστερον τὸν ἰδιοκτήτην ἐμπορικοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου του.

14. < κοιν. πεσί, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν. *petzion*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *pezzo*. Κατὰ *K. Foy*,
Lauts. 58, *πεσκίον*, ὑποκορ. τοῦ μεταγν. *πέσκος*. Τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia* ἔχει ὡς ἀρχικὸν τὸ *pezza*
(ἀβεβ. ἐτυμολ.) = τεμάχιον ὑφάσματος, ἐξ οὗ τὰ *pezzo*, *pezzetta*, κλπ. Πβ. καὶ *πέσα* Ἄνδρ.
Μύκ. (=ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ ἀνθρώπου) καὶ τὸ χειρόμακτρον, ἐν Μυκ. παλαιότερον—ἐν βαυκαλήματι :
«Πᾶρε μού το σκὶ βαξέδες καὶ γέμισε τὴ βέσα του ρόδα καὶ μενεξέδες». Ἐν Ἄνδρῳ, Ἄνδρ. Χρον.
3, 13-4, «πέσα = μεταξωτὸν μανδήλι ἐγχρωμον ἢ μαῦρον. Διὰ τούτου περιέβαλλον ἄλλοτε τὸ φέσι
εἰς ἐνδειξιν πένθους». Πβ. *πεσοπούλα* Μύκ. (=ἐπιτραπέζιον χειρόμακτρον, ἢ ἰταλ. *pezzetta*,
ἤτις>πεσέττα Μύκ. Τῆν. Χίος (Ἑλλάτ.) *πεσέττο* Χίος (Ἀρμόλια). Ἐν Σερῖφῳ ἤκουσα τὴν λ. προ-

πιάσα¹ Μύκ. πισούνι² Μύκ. Σέριφ. ρεσίνα³ Μύκ. Σέριφ. σάλισα⁴ Μύκ. σερ-
βισιάλο⁵ Μύκ. Σισιλιάνος⁶ Μύκ. σπασάρω⁷ Μύκ. σπερμασέττο⁸ Μύκ. σπε-
σιέ'ς⁹ Μύκ. σπεσιός¹⁰ Μύκ. στρωμασόπαννο¹¹ Μύκ.

φερομένην μεταξύ πε^τσέττα και πεσ-σέττα. Πβ. και παροιμ. «τὸ πεσί βαστᾶ τὸ κόκκαλο» (περὶ κατίσχνου) Μύκ. και σύνθετα ἀσιγανόπεσο (και παρων. μελανόχρου γυναικίος), βουβαλοπέσι και βουβαλόπεσο, ἐν βαυκαλήματι : «καὶ μὲ τὸ βουβαλόπεσο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι» — τὸ ΙΛ δὲν ἔχει τὸν τύπον. — γαιδουροπέσι (και μεταφ. περὶ ἀναισθήτου) Μύκ. μαυροπεσοῦ (=συκῆ παράγουσα μαῦρα σῦκα) Μύκ. πεσογλύφτης (=ὁ γνάφω τὰ δέρματα, βυρσοδέψης) ἐν ἄσμ. : «μὴν ἀγαπᾶς *dabákηδες*, γιατί 'ναι πεσογλύφτες' | ἀγάπα φουρναρόπουλα, νὰ τρῶς ζεστές τίς πίττες» Μύκ. πεσόσυκο (=εἶδος σύκου μετὰ φλοιοῦ μαύρου και παχέος) Ἐνδρ., ἐν Ἐνδρ. Χρον. 3, 13. Πβ. τὸν τύπον πεσέττα και παρὰ *Somanera* και ἐν κώδ. Ἐγ. Παντελ., 76 : «δύο πεσέττες... και σόχα κόκκινη». «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ... σόχα δίο πράσα και... σόχα πράσηνη δίο μισὶ πράσα... και δίο πεσεταις... και σόχα κόκκινη». Πβ. και ἐν κώδ. 1791, φ. 42 : «ἡ Ἐνεζῶ τοῦ Σκυλόπεσου ἀλαγκιά» (=ἀλατζᾶ).

1. < κοιν. πιάσα. Βλ. και *I. Βογιατζ.* ΧΙΑ 370, 223 : «Ἀπὲ τ'ς παίρν' τσαὶ τ'ς φέρν' 'ς τὴ βιάσα» (ἐνν. τοὺς μοιχοὺς, ἐκ διηγ.) Ἐν Ἐνδρῶ διατηρεῖται ὁ παράλληλος τύπος πλάσα (< λατιν. *platea* < ἑλλην. *πλατεῖα*), ὃν ὁ *I. Βογιατζ.*, κατὰ τὴν συνήθειάν του, διὰ τὰ ἐκ προηγ. τσ προελθόντα, γράφει διὰ διπλοῦ σ (Ἐνδρ. Χρον. 3, 20) : «Πλάσσα = ἡ κεντρικὴ ὁδὸς τῆς ἀγορᾶς... πλάσσα - πλάσσα δὲν ἠπηραίνανε πρῶτα οἱ γυναῖκες» (=δὲν διήρχοντο διὰ τῆς ἀγορᾶς). Πβ. τοπων. Ἐ τὴν Πλάσσα. Ἐκ τούτου παράγεται ρ. *πλασσαρίζω* = περιπατῶ. *Πλασσαρίζουνε* οἱ χοῖροι μέσ' 'ς τὰ κρομμύδια (< ἰταλ. *riazzeggiare*).

2. < κοιν. πισούνι (=μικρὰ περιστερὰ) < ἰταλ. *piccione*. Πβ. *πεζουνάτσι* < *πετζουνάκι* Ἐλικαρν., Ἐθηνᾶ 62 (1958) 297.

3. < κοιν. ρεσίνα (=ρητινίτης οἶνος). Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. λατιν. *resina* (*P. Kretschmer*, *Byz. zeits.* 7, 399) < ἑλλην. *ρητίνη*.

4. < κοιν. σάλτσα (τὸ γνωστὸν καρύκευμα) < ἰταλ. *salsa*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγου. Πβ. *L. Roussel*, *Cont. Mys.*, 238 : *σαλσότο* (< *σαλτσότο*) < ἰταλ. *salsicciotto* > ἑλλ. *σαλτσισιόττο* Ζάκ. (*Δ. Ζώης*, 982). Ἡ δυσχέρεια τῆς προφορᾶς τῶν ἐπαλλήλων λ-τ-σ ἠπλοποίησε πολλαχοῦ τὴν λ. (σημαίνουσαν εἶδος ἀλλᾶντος, «σαλαμίου») εἰς *σαλτσισιόττο*: Λεξ. Βλαστ., 278. *Γ. Σουρῆ*, Ἐπαντα II, σελ. 146 : *σαρτσισιόττο*. Πβ. *σαρτσισιόττο* Θήρα (ΧΙΑ. 547γ, 25).

5. < *σερβισιάλο* < ἰταλ. *serviziale* = κλυστήρ, «κλύσμα».

6. < *Siciliano* (=ὁ ἐκ Σικελίας καταγόμενος) ἐπών. ἐν Μυκόνῳ, διὰ σ πάντοτε προφερόμενον.

7. Ἐν τῇ φρ. «*σπασάρ'σε πιά, παδαπάει*» (=ἔξωφλησε και ἔφυγεν ἀνεπιστρεπτί). Πβ. και *I. Βογιατζ.* (ΧΙΑ 370, 160) : «σήμερα *σπασάρ'* τὸ καμίνι» (=περατοῦται ἡ ἐκκαμίνευσις), «εἶναι *σπασᾶδο* τὸ κ.» (συνών.). «εἶναι *σπασᾶδο* πιά τ' ἀβέλι» (=ἐπερατώθη ἡ ἐν αὐτῷ ἐργασία). Ἐκ τοῦ ἰταλ. *spraziare* < λατιν. *spratiari*. Μετ. ἐνετ. *sprazado*.

8. < κοιν. *σπερμασέττο* - *σπαρμασέττο* < ἰταλ. *spermacetti* < ἑλλην. *σπερμακήτειον* - κητόσπερμα, συνεκδ. *στεατοκήριον*.

9. Εἶδος σαυροειδοῦς (κατὰ *I. Βογιατζ.*, 370, 91) ὁ ἄλλως *κωλοσαύραδος* ἐν Μυκ., ἐκ τοῦ *χολισαύρα*. Ἡ λ. σημαίνει τὸν φαρμακοποιὸν πολλαχοῦ, ὑπὸ τύπους *σπετσ(ι)έρης* - *τσιάρης*, κλπ. Πβ. και *σπεσιός* ἐν ὑποσημ. 10.

10. Εἶδος ἰχθύος ποικιλόχρου μὲ ὑπερισχῶν τὸ πράσινον χρῶμα, τὸν ὁποῖον ὁ *L. Roussel*, *Cont. Mys.*, 242, γράφει ὑπὸ τὸν ἀρχικὸν τύπον *σπετσώτης* (γρ. *σπετσιώτης* > *σπεσιώτ'ς* > *σπεσιώς*). Ὁ *I. Βογιατζ.* (160) ἔχει τὸν τύπ. *σπεσιᾶς*, ὃν δὲν ἤκουσα. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 25 : «*Νικόλας Νάζος ὁ Σπεσιός*» (ὁ ἐκ *Σπετσῶν* καταγόμενος).

11. < *στρωμασόπαννο*, ἐκ τοῦ *στρωμάτσι* (=στρωῶμα + σχετλ. *καταλ.* -*azza*, ἰταλ., και *παννί*) — ἂν μὴ ἐκ τύπ. *στρωμάτσι* < *στρωμάτι-ον*, ἢ *στρωματιά* - *στρωμασιᾶ*, ἢ και *στρωματόπαννο* - *τσόπαννο*.

ταράσα¹ Μύκ. τρισάνα² "Ανδρ. φάρσες³ Δον. "Ιος Κουφον. φαρσέττα⁴ Μύκ. φιλιόσος⁵ "Ανδρ. Μύκ. Τήν. φόρσα⁶ Κάλυμν. Κύπρ. Λυκ. (Λιβύσσ.) φορσέρ⁷ Χάλκ. φουγάσα⁸ Κύθν. Τήν. Φράνσα⁹ Φολέγ.

Διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου, σημειῶνω ἱκανὰ ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων τῆς Μυκόνου, κυρίως, καὶ ἀλλαχόθεν παραδείγματα. Ἡ παρατηρουμένη πολλακίς εἰς αὐτὰ διττὴ ἐκφορά, τῶν κυρίων ὀνομάτων ἰδίᾳ, δὲν ὀφείλεται, νομίζω, εἰς ἀδυναμίαν ἀγραμμάτων γραφέων ν' ἀποδώσουν τὸν φθόγγον τσ(τζ), ἀλλ' εἰς τὴν ταλάντευσιν αὐτῶν μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς, ἐπισήμου ὡς πρὸς τὰ κύρια ὀνόματα, προφορᾶς, καὶ τῆς ζώσης ὀμιλουμένης. Χαρακτηριστικὸν παράδ. ἀποτελεῖ τὸ κύρ. ὄν.

1. < κοιν. ταράτσα (=ἐπίπεδος στέγη, «δῶμα» οἰκίας), ἐκ τοῦ ἰταλ. *terazza*. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *I. Βογιατζ.* (370, 172). Πβ. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779) : «τίς μισὲς ταράσες καὶ τὸ ἕμισὸν ρακεζίδικον». Πβ. καὶ στ. 7, αὐτόθι.

2. < *τερτσάνα*, διὰ μεταθέσεως τοῦ ρ, ἐκ τοῦ ἰταλ. *terzana* (=ἐλώδης διαλείπων πυρετός, τριταῖος) *I. Βογιατζ.*, "Ανδρ. Χρον. 3, 77.

3. Τὸ περὶ τὰς μυλοπέτρας ἀνεμομύλου προστατευτικὸν σανίδωμα, ἐξ ἰταλ. *falca* πληθ. *falche*, κατὰ *Ferrari - Caccia*, ὄνομα διδόμενον εἰς μερικὰς κινητὰς σανίδας προσαρμοζομένας ὑπεράνω τοῦ γύρου τοῦ πλοίου, διὰ νὰ ὑψώνουν τὸ ἄνω τῆς ἰσάλου γραμμῆς μέρος. Εἰς τόμον διηγημάτων τοῦ Τσέχωφ, ἀγνώστου μεταφραστοῦ, εἶδον γραφομένην τὴν μετοχὴν *φαρσωμένος* = περιφρακτός (περὶ τοῦ κεντρικοῦ μέρους, τοῦ στίβου, ἵπποδρόμου), ὅπερ προϋποθέτει ρ. *φαρσώνω* < **φαλκίώνω*. Τὸ ρ. φαίνεται πιθανὸν ἐκ τοῦ παρὰ Προδρόμω (*Hessel.-Pernot*, Ροῦμ. προδρομ. IV, 130) οὐσ. *φάρσωμα* (παρ' ὁ καὶ *φάλσωμα* (CSA), ἐν τῇ σημ. τοῦ σανιδώματος : «Γεῖτοναν ἔχω κοσκινᾶν, φάρσωμα μᾶς χωρίζει». "Ἴσως ὅμως *φάλτσες* (ἐνν. σανίδες) > *φάρτσες* > *φάρσες*. Ἐν Μυκ., ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν, *φάλκες*. Πβ. *φαρσογωνιὰ* Λέρος (XIA 700β, 123) «ἐργαλεῖον δι' οὗ ὀρίζουν τὰ διάφορα εἶδη γωνιῶν».

4. < κοιν. *φαλτσέττα* (=μαχαιρίδιον ὑποδηματοποιῶν), ἐκ τοῦ ἰταλ. *falcetto* (ΕΛ).

5. < *φιλιότσος* < ἰταλ. *figlioccio* (=ἀναδεκτός). Πβ. *φιόσος* Τήν. (Κώμ.) καὶ *φιλιόσκι* Μύκ. καὶ *φιλιόσα* ἠ (ἐν XIA 824, 181, τοῦ *A. Κωστάκη*, ὅπου καὶ ὁ τύπ. *φιλιόσος*).

6. Ὁ *K. Χατζηγιάννου*, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κυπριακῇ ξένων στοιχείων, σελ. 118, ἔτυμ. «ἐκ τοῦ προβηγ. *forza* ἢ *forza*». Πβ. καὶ *L. Roussel*, Cont. Mys., 230, καὶ *φορσάρω* (=ἀναβιβάζω τὴν τιμὴν ἐμπορεύματος). Ἡ *φόρσα* ἐν Μυκ. σημαίνει καὶ ἐρεθισμὸν πληγῆς. Πβ. *φορσαῖτος* = ἰσχυρός, ἐν Κύπρῳ (*K. Χατζηγιάννου*, ἐνθ' ἄν.). Ὁρμή, φορά, δύναμις, ἐκ τοῦ ἰταλ. *forza*. Πβ. *φόρσος* (=ἰσχυρός) Σέριφ. *φόρση* (=σωματικὴ δύναμις) Κίμωλ., ἐν *I. Βογιατζ.*, XIA. Ἐν Νισύρῳ *ἀφόρσα* = ἰσχυρῶς.

7. Βλ. *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 95. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *forziere* = μπαούλο.

8. < *φουγάτσα* παραλλήλου τύπου τοῦ *μπουγάτσα* (ἐν Μυκ. *βουάσα*, ἐν παιδ. ἄσμ. «πίττα πίττα καὶ βουάσα»). Κατὰ *G. Meyer*, Alban. wörterb., 347, ἐκ τοῦ ἰταλ. *foccia* διὰ τοῦ βουλγαρ. *rogacā*. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν παραλλήλως ἀμφότεροι οἱ τύποι διαστελλόμενοι ὁμοίως σημασιολογικῶς. Οὕτω ὁ μὲν *μπουγάτσα* παρὰ τοῖς ποιμνιοτρόφοις κυρίως (Ἠπ. Θράκ. Μακεδ. Πελοπν. Σάμου) σημαίνει πρόχειρον ἄζυμον ἄρτον ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ ὀπτώμενον — χωρὶς νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ εἶναι γλύκυσμά τι προσομοιάζον πρὸς τὸ κοινὸν «γαλατομπούρεκο» — ὁ δ' ἕτερος *φουγάτσα* (Κερκ. Κρήτη) σημαίνει τὸ πασχαλινὸν «τσουρέκι». Ἐν Κύθνῳ καὶ Τήνῳ δὲ ἄρτον διανεμόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς μακαρισμὸν ἀποθανόντος. Ταῦτα δεῖκνύουσι διττὴν προέλευσιν τῆς ἰδίᾳς προφανῶς λέξεως. Πβ. καὶ *M. Vasmer*, Grecoslavnskije etioudi 3, 153 καὶ *P. Kretsch.*, Lesb. Dial., 430, ἀντικρούοντα τὴν ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς προέλευσιν καὶ δεχόμενον τουρκικὴν διὰ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰσαγωγῆς τοῦ τρόπου παρασκευῆς τοῦ ἡδύσματος. Κατὰ τὸ ΕΛ, *μπουγάτσα* < τουρκ. *boğaca* < ἰταλ. *foccia*.

9. < *Φράντσα* (=Γαλλία) ἐν ἄσματι. Πβ. *Βράντσα* Μύκ. ἐν λ. *γράνσα*, σελ. 119, ὑποσημ. 10).

Βισέντζιος, Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 1935, 12 (ἔτους 1671), ὅπου παρατηρεῖται σκτσ καὶ ἀμετάβλητον ντζ. Πβ. ὡσαύτως τὸ ἐπὼν. *Γενιάτσος*, 1769, 4 : «Ἀντωνάκης *Γενιάτσος*» καὶ 8 : «Γεώργης τοῦ Μάρκου *Γενιάτσου* γαμπρός»· 43 : «τῆς *Πελόνιας* (γρ. Μπ.) *Γενιάτσου* ὁ υἱός»· 1747, 3 (τοῦ ἔτους 1779) : «Ἀντώνιος *Γενιάτσος*», παρὰ τὸ *Γενιάτζος* : «τοῦ Ἀντριᾶ τοῦ *Γενιάτζου*» (ἔγγρ. 25, 2, ἔτους 1668, καὶ 291, 5, τοῦ 1664).

Ἄπαξ τὸ *ἰνσίρκα* (=περίπου) ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 14, 16 (ἔτους 1701) ἐκ Μυκ. : «καὶ κάνω εἰς τὶς καδένες εἰς τὴν Γκῶ *ἰνσίρκα* μῆνες δεκατρεῖς». < Ἴταλ. *incirca*. Αὐτόθ. ἀριθ. 12, 15 (τοῦ 1697) : «καὶ διὰ πῖον *καουσιόν* (= διὰ μείζονα ἀσφάλειαν)... ἀπομένει ἐγγύτρα... ἢ κερὰ *Λένη*» — παρὰ τὸ «...διὰ *καούτζιο*» (γρ. *καουτζιόν* ἢ *καουτσιόν*) ἐν ἔγγρ. 16, 24 (τοῦ 1707). Ἐξ ἐνετ. *cauzion*. Πβ. περὶ τῶν τοιούτων Σ. Μάνεση, Οὐδ. οὐσ. εἰς -ού : *Λεξικογρ. Δελτ.* 5 (1950) 123-128, σελ. 125.

Ἐν *Γ. Πετροπ.*, 868, 4 (τοῦ 1668) : «ὁμολογᾶ καὶ *κοντεσιονάρεται*... νὰ πιάνη ἀπὸ τὰ καλά της νὰ διαλέγη» (= συμφωνεῖ, ἐκ τοῦ ἰταλ. *condizionare*) παρὰ τὸ *κοντετζιονάρω* ἀλλαχοῦ (βλ. Εὐρετ. ἐν λ.).

Πολλάκις ἀναγράφεται διττῶς τὸ ἐπὼν. *Λισάρδος - Λιτζάρδος* (βλ. Εὐρετ. *Γ. Πετροπ.*), ἐνῶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς μονῆς Μαραθίου, τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ., φέρεται πάντοτε ὡς *Λισάρδος* (βλ. Σ. Μάνεση, Ἀγ. Παντελ., Εὐρετ.).

Ἐν κώδ. 1791, φ. 14 : «*Λουσέττα* τοῦ *Σάκαρη*» (ἐξ ὑποκορ. τοῦ *Lucia-Lucetta*, προφανῶς). Τὸ καὶ νῦν ἀκουόμενον τοπων. *Μαμάσος* συνήνητσα ὑπὸ τύπ. *Μαμάτζο* ἐν *Γ. Πετροπ.*, 897, 7 (ἔτους 1668). Ἡ ἐπωνυμία τῆς Παναγίας τῆς *Μούσαινας* ἐν Ἄνω Μερᾶ, προφανῶς ἐκ προδρόμου *Μούτσαινα*. Πβ. ἐν Χίῳ : «*Παναγιᾶ ἢ Μούτσαινα*» (Ἀθηνᾶ, *Λεξικογρ. Ἀρχ.* 27 [1915] 45), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ναοῦ. Πιθ. ἀνδρωνυμικὸν τοῦ *Μοῦτσος* < ἰταλ. *mozzo*, ΕΛ. (Πβ. ἔγγρ. 1795, 1, τοῦ ἔτους 1779, *Γ. Πετροπ.*) : «ἀφιέρωμα τῆς Παναγίας *Κυρίας Μούσαινας*». 6 (ἐνθ' ἀν.) : «ἀφιερώνει εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας *κυρίας Μούσαινας*.»

Ἐν ἔγγρ. τοῦ 1707 ἐκ Μυκ. (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16,22) : «θέλει τῶνε δώσω *νοτίσια* μὲ τὸ *γκαστελλᾶνο* τῆς κοινότης». Ὅμοιος τύπ. ἐνθ' ἀν., 25. Ἐξ ἰταλ. *notizia* = εἰδήσις, πληροφορία. Ὅμοίως ἐνθ' ἀν., 9, 18 : «νὰ συνάζω τὶς *τέζιμες*» < ἰταλ. *decima* (=δεκάτη) δι' ἐνδιαμέσου τύπου **ντέτζιμα* - <**τέτζιμα*. Ὁ τύπ. καὶ ἐν 20 καὶ 22.

Ἐν κώδ. 1769, 40 : «*Πετροῦσος Σκορδίλης*» καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 10, 13 (ἔτους 1694) : «*Πετροῦσος Καλλίμαρχος*».

Ὡσαύτως 13, 17 (ἔτους 1699) : «κράζονται *πλερωμένοι* καὶ *σασιφᾶδοι*» (< **σατισφᾶδοι* < *σατισφᾶδοι* < ἰταλ. *satisfatto*). Πβ. *σατζιφᾶδοι*, ὁμοίως παρὰ *Γ. Πετροπ.*

Πβ. τέλος καὶ *καρτούσα* < ἰταλ. *cartuccia* < ὑποκορ. τοῦ *carta* < λατιν. *charta* < ἑλλ. *χάρτης*, καὶ *καρτουσιέρα* < ἰταλ. *cartuciere*, κατὰ *A. Maidhof*, Neugr. Rūchwand. roman., 22.

3/ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς : ἀλάσι¹ Ἄνδρ. Κάσ. Μύκ. ἀπλασ-σοῦζ-ζα² Κάσ. ἄσαλος³ Μύκ. Ἀσίγανος⁴ Μύκ. ἀσ'κνίδα⁵ Μύκ. βουσι⁶ Μύκ. γαλασίδα⁷ Ἄνδρ. Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) Σύμ.

1. < ἀλάτσι, ὄπερ, κατὰ τὸ ΙΑ, ἐν Ἀθῆν. (παλαιότ.) Ἄμοργ. Εὐβ. Θήρα Ἴκαρ. Ἴω Καλύμνω Κιμῶλ. Κορσ. Κρήτ. Μεγάρ. Μήλ. Νάξ. Πελοπν. (Λακων.) Σερῖφ. Σίφν. Τήλω κ.ά. Ἐκ τούτου ὁ τύπ. ἀλάσι ἐν Ἄνδρ. Κάσῳ κ.ά. καὶ ἀλάσ' ἐν Μύκ. Ὁ τύπ. ἀλάτσι καὶ παρὰ Πορτίω. Τὸν εὖρον ἐπίσης καὶ ἐν Ἀστυπ. Κύθνω. Πβ. καὶ *K. Diet.*, Sprogad., 61, ἐξ Ἄμοργοῦ, Νάξου — καὶ ἐξ Ἀλικαρν. (ἐν *N. Κοκτοσοπ.*, Ἰδίωμ. Ἀλικαρν.: Ἀθηνᾶ 62 (1958) 271). Ὁ τοῦ ΙΑ τύπ. ἀλάσι ἐκ Κάσου γραπτέος ἀλάσι-σι. Ὁ ἐξ Ἄνδρου τύπ. ἀλάσι ἐν *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 1, 168-9. Πβ. ἀλασιάζω, ἐν φρ. «θὰ σὲ ἀλασιάζω» παρὰ τὴν συνών. «θὰ σὲ κάμω τ' ἀλασιού» (=θὰ σὲ ξυλοκοπήσω ἀγρίως) Μύκ. Ἐπίσης ἀλασιένιος (ἐκ παραμυθ.) παρὰ τὸ ἀλατιένιος (ὄμ.) ἀλασιέρα (Μύκ.) < *ἀλασιέρα < ἀλατιέρα. Ἐν Ἄνδρῳ ἀλασιέρα (*I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 1, 168-9) καὶ ἀλασιζω αὐτόθι. Ὁ τύπ. ἀλασιέρα ἐξ Ἄνδρου ἐν τῷ ΙΑ ἄνευ ἐνδιαμέσου ἀλασιέρα, ἐν λ. ἀλατιέρα.

2. < πλατσοβύζα < πλατοβύζα, μετὰ προθ. ἀ-.

3. < κοιν. ἄτσαλος (=ἀκάθαρτος) ἐν φρ. ἀσσαλο κριθάρι, ὄλο κούσουλα, ὄλο ἀσαλιές» (=ἀκαθαρσίες, σκύβαλα). Ἐν Καρπ. ἀσ-σαλιὰ ἢ, κατὰ *E. Μανωλακ.*, 183. Πβ. καὶ ἄσ-σαλ-λος, ἀσ-σαλ-λοπατῶ Κάρπ. Τὸ ΙΑ τοποθετοῦν τὸν μυκόνιον τύπον ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα ἄτσαλος ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλδὸς ἔτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου, Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54, καίτοι γράφεται ἐν τῷ ἔτυμολογικῷ ὅτι «ὁ τύπ. Καρπ. ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ ὡς ἀλλαχοῦ» — ὄπερ βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόν, κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῇ ἀνὰ χειρας μελέτῃ. Τὸ Λεξ. Πρωτῆς ἐν λ. ἄτσαλος παραθέτει τὸν ἰδιωματ. τύπ. ἄσ-σαλος, διὰ τὴν δικαιολογήσῃ τὴν ἐκ τοῦ ἀτάσθαλος ἔτυμολογίαν. Πλείονα περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. βλ. ἐν ΙΑ, ἐν λ. Πβ. καὶ *St. Caratzas*, Sull'etimologia di ἄτσαλος, *Aevum*, 25 (1951) 97 κέξ.

4. < κοιν. Ἀσιγγανος, περὶ οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ., ὄπου παρατίθεται ὁ μυκ. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρου παρὰ τὸν Σίγανος τοῦ *I. Βογιατζ.* Βλ. καὶ Ἀνδρῶν Ἡμερολόγιον, 1930, 134 : «Καὶ τὸ στρατὶ τις ἔβγαλε ἔς ἐνοῦς Σιγγάνου πόρτα. | — Ὡρα καλὴ σου, Ἀσιγγανε, τί φτειάν', τί μαστορεύεις;» Καὶ Ἀσιγγανος ἐν Β. Τήνω, ὅν τὸ ΙΑ φέρει ὡς Ἀσιγγανους ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους. Πβ. καὶ ἀσιγανόπεσο ΙΑ καὶ ἀσιγαναρεῖο, ἐξ ἰδίας συλλογῆς ἐκ Μύκ., καὶ ἀσ'γαναρεῖο ἐκ Τήνου. Ὁ *A. Κωστάκης*, ΧΙΑ 824, 300, ἔχει τύπ. Ἀσιγγανους, ἐνῶ ἐν σελ. 97 πληθ. Ἀσιγγάν'. Τὸ δεύτερον καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐγένετο διὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ ἀτόνου ι μετὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν δυσεκφωνήτων -τς'g-. Πβ. καὶ τς'βίδια > ζ'βίδια, τς'βῶ > ζ'βῶ αὐτόθι.

5. < σ'κνίδα Κύπρ. < τ'κνίδα < τσουκνίδα. Πβ. ἀσικνίδα Ἄνδρ. (< ἀσικνίδα) Ἄνδρ. Κρήτ. ἀτζικνίδα Σίφν. Χίος *Somavera* ἀσ'κνίδα Σκῦρ. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 12 : «Δημήτρης πῶχει τ' Ἀσ'κνίδη». Ὁ *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 115, γράφει περὶ τῆς ἔτυμολ. τῆς λ.: ψ > τσ : *καυσοκνίδα > *καυοκνία > κατσοκνία Κάρπ. > ἀτσοκνία, δι' ἄνομ., Ρόδ. (ἀτσοκνίδα Ρόδ.). Καὶ καταλήγει : «Ἐἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ ἀποψίς μου θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς πρὸς τὸν τύπ. καυσοκνίδη (καίω, ἐν τῇ σημ. τοῦ κνίζειν) καθαρῶς βεβαιούμενον διὰ τοῦ κατσοκνία Κάρπ., ἀντὶ τοῦ κνυοκνίδη, τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ Χατζιδάκις (MNE 2, 166) καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππα (Γλωσσολογ. 3, 215) ὑποτιθεμένου συμφορμῶ τῶν τσοῦχτρα + κνίδη».

6. < κοιν. βουτσι. Τὸ ΙΑ ἐν λ. (< μεσν. βουτσιόν < βουτιόν < βυτιόν) ἔχει τὸν τύπ. βουσι μόνον ἐκ Μύκ. Ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791., φ. 2 ἀναγράφεται : «Ἀγγερούλα τοῦ μαστρ' Ἀντώνη Βουσιᾶ», ἐνῶ ἐν κώδ. 1769, 13 : «Δημήτρης Βουτζᾶς τοῦ Καπάκη». Ὁμοίως ἐν 21 : «Μαστρ' Ἀντώνης Βουτζᾶς Ἀξιώτης» καὶ ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μύκ., 1773, 6 (ἔτους 1779) : «μαστρο-Κωσταντῆς Βουτζᾶς». Πβ. περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ βουτσι σελ. 161 τοῦ ἀνὰ χειρας ἔργου.

7. < κοιν. γαλασίδα < ἀρχ. γαλακτίς. Τὸ ΙΑ ἐν λ. γαλασίδα ἔχει τὸν μυκόν. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρ. (Πβ. καὶ Ἄνδρ. Χρον. 2, 76) καὶ Τήνου (Κώμ.) καὶ Σύμης. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. καὶ ἐν ΧΙΑ 824, 36. 303. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 35 : «Δημήτρης Ἀναγνώστης τοῦ Γαλασίδη» καὶ ἐν ἔγγρ.

βαλασ-σίνα¹ Κάρπ. (Ἀπέρ.) γλίσα² Μύκ. Τῆν. ἐδέσ'³ Μύκ. κακομοίσα⁴ Μύκ. Καλίσα, -σὼ⁵ Μύκ. καλισαγάροι⁶ οἱ Μύκ.

τοῦ 1800 (Ἀγ. Παντελ., 99) : «Γαλασίδης Δημητράκης». Ὁ τύπ. γαλατζίδαί παρὰ Δουκαγγίω. Ὁ Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 434, θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὸν τύπ. γαλασίδα < γαλατίδα. Πβ. τὸν αὐτὸν ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, ὅπου ἐπίσης θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τσ ἀντὶ τ γενικώτερον.

1. Ἐξ ὑποθ. γαλατίνα > γαλασίνα > βαλασίνα διὰ τὴν αὐτόθι τροπὴν τοῦ γ εἰς β. (Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 35).

2. < γλίτσα, ὅπερ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεταγν. λίγδα (ἀντιμετάθ.). Ἴσως ὅμως τὸ λίγδα > γλίδα καὶ μετὰ τοῦ λούτσα (=τέλμα μετὰ σημασίας παρεμφεροῦς, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ λιπαρᾶς ἰλύος) ἢ ἄλλου παρομοίου, νὰ ἐγένετο γλίτσα. Πβ. γλίσης (=ἀκάθατος) Μύκ. γλισιάζω (=ρυπαίνω, -ομαι) Μύκ. Σέριφ. γλισόχωμα Ἄνδρ. Σῦρ. (Ἐρμούπ.) Τὸ τελευταῖον ἐνισχύει τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐτυμολογίαν. Πβ. τὸ μεσν. γλίνη=πηλός, ὅθεν ἡ γλίνα. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 246.

3. καὶ ἐδέσεδά καὶ ἔσεδά (=οὔτω - οὔτωσί). Ὁ Σ. Ψάλτης (Ἀθηνᾶ 30 [1919] 415) παραθέτων τὸ ἐκ Παξῶν (ἔδε) - ἐδεδέτσι τὸ χαρακτηρίζει ὡς μεσν. Ἐν Μυκ. ἐν φρ. «ὡς τρέχουνε τὰ σύννεφα, ἐδέσ' τρέχου δὰ μάτ'ια μου» — «ἔσεδά τὰ καταφέρνεις πάδα» — «ἐδέσεδά εἶν' ἡ ζωή», κ.τ.δ. Ἐν Κάσω ἐσ-σιὰ ἢ σ-σά, ἐν Σύρῳ ἴσαδά καὶ ἐν Χίῳ (Ἀρμόλια) ἐσσί (γρ. ἔσ-σι, παρὰ Η. Pernot, Chio 1, 392) καὶ Καρπάθῳ. Ἐκ Μυκ. καὶ ὁ Ι. Βογιατζ. (ΧΙΑ 370, 53-4) : «ἐδεσεδά βάνουνε θεμέλιο» = οὔτω θεμελιοῦσι - οἰκοδομὴν μύλου». Πβ. καὶ τύπ. ἔσι ἐκ Μυκ. ἐν παλ. ἐγγρ. Α. Κατσορ., Κουρσ. 10, 10 (ἔτους 1694) : «ἔσι ἐμαρτύρησεν» — καὶ 11, 5 (τοῦ 1695) καὶ 16 : «ἔσι ἤβγαλεν τὸν καραβοκύρη» καὶ 17, 21, 35 καὶ 37. Ἐπίσης ἐν 13, 8 (τοῦ 1669) : «ἔσι ὁ ἀνωθεν ἀφέντης... ἐποφάσισε», κλπ. Διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἔδε - ἔτι(ς) ἐτυμ. τοῦ ἐδέ(τ)σι ἐνισχυτικὰ εἶναι τὰ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1557 (Α. Κατσοροῦ, Ναξιακὰ δικαιοπρακτικὰ ἐγγράφα τοῦ 16ου αἰ. : Ἐπετ. Μεσν. Ἄρχ. Ἀκαδ. Ἀθ. 5, 63), «νὰ εἶναι κρατημένος ὁ ἄρχος νὰ βάνη τοὺς ἐμισσοὺς του σπόρους, ἔτις χειμωνικοὺς σὰν καὶ καλοκαιρινοὺς» καὶ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1568, σελ. 67 : «νὰ τὸ γουμεντάρη... κάθε πρᾶμα πού νὰ εἶναι ἔτις τῆς γῆς ὡσὰν τὰ δέντρα».

4. Τὸ κοιν. κακομοίρα, ἐκ τοῦ κακομοίτσα, ὃ ἐν Χίῳ (Η. Pernot, Chio 3, 413) δι' εὐφημισμὸν ἢ ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ κακομοίτσης ἀντὶ κακομοίρης, παιγνιωδῶς λεγόμενον, ὅθεν κακομοίτσα. Πβ. ὅμοια: κακονίζικος ἀντὶ κακορρίζικος, καλομάζαλος ἀντὶ κακομάζαλος, διάτοσος ἀντὶ διάτολος (ἐν Μυκ. διάτοσκος). Πβ. καὶ «μὰ τὸ θεριό» ἀντὶ τὸ Θεό.—ἐκτός ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἐκ τῶν κακός+μιτσός (=μικρός ἐν Κύπρῳ Δωδ/σῳ, ἐκ δωρ. μικρός) ἐτυμολογίαν κακομίτσης, λοιπὸν, ὃ κακός ἅμα καὶ μικρός, μηδαμινός, εὐτελής. Ἐν Κῷ κακόμιτσος, κακομίτσα, κλητ. κακόμιτσε.

5. < Καλίτσα ὑποκορ. τοῦ Καλή < Καλλιόπη. Πβ. ἐν κώδ. 1791, 10 : «Καλίσα τοῦ Γιαννᾶ δύο πράσα (=μπράτσα, πήγεις) ταφταδάκια» καὶ : «Καλισὼ Ἀθηνιά». Πβ. ἐν ἐγγρ. Ἀγ. Παντελ., τοῦ 1780, 87 : «ἡ Καλίσα τῆς Καστρινουδάινας» — ἐνῶ ἐν σελ. 85 (τοῦ ἔτους 1769) : «Καλίτζια τῆς Καστρινουδάινας» καὶ αὐτόθ. (τοῦ 1768) : «ἡ Καλίτζια τοῦ Ἰωάννου Κοκκαλᾶ».

6. < κοιν. καλικά(ν)τζαροι, δι' ἀντιμετάθεσιν. Περὶ αὐτῶν καὶ τῆς δυσχεροῦς ἐτυμολογίας των, ἐκ τοῦ λυκοκάντζαρος, βλ. Κ. Ρωμαίου, Τὰ λυκοκάντζια τοῦ Πόντου : Ἄρχ. Πόντ., 17 (1952) 247-253, ὡς συμπλήρωμα ἄλλης ὁμοίας ἐργασίας του ἐν Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 19, 56, ὅπου ὑπάρχει καὶ ὁ συγγενῆς μυκ. τύπος καλισακοῦ (< καλιτσακοῦ < καλιτσακοῦ < καλικατζοῦ - καλικατσού=τὸ θαλάσσιον πτηνὸν Phalacrocorax carbo, ἐν D. Thompson, Gloss. birds, 164. Τὸν μυκόν. τύπ. δὲν εὔρον ἀλλαχόθεν ἐν τῷ ΙΑ. Ὁ τύπος καλικατσού ἐν Κρήνῃ Λευκάδι Μάνη Πάρῳ Νάξῳ Σέριφῳ Σίφῳ Χίῳ καὶ ἐν Λεξ. Weigel. Πβ. καλιτζακοῦ ἐν Erhard, Fauna Kyklad., 45. Ἐν Χίῳ ὡς τοπων.-καλικατζοῦ παρὰ Somavera. Βλ. ἐπίσης περὶ τῆς ἐτυμ. τῆς λ. διαφόρους ἀπόψεις ἐν τῷ ΕΛ. Ὅπως δὲποτε, ἡ λ. κατὰ τὸ δεύτερον συνθετικόν, εἴτε ἐκ τοῦ ἀντζα εἴτε ἐκ τοῦ κάρθαρος, ὅπου παρουσιάζεται ἡ μεταβολή, προέρχεται, εἶναι ἐλληνική. Ὁ Ι. Βογιατζ. (ΧΙΑ 370, 65) ἔχει τύπ. καλ'σάγαρ' καὶ καλ'σάγαρος ἐκ Μυκόν.

καρφίσα¹ Μύκ. κασαρίδα² Ἄνδρ. Μύκ. Σϋρ. κασαρός³ Μύκ. κασούφης⁴ Μύκ. κολλησιᾶνοι⁵ Μύκ. Σϋρ. κολλησόχορτο⁶ Ἄνδρ. Μύκ. κορίσι⁷ Μύκ. κόσι⁸ Ἄνδρ. Μύκ. κοσίδα⁹ Μύκ. κόσος¹⁰ Ἄνδρ. Μύκ.

Πβ. *καλικαζάροι* ἐν Δονούσση. Πβ. *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 130 : «ἀκανο(;)κάνθαρος > *καλικάντσαρος > καλικάντζαρος (γλωσσ. Ἑσυχ. ἀκανός=καυθάρου εἶδος). Προτιμῶ αὐτὴν τὴν διπλὴν ὁδὸν ἐξελιξέως διὰ τοῦ ντσ καὶ ντζ ἐντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλήντα, Γλωσσογν. 1, 149 κέξ. : νθ > θθ > τθ > τσ».

1. < κοιν. *καρφίτσα*, κατὰ τὸ ΕΛ, ὑποκορ. τοῦ *καρφι* - πρόσθετος ὅτι τὸ θηλ. κατὰ τὸ βελόνα μετ' αὐτοῦ συνήθως συμφραζόμενον : «*καρφίτσα καὶ βελόνα*», ὅθεν *καρφιτσοβελόνες*.

2. < κοιν. *κασαρίδα* < ἀρχ. *κανθαρίς*. Πβ. καὶ ρ. *κασαριδιάζω* ἐν Ἄνδρῳ (Ἄνδρ. Χρον. 2, 130) ἐν φρ. «*ἡκασαριδίασες τὸ σπίτι μας*» (ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τὸ ἐγέμισες μὲ κ.). Τὸν ἐκ Σύρου τύπ. δίδει ἐν δελτίῳ τοῦ ΑΙΑ ὁ Φ. Κουκουλές.

3. < κοιν. *κασαρός*, ἐν φρ. «*κασαρά μαλλιά.*» — «ἓνα ζευγάρι σκουλαρίκια *κασαρά*» (εἶδος ἐνωτίων). Πβ. *κασαρομάλλης*. Κατὰ τοὺς *A. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ), 10, καὶ *M. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ ἀκανθηρός (ΕΛ). Πβ. σ. 120 ὑποσ. 9.

4. < *κασούφης* < *κατηφής*, διὰ τοῦ ρ. *κασουφιιάζω* < *κατηφιιάζω*, ἐν φρ. «*ἡ κοπέλα ἦτανε σὰ γασουφιασμένη*». Πβ. *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod, 110 : *κατηφής* — **κατηφειιάζω* (;) > *κασουφιιάζω*».

5. < *κολλησιᾶνοι*, πολλαχοῦ, ἀκαλήφαι (πβ. καὶ ὑποσημ. 6), ἀλλαχοῦ *πετροκολλίδες*. Πβ. *κολληζ-ζιᾶνοι* ἐν Χίῳ ἐκ τύπ. **κολλητζιᾶνοι* (ΧΙΑ 230, 21). Πβ. *κολλησιᾶνοι* ἐν Σίφνῳ (ΧΙΑ 160, 28 καὶ *Σπυρ. Μαλακατέ* : Ἑκπαίδ. Χρον., 1, 279), ὅπου ὁμοως σημαίνει «εἶδος πόας, τριχόκεγχρον τὸ σπονδυλωτόν». Ἐν Νάξῳ καὶ τὸ μαλάκιον καὶ φυτόν τι. Τὸ ΙΑ ἐν λ. ἀγριοκολλησιᾶνος ἔχει τύπ. ἀγριοκολλ'τσᾶνος ἐκ Λευκῶν Πάρου ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀκαλήφης. Πβ. προσέτι *κολλησιᾶνια*, τὰ (θαλάσσια) ἐν Κυθήροις.

6. Ἐν Μυκ. καὶ ἐν μεταφ. σημ. τοῦ ἐνοχλητικῶς προσκολλημένου ξένου. Ἐν Ἄνδρῳ (*I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 168) «*χόρτον τοῦ θέρους φυόμενον εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἀγρῶν, ἐδώδιμον ὑπὸ τινῶν μόνον κτηνῶν. Πιθ. Ballium ararime*». Συνών. *κολλίνα* - *κολλοχόρταρο* ἀλλαχοῦ καὶ *κολλησιᾶνος* (βλ. ὑποσημ. 5). Ἐν Μακεδ. (ἐν ΧΙΑ. τοῦ γράφοντος, 687β, 424) *κουλλ'σιδία* = εἶδος ὁμοίου χόρτου. Κατὰ *M. Στεφανίδ.*, Ὀρολ. δημ. Α', 6, *κολλησίδα* = τὸ φυτόν *καυκαλὶς* ἢ *δαυκοειδής* τῆς τάξεως τῶν σκιαδανθῶν. Πβ. *κολλητζίδα* (*Du Cange*, 40). *Κολλητσόχορτο* πολλαχοῦ τῶν νήσων (βλ. ΑΙΑ). Πβ. ΙΑ : *ἀγριοκολλητσόχορτο* = ἐλξίνη ἢ Ἰουδαϊκὴ... Ὅπου ἀπαντᾷ μεταβεβλημένος τύπ. εἰς τόπους μὴ ἔχοντας τὸ φαινόμενον, ἴσως δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐτυμ. ἐκ τοῦ ἀορ. ἐκόλλησα, ἐξ οὗ ἄλλωστε διὰ τσιτακισμοῦ προέκυψαν οἱ μετὰ τσ τύποι — ἂν μὴ ἐκ τύπων ἔχόντων τσιτακισθὲν τι, ὡς **κολλητίδα*, κτλ.

7. < κοιν. *κορίτσι*. Ἐκ τούτου καὶ *κορ'σάξ'* (καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*).

8. < *κότσι* (=ὁ ἀστράγαλος τοῦ ποδός). Ὁ *I. Βογιατζ.* (Ἄνδρ. Χρον. 2, 171) τὸ ἐρμηνεύει ὡς «*δυνεὶ τοῦ πετεινοῦ*». Καὶ ἐν σελ. 183 : «*ὅταν καπονιάζουσι τὸν πετεινὸν ἐμπήγουσι ἓνα νύχι του εἰς τὴν κρέσταν του (κάλλαιον) τὸ ὁποῖον αὐξανόμενον καλεῖται κότσι*». Ἐν σελ. 171 ἐτυμολογεῖ τὴν λ. ἐκ τοῦ *κότις* ἢ *κοττίς* τῆς κεφαλῆς ἢ κορυφῆ, κατὰ Schol. Manuscr. Reg. ad Hippocr., De morb. 11. p. 140 (ἐκδ. Foes) Ἑσυχίου *κόττικοι* περικεφαλαῖαι. Τὸ ΕΛ, ἐν *κότσι*, ἐτυμολογεῖ ἐκ μεσν. *κόττιον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 35, ἐκ τοῦ *σλαβ. kostitsa*.

9. < κοιν. *κοσίδα*. Τὸ ΕΛ θεωρεῖ τοῦτο ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ τὴν ὑποσημ. 8, μᾶλλον τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ *κοττίς* καὶ οὐχὶ τὸ *κότσι* - *κόσι*. Πβ. ἐν Μυκ. καὶ *κοσιδάκια* (=μικραὶ *κοσιδίδες*) — ἂν μὴ ἐκ τοῦ *κό(τ)σος*, δι' ὃ βλ. ὑποσημ. 10.

10. < κοιν. *κόσος* (=κόρυμβος *κόμης*), ἐν Μυκ. καὶ τὸ ἀρθριτ. τύλωμα τῆς βάσεως τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός. Πβ. *I. Βογιατζ.* (Ἄνδρ. Χρον. 2, 171) : *κόσος*=ἀρσ. *πέρδικα*.

*Κόσινας*¹ "Ανδρ. *Κοσίνοι*¹ Μύκ. *Κουσίγια* Τήν. *κόσ'φας*² Μύκ. *κουσός*³ Μύκ.

1. < *κόσινας* < άρχ. *κότινος*=ή άγρία έλαια, ώς γράφει ό *I. Βογιατζ.* έτυμολογών τó τοπων. *Κόσινοι* Κορθίου ("Ανδρ. Χρον. 2, 171). Πβ. όμοίως τοπων. έν Μυκ. *Κοσίνοι*, οί, και έν Λέσβω *Κότσ'νας* ό, και *Κότζ(ι)νους* ό, έν Λήμνω. 'Ο *P. Kretsch.*, *Lesb. Dial.*, 147, τó εκ Λέσβου άνάγει εις τó άρχ. *κότινος*: «Μεμονωμένως και άνευ φανεράς αίτίας έμφανίζεται ται άντι τι εις τó *Κότσ'νας*, έπι τού *κόσινας* έν Σκύρω (*M. Κωνσταντινίδ.*, Σκυρ., 149) «κότινος=άγρία έλαια», *Olea oleaster*, *D. C. Candargy*, *Flore de Lesbos*, Zürich 1889, σελ. 34. 'Ο τύπ. *κότινος* έν Αιγίνη. Πβ. *κουτσ'νιλιά* "Ιμβρ. *κουτσίνια* (Σαμοθρ.) = κλάδοι άγρίων έλαιών και πρίνων χρησιμοποιούμενοι ώς καύσιμος ύλη. Καί *Κουσίγια* τά, τοπων. έν Τήνω (ΧΙΑ 824, 267). 'Εν Θάσσω, κλάδοι πρίνων. Πβ. *Κοτσινιά* (έν *K. 'Αμάντ.*, *Χιακ. γλωσσ.*, 78). 'Εν "Ανδρω (*I. Βογιατζ.*, ένθ' άν.) *κοσινοελιά*=έλαια, καρπός κοτίνου, και *κοσιφερός*=μικρός καρπός έλαιας όμοιάζων μέ τόν καρπόν άγρίας έλαιας. Πβ. και *κασάργελο*, *κουσάργελο* έν Τήνω, ή άγρία έλαια (ΧΙΑ 824, 32. 161. 193) παρά τó *κουτσάργελο* αυτόθ., 266, πιθ. κατά συμφυρμόν τών *κουσίνοι*+*άργέλι*.

2. < *κοιν. κότσυφας* < άρχ. *κόσσυφος*. Πβ. και *κοσύφια* (=είδος φυτών ζών ό καρπός τρώγεται ύπό τών παιδων — ώς πιζέλια) Μύκ. Πβ. όμοίως εκ Μυκ. (κατά *I. Βογιατζ.*, 180) *μαυροκόσ'φας* και *πετροκόσ'φας*.

3. < *κοιν. κουτσός*. Πβ. *κουσ-σός* Κάσ. (ΧΙΑ 783, 247. 259). 'Εκ τού μυκον. τύπ. πολλά σύνθετα και παράγωγα : *κασάφτης*, -*ιάζω* Μύκ. (τó β' ό *I. Βογιατζ.*, 87), *κούσαυλος* "Ανδρ. Μύκ. *κουσοδόλης* "Ανδρ. *κ'σοδόλης* Μύκ. Πβ. και έν παιδ. άσμ. : «*κουσοδόδα* *βαβακιά*, πόσο δίνεις τά *κουκκιά* ;» Μύκ. *κουσόριος* "Ανδρ. *κασόριος* Μύκ. *κουσοτσέφαλος* "Ανδρ. *κασοτσέφαλος* Μύκ. έν άσμ. : «*σαρδέλλα* *κασοτσέφαλη*». *Κοσομύτης* και ώς τοπων. έν Μυκ. (βλ. *Σ. Μενάρδ.*, *Τοπων. Μυκ.*, 250) και *κοσομυτίζω* (φυτόν τι, άποκόπτων τó άκρον), ή *κοσοφουδίζω* (τó βασιλικό, άποκόπτων τήν «φούνταν», τόν θύσανον τού θαλλού), *κουσόφτερος*, -*ιάζω* "Ανδρ. *κουσ-σοιφερίζω* Κάσ. *κουσάργελο* Τήν. (Κελλιά) — < **κοσινάργελο* < *κοτσι*, -*κοτινάργελο*;) *κασοτσέρα* "Ανδρ. *κασοχειλής* Μύκ. (βλ. *Σ. Μενάρδ.*, αυτόθ.) *κασοδρίλα* (=στρόβιλος, «σβούρα» τών παιδων) άσταθής κατά τήν περιδίνησίν του Μύκ. *κ'σουροϋ* (είδος μικροτάτου ιχθύος) < **κουτσουροϋ* Μύκ. (και *I. Βογιατζ.*, 87) Τήν. *Κ'σαθανάς* (συνηθέστατον έπώνυμον έν Μυκόνω — εκ τού *Κουτσοθανάσης* δι' άφομ. προληπτικήν και δια τού ένδιαμέσου *Κουσαθανάσ'ς*. Τó άπλοϋν 'Αθανάς < 'Αθανάσ'ς. "Ισως εκ τούτου άπ' ευθείας *Κουσαθανάς*). Πβ. *κουσαίνω* Μύκ. Σϋρ. (ΧΙΑ 339, 125, *I. Βογιατζ.*) έν παροιμ. «*όπως* *κουσαίνει* *οϋλος* *ό κόσμος*, *κούσαινε* και *σύ*» Μύκ. *Κουσοϋκος* (έπών.) Μύκ. *κουσοζώ*, *κουσοπίνω* Μύκ. «Πάει *κούσα-κούσα*» (ύποσκάζων) "Ανδρ. Μύκ. 'Ο *I. Βογιατζ.* δίδει τόν τύπ. *κουσσά*, προφανώς όχι δια τήν διπλωτικήν προφ. αλλά δια νά δηλώσῃ τήν μεταβολήν. Πβ. έτι *κουζοκέρας* (εκ τύπου **κουτζοκέρας*) έν Κύπρω (=«τó βόδι τó *κουτσοκέρατο*» και *κουτσούπι* - *κουζούπι* < **κουτζούπι*). Καί έν παλ. έγγραφοις : *Γ. Πετροπ.*, *Νοταρ. Μυκ.*, 112, 5 (έτους 1663) : «εις τόπον... *Κοσομύτη*». 'Ομοίως 547, 8 και έξάκις έτι κατωτέρω σταθερώς, όπερ άποδεικνύει τήν παλαιάν έπιβολήν τῆς μεταβολῆς. 'Εκ τού κώδ. 1769, 27 : «*Στέφανος* τού *Κοσοκέρη* *ό υίός*». 1769, 27 : «*Νικόλαος* τού *Κουσοϋ* *Σιφινός*» (*Σιφινός* ή *Σοφιανός*;) . 1769, 9 : «*Γεώργης* τού *Κουσαναστάση*». 'Εν κώδ. 1792, 42 : «του *Κουσοϋκου* *άλαγκιζ*» (=άλατζα).

'Εάν προσέξωμεν τά άνωτέρω καταγραφέντα σύνθετα εκ τών *κουσο-κοσο-*, παρατηροϋμεν ότι ένω έν "Ανδρω σχηματίζονται δια τού *κουσο-*, έν Μυκόνω τά αυτά έχουν ώς πρῶτον συνθετικόν τó *κοσο-*, ήτοι : *κασάφτης*, *κασόριος*, κλπ., άφ' ενός, *κασάφτης*, *κασόριος*, κλπ., άφ' έτέρου. 'Η έν Μυκόνω συνηθεστάτη χρῆσις τού *κοσο-* εις σύνθετα δηλοϋντα τήν άποκοπήν μέλους τού σώματος και δη και έν τῷ παλ. τοπων. *Κοσομύτης*, ενισχύει τήν εκ τού *κοσο-* έτυμολογίαν τού *K. 'Αμάντον*, 'Αθηνα 28 (1916), *Λεξικογρ. 'Αρχ.*, 124. Πβ. και *Φ. Κουκουλέ*, 'Αθηνα 35 (1923) 196, εκ τού *κοτσός* < ρ. *κόσσω* - *κόττω*. Τά έξ "Ανδρου παραδείγματα έχουν τó *ου* παρά τó *κ* : βλ. *Γ. Χατζιδ.*, *MNE* 2, 413 : «'Αν τó *ο* είναι πρῶτον και γνήσιον, τó *ου* έν τῷ συνήθει *κουτσός* (οϋτως ήδη παρά *Θεοφάνει* 445, 30 *Κουτσοδάκτυλον*) δύναται νά έρμηνευθῇ εκ τῆς έπιδράσεως τού προηγούμενου οϋρανικου *κ*, όπως και έν άλλοις... ή κατά τó συνών. *κουτσός*, διότι πᾶν ό,τι είναι *κουτσόν*, είναι και *κοψόν-κεκομμένον*, ώς *άκριβῶς* πᾶν τó *μισόν* είναι και *μέσον*

κ(ου)σουλιά¹ Ἄνδρ. Μύκ. κ(ου)σουνάδα² Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ. κ(ου)σουροῦ³ Μύκ. Τήν. λούσα⁴ Μύκ. νυφίσα⁵ Μύκ. Τήν. παρασούκλι⁶ Ἄνδρ. Μύκ. Τήν. π'συλάδες⁷ Μύκ. ποδίσα⁸ Κάρπ. προβάσι⁹ Ἄνδρ. Μύκ. Τήν.

κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλὴν λογικὴν σκέψιν». Πβ. πάλιν Γ. Χατζιδ., MNE 2, 407, «τὸ μισάριν λέγεται καὶ μεσάριν, ἀλλὰ τὸ ε ἐν τούτῳ εἶναι ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ μεσο- διότι ἡ ἔννοια τοῦ μισός καὶ τοῦ μέσος συμπέπτουσι, π.χ. ὅ,τι ἐκόπη εἰς τὴν μέσην, ἐκόπη τὸ ἡμισυ». Ἐκ τῆς συγχύσεως τῆς ἀρχικῆς ἔτυμ. ἐκ τοῦ κοφο- ἢ κοτσός καὶ τοῦ ἐκ τούτων κουτσός σχηματίζονται παράλληλοι τύποι διὰ τῶν κουσο - κοσο- ἐν Ἄνδρῳ Μυκόνῳ. Ἡ Μύκονος εἶναι συνεπεστέρα, κατὰ ταῦτα, πρὸς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς λέξεως. Οὕτω δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ τонуόμενοι τύποι, ὡς π.χ. τὸ κούσαυλος < κόψαυλος, κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 17, διὰ τῶν κούτσαυλος < *κότσαυλος, διὰ τὸ κουτσός. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 115 : ψ > τσ : κόψαυλος (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 3, 201) > κοψαύλης > κουτσάφλης, κοψώτης > Κουτσούττης... κοψαύτης > κουτσόφτης (-ο- συνδ. φωνῆεν) κοψονούρης > κουτσονούρης > Κουτσούρης,... κόψουρον > κούτσορο.

1. < κοιν. κουτσολιά. Κυρίως πρόφερε κ'σουλιά καὶ κ'σουλιῶ Ἄνδρ. Μύκ. κουσουλιῶ Σῦρ. Ὁ Ι. Βογιατζ., 87; ἔχει ἐκ Μυκόνου τὸν δυσεκφώνητον τύπον κ'σ'λιά. Πβ. παρων. Κουσουλιάς Ἄνδρ. (Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 3, 7) καὶ Κ'σουλιάς Μύκ. Κατὰ Γ. Χατζιδ., MNE 2, 283, ἐκ τοῦ μεταγν. κόττυνα (=σκύβαλα), δ ἐκ τοῦ κόττος (=ἄρνις) (πβ. Κορ., Ἐπιστολ. Γ', 286). Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 2, 198, ἐκ τοῦ κοττοτσιλιά (=τσιλιά τῆς κόττας). Πβ. προβατσουλιά < προβατοτσιλιά. Ἐκ τοῦ κόττυνα θεωρῶ βεβαιωτέραν τὴν προέλευσιν τῆς λ. κούσουλο Μύκ. (ἀλλαχοῦ κούτσοιλο=κάρφος) ἐν φρ. «ἕνα κούσουλο ἦκε 'ς τὸ μάτι μου». Κόττυνα > κόττυνα > κότσουνα - κότσουλα καί, κατὰ τὸ κουτσός - κουτσολιά, κούτσοιλα. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 21 : «Λαρέζος τοῦ Κούσουλου» - ἀν μὴ πρόκειται περὶ τοῦ Κόνσουλου.

2. < κουτσουνάδα πολλαχοῦ ἢ μήκων. Πβ. καὶ κουτζουνάδα παρὰ Δουκαγγίῳ, ἐν τῇ σημ. Anemone, Rubrum Papaver (Glosae Botanicae Mss. ex Cod. Reg. 1334) «ἀνεμώνη φοινικῆ, ἢ ἐρυθρὰ κουτζουνάδα». Τοῦτο δέ, τὸ μυκόνιον, ἐκ τύπ. *κοτσουνάδα ἢ *κουτσινάδα < κοτσινάδα (Πάρος) < κοκκινάδα. Πβ. κοτσινίδα ἐν Μάνη. Προφέρεται κυρίως κ'σουνάδα ἐν Μυκόνῳ. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ τὸ σπάνιον τῆς μεταβολῆς τσιτακισθέντος κί, ὅπερ ἴσως δεικνύει παλαιότερον τσιτακισμὸν, σύγχρονον πρὸς τὸν τοῦ τι. Τὸ ἐξ Ἄνδρ. παράδ. ἐν Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 2, 178.

3. < κουτσοουροῦ=εἶδος μικροτάτου ἰχθύος τῶν βράχων. (Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 3. Ὁ αὐτὸς ἰχθύς ἐν Τήνῳ κ'σουριά ἢ (ΧΙΑ 824, 123).

4. < κοιν. λούτσα=διάβροχος, ὡς ἐν τῇ φρ. «ἐγίνηκα λούσα» — εἰ καὶ σπανιώτερον τῶν σούφτα - σούφταμα (κατὰ τὸ συνών. μούσκεμα) σουφτός καὶ ἀποσουφτός καὶ μούλια. Τὸ σουφτός ἴσως δι' ἀνομ. ἐκ τοῦ (ἀπο)στουφτός, καὶ τὸ σούφτα κατὰ τὸ συνών. μούλια - λούσα. Κατὰ Κορ., Ἄτ. 4, 296, ἀρχ. λούουσα, θηλ. μετοχ. τοῦ λούω.

5. < νυφίσα : ἰκτίς, ἐν τῇ φρ. «νὰ κάτι bed'kol! νυφίσεσ!» (σὰν νυφίτσεσ!). Καὶ ἐν παροιμ. «οἱ νύφες εἶναι νυφίσεσ» (=κακαὶ ὡς ν.). Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ μεσν. νυμφίτσα ὑποκορ. τοῦ νύμφη. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 180.

6. Ὁ Ι. Βογιατζ. δίδει τὸν τύπ. παρασούκλ' ἐκ Τήνου καὶ παρασουκλιάζω ἐξ Ἄνδρου (Ἄνδρ. Χρον. 3, 6-7).

7. < πιτυλάδες (=φακίδες προσώπου). Καὶ ρ. π'συλιῶ (=ραντίζω δι' ὕδατος ἢ ὕδατῶδους ὕλης, ὡς πηλοῦ). Ἐκ τοῦ ἀρχ. πιτυλλίζω. Βλ. Λεξ. Liddell-Scott: «πιτυλλίζειν γάλα ἐν φύλλοις» Ἰπποκρ., Γυναικ. 2. Ἐκ τούτου πιτυλιά, -λάδα. Πβ. καὶ «πιτυλή ἀγελάδα» (=«παρδαλή») Σῦρος, καὶ πισ-συλ-λωτή Κάρπ. (Ἄπερ.).

8. < ποδίτσα (=μικρὰ ποδιά, γυν. περιζώμα). Πβ. ποίτσα Χίος.

9. < προβάτσι Εὔβ. (Κάρυστ.) ἐν Ἀρχεῖῳ Εὐβοϊκῶν Μελετῶν 3 (1954) 119. Πβ. Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 311 : προβάκι ἢ -τσι : τὸ χόρτον *Statice sinuata* Ἄν. Κρήτη, ἐν Κρητ.

προβασουλιά¹ ή Μύκ. Σϋρ. φοησ-σάρης² Κάρπ. χωμασάτσ³ Τήν. χωμασερός⁴ Κάρπ. Χωμασοβούνι⁵ Μύκ. χωμασοκοπριά⁵ Σϋρ.

Ἐστία, τευχ. 105 (1961) 390 καὶ ἐν Κίττα Μάνης (πληροφ. Α. Βαγιακάκου). Ὁ τύπ. Προβάσι ὡς τοπων. Ἄνδρου (Χώρας - ἐκ παλαιοῦ ἐγγράφου ὑποθηκοφυλακείου βλ. *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 25-6 καὶ *Δ. Πασχάλ.*, Ἄνδρ. γλωσσ.). Ὁ *I. Βογιατζ.*, ἐνθ' ἄν., ἐρμηνεύει: «τὸ ἡμέρο προβάσι εἶναι χόρτον ἐδωδίμου φυτόμενον μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχὰς, εἶδος *Static*. Ὅθεν τοπων. χώρας Προβάσι. Ἐν Τήνῳ καλεῖται οὕτω τὸ λάχανον «χοιροβοσκός» (Ἐφημ. Φιλομαθ. 10, 195) καὶ ΧΙΑ 428, 97. Ὁ τύπ. καὶ ἐν ΧΙΑ 824, 35 καὶ προβάσια αὐτόθ., 248. Ὁ *I. Βογιατζ.* ἀναφέρει καὶ ἐκ Μυκ. τὸν τύπ., ὅστις καὶ ἐν Πανδώρα 8, 464, ὑπάρχει. Πβ. καὶ ἀγριοπροβάσο ἐξ Ἄνδρ. ἐν ΙΑ («ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄγριος καὶ ἀγνώστου δευτέρου συνθετικοῦ» — διότι ἐξ ἀγνοίας τῆς τροπῆς ὁ τύπ. προβάσι δὲν εἶχε τοποθετηθῆ ὑπὸ τὸ λήμμα προβάτσι). Ὁ *II. Γενναδ.* (Φυτολ. Λεξ., 1932) ὀρίζει ὡς προβατόχορτο τὸ φυτόν Χεραρδία ἢ ἀρουραία - «ζιζάνιον ἀλλὰ καὶ νομευτικόν». Τὸν τύπον προβάσι καὶ ὁ *Φ. Κ.* ἐν δελτ. τοῦ ΙΑ, ἐξ Ἄνδρου («εἶδος χόρτου ἐδωδίμου με μαλλί») καὶ Τήνου («εἶδος χόρτων ὑποξίνων ἐδωδίμων»). Πβ. καὶ προβάσα ἢ, ἐκ Μυκ., ὡς ἐμπαικτικὸν γυναικός, ἐν ἔσμ. «... τοῦ κάθου ἢ προβάσα» < προβάτσα Πόρος (ΧΙΑ 428, 97) Κέα (Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 311 : *Static* limorium. Πάρος 311 : *St. sinuata*). Ἐν Θήρᾳ, ὡς ἐν Μυκ., ἢ εὐτελής γυνή. Καὶ παρὰ *II. Γενναδ.* ἢ *St. sin.* Καὶ ἐν Σκύρω (ΧΙΑ 612, 226) : «ἀλμυρίζον καὶ στυφόν, φύεται εἰς παράλια μέρη». Ἐν Λήμνῳ προβάτα : «ἀμάραντο, με γαλάζια λουλουδάκια, πού τὸ ἀγαποῦν πολὺ τὰ πρόβατα» (ΧΙΑ 453, 33, τοῦ *N. Ἀνδριώτη*, καὶ ΧΙΑ 626, 33, τοῦ *K. Ἀνδριώτη*). Πβ. καὶ προβασιά ἢ, ἐν Μυκ., τὸ φυτόν τὸ παράγον τὰ προβάσια (καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*, 231) καὶ ἐξ Ἄνδρου. Ἐν *A. Κατσουρ.*, Κουρσ., 23, 51 (τοῦ ἔτους 1800) ἐκ Σύρου : «Πῆγε στήν Προβασιά» (καὶ ἐν στ. 67 καὶ 70 τοῦ αὐτοῦ ἐγγρ.). Ὁ ἀρχικὸς τύπ. εἶναι τὸ ἀρχ. προβάτειον ; Κατὰ τὸ Λεξ. *Liddell-Scott*, ἕτερον ὄνομα τοῦ φυτοῦ ἀρνόγλωσσον (*Δισκορ.* ἐκ τῶν νόθων 2, 153). Ὁ πλησιέστερος πρὸς αὐτὸν τύπος προβάτι ἐν Χίῳ (*K. Κανελλ.*, *Χιακ. ἀνάλ.*, 95) : «ἐκεῖ βοσκός τοῦ ἀπαντᾶ καὶ βόσκανε προβάτια». Καὶ ὄν. νησιῶδος παρὰ τὴν Ἰθάκην (Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 161. 164).

1. < κοιν. προβατσουλιά (=κόπρος προβάτου). Ὁ τύπ. καὶ ἡ σημ. ἐν Κρήτῃ (Ζωγράφ. Ἄγων 2, 81. ΧΙΑ 310, 355. 554. 79, κλπ.) Νάξ. (ΧΙΑ 548, 266, κλπ.) Κύθν. (ἐν δελτ. *Φ. Κ.*). Χίῳ Θράκη (Μαρωνεῖα ΧΙΑ 605, 25) Ἰμβρῶ (Ἀρχ. Θρακ. Θησ. 6, 236) Λέσβῳ Καρπ. (: προατσουλέα). Ἐν Παξοῖς σημαίνει τὸ προβάσι (ΧΙΑ, *Μιχ. Λένδια*). Οἱ τύπ. προβατοτσιλ-λιά Σύμ. πρατσιλιά Ρόδ. (*A. Βρόντ.*, Ροδ., 10) πραατοτσιλ-λιά Κάλυμν. (ΧΙΑ 727, 55) ἐνισχύουν τὴν ἐκ τοῦ προβατοτσιλιά < -τιλιά ἐτυμολογίαν (τιλῶ - τίλα), ἂν μὴ διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν ἐκπεσόντος ἀτόνου ου ἐσχηματίσθησαν ἐκ τύπου οἶος ὁ (πουου) - βατσ'λιές Σαμοθρ. (ΧΙΑ 454, 9).

2. < κοιν. φοβητσιάρης.

3. < χωμασάκι (=ὀλίγον χῶμα) ἐν ΧΙΑ *I. Βογιατζ.*, 381, 421. Πβ. τοπων. Χωμασάκια ἐν Κύθνῳ (*A. Βάλληρδ.*, Κυθν., 150). Κατὰ τὸν *Δ. Γεωργακᾶν*, *Glotta* 31 (1951) 202, ἐκ τοῦ μεταγν. ἑλλην. χωμάτιον ἐσχηματίσθη ἢ γεν. χωματιοῦ τῆς ὀνομ. χῶμα. Πάντως ὁ μυκόν. τύπ. προποῦθέτει τροπὴν τσιτακισθέντος τι. Πβ. χωματίτσι Θράκ. (*Αἶν.*), κατὰ *Φ. Κουκουλέν*, Ἑλληνικά 4, 370, εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν «οἱ παίζοντες συσσωρεύουν ὀλίγον χῶμα».

4. Ἐν φρ. «χωμασερό χωράφι», τὸ πεδινὸν (βλ. *M. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 2, 46. Ἐκ λ. χωματερό(ς) διὰ τύπου *χωμασερό(ς). Ὁ τύπ. Χωμασοβούνι (τοπων.) ἐκ Ρηνεΐας ἀνηκούσης εἰς τὸν δῆμον Μυκόνου καὶ ὑπὸ Μυκονίων καλλιεργούμενης.

5. Ἐν ΧΙΑ καὶ ἐν λ. δὲν ὑπάρχει ἄλλος τύπος. Εἰς παράγωγα ὅμως ἐκ χωματο- τσιτακίζεται συχνὰ τὸ τ : χωματσούρα (=γῆ ἔχουσα ἄφθονον χῶμα) Χίος (X K) χωματσουλιά (=ὀσμὴ χῶματος, ΧΙΑ 209, 186) Κεφαλλ. Ἴσως ἐκ τοῦ Χωμασιὰ (τοπων.) Χίος (Νέα Μονή, *K. Ἀμάντ.*, *Χιακ. γλωσσ.*, 82). Ἐν Κρήνῃ ἢ λ. σημαίνει ὀσμὴν χῶματος (X K). Ἐν Κύπρῳ (ΧΙΑ 673β, 32) τὴν ὀσμὴν καὶ τὸ ἄφθονον χῶμα, ὑπὸ τύπ. χωματσά.

Εἰς τὰ Βουρλά (ΧΙΑ) χωματσᾶς=εἶδος πτηνοῦ. Ἐν Κύπρῳ τύπ. χωματσᾶς=εἶδος παιγνίου με χῶματα (*A. Σακελλ.*, Κυπρ., 867). Ἐν Σίφνῳ εἰδικὸς ἐργάτης ἀγχειοπλαστείου ἀπὸ

Ἐν Ἄνδρῳ καὶ Μυκόνῳ — τοῦλάχιστον ἐκεῖθεν προέρχονται. τὰ ἀκολουθοῦντα παραδείγματα — μετεβλήθησαν ἐπίσης τὰ ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ *κασα*¹ — < (κατσα-) οὐσιαστικά : *κασάβραχα*² Μύκ. *κασάδαρο*³ Μύκ. καὶ *κασόδαρο*⁴ Ἄνδρ. *κασ-σάγριλας*⁵ Σέριφ. *κασαβρόκος*⁶ Μύκ. *κασάρχοδας*, *-όδισσα*⁷ Ἄνδρ. *κασόγρια* Μύκ.

Σημειωτέοι ἐπίσης οἱ τύποι τοῦ ἀορίστου τοῦ ρ. *κάθομαι* : ἤκασα, κλπ., *νά κάσω*, κλπ., *κάσε - κάσετε*,⁸ ἐκ Μυκόνου, καθὼς καὶ τὰ εἰς *-ούτσικος* ὑποκορ. ἐπιθετα γενόμενα *-ούσ(σ)ικος*, ὡς : *κοντούσ-σικος* Κάρπ. *ξινούσ'κος*⁹ Μύκ. *πηχτούσ'κος* Μύκ. *χοδρούσ'κος*¹⁰ Μύκ., κλπ.

Πβ. καὶ τοπων. *Νερούσ'κα*, ἐν Μυκόνῳ, δηλοῦν τόπον ἔνθα ὀλίγον ὕδωρ ἀναβλύζει, ὅπερ καὶ ὁ ἴδιος διεπίστωσα ἐπισκεφθεὶς τὴν μικρὰν πηγὴν ἐπὶ βράχου πλησίον τοῦ βορείου φάρου τῆς νήσου εὕρισκομένην. Ὁ Σ. Μενάρδος, ἐν τῷ Τοπων. Μυκ. δὲν ἀναγράφει τὸ τοπων. τοῦτο.

Πβ. *Νερούτσικα* ἐν Λέσβῳ καὶ *Νερούτζικο* ἐν Κρήτῃ, ἀν ὀρθῶς ἀντὶ διὰ τοῦ

βγάζει χῶμα». (ΧΙΑ). Πβ. Κυπριακὰ Χρονικά, 193 : «φαίνεται μου, ἀδελφούλη μου, εἶσαι *χωματισμένος* (=σκοπισμένος, γρ. *-τῶ-*). Ἐν Κρήνῃ (ΧΙΑ) «βουνὸ *χωματιάρικο*=μὲ χῶμα». *Χωματίδα* ἐν Δαρδαν.=βῶλος χῶματος (X K). *Χωματοδόβουλος* < **χωματιδόβουλος* Ἰμβρ. (ΧΙΑ 497, 95). Ὁ Ν. Ἀνδριώτης (Ἀρχ. Θρακ. Θησ. 20 [1955] 239), ἐτυμολογεῖ ἐκ τῶν *χωματίδα*+*βῶλος*. Πβ. Γ. Χατζιδ., Λεξικογρ. Ἀρχ. 3 (1916) 108 : *χωματίτικος* μετουσιαστ. «Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ *χωματίτικος*, *αἱματίτικος*, *κρεατίτικος*, *πατατίτικος*, *μαλαματίτικος* πρὸ τοῦ ἐξῆς τ *κατ'* ἀνομ. Ἄν μὴ ἀκολουθῇ ἄλλο τ, τὸ πρῶτον μένει ἀπαθές, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι δι' ἀνομοίωσιν ἐτράπη τὸ τ εἰς τσ.» Ὁ αὐτός, Einleit., 427, *χωματίτικο*=πῆλινο.

1. Βλ. ΕΛ ἐν *κατσο-* ὡς *α'* συνθετ. μὲ τὴ σημασία «ζαρωμένος» : *κατσό-πρινος*, (σ)κατσό-χοιρος ἀπὸ τὸ θέμα *ἀκανθο-* τοῦ *ἀκανθα* (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 149 κέξ.). Ἡ μεταβολὴ εἰς σ ἐνισχύει τὴν ἐτυμολογίαν, ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ θ — ἀν δὲν πρέπη νὰ προσφύγωμεν εἰς τὸ *κατσί*, *-ιάζω*. Πβ. Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 130 : *νθ* > **ντσ* > *τσ* : *ἀκανθόπρινος* > **ἀκαντσόπρινος* > *κατσόπερνος*, ὑποκ. τὸ *κατσοπέρι*.

2. < κοιν. *κασάβραχα*.

3. Ἡ λ. σημαίνει μικρόσωμον ἀπισχναμένον ἄνθρωπον.

4. Κατὰ Γ. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 2, 149, ἡ μικρόσωμος γυνή.

5. Ὁ *κασάγριλας*, ἡ ἀγριελαία. Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 1.

6. < *κατσαμπρόκος*, ἐργαλεῖον ὑποδηματοποιίας. Ἐξ ἰταλ. *caccia brocca* ;

7. Βλ. Γ. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον., 2, 149 : «*κασάρχοντας* ὁ, πληθ. οἱ *κασαρχόντοι*, θηλ. ἡ *κασαρχόντισσα*=ἄρχοντας, ἀλλὰ μὲ ἔννοϊαν ὑβριστικὴν. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι τὸ ἐπιθ. *κατσός*=ζαρωμένος». Πβ. *Κασάρχος* ἐπών. ἐν Τήνῳ (ἐκ δημοτολ. 1832) ΧΙΑ 824. Δὲν ἀποκλείεται ὡς ἀρχικὸν τὸ *καψάρχοντας*, διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ ψ. Πβ. *καπερός*, *καπόγρια*.

8. < ἤκατσα - κάτσω - κάτσε, κλπ. Πβ. ἔκασε, ἐκ Σύρου, ἐν δελτ. Φ. Κ. Ὁ τύπ. καὶ ἐν Σύμῃ. Ὁ τύπ. *κάσε* καὶ παρὰ Γ. Βογιατζ., ΧΙΑ 370, 210 ἐκ Μυκ., καὶ ἐξ Αἰγίνης παρὰ Α. Thumb, Ἀθηνᾶ 3 (1891) 128 : «Περίεργος εἶναι ὁ τύπ. *κάσε* ἀντὶ *κάθισε* ἢ *μᾶλλον κάτσε*. Συνήθως τὸ τ δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ σ ἐν τῇ Αἰγινήτικῃ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσω δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἀκριβής». Ἐκ Μυκ. ἐν φρ. : «εὐτὸς δὲν ἤκασε, *κάσε* σύ». «Ἄσε μας νὰ *κάσωμε* σὲ μιὰ γωνιά.» «Ἄς *κάσω* γώ, ἀφοῦ δὲ *γάθεσαι* σύ». Καὶ ἐν ἄσμ. : «Γιὰ διέ τῆνε, γιὰ διέ τῆνε, *κάσε* ζωγράφῃσέ τῆνε». Πιθ. ὡσαύτως ὁ ἐξ Αἰγίνης τύπ. *κάσε* < **κάισε* ἢ *κάθ'σε*.

9. < *ξινούτσικος* (=ὑπόξινος) : «τὰ σταφύλια δὲ *γουναλιάσανε* ἀκόμα, εἶναι *ξινούσ'κα*».

10. < *χοντρούτσικος*, ἐν φρ. «*χοδρούσ'κο* ὕφασμα», ἄλλως *χοδρουλό*. Τὸ *πηχτούσ'κος* ἐν φρ. «*πηχτούσ'κο* ρυζόγαλο».

τσ φέρεται ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Δασκαλογιάννη (βλ. *Annuaire Assoc. étud. grecq.*, 13, 213) : «Λίγ' ἦσαν πού φυλάγασι κ' ἐξάφνου τζ' ἐπλακώσα, καὶ μόνο 'ς τὸ Νερούτζικο φθάνου καὶ τζ' ἐστυλώσα». Τὸ τζ' ἀντὶ τοῦ τσ(αῖ) καθιστᾶ τὴν ὑποψίαν πιθανήν. Πβ. καὶ Νερούτσικος τοπων. ἐν Χίῳ (Καρδαμ.) καὶ νιρούσιους — πρόφ. μᾶλλον νιρούσους (= κατάρρυτος τόπος, κατὰ πληροφ. Δ. Λουκοπούλου, ἐξ Αἰτωλίας) καὶ νερούτσικο ὡς προσηγορικόν, τὸ «νεράκι», ἐν Καρυαῖς Θοράκης (Μ. Λουλουδοπ., Καρυαί, 195) : «Βάνει τὸ σάλιο τ'ς σάπωνα, τὸ δάκρυ τητς νερούτσ'κο». Ἐν Νάξῳ καὶ Σίφνῳ θωπευτικῶς τὸ νερὸ λέγεται νερουτσικάκι.

Ὁ τύπ. κριασολιά (= ἡ ἄλλ. κρεατοελιά) οὐχὶ ἐκ τοῦ δευτέρου δι' ἐνδιαμέσου κριατσολιά, ἀλλ' ἐκ τοῦ κριάσ(ι), ὡς λέγεται καὶ ἐν Μυκόνῳ τὸ κρέας.

Ἡ κασίκα¹, τὸ κασ'κάκι λέγονται παρὰ τὰ συνών. ζούλα, ζούσινο ἐν Μυκόνῳ. Πβ. κασ-σίκα ἐν Ἀπερίῳ Καρπάθου κασσικάκι² Σερίφ. Τέλος, σημειῶ τὸν τύπ. ἀσ-σουμά³ ἐξ Ἀπερίου Καρπάθου ὁμοίως.

Ὁ L. Roussel⁴ καταγράφει τὰ ἐξῆς παραδείγματα ἐκ Μυκόνου : σουβάλι, μπρόσο, καπάσιος, πεσί, πεσέττα, πέσα (ὡς συνών. τοῦ προηγ.), πεσομάνδηλο (ὅπερ δὲν ἤκουσα, καὶ ὀπωσδήποτε γραπτέον πεσομάδηλο), κουσός, καὶ ξός (γραπτέον κ'σός), σπερμασέττα, κορισάτσι (γρ. κορ'σακ') καρρόσα, κλοσιές, σαδίρ', σιμβῶ - σιμβιά (γρ. σιδῶ -βιά), κασίτσι, παπούσιμα, ταράσα, νυφίσα.

2. Παραδείγματα ν(τζ) > (ζ)-ζ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : ζάκι⁵ Ἀμοργ. (Κατάπ.) Κύζ. Μύκ. Σέριφ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζάκι⁶ Ἰκαρ. Καππ. ζ-ζάτσι⁷ Χίος (Καρδάμ.) ζάμι⁸ Ἀμοργ. (Κατάπ.).

1. Κατὰ Α. Κορ., Ἄτ. 4, 226, «Κατζίκα, ξένη λ. Οἱ Οὔγγαροι τὴν ὀνομάζουσι *ketschke* καὶ οἱ Γερμανοὶ *kitze*». Ὁ G. Meyer, *Neugr. Stud.* 2, 66-7, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἀλβαν. *kats-kets*. Βλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Alban. Wörterb.*, 185.

2. Τὸν τύπ. δίδει ὁ I. Βογιατζ. (XIA 379, 134).

3. < ἀτσουμάδα (= ἀγελάς) ἐν Νισύρῳ Τήλῳ. Βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου ἔχει ἐκ Καρπ. τὸν ὑπὸ τοῦ E. Μανωλακ., Καρπαθ., 183, παραδιδόμενον τύπ. ἀτσουμάα καὶ χαρακτηρίζει τὴν λ. ὡς ἀγν. ἐτύμου. Ἐκ Σύμης ἔχει τὸν τυπ. τσουμάδα, ἴσως ἀρχικόν. Πβ. τσουμά' Ρόδ.

4. Βλ. *Cont. Myc.*, 159.

5. < κοιν. τζάκι < τουρκ. *osak*. Ἐν Μυκ. προφέρεται καὶ ζάτσι. Διὰ τὴν Κύζ. βλ. XIA 233, 97, ἐν παροιμ. φρ. «κάπνισε τὸ ζάκι τ'» (= εἶδε φαγητὸν μαγειρευόμενον ἐντὸς τοῦ μαγειρείου του, κατέστη αὐτάρκης, δὲν ἐπαιτεῖ πλέον).

6. Ὁ Δ. Λουκόπουλος ἐν δελτίῳ τοῦ ΑΙΑ (ἐξ ὕλικου συλλεγέντος «ἐξ οἰκοτροφείου» Ἀθηνῶν) δίδει τύπ. ζάκι ἐξ Ἰκαρίας, ἀλλὰ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδ. περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου γραφέντα (MNE 2,426), πρόφ. ζ-ζάκι. Διὰ τὴν Καππ. βλ. P. Lagarde, *Kleinas.*, 50.

7. Βλ. Σ. Βίου, *Χιακ. γλωσσ.*, 18.

8. < κοιν. τζάμι < τουρκ. *cam*. Ἐκ τοῦ τύπ. τούτου καὶ ζαμαρία ἐν Μυκ. ζαμένιος (ἐν φρ. ζαμένια πόρτα), ζαμωτὸ (= ὑαλόφρακτος ἐξώστης), ζαμόπορτα, ζαμόφυλλα. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 15 : «Θεοδόσης Ζαμαρίας». 17 : «Ἰωάννης πῶχει τοῦ Ζαμαρίας». 34 : «Γεώργης τοῦ Ζαμαρίας». Πβ. ζ-ζαμόπορτα Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ L. Roussel, *Cont. Myc.*, 159, ἔχει τὸν τύπ. ζάμι, ἐνῶ ἐν 107 τοὺς ζάμι' καὶ ζάμι' -ὁ δεύτερος ἴσως ὁ πρόδρομος τύπ. ζ-ζάμι. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξιλογ. Δελτ. 1 (1939) 148. Τὸ ἐπών. Ζαμαρίας πιθ. ἐκ τοῦ Gian-Maria.

Δον. Κίμωλ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζάμι¹ Ἡρ. Κάλυμν. Κάρπ. Κῶς (ὑπαιθρ.) Χίος (Καρδάμ.) ζαμί² Ἀμοργ. Μύκ. Τήλ. ζ-ζαμί³ Χίος (Μαστιχ.) ζάμβα⁴ Ἀμοργ. Ἡρ. Κίμωλ. Σχιν. ζάβα Μύκ. ζάπα⁵ Νίσυρ. ζ-ζάπα⁶ Σύμ. ζαναμβέτης⁷ Ἀμοργ. Ἡρ. Σχιν. Χίος (Χαλκ.) ζαναβέτης⁸ Μύκ. ζ-ζαν-ναπέτης⁹ Κῶς ζάντα¹⁰ Μύκ. ζελάτης¹¹ Κάσ. ζιλάτης¹² Νίσυρ. ζέπη¹³ Δον. Ἡρ. Κρήτ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζέπη Ἀλικαρν. Ἀμοργ. Κῶς ζερεμές¹⁴ Ἡρ. Μύκ. Σῦρ. (Ἄνω) ζ-ζερεμές¹⁵ Χίος ζιέρι¹⁶ Ἀμοργ. Μύκ. Νίσυρ. ζ-ζιέρι¹⁷ Κῶς

1. Ὁ Φ. Κ., ἐν δελτ. τοῦ ΑΙΑ, δίδει ἐξ Ἡρ. τὸν τύπ. ζάμι. Προσωπικῶς ἤκουσα τὸν ζ-ζάμι αὐτόθι. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 370, 2 ΧΙΑ (Κων/ως) ὑπάρχει ἐκ Καρπ. ὁ τύπ. ζάμι, ὅστις γραπτέος διὰ διπλοῦ ζ, ἐν τῷ στ. : «Ἐκεῖ ἔχει πύργον γυάλινον μὲ κρυσταλλένια ζάμια». Ὁ Κ. Diet., Sporad., 58, ἔχει τὸν τύπ. ζάμι ἐκ Καλ. καὶ Κῶ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ζ-ζάμι (βλ. ΧΙΑ 727, 26 τοῦ Α. Καραναστ. καὶ Τοῦ αὐτοῦ, Φωνητ. Κῶ, 60). Ὁ αὐτὸς Diet. παραθέτει, ἐνθ' ἄν., 59, τὸν τύπ. ζάμι καὶ ἐκ τῶν «δυτ. νήσων».

2. < κοιν. τζαμί (=τέμενος) < τουρκ. cami : ΧΙΑ 221, 62 (ἐκ Τήλου) : «Τρέμουν τῆς Πόλης τὰ ζαμιά, τῆς Σμύρνης τὰ γιοφύρια». Τὸ ἐξ Ἀμοργοῦ, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ. : «ἀπάνω σ' ἀψηλὸ ζαμί νὰ πᾶς, βογιαζιδάκι...»

3. Βλ. Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ., 18.

4. < κοιν. τζάμπα (=δωρεάν) παρὰ τὸ τσάμπα < τουρκ. caba. Ὁ ἐξ Ἡρ. τύπ. ἐν δελτ. Φ. Κ. τοῦ ΑΙΑ.

5. Βλ. Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ., 154, ἐν παροιμ. «ζάπα ξίδι, κὶ ἀπὸ μέλι πιὸ γλυκό».

6. Κατὰ πληροφ. Δ. Χαβιαρά, ἐν δελτ. ΑΙΑ, ἐν φρ. «ζ-ζάπα ζωή» (ἐπὶ τῶν παρ' ἐλπίδα διασωθέντων).

7. < κοιν. τζαναμπέτης (=δύστροπος) < τουρκ. cenabet. Ὁ ἐξ Ἡρ. τύπ. ἐν Σ. Βίου, ΧΙΑ 200, 178. Ἐν Ἀμοργ. (Κατάπ.) καὶ θηλ. ἐν στ. : «Μωρὴ διαβόλου κόρη καὶ ζαναμβέτισσα».

8. Ἐξ οὗ καὶ ζαναβετιά (=ἡ ιδιότης τοῦ ζ.), αὐτόθι.

9. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητικ. Κῶ, 60.

10. < κοιν. τζάντα < τουρκ. zanta, διὰ τοῦ τζάντα.

11. < τζελάτης - (τζουλάτης, ἀλλαχοῦ) < τουρκ. cellât (=δήμιος, ἐν μεταφ. σημ. τοῦ τυράννου) : «Ἀλλοίμονο κὶ ἄ δὲ γενῆ αὐτὸ πού ἄλ-λει ὁ νοῦς μου, | μονάχος μου θὲ νὰ ἐνώ ζελάτης τοῦ κορμιοῦ μου». Βλ. Δωδεκαν. λύρ. I, 153. 68. 153.

12. Βλ. Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ. 186.

13. < τζέπη < τουρκ. cep, ἐξ οὗ κοινότερον τσέπη, ἐκ τῆς αἰτ. τὴν τζέπη ἐκληφθέντος τοῦ τζ ὡς προελθόντος ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ ν τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ τσ. Πβ. καὶ ζεπάνω Μύκ., παρὰ τὰ συνών. βουζοῦ - βουζουδιάζω (=ὕφαρπάζω ξένα χρήματα). Ὁ L. Roussel, Cont. Mys., 160, ἐρωτᾷ : «ἡ τζέπη > ζζέπη > ζέπη;». Τὰ ἐκ Κῶ παραδ. ζ-ζέπη καὶ ζ-ζεπάνω ἐν Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148.

14. < τζερεμές (=ζημία, πρόστιμον) < τουρκ. cereme. Πβ. παλιο-ζ-ζερεμές Ἡρ., ὑβριστικῶς περὶ ἀνθρ. Ὁ ἐκ Σύρου τύπ. ἐν Α. Κατσ., Κουρσ. 19, 18 (τοῦ 1736) : «θέλει παιδευτῆ σκληρά... καὶ μὲ παιδεῖα καὶ μὲ ζερεμέ». Ὁ Κ. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ. 297, γράφει μὲν ζερεμές ἐν τῇ παροιμ. «σκότωνα λωλοῦς, πλήρωνε ζερεμέδες», ἀλλ' ἐν σελ. 472 παραθέτων χωρίον παλ. ἐγγρ. σημειώνει γκερεμέ.

15. Ὁ Σ. Βίος, ΧΙΑ 200, 178, σημειώνει ἐκ Χίου (ἄνευ ἰδιαιτέρου τοπικοῦ προσδιορισμοῦ) τὸν τύπ. ζ-ζερεμές. Ὁ τύπ. γκερεμές διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ τζ ;

16. < κοιν. τζιέρι (=ἡπαρ ζώου) < τουρκ. ciğer, ἐν φρ. «μοῦ ἔρηξες τὸ ζιέρι» (ἡ τὸ σ' κῶτι) Μύκ.

17. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60.

ζιεράκι¹ Χίος ζοβαέρι² Μύκ. ζουβαέρι³ Σίφν. ζοβαεράκι⁴ Κάσ. ζοβαερ'κά⁵ Μύκ. ζουβαερ'κά⁶ Σίφν.

2/ Έκ τῆς Ἰταλικῆς : ζαβούνα⁷ Σῦρ. ζάβουρο⁸ Τῆν. (Κώμ.) ζανδιλόμος⁹ Κύπρ. ζάρα¹⁰ Ἄνδρ. Ζάκ. Ἑρ. Ἰος Κύπρ. Λευκ. Μύκ. Πελοπν. (Ἄνδρίτσ. Μεσσ. Τριφυλ.) Σχιν. Τῆν. (Περαντᾶδ.) Ζιά¹¹ Μύκ. ζίβα¹² Ἄμοργ. Ἑρ. Μύκ. Σχιν. ζίρος¹³ Ἑρ. Ἄμοργ. ἐζόβενος¹⁴ Νάξ. (Δαμαρ.) ζόγος Σίφν. ζόγος, -ζόος¹⁵ Μύκ. ζόχος¹⁶ Ἄλικαρν. ζοχός Τῆν. ζουγαδόρ¹⁷ Ἡπ. (Ζαγόρ.)

1. Βλ. Λαογρ. 8, 202 : «Σάν προβατάκι τὸ σφαῖζε, σάν πρόβατο τὸ σφάζει, | σάν μακελλάρης φοβερὸς τὸ ζιεράκι βγάζει».

2. < ἄλλ. τζοβαέρι < τουρκ. *cenahir* (=ἀδάμας, πᾶν κόσμημα) ἐν μεταφ. χρήσει, ὡς ἐν βυυκαλ. : «τὸ παιδί τὸ ζοβαέρι ἔς τὰ νησιὰ δὲν ἔχει ταίρι».

3. Κατὰ πληθ. ζουβαέρια ἢ ζουβαερικά = τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα (ΧΙΑ 160, 17).

4. Βλ. Δωδεκαν. λύρα 1, 120 : «Ζοβαεράκι μου χρυσό, ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, | ὅταν φιλῶ τὰ χεῖλη σου, ἔχω Χριστὸς Ἀνέστη!»

5. Κατὰ τὰ συνών. χρυσαφικά - μαλαματικά - ἀσημικά ἢ κατάληξις.

6. Βλ. ὑποσημ. 3 καὶ 5.

7. Βλ. *σαβούνα* ἐν σελ. 112.

8. Βλ. *sabi* ἐν σελ. 112.

9. < ἰταλ. *gentiluomo* (=εὐγενής). Πβ. *σινδιλόμος*, ἐν σελ. 114.

10. < ἄλλαχ. τζάρα < ἐνετ. *zara* < ἰταλ. *giara* (=«μέγας πίθος πρὸς ἀποθήκευσιν ἐλαίου», καθὼς γράφει ὁ *I. Βογιατζ.* περὶ τοῦ ἐξ Ἄνδρου ἐν ΧΙΑ 389, 8 καὶ 118, 39 (ἐκ Γαυρίου). «φέρει χάριν μεῖζονος ἀσφαλείας πλείονα ἢ ὁ πίθος ζωνάρια». Πβ. καὶ ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1828 : «βαρέλη ενα μια ζάρα» (Ἄνδρ. Ἡμερολόγιον 1925, 94). Ἐν Μυκόνῳ ἦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει ἄλλοτε διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τοῦ ἐλαίου καὶ ὕδατος τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, παρὰ τοῖς χωρικοῖς δέ, τῶν ξηρῶν σύκων. Πβ. καὶ *ζαράτς* Μύκ. καὶ *ζαράκι* τῶν ἐλιῶν Κίμωλ. Ὁ ἐκ Ζακ. τύπ. ἐν ἐγγρ. τοῦ 18ου αἰ. (Παρνασσ. 16, 443). Τὸ ἐξ Ἰου παράδ. ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1803 : «μία ζάρα τοῦ λαδιοῦ» (δίδομεν προῖκα) ἐν Λαογρ. 2, 621. Διὰ τὸ ἐκ Κύπρου βλ. ΧΙΑ 227, 45. Διὰ τὸ ἐκ Λευκάδος ΧΙΑ 295. Διὰ τὴν Πελοπν. τὸ ΧΙΑ 457, 8, τὸ 530, 59 καὶ 531, 90 : «δι' ἔλαιον καὶ οἶνον». Ἐκ Τήνου τύπ. *ζάρα* δίδει καὶ *A. Κωστάκης*, ΧΙΑ 824, καθὼς καὶ *ζαράκι*. Πβ. *A. Tsoran.*, *Phonet. Rhod.*, 163 : *giarra* > ...*vdζιάρα*.

11. < *Τζιά* (ἢ νῆσος Κέα). Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ., Μυκ., 955, 30 (ἔτους 1668) : «ὁ καντζηλιέρης τῆς κοινότης Ζίας». Ἐντεῦθεν *Ζιώτης* ὡς ἐπών. νῦν, ἀλλὰ κυρίως παλαιότερον. Τὸ ἐκ Σίφνου ἐν ΧΙΑ 160, 14. Ἐκ Μυκ. βλ. Ἄγ. Παντελ., 81 : «Ἀντώνης Ζιώτης μαρτυρῶ». 102, τοῦ 1805) : «Μανολάκης Ζιώτης Μακρῆς». Ἐν ἐγγρ. τοῦ ἔτους 1730 : «Γιώρης Ζιώτης». Ἐν κώδ. 1769, 5 : «Ἀντώνης Φρουζέτης πῶχει τοῦ Ζιώτη». 8 : «Γεώργης πῶχει τῆς Καλούδας τοῦ Ζιώτη». 13 : «Δημήτρης τοῦ Νικολέττου Ζιώτη ὁ υἱός». Ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1769, 7 : «Γεώργης ὁ Ζιωτάκης».

12. < κοιν. *τζίβα*.

13. < κοιν. *τζίρος* (=συναλλακτικὴ κίνησις, «νταραβέρι»).

14. < ἐπτανησ. *τζόβενο* < ἐνετ. *zovene* < ἰταλ. *giovine* - *giovane* (= νέος 14-25 ἐτῶν, κατὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ *Boerio*) ἐν τῇ φρ. «ὁ νέος ἀδερφός μου ὁ ἐζόβενος» (ΧΙΑ 421, 6).

15. < κοιν. *τζόγος* < ἐνετ. *zogo* < ἰταλ. *gioco* (=χαρτοπαίγνιον). Ὁ πρῶτος τύπ. ἐν *I. Βογιατζ.*, 370, 174 καὶ ὁ δεῦτερος κατ' ἐμὴν καταγραφὴν. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. *ζόγος* ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939) 148.

16. Ἐν *N. Κομποσοπ.*, Ἄλικαρν., 280. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 36.

17. < *τζουγαδόρος* (=χαρτοπαίκτης) < ἐνετ. *zogador* < ἰταλ. *giucatore*. Βλ. ΧΙΑ 552, 97.

ζούντα¹ Χίος (Βροντ. Χαλκ.) ζουδάδος² Μύκ. ζονταριστός³ Ἄμοργ.

Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐγγράφων ἐκ Μυκόνου ἔχομεν ὡσαύτως τὸ ἐπὼν. Τζιάγος, ὑπὸ τοῦς τύπ. Ζιάγος - Ζιάος - Ζάος⁴.

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς : ζίζικας⁵ Ἀλικαρν. Ἄμοργ. Ἄνδρ. Ἡρ. Μύκ. Σίφν. Τῆν. ζίζ-ζικας Χίος (Πυργ. κ.ά.) ζ-ζίζ-ζικας Ἴκαρ. Κῶς Ρόδ. ζίζιγας Ἄμοργ. ζούζ'κας Τῆν. (Κώμ.) σίσικας Σέριφ. Σῦρ. σ-σίσ-σικας Κάρπ. (Ἀπέρ.)

1. < ἰταλ. *giunta* (=ἐπίρραμμα ὑφάσματος) παραλλ. τῷ ἐνετ. *zonta* (*Boerio*), ὁ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν. Τὰ ἐκ Χίου ἐν ΧΙΑ 712, 42. Ἐνταῦθα σημαίνει γενικῶς τὸ συμπλήρωμα, ὡς τὸν «κατιμᾶν» : «Τὸ κριάς ἦτανε ὄλο ζοῦντες». Ἐν Μυκ. *sóda*, -άρω < κοιν. *τσόντα*, -άρω.

2. Βλ. ΧΙΑ 370, 56 ἐν φρ. «τραυὰ τὸ ζουδάδο παννὶ = τὸ ὑψηλὸν ἱστίον τῆς λέμβου» Βεβαίως ἐκ τῆς ἐνετ. μετοχῆς *zontado* < ρ. *zontar* < ἰταλ. *giuntare* = προστιθέναι.

3. Βλ. ΧΙΑ 428, 35 : «...=ματιστός, ἀβγατισμένος μὲ ἄλλο κομμάτι (ζόντα- τσοῦντα)».

4. < Ἐνετ. *zago* < λατιν. *diacus* < ἑλλ. *διάκονος*. Βλ. *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 27. Ὁ *Boerio* ἐν λ. *zago* = κληρικὸς ἔχων μόνον τὴν κουράν ἢ κατωτέρου βαθμοῦ. Ἐν Παδοῦῃ ὠνομάζοντο *zaghi* οἱ νεανίσκοι οἱ χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τοὺς ναοὺς. Ἐν *Γ. Πετροπ.*, *Νοταρ. Μυκ.*, 170, 5 (τοῦ 1664) : «σύμπλοο ὁ Ἄντωνέλλος Ζιάγος», καὶ 580, 21 (τοῦ 1666). 248, 7 (1685) : «παπα-Σταμάτης Ζιάγος». Ἐν κώδ. 1729, 2 καὶ 7 : «Γιάκουμος Ζιάγος». Ἐν ἔγγρ. τοῦ 1730 : «Δούκας Ζιάγος». 28 : «τοῦ Γιώρη Ζιάγου». 49 : «Μᾶρκος Ζιάγος». 60 : «Νικόλαος Ζάου Ριᾶνος». 67 : Νικολὸς Ζιάγος τοῦ Μαθιοῦ. 72 : «παπα-Ἰωσήφ Ζιάγος». 78 : «παπα-Σταμάτης Ζιάγος». Ἐν κώδ. 1769, 19 : «Κυριάκος Ζιάγος». 28 : «Πέτρος Ζιάγος πῶχει τῆς Μηλιαῖς» καὶ (ὁ αὐτὸς) «πῶχει τοῦ Γρίμπλα». Ἄλλ' ἐν 33 : «Γεώργης Τζιάγος τοῦ Κυριάκου».

5. < κοιν. *τζίτζικας*. Περὶ τῆς ἔτυμ. τῆς λ. αἱ γινώμαι δίστανται. Ὁ *H. Pernot*, *Chio* 1, 294, γράφει σχετικῶς : «Παραδείγματα τροπῆς τοῦ ζ εἰς τζ ἐν τῇ κοινῇ δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω εἰμὴ τὰ *ζίζυφο* - *τζίτζυφο* καὶ *ζίζικας* - *τζίτζικας* (παρὰ *Βλάχω*). Ἐν τῷ πρώτῳ ἴσως ὑπάρχει ἐπίδρασις ἰταλικῆ, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ὀνοματοποιίας». Ὁ *A. Tsoran.*, *Phonét. Rhod.*, 110, ὑποστηρίζει τὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* προέλευσιν : «*τέττιξ* > **τσιτσικας* > τὸν **τζίτζικα* > ὁ *ντζίτζικας* > ὁ *ζίζικας* - ἢ μᾶλλον *ζίζίζικας*». Πβ. ἐνθ' ἀν., καὶ σελ. 161 : «ζ-ζ' ἢ φύσις αὐτοῦ ὡς συριστικοῦ ἡχηροῦ καθιστᾶ τὸ ζ ἀρκετὰ ἰσχυρὸν κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἀπλοῦν ζ δὲν ὑπάρχει· οὕτω ἀκούονται μᾶλλον *ματζζι*, *βυτζζι*, *ζίζίζικας* παρὰ *ματζι*, *βυτζι*, *ζίζικας*». Ὁ *N. Ἀνδριώτ.*, *ΕΛ*, κάμνει συγκερασμὸν τῶν δύο ἀπόψεων : «τὸ μεσν. *τζίτζικας* < ἀρχ. *τέττιξ* ἴσως μὲ ἐπίδραση τῆς φωνῆς τοῦ *τζι-τζι*». Τὴν δυσκολίαν τοῦ κ ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ γ (*τέττιγας*) αἶρει ὁ *A. Tsoran.*, ἐνθ' ἀν., 105, δι' ἀρχ. παραλλήλου παραδόσεως : «*τέττιξ* - *τέττιγας* > ὁ *τζίτζικας*... Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχ. παράδοσις ἐγνώριζεν ἤδη τὸν μετὰ τοῦ κ ἀντὶ τοῦ γ (*τέττικ-ος*) τύπ. Πβ. *Herw. Lex. s.v. τέττιξ hoc vocabulum per κ declinasse contendebat Herodianus, Cheroboscus et Theod. BA 1453 s.v. obmouet* : ἡ δὲ παράδοσις τῶν ἀντιγράφων (*Theocr. et Aristophanis*) οὐκ ἔχει οὕτως ἀλλὰ διὰ τοῦ γ». Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι ἡ δυσκολία τῆς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* ἔτυμ. ἔγκειται εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τονουμένου ἀρχικοῦ *τε-* εἰς *τσι-*, *τζι-* Πιθ. θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσωμεν ἐξ ὑποκορ. **τεττίκιον* παραλλήλου τοῦ παρ' Ἡσυχ. *τεττίγιον* (ἐν λ. *κερκάπη* μικρὸν *τεττίγιον* τὸ *καλαμαῖον* λεγόμενον) : **τεττίκιον* > **τεττίκι* > **τιττίκι* > **τσιτσικι* (πβ. *τσιτσικας*) > *τζιτζίκι* (πβ. καὶ τὸ *μυρμήκιον-μυρμή(γ)κι*). Ἐκ τούτου κατόπιν καὶ τὸ *τέττιγας* - *τέττικας* > *τσιτσικας* - *τζιτζικας* (πβ. *μύρμη(γ)κας* - *μέρμη(γ)κας*). Ὁ *N. Ἀνδριώτ.*, *ΕΛ*, ἔτυμολογεῖ καὶ τὸν παραλλ. τύπ. *τζίτζιγας* ἀπὸ τῆ φωνῆς *τζι-τζι*. Μήπως λοιπὸν θὰ ἦδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τοὺς τύπ. *σίσικας*, τῆς Σύρου, καὶ *ζίζιγος*, τῆς Κύπρου, ὡς ἀπ' εὐθείας ἐξ ὀνοματοπ. (σι-σι, ζι-ζι) προελθόντας ; Ὁ τύπ. *ζίζιγος* παρὰ *Δουκαγγίω* : «in Glossis Graecobarb. ἀκανθίας, τέττιγος εἶδος· θεωρία τοῦ *ζίζιγρου*». Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939) 148. Ὁ ἐξ Ἡρακλείας ἐν *Δελτ. ΑΙΑ* τοῦ *Φ.Κ.* Διὰ τὸν ἐκ Χίου βλ. *H. Pernot*, *Chio* 1, 431 καὶ ΧΙΑ 118, 40. Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ βλ. *A. Καραναστ.*, *Φωνητ. Κῶ*, 60 καὶ 77. Περὶ τοῦ

ζοφός¹ Κρήτ. Μύκ. ζουφός Σῦρ. ζούφιος Σέριφ. Τῆν. ζούφκιος Ἀμοργ.

4/ Ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας : ζάζαλο² Μύκ. ζάνερο³ Ἀμοργ. Μύκ. ζ-ζάν-νερα Ἡρ. Κῶς ζίφος⁴ Μύκ. Χίος (Νένητα)⁵ ζ-ζίφος Κῶς ζίφρα⁶ Μύκ.

β/ Ἐν μέσῳ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : ἀζαμῆς⁷ Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Νίσυρ. Σχιν. Ἀζαμιά⁸ Σίφν. ἀλαζᾶς⁹ Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. ἄχαρζος¹⁰ Κάρπ.

ικαρίου, Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 426. Ὁ Κοραῆς, Ἄτ. 1, 2, ἔχει τὸν τύπ. ζίζικας ἐκ Ρόδου, ἐνῶ ὁ Κ. Diet., Sporad., 58, ἐκ Κῶ καὶ Καλύμνου, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ζ-ζίζ-ζικας διὰ τὴν Κῶ. Τὸν τύπ. «ζίζικας» ἔχουν οἱ Δουκᾶγγιος καὶ Somavera. Ὁ ἐξ Ἀμοργοῦ παρὰ Κ. Diet., Sporad., 59. Ὁ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 361, 226. Ὁ ἐκ Σερίφου σίσικας ἐν ΧΙΑ 379 καὶ ὁ ἐκ Σύρου ἐν ΧΙΑ 339. Πβ. ζιζ'-κουμάννα ἦ, ἐν Τήνῳ (ΧΙΑ 824, 273) παρὰ τὸ τζιτζ'κας αὐτόθι.

1. < *τζοφός < *τσοφός < *σοφός < ἀρχ. σομφός. Πβ. Κ. Diet., Sporad., 229 : «ζοφός (=ἄχυμος), περὶ καρπῶν, Μύκ. Somavera : ὁ ὡς στυπεῖον. Byzantios : ζοχός laiteron- ὄπερ ὁμως ἐκ τοῦ σόγγος. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον, Ἰλ. Ξ 142, ἐκ τοῦ σομφός «χαῦνος καὶ ἀραιὸς τὰ ἐντός, ὁποῖόν τι καὶ ὁ σπόγγος καὶ ὁ νάρθηξ». Παρ' Ἰπποκρ. Ἀριστοτ. σημ. τὸν σπογγώδη». Ὁ ἐκ Σύρου τύπ. ἐν ΧΙΑ 339, 67, ἐν τῇ σημ. τοῦ μαλακοῦ, ἐπὶ δέρματος βοδῆς (βυρσοδεψ. ὄρ.). Ὁ τύπ. ζούφιος < κοιν. τζούφιος, πιθ. κατὰ τὸ συνών. κούφιος, ἐν Ι. Βογιατζ., ΧΙΑ 379 καὶ 361. Πβ. καὶ ζοφαίνω (=καθίσταμαι ζοφός) Μύκ.

2. < τζάντζαλο = «κουρέλι ὄψιμο ἄμεσον. τζάντζαλο < μεσον. τσάνταλον < ἰταλ. cencio (M. Triantaphyll., Lehnwort., 134). Ἐν παροιμ. : «Πόχει παιδιὰ καὶ ζάζαλα, ἔς τὸ γάμο τί γυρεύει;».

3. Πιθ. ἐκ τῆς τουρκικῆς. Βλ. Κορ., Ἄτ. 4, 594 : «τζάνερα» οὕτως ὀνομάζομεν σήμερον γένος τι Προῦνων ἢ Δαμασκηῶν, με λέξιν τουρκικὴν ἢ ταταρικὴν, σύνθ. ἀπὸ τὸ Ἐρῖκ (=prune) καὶ τὸ Δσχάν, κατὰ τὸν Πάλλαν (Pallas, 2 Voyag., IV, 196). Εἶναι τῶν Γάλλων la grande brignole violette. Τὸ Δσχάν, ὡς τὸ γράφει ὁ Πάλλας (Dschan erik), πιθανὸν ὅτι σημαίνει τὸ αὐτό, καὶ τὸ γνωστὸν Χάν, ἐπώνυμον τῶν ἡγεμόνων τῆς Σκυθίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ Προῦνον ὡς δηλωτικὸν τῆς ὑπεροχῆς του, Προῦνον βασιλικὸν δηλαδὴ ὡς ἄλλοτε ἐλέγετο καὶ εἰς τοὺς Γάλλους, la prune impériale, la prune dauphine...». Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ τύπου βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐξ Ἡρακλ. ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Ὁ Ν. Ἀνδριώτ., ΕΛ, γράφει : «ἴσως διὰ-νερο (=γεμᾶτο χυμὸ)» (M. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 144 κέξ.).

4. < κοιν. τζίφος = ἀποτυχία. Τὸ ΕΛ. βλ. Κ. Krumbacher, Β. Ζ. 11, 303, τὸ ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχ. ἑλλ. ψήφος. ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ τζίφρα, δι' ὃ βλ. κατωτ. ὑπόσημ. 6.

5. Βλ. Χ Κ 3808, 125.

6. < τζίφρα = δυσανάγνωστος ὑπογραφή. Ἐκ τοῦ Ἐνετ. zif(e)ra < ἰταλ. cif(e)ra, κατὰ Boerio, συνθηματικὴ γραφή. Βλ. καὶ Κ. Krumbacher, ἐν J. Psichari, Études de philologie néo-grecque, 347, καὶ ΕΛ : ἐν τσίφρα < μεσον. λατιν. cifra < ἀραβ. cifr=μηδέν, ἴσως ἑλλην. ἀρχῆς (κατὰ Α. Maidhof, Neugr. Ruchwand. roman., 77). Κατὰ τὸ Λεξ. Larousse, ἐν λ. chiffre (=ἀριθμ. σημεῖον, συνθηματικὴ γραφή) ἐκ τοῦ ἀραβοτουρκ. sifr. Κατὰ τὸ τουρκ. λεξ. τοῦ Muhtar, sifr=science imaginaire de divination

7. < κοιν. ἀτζαμῆς=ἄπειρος, ἀδέξιος. Κατὰ τὸ ΙΑ, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸν τύπον μόνον ἐκ Νισύρου, ἐκ τοῦ τουρκ. acemi.

8. Βλ. Κ. Diet., Sporad., 353 : «καὶ μένα με παντρέψαν κάτου στὴν Ἀζαμιά» (=Ἀτζε-μιά, τὴν Περσίαν).

9. < κοιν. ἀλατζᾶς < τουρκ. alaca, κατὰ τὸ ΙΑ,... «ὑφασμα ἐξ οἰασθῆποτε ὕλης μετὰ ποικίλων χρωματιστῶν ραβδώσεων ἢ τετραγωνιδίων». Πβ. καὶ «ἀλαζαδένιο πουκάμισο» Μύκ.

10. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀνέξοδος. Βλ. Ε. Μανωλακ., Καρπαθ., 183. Πβ. σελ. 142, ὑπόσημ. 1 τοῦ ἀνὰ χεῖρας.

γλεζές¹ Ἄμοργ. (Χώρ.) Μύκ. *Καραζαριά* ἢ *-Καραζᾶς*² Ἄμοργ. Κουφον. *κοζά(μ')*³ Ἄμοργ. Ἡρ. Μύκ. *μαζούνι*⁴ Ἄμοργ. Μύκ. *μαζ-ζούνι* Κουφον. Κῶς *μεζίτι*⁵ Ἀλικαρν. Ρόδ. *βαζάκι*⁶ Μύκ. *βαζάκι* Ἄμοργ. *παζ-ζάκι* Κῶς *βαζανάκης*⁷ Ἡρ. Κουφον. Μύκ. *παζανάτσης* Ἀλικαρν. *παζάγια*⁸ Μύκ. *παζ-ζάγια* Κῶς Χίος (Καρδάμ.) *πελεζίτσι*⁹ Ἀλικαρν. *τέζερης*¹⁰ Ἄμοργ. (Κατάπ.) Μύκ. *τέζ-ζερης* Χίος (Πυργί) *τέζ-ζερη* ἢ Κῶς *δέζερες* ὁ (πληθ. *δεζέροι* οἱ) Σῦρ. *δέζερης* Ἄμοργ. Ἄπασαι αἱ λέξεις αἱ λήγουσαι εἰς *-τζής*, εἴτε αὐτούσαι τουρκικαὶ εἴτε μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν: *ἄβτζής*¹¹ Μεγίστ. Σῦρ. *ἄβιζ-ζής* Χίος (Καρδάμ.) *βιόλαζης*¹² Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. Κουφον. Σχιν. *βιολιτζής* Μύκ. *γανοτζής*¹³ Ἡρ. *γανουζής* Ἄμοργ. *γεμιτζής*¹⁴ Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. *γεμιζ-ζής* Κῶς *κιμιντζής* Κάρπ. *γενατιτζής*¹⁵ Ἄμοργ. Μύκ. *γιαρδιμιτζής*¹⁶ Μύκ. *γλυκατζής*¹⁷ Ἄμοργ. (Κατάπ.)

1. < κοιν. γλε(ν)τζές < τουρκ. *eğlence* (ΕΛ).

2. Τοπων., ἀπὸ τοῦ κατόχου τῶν κτημάτων *Καρα(τ)ζᾶ*.

3. < κοιν. *κοτζά(μου)* (= τόσον μέγας) < τουρκ. *koca* (=παλαιός, μέγας, γέρων), ἐν ὄρ. «κοζά γάδαρος» Ἡρ. Ὁ παλαιὸς δήμαρχος Ἀθηναίων *Κ. Κοτζιάς*, ὅστις συχνὰ ἐπεσκέπτετο τὴν Μύκονον, ὠνομάζετο πάντοτε *Κοζιάς* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Πβ. καὶ *Κοζιάδαινες*=θυγατέρες τοῦ μυκονίου πλοιάρχου *Κοζιά*.

4. < κοιν. *μαντζούνι* < τουρκ. *macun*, κατὰ τὸ ΕΛ: «ἤδη τοῦ 16ου αἰώνα, δυναμωτικό». Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

5. < κοιν. *μεζίτι* < τουρκ. *mediciye*=νόμισμα κοπὲν ὑπὸ Ἀβδουλμετζιτ ('Αθηνᾶ 62, 289). Πβ. ἐκ Μυκ. παρων. «ὁ Παναγιώτης ὁ *Μεζίτιης*». Βλ. περὶ τοῦ ἐκ Ρόδου ἐν *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 162: *d > t: mejidyē > μεζιτιές* (=φῆσι ἀξίας ἐνὸς *mejiti*), *mejiti > μεζίτι*.

6. < κοιν. *μπατζάκι* (=σκέλος περισκελίδος) > τουρκ. *bacak* (=κνήμη) ΕΛ.

7. < κοιν. *μπατζανάκης* (=σύγγαμβρος) < τουρκ. *bacanak* (ΕΛ). Ὁ ἐξ Ἀλικαρν. τύπ. ἐν Ἀθηνᾶ 62, 295.

8. < κοιν. *παντζάρι(-α)* ἢ *κοκκινογούλι(-α)* < τουρκ. *pancar* (ΕΛ). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 18.

9. < *μιλιετζίκι* < τουρκ. *bilecik*=φέλιον ('Αθηνᾶ 62, 295).

10. < κοιν. *τέντζερης* (=χύτρα) < τουρκ. *tencere* (ΕΛ). Πβ. *τεζερέδια* Μύκ. Τὸ ἐκ Σύρου παραδ. ἐν ΧΙΑ 339, 164: «ἔχου' σκάλ' τοῦ καμ'νάρη, μὰ ἔχου' τσαι *δεζέροι*» (ἐν οἰκίᾳ τινός). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Η. Pernot*, Chio, 1, 431.

11. < *ἄβτζής* (=κυνηγός). Βλ. ΙΑ ἐν λ.

12. < *βιόλατζης* (=ὁ παίζων βιολί) παρὰ τὸ *βιολιτζής* κατὰ τὸ *βιόλα*, ἐξ οὗ ἐτυμολογεῖ τὸ ΙΑ μὴ παραθέτον τοὺς ἐμοὺς τύπους. Πληθ. *βιολαζήδες*. Πβ. καὶ *βιολαζής* Δον. καὶ *ὄργαναζής*, *-ιτζής* Ἄμοργ.

13. < κοιν. *γανοτζής* ἢ *γανατζής*, ἐκ τοῦ *γανώνω* καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. *-τζής*, κατὰ τὸ *γανωματής*. Πβ. *καλατζής* περαιτέρω, καθ' ὃ καὶ κατὰ τὸ συνών. *χαρανᾶς* τὸ *γανα-* ἢ καὶ δι' ἀφομοίωσιν.

14. < *γεμιτζής* - *γεμιτιτζής* < τουρκ. *yemici* (ΕΛ). Ὑπάρχει ὁμοίως καὶ παράλλ. τύπος *gemici*. Ἐξ ἑκατέρου τούτων οἱ ἕλλ. *γε-γκε*. Παροιμ.: «τοῦ *γεμιτζή* μὴ φῆς λεπτά, γιὰτι ἔ' μεγάλο κριμα» Ἡρ. Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. *γεμιζ-ζόπουλο* («μοῦτσος») Κάσ.

15. < *γενατιτζής* (=πέισμων) παρ' ὃ καὶ *γινατιτζής*, ἐκ τοῦ τουρκ. *inai* (=πέισμα) καὶ τῆς καταλ. *-τζής*.

16. < *γιαρτιμιτζής* (=βοηθός) < τουρκ. *yardimeci*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδ. φθόγγου *i* παρὰ τὸ *μ*.

17. < *γλυκατζής* (=ζαχαροπλάστης) ἐν τοπων. «ἡ Παναγία τοῦ *Γλυκατζή*».

δυναμιτιζής¹ Ἄμοργ. (Κατάπ.) καλαϊζής² Ἄμοργ. Ἡρ. Σχιν. καπνουζής³ Ἄμοργ. Μύκ. καφεζής⁴ Ἄμοργ. Ἡρ. Μύκ. καφεζ-ζής Ἰκαρ. Κῶς καφενεζής Μύκ. λασπι(ζ)-ζής Σέριφ. βογιαζής⁵ Δον. Μύκ. μβογιαζής Ἄμοργ. Λέρ. μπογιαζ-ζής Κῶς Χίος (Πυργί) μπουμπουροζής⁶ Λειψ. δαβαζής⁷ Μύκ. ὄργαναζής⁸ Ἄμοργ. ὄργανιζής Ἄμοργ. παραγαζής⁹ Ἄμοργ. Λέρ. πριονιζής¹⁰ Κουφον. ρακεζής¹¹ Ἄμοργ. Ἡρ. ρακεζεύω Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. Σαλιμιζής¹² Μύκ. φαναρζής¹³ Ἄμοργ. Κῶς Μύκ. φουρνελλαζής¹⁴ Δον. Κουφον. χαϊριζής¹⁵ Ἄμοργ. Μύκ. χωραταζής¹⁶ Ἄμοργ. Μύκ. χωρατ-ταζ-ζής Κῶς.

1. < δυναμιτιζής = ὁ ρίπτων δυναμίτες, ἄλλως φουρνελλαζής, εἰ καὶ ὁ πρῶτος λέγεται περισσότερον περὶ τοῦ ἐκ τῆς λέμβου διὰ πυρίτιδος ἀλιεύοντος.

2. < καλαϊτζής, παρὰ τὸ κοιν. καλαντζής (=κασσιτερωτής). Πβ. γανοζής. Συνών. καὶ χαρανᾶς, εἰς τὰς νήσους.

3. < καπνουτζής = καπνοκαλλιεργητής (ἐκ τῶν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐγκατασταθέντων προσφύγων καπνοκαλλιεργητῶν ἐν Μυκόνῳ).

4. < κοιν. καφετζής (καφε + τζής, ἐνῶ καφενεζής < καφενές - ἐκτὸς ἂν ἐκ τουρκικῶν ἀρκικῶν ἀμφοτέρω). Ὁ τύπ. καφενεζής καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*, 77.

5. < μπογιατζής < τουρκ. *boyacı*. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. σημαῖνον «ψάρι ποῦ ρίχνει γαλάζια βαφή ὅταν τρέχη», ἐν ΧΙΑ 700β, 86. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, 21: «Ἄννα τοῦ Μπογιατζή» καὶ 1769, 7: «Γιάκουμος τοῦ Μπογιατζή». 8: «Γεώργιος Μπογιατζής». 32: «Ἄντριὰς τοῦ Γιάκουμου Μπογιατζή». Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν Λαογρ. 14 (1952), 238. Πβ. τύπ. βογιαζιδάκι ἐν Ἄμοργῷ: «Ἀπάνω σ' ἀψηλὸ ζαμί νὰ πᾶς, βογιαζιδάκι» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Πβ. μπολιαζής ἐν Κιμῶλω. Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *H. Pernot*, Chio, 1, 431.

6. Ἐν ΧΙΑ 700γ, 260: «εἶδος σκυλλόψαρου φέροντος μελανὰς κηλίδας».

7. < κοιν. νταβατζής (=ἐραστής - ὑποστηρικτὴς ἱεροδούλων ἢ ἐν γένει ἀνηθικῶν ἀνθρώπων, ἐνεργειῶν, «παλληκαρᾶς»).

8. < ὄργανατζής - ὄργανιτζής (=ὄργανοπαίκτης) ἐν ἄσμ. «μὴ μὲ δέρνης, μάννα, μὲ τ' ἀργαλειοῦ τ' ἀδί, | κ' ἐγὼ θὰ τότε πάρω τὸ βαλι-ὄργανατζή». Πβ. βιόλαζης, -ιζής Ἄμοργ.

9. < παραγατζής (=ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὸ παραγαζήδικο καίκι, τοῦ παραγαδιοῦ). Βλ. ΧΙΑ 700β, 86 καὶ 77.

10. < πριονιζής (=ὁ ἐργαζόμενος μὲ πριόνι), διὰ μετάθεσιν τοῦ ρ.

11. < ρακιτζής (=ὁ παρασκευάζων ἐκ τῶν στεμφύλων τὸ ρακί, ὅστις ρακεζεύει εἰς τὸ Ρακεζό- «ἔς τὸ ρακεζὸ ρακεζεύομε» Δον. ἢ ρακεζήδικο). Πβ. Ρακεζά, τὰ τοπων. ἐν Ἡρ. Βλ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779): «μὲ τίς μισὲς ταράσες καὶ τὸ ρακεζιδίκον» (καὶ ἐν 5, 7, 13 ὁ τύπ.). Πβ. 1206, 5 (ἔτους 1670): «σπίτι... εἰς τὴν ἰποθεσίαν... Παναγιά τοῦ Ρακεζή» καὶ 1598, 1 (1674): «τοῦ Γεώργη τοῦ Ρακεζή». Ἐν ἔγγρ. Ἄγ. Παντελ., 84 (1742): «ἡ Ἀβιολέττα τοῦ Ρακεζή». 79 (1712): «σύμπληρος ὁ Ρακεζής». Πβ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1702, 2 (1778): «ἕνα κατώγι εἰς τὴν κοντράδα τῆς Παναγίας τοῦ Ρακεζή τοῦ Χαζη-Λοῖζου». Ἄλλὰ: 372, 2 (1665): «μὲ τὸν Ρακετζή», καὶ 4: «ὁ ἄνωθεν Ρακεντζής».

12. Παρων. ἀνθρώπου κάμνοντος ἐπιδεξίους κινήσεις κατὰ τὴν πάλην, σαλίμιμα < κοιν. τσαλίμιμα < τουρ. *calım* = cōté tranchant de l'épée, air, ton, κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *S. Muhtar*.

13. < κοιν. φαναρτζής (=φανοποιός). Πβ. φαναρτζήδικο (=τὸ ἐργαστήριόν του, φανοποιεῖον). Λέγεται καὶ φαναρᾶς ὁ ἀσκῶν τὴν τέχνην. Πβ. παρων. Φαναροῦ, ἐκ Μυκόνου πάντα.

14. < κοιν. φουρνελλατζής (=ὁ ἐργάτης τοῦ λατομείου ὁ τοποθετῶν τὰ φουρνέλλα, τοὺς δυναμίτας ἀνατινάξεως). Πβ. δυναμιτιζής καὶ λαγουμιζής παρὰ *Somavera*.

15. < χαϊριτζής, ὁ κάμνων χαῖρια (=διευκολύνσεις) ὁ διευκολύνων, βοηθῶν τοὺς ἄλλους. Τὸ θηλ. «γυναῖκα χαῖριζιδίσινα» Μύκ.

16. Ὁ λέγων χωρατά, ὁ ἀστειολόγος, κοιν. χωρατατζής, θηλ. χωραταζοῦ Μύκ.

Ἰδιατέρως σημειοῦμεν τὴν λίαν συνήθη λ. *χατζῆς*¹ ἀπαντῶσαν ὑπὸ τὸν τύπον *Χατζῆς* εἰς παλαιὰ ἔγγραφα Μυκόνου καὶ ἀκουομένην ἐν Ἀμοργῷ Κιμῶλω, Σχινούσση *Χαζ-ζῆς* Κάρπ. Κῶς.

Ἐκ παλαιῶν ἔγγράφων : *Μποσταζῆς*² Μύκ. *Ντεμερτζῆς*³ Μύκ. *Χαλαβαζῆς*⁴ Μύκ. Σῦρ. Πβ. καὶ *κουϊμιζῆς*⁵ Μύκ. καὶ *λαγουμιζῆς*⁶ *Somavera*.

*φλιζάνι*⁷ Ἀμοργ. *φλιζ-ζάνι* Κῶς Χίος (Λιθί) *φλεζάνι* Μύκ. *φραζόλα*⁸ Ἀμοργ. Μύκ. *χαζάρι*⁹ Ἀμοργ. (Αἰγιάλ.) Κάλυμν. Κάρπ. Μύκ. *χαζάρι* Κῶς (Πυλί) *χανζάρι* Μακεδ. (Γκριντᾶδ.) — ὅθεν *χαζιαράκι* Κάσ. *χαζεράκι* Τῆλ. *χαζιράκι* Κίμωλ. *χαζαριὰ* Χίος *χαζ-ζαργκιὰ* Χίος (Καρδάμ.) *χαζαριὰ* Κάλυμν.

1. < κοιν. *Χατζῆς* ὡς προσηγορικὸν τῶν προσκυνητῶν τῆς Μέκκας, πρῶτον συνθετικὸν ὀνομάτων. Πβ. *Χαζ-ζάμαλ-λος* (< *χαζ-ζη-Ἀμαλλος*) Κῶς *Χαζ-ζηδημήτρης* - *διαμαντῆς* - *Μπαλῆς* - *Νικολός*, *Χαζ-ζανδώνης* (ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) καὶ *Χαζ-ζηχασάκης* Κάρπ. Πβ. κῶδ. ἐκ Μυκ. 1769, 3 : «Ἀντώνης τοῦ Γιάγκου ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντωνάκη*». 6 : «Γιαννούλης πῶχει τῆς Πασκουλοῦς ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντώνη*». 10 : «Γεώργης Κουνάνης ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντωνάκη*». 11 : «Ἐπλήρωσεν καὶ τὸ ἔλαβεν ὁ *Χαζῆ-Ἀντωνάκης*». Ἄλλὰ 22 : «Μᾶρκος Μπαοῦς ὁ *Χατζῆς*». 1769, 56 : «*Χαζῆ-Ἀντώνης Πατῆς*» (=Μπατῆς). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1796, 5 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ-Γεώργης Κανισκάς*». 1794, 1, 8 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ-Ἰωάννης Κανισκάς*». Ἐν Ἀγ. Παντελ., 118 (ἔτους 1779) «*Χαζῆ-Ἀλέξανδρος Γριπάρης μαρτυρῶν*» ἀλλ' αὐτόθι καὶ «*Χατζῆ-Γιῶργης Κανισκάς*». 87 (1775) : «*Χατζῆ-Μακάριος Φαμελίτης*». 98 (1797) : «*Ἰωάννης Χατζῆ-Πέτρου Φωτίου*». 102 (1805) : «*Ἰωάννης Χατζῆ-Κυριακοῦ*». 87 (1775) : *Χατζῆς*. 92 (1808) «εἰς τοῦ *Χατζῆ* τὸ κλεῖσμα».

2. < *μποστατζῆς* < τουρκ. *bostancı* (=κηπουρός). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 791, 15 (ἔτους 1667) : «*Ἰωάννης Μποστατζῆς*». 1215, 4 (1670) : «Βερόνα συβία τοῦ Μάρκου *Μποστατζῆ*». 1542, 4 (1673) : «Μπεδενιούδα χήρα συβία τοῦ ποτὲ Ἀντώνη *Μποστατζῆ*».

3. < *ντεμερτζῆς*, γνωστοῦ καὶ ὡς ὄν. : *Δεμερτζῆς* < τουρκ. *demirci* (=σιδηρουργός). Ἐν κῶδ. 1769, 31 : «Χριστόδουλος *Ντεμερτζῆς*». 47 : «τοῦ Δημήτρη *Ντεμερτζῆ* ὁ υἱός».

4. < *Χαλαβαζῆς* < τουρκ. *halveci* (=χαλβαδοποιός). Ἐν κῶδ. 1769, 49 : «*Ἰωαννίκιος Χαλαβαζῆς*», καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 22, 26 (ἔτ. 1793) : «*Λινάρδος Χαλαβαζῆς*». Πβ. *Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6 (ἐν ἔγγρ. τοῦ 1509 - ἐπιστολῇ) «τὸν Γιοργί *Χαλαβαζῆ*», ὅπου παρατίθενται καὶ τὰ : *Νεράντζι*, *Τζορτζι*, *Καντζιλιερι*, *Βουτζίνο*, *Πονοφάτζος* (=Μπονιφάτσιος, ἀσφαλῶς), «*Γεώργιος Δουράτζος καντζιλιέρις τις κοινότης*».

5. < *κουγιουμτζῆς* < τουρκ. *kuymucu* (=χρυσοχόος). Ὁ τύπ. ἐν ἐπιγραφῇ παλαιᾶς εἰκόνος τῆς Παναγίας, (εὕρισκομένης εἰς χεῖρας Φλώρας Ἀλ. Γαλόνη, ἐν Μυκόνῳ) δημοσιευθείσης ἐν ἔφημ. «*Νέα Μύκονος*», φύλλ. Δεκεμβρίου 1961.

6. < *λαγουμιτζῆς*=*minatore*, συνων. τοῦ *φουρνελλατζῆς*, δ. ἰδ. (ὑποσημ. 14, προηγ. σελ.).

7. < κοιν. *φλιζάνι* < τουρκ. *filcan*. Πβ. καὶ *φλεζάνα* ἢ, μεγεθ. ἐν Μυκ., καὶ *φλεζανάκι* αὐτόθ. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἔχει ἐκ Μυκ. τὸν τύπ. *φλεζάν'*, γρ. *φλεζάβ'*.

8. < κοιν. *φρα(ν)τζόλα* < τουρκ. *francala*, ΕΛ.

9. < κοιν. *χα(ν)τζάρι* < τουρκ. *hançer*. Τὸν ἐκ Κῶ (Πυλ.) τύπ. βλ. ἐν *Κ. Dietl*, *Sporad.*, 313 στ. 40 : Καὶ «βγάλει τὸ *χαζάρι* του 'πὸ τ' ἄργυρὸ φεκάρι.» Ἴσως διὰ τοῦ ξ ὑποδηλοῖ ὁ σ. τὴν ἐκτεταμένην προφορὰν ζ-ζ. Ὁ ἐξ Αἰγιάλης Ἀμοργοῦ τύπ. ἐν στ. : «μικρὸν δὲ ζῶσαν στὸ σπαθί, μικρὸν καὶ στὸ *χαζάρι*.» Ὁ ἐκ Μακεδ. ἐν *XIA* 56α, 100 : «παλληκάρια διάλιγαν μὲ σπαθιά κὶ μὲ *χανζάρι*α». Ὁ ἐκ Καρπ. ἐν *Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 1, 18 : «Σούσα μου, μτσὸς σ' ἐσχότωσε μὲ τὸ χρουσὸ *χαζάρι*!» Ὁ τύπ. *χαζιαράκι* ἐν *Δωδεκαν.* λύρα, 1 167. Ὁ *χαζεράκι* ἐν *XIA* Κων/ως 294, 45 : «Τὸ *χαζεράκι* του 'βγαλεν ἀπ' τῆ λιγνή του μέση». Ὁ *χαζιράκι* ἐξ Ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ. : «βγάξει τὸ *χαζιράκι* του, δίδει του μιά στὸ στόμα». Ὁ τύπ. *χαζαριὰ* ἐν *Κ. Κανελλ.*, *Χιακ. ἀνάλ.*, 68 : «πρῶτα κτυπᾷ τὴν *χαζαριὰ* τσ' ὕστερα ἀνερωτᾷ τον». Ὁ τύπ. *χαζ-ζαργκιὰ*

χαρζανής¹ Μύκ. χαρζιλίκι 'Ηρακλ. Μεγίστ. Μύκ. χαρζιλίτσι 'Αμοργ.

2/ 'Εκ τῆς 'Ιταλικῆς : 'Αλιζερίνος² Μύκ. ἀνεβαζάρω³ 'Αμοργ. Μύκ. ἀνηβαζ-ζάρω Χίος (Καρδάμ.) ἀνηβαζ-ζαίρων Χίος (Καρδάμ.) βαλίτζα⁴ Μύκ. βιάζο⁵ Λειψ. βολταζάρω⁶ Μύκ. βορταζάρω, -αίρω Κάσ. βορταζ-ζάρω Κῶς βορτεζ-ζάρω Κῶς βορτεζάρω 'Αμοργ. Νάξ. (Τσικαλαρ.) βολεζάρω Κουφον. βολτεζάρω Δον. γάζος⁷ 'Αμοργ. 'Ιος Θήρ. Μύκ. Τῆν. (Πλατ.) γάζ-ζος Κῶς Σύμ. 'Εκ τοῦ γάζος, καὶ γαζάκι⁸ Κουφον. Μύκ. Τῆν. γαζουνιάζω⁹ Τῆλ. γαζουνώνω, -ωτός¹⁰ Μύκ.

ἐν Σ. Βίον, ΧΙΑ 200, 11 (=πληγὴ διὰ χ.). 'Ο τύπ. χαζαρζά ἐν *K. Diet.*, Sporad., 323, στ. 16: «τσαὶ τρίτος πὸ κακὸς φονιάς τρεῖς χαζαρζές τοῦ γώνει» καὶ 21 : «έτσεινος πὸ τοῦ βάρεσε τρεῖς χαζαρζές, τοῦ λέει». Καὶ 324, στ. 37 : «μόν' εἶναι χαζαρζές βαρζές πὸ ζατρεϊζά 'ἐν ἔχουν». Πβ. ἐκ παλ. ἐγγρ. Μυκ. (*Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 459, 20, (ἔτους 1665) : «εἰς τόπον Χαζαράδω».

1. 'Ὡς ὄν. ἀνδρὸς ἐν παραμυθ., πιθ. ἐκ τοῦ τουρκ. *harç* (=ἔξοδος, κόσμημα), ὁ ταμίας, ὁ θησαυροφύλαξ. Πβ. *ἄχαρζος* (=ἀνέξοδος), πβ. σελ. 138· καὶ *χαρτζανεύω* ἐν ΧΙΑ 681, 289 ἐκ Βοῖου Μακεδονίας (τοῦ γράφοντος) : «ἂν ἔχῃς ροῦχα, βάστα τα' φλουριά, χαρτζάνεψε τα» (=ἔξόδευσέ τα). 'Εκ τοῦ *harç* καὶ τὸ *harçlik*, ὅθεν τὸ κοιν. *χαρτζιλίκι*. 'Ο ἐκ Μεγίστης τύπ. ἐν *Α. Λιαμαντ.*, ΧΙΑ, 184 : «δός με τσ' ἐμέν ἔναπ-παρσᾶν, νὰ κάμω χαρζιλίκι».

2. < 'Αλιτζερίνος (Πανδώρα 15, 95) δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου, ἐκ τοῦ 'Αλιτζερίνος Πελοπν. (Τριφυλ.), «κατ' ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ ἰταλ. *Algerino*», κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

3. < ἀνεβαζάρω Πελοπν. (Λακων.) ἐν λ. ἀναβαντζάρω τοῦ ΙΑ, ὅπερ ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐκ Μυκ. ἐτυμολογοῦν ἐκ τῆς προθ. ἀνά καὶ τοῦ ρ. ἀβαντζάρω. Λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀρχικῆς σημασίας τοῦ ρ. (πλειοδοτῶ, ὑπερθεματίζω) καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐκ τῶν δέκα τύπων τοῦ ΙΑ οἱ τρεῖς μόνον ἄρχονται ἐκ τοῦ ἀνα-, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν ἀνε-, ἀνη-, γίνεται πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ συμφύρσεως τῶν ἀνεβάζω - ἀβαντζάρω, ἐν τῇ ἰδίᾳ σημ. Τὸ ΙΑ, ἐν τῇ σημ. τοῦ ὑπερτιμῶμαι, ἔχει ἐκ Μυκ. τὴν φρ. «σήμερα ἀνεβαζάρανε τὰ κρομμύδια». Οἱ λοιποὶ τύπ. τῆς λ. αὐτόθ.

4. < βαλίτζα (πολλαχοῦ κατὰ τὸ ΙΑ) παρὰ τὸ συνηθέστ. βαλίτσα, ἐκ τοῦ ἰταλ. *valigia*. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

5. 'Εν ΧΙΑ 700γ, 290 : «'ς αὐτὸ τὸ βιάζο ἦτανε βιαστικιά». 'Εκ τοῦ βιάτζο < ἰταλ. *viaggio*. Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 452, 12 (ἔτους 1665) : «ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἐπουλήθη νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ βιάζον». Τὸ «ἤλειπεν» δεικνύει καὶ τοῦ «βιάζον» τὸ γνήσιον. 'Επίσης βλ. ἐνθ' ἀν., 1680, 2 (τοῦ 1669) : «ἐπειδὴ καὶ νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ βιάζον τῆς Πόλης». Καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 4, 10 (τοῦ 1670) : «ἦτον μαζί εἰς τὸ ἄνωθεν βιάζον».

6. < βολταζάρω ἐν ΙΑ, (ὅπου καὶ ὁ μυκ. τύπ.), < ἰταλ. *volteggiare*=περιφέρομαι, κλπ. Οἱ ἐκ Κάσ. Κῶ Νάξου τύπ. αὐτόθ. 'Ο τύπ. βορτεζ-ζάρω ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Οἱ ἐκ Κουφον. Δον. τύποι κατ' ἐμὴν συλλογὴν, ἐν φρ. «βολεζάρει τὰ γτήματα» (=περιφέρει τὰ ζῶα, πρὸς βοσκὴν) Κουφον. καὶ «νὰ βολτεζάρωμε, νὰ μὴ μπορούμε νὰμποῦμε 'ς τὸ λιμάνι» (ἐκ διηγ.) Δον.

7. < κοιν. γά(ν)τζος, ὅπερ, κατὰ τὸ ΙΑ, ἐκ τοῦ ἐνετ. *ganzo* καὶ ἰταλ. *gancio*. Τοῦτο ἔχει τὸν μυκ. τύπ. καὶ ἐκ Θήρ. Κῶ. 'Η Κῶς ὅμως δέον νὰ τοποθετηθῇ ὑπὸ τὸν ὀρθότ. τύπ. γάζ-ζος (βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) ὁμοῦ μετὰ τῆς Σύμης. Πβ. καὶ τύπ. γάζος ἐξ 'Ηπείρου, ὄν θεωρῶ ὀρθότ. τοῦ ὑπὸ τοῦ ΙΑ αὐτόθι τιθεμένου γάζιος - ὀφειλομένου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καταγράψαντος συλλογέως νὰ ἀποδώσῃ διὰ τοῦ -ζι- τὸ ξ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 824, 213. 253.

8. < κοιν. γα(ν)τζάκι. 'Ο τύπ. δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΑ. 'Ο ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 824, 94.

9. < γα(ν)τζουνιάζω (=ἀναρριχῶμαι), ἐν ΙΑ.

10. < γα(ν)τζουνώνω, ὅπερ δὲν καταχωρεῖται ἐν τῷ ΙΑ. Τοῦτο δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ τὸ τοῦ ΙΑ γαντζουνωτός, ἐτυμολογούμενον ἐκ τοῦ οὐσ. γαντζούνα καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ωτός. 'Εκ τοῦ ρ. καὶ τὸ μυκ. γαζουνωτός, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΑ.

γαζ-ζουνωτός¹ Κῶς γαζώνω² Κάσ. γαζ-ζών-νω³ Σύμ. γαζ-ζόκλαδα⁴ Ἰκαρ. γαζ-ζοπρίναρα⁵ Ἰκαρ. καβαζάρω⁶ Ἀμοργ. Κουφον. Λειψ. Μύκ. Σχιν. καβεζάρω Κίμωλ. Σίφν. καβαζ-ζαίρω Σύμ. Τήλ. κορτεζάρω⁷ Ἀμοργ. Μύκ. λέζιος⁸ Μύκ. λόζια⁹ Κῶς Σέριφ. Σίφν.

1. Βλ. ὑποσημ. 10, προηγ. σελ.

2. Βλ. ΙΑ ἐν λ. γαντζώνω.

3. Βλ. ΙΑ ἐν λ. γαντζώνω.

4. Βλ. Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 426. Ἐκ τοῦ γαντζόκλαδα. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὴν λ. Βλ. καὶ ΜΝΕ 2, 185, ὅπου τύπ. κατσοπρίναρο, ἀπαντῶν ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς εἰς τὰς Κυκλάδας (Νάξ., Σίφν.), τὴν Δωδεκάνησον (Κάρπ. Σύμ. Τήλ. Ρόδ. Κῶς) Πελοπόν., Κρήτην, Εὐβ. Σκυρον. Ὁ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 1, 150, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἀκανθόπρινος.

5. Ἀκανθωτοὶ πρίνοι, γαντζοπρίναρα. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὴν λ.

6. < καβαντζάρω, -αίρ(ν)ω (=παραλλάσσω, παρακάμπτω κάβον, ἀκρωτήριο καὶ, μεταφ., ἀντιμετωπιζῶ ἐπιτυχῶς δυσχέρειάν τινα) ἐν φρ. «καβαζάρωσε τὸ βαπόρι» — «θὰ κάμωμε λιάνι ὑπομονὴ νὰ καβαζάρωμε τὸ γακὸ καιρὸ» Μύκ. «Κάνομε ὅ,τι μποροῦμε, νὰ καβαζάρωμε τὸν γαίρὸ» Κουφον. (ΧΙΑ 802, 240, τοῦ γράφοντος). Τὸ ἐκ Λειψῶν ἐν ΧΙΑ 700γ, 267, ἐν τῇ σημ. «κάμπτω τὸ ὕψωμα». Τὸ ἐκ Σχιν. ἐν ΧΙΑ 802, 105 (τοῦ γράφοντος) ἐν φρ. «ἡ Ποθητὴ καβαζάρωσε ἀποδῶ» (=ἐπροχώρησε καὶ ἀπεκρύβη ἐξ ὕψωματος). Τὸ ἐκ Σίφν. ἐν ΧΙΑ 380, 136 ἐν φρ. «καβεζάρει μέσα τὸν κόρφο ἢ πούλιεα» (=φθάνει ταχέως εἰς τὸν κάβον — ἀντιστοιχοῦν ἐν τῷ οὐρανῷ σημείον). «Πῆγα νὰ καβεζάρω ἕναν γάβρο» Κίμωλ. (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Τὸ ἐκ Σύμης ἐν ΧΙΑ 78, 87 (Δ. Χαβιαρά) : «ἐκαβάζ-ζαρεν τόμ-μάστορήν του» (ἐξεπέρασε τὸν διδάσκαλον, τὸν ὑπερέβη). Τὸ ἐκ Τήλου ἐν ΧΙΑ 724, 263 : «ἐσὺ τώρα θὰ με καβαζ-ζάρης ἕνα σκαλίμ - βαραπάνω». Ὁ D. Hessel., Mots marit., 17, γράφει περὶ τῆς λ. : «ἀναγνωρίζει τις ἐν τῇ λ. δύο ἰταλ. στοιχεῖα, τὸ ἐνετ. ca(v)o (< ἰταλ. caro) καὶ ἐνετ. avanzare, καθ' ἀπόλογίαν δύο ὁμοίων συλλαβῶν. Ἡ σύνθ. λ. δὲν εὐρίσκειται παρὰ Boerio». Πιθ. νὰ ἐπέδρασεν εἰς τὴν μεταφ. καὶ τὸ καταφέρνω.

7. < κορτετζάρω (=ἐρωτοτροπῶ, «κάνω κόρτε», ἄ. φλερτάρω) < ἰταλ. corteggiare.

8. < λέντζος, ἀλλάχοῦ, (=ὀπῃ τοῦ πυθμένος λέμβου χρησιμεύουσα διὰ τὴν βύθισιν τῆς πρὸς «στανιάρισμα», σύσφυξιν τῶν σανίδων φυραγμένων μετὰ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸν ἥλιον). Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπόν. ἐμπόρου κεντρικοῦ καταστήματος ἐν Ἀθήναις.

9. < λό(ν)τζ(ι)α, συνηθέστ. λότζα < ἰταλ. loggia ἢ ἐνετ. loza (κατὰ τὸν A. Maidhof, Neugr. Rüdchwand. roman., 31, < λατιν. logeum ἢ logium < ἑλλ. λογεῖον, κατὰ δὲ τὸ Λεξ. Ferrari-Caccia, ἐκ τοῦ ὑστερου λατιν. laubia). Ἡ λ. σημαίνουσα ἀρχικῶς μὲν στοάν, εἶτα δ' ἐν γένει οἰκῆμα, κατέληξεν, εἰς τὰς νήσους ἰδίᾳ, νὰ σημαίνῃ ἀνοικτὸν χῶρον πρόσφορον εἰς θέαν, θεωρεῖον, ἰδίᾳ πλατεῖαν ἐν μεσοχωρίῳ. Ἐν Κάστρω Σίφνου «Πάνω καὶ Κάτω Λόζια» αἱ δύο μετὰ στοᾶς πύλαι τοῦ παλαιοῦ τείχους. Ἐν Σερίφῳ, κατὰ J. Βογιατζ., ἐξώθυρα μονῆς. Ἡ λ., ἴσως ἐκ τοῦ παραλλ. τουρκ. loca, καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ, Ἡπ., ἐν τῇ σημ. τοῦ προχείρου οἰκῆματος τῶν βοσκημάτων — ἴσως ὁμως εἰσαχθεῖσα ἐκ τῶν γειτονικῶν Ἰονίων νήσων — καίτοι ἔχει διάφορον σημ. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 45, εὐρίσκει τὴν λ. καὶ ἐν τῇ Σερβικῇ. Ὁ ἐκ Πάτμ. τύπ. ἐν ΧΙΑ 690, 49. Ὁ ἐκ Ζακ. ἐν Γρ. Ξενοπούλου, Κακὸς δρόμος, 23. Ὁ ἐκ Κῶ, κατὰ πληροφ. τοῦ ἐκεῖθεν συναδ. Α. Καραναστ., ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα τῆς πλατείας, ἐν ἧ ἡ πλάτανος τοῦ Ἰπποκράτους. Ὁ Ἰάκ. Ζαργάφτης, Κῶια Α', 57, τὴν αὐτὴν λ. παραδίδει ὡς Λόζα. Πβ. καὶ ἐν Ἡπ. (Ἰωάνν.) ΧΙΑ 659, 108 : λόζια (=«κοίτη λαγοῦ»), πιθ. πρόφ. λόζα, καὶ αὐτόθι (Ἡπειρ. Χρον. 3 [1928], 300 = λόνζιες ἢ κρεβάτες (=«αἱ ἀνωθεν τῆς ἐξωτ. κλίμακος δύο μικραὶ ἐξέδραι») καὶ λόνζα Αἰτωλ. Ἡ λ. καὶ μεσν. : Σαχλίκ., Γραφαὶ καὶ ἀφηγήσεις, στ. 363 (ἐκδ. Wagner, σ. 91) : «εἰς ποίαν κούρτην κάθεσαι κ' εἰς ποίαν λότζαν εἶσαι». Καὶ παρὰ Μαχαιρᾶ (ἐκδ. R. Dawkins) 1, 50 : «ἐκάτζαν εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν εἰς τὴν μεγάλην λόντζαν». Πβ. καὶ ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μικ., 120, 4 (ἔτους 1663) : «ἕνα σπῖτι κατωγάκι... εἰς τόπον λεγόμενον Λόζα». Πβ. καὶ Εἰλ ἐν λ. λόζα, ὡς καὶ λο-

λόζα Ἀμοργ. Ζάκ. Πάτμ. λούζα¹ Ἄνδρ. Κύθν. Μύκ. Σέριφ. Τήν. Λουρέζος² Ἀμοργ. μαζαδούρα³ Λειψ. μαζαρούδα⁴ Πάτμ. μαζιαούρα⁵ Κίμωλ. Κῶς μαζέττα⁶ Ἀμοργ. μαζουράνα⁷ Ἀμοργ. (Αἰγιάλ. Κατάπ. Κολοφ.) Κουφον. Μύκ. Σίκιν. Χίος μαζ-ζουράνα⁷ Κῶς Χίος μαϊζάρω⁸ Μύκ. Σέριφ. μαϊζέβελος⁹ Μύκ. Πάτμ.

ζέττα (< ἐνετ. < *lozetta* < ἰταλ. *loggetta*) ἐν στ.: «Πρόβαλε σὺ ἀπ' τῆ γάμαρα κ' ἐγὼ ἀπ' τῆ λοζέττα» (ἐκ Βάμου Κρήτης)· ἐν Κάσῳ ὁ ἐξώστης (Δωδεκαν. λύρα 1, 157).

1. < ἀλλαχοῦ λούντζα < ἰταλ.; Σημαίνει ἀλλᾶντα παρασκευαζόμενον διὰ τοῦ παχέος ἐντέρου χοίρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται τὸ «ψαρονέφρι» αὐτοῦ μετὰ μυρωδικῶν. Τὸ ἐξ Ἄνδρου παράδ. καὶ ἐν δελτ. Φ. Κ. καὶ Δ. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσάρ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν Ε. Γεωργαντοπ., Τηνιακά, 26 καὶ ΧΙΑ 824, 101. 290. Πβ. ἐπών. Λούζας, ἐνθ' ἄν., 307. Τὸ ἐκ Κύθνου ἐν Ἀ. Βάλληνδ. ΧΙΑ 260, 12. Τὸ ἐκ Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς.

2. < Λουρέντζος < Λωρέντζος < ἰταλ. *Lorenzo* (< λατιν. *Laurentius*), ὁ ἄλλως Λαυρέντιος. Πβ. ἐν Μυκ. Λουρέτζος (Καμπάνης) μοναδικόν, ὄνομα τοῦ ἀρχηγέτου οἰκογενείας ἐξ Ἄνδρου, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ ἐγκατασταθείσης. Πβ. καὶ ἐν παλ. ἐγγρ. Μυκόνου, κώδ. 1769, 21 : «Λαρέτζος τοῦ Κούσουλου», ἐκ τύπ. Λαουρέντζος; Ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 1654, 3 (ἔτους 1676) : «Λαρέτζος Κορνάρος». 1690, 2 (1778) : «ἡ Εἰρήνη τοῦ μαστρο-Λαρέτζου». 1571, 1 (1673) : «τοῦ Λαρέτζου Χανιώτη». Πβ. καὶ Α. Κατσουρ., Κουρσ 12, 16 (1697) : «ἡ κερά-Λένη γυνὴ τοῦ Γιώργη τοῦ Λαρέτζου Συριανοῦ», ἐνῶ ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ. 1654, 1 (1676) : Λαρέντζος.

3. Ἐν ΧΙΑ 700γ, 251. Βλ. ἐπομ. ὑποσημ.

4. Ἐν ΧΙΑ 690, 37.

5. Τὸ ἐκ Κιμώλου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Τὸ ἐκ Κῶ, τοῦ Α. Καραναστ. ἼΙ λ. σημαίνουσα τὴν φάτνην ἵππων, κλπ., εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ δύο πηγῶν : τῆς ἰταλικῆς λ. *mangiatora* - *mangiatoia*, ἣτις ἔδωσε τύπους (ἀ)μα(ν)τζαδούρα καὶ -ρούδα (δι' ἀντιμετάθεσιν) ἐν Κρήτῃ, Μήλῳ, Σίφνῳ, Πάρῳ, Κύθνῳ κ.ά., καὶ τῆς ἐνετ. *magnaora* (< **magnadora* ἢ *-dura*) ὑπὸ τύπ. *μανιαδούρα* ἐν Μυκ. Τήνῳ, Παξοῖς, Κερκ, κ.ά. Ὁ L. Roussel, Cont. Myc., 148, ἔχει τοὺς τύπ. *μάντζα* - *μαντζαδούρα* (=τροφὴ) ἐκ Μυκόνου.

6. Ἐκ τοῦ ἐνετ. *manzeta* (=δάμαλις) παρὰ τὸ ἰταλ. *manzotta* (ὑποκορ. τοῦ *manzo* = μύσχος). Ὁ τύπ. καὶ παρὰ *Somavera*. Πβ. παρὰ I. Βογιατζ., (Ἀμοργός, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου, Ἄθῆναι 1918, σελ. 80), καὶ τύπ. *ματζέττα*.

7. < κοιν. μα(ν)τζουράνα. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. Π. Γενναδ., 733, ὁ Διοσκορίδης ἀναφέρει ὅτι ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων *μαντζουράνα*, ὅθεν τὸ ἰταλ. *maggiorana*, τὸ φυτὸν Ἀμάρακον. Κατὰ G. Meyer, Neugr. Stud., 4, 49, ἐν Χίῳ *μαζουράνα* (Κ. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ., 159) ἐξ ἐνετ. *mazorana* < ἰταλ. *maggiorana*. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 8 (ἔτους 1779) : «Γεώργης Μαζουρανῆς ὁ Μαμούνας». 10 : «Γεώργης ρεῖτζης Μαζουρανῆς». Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 1784, 1 (1779) : «τοῦ κυρ-Γεώργη ρεῖτζη Μαζουράνη». 1796, 1, 3 (1779) : «τῆς Μαρίας θυγατρὸς τοῦ Μαθιοῦ Μαζουρανῆ». Ὁ ἐκ Χίου τύπ. καὶ ἐν Σ. Βίου, ΧΙΑ 200, 155. Ὁ ἐξ Αἰγιάλης ἐν ἄσμ. : «τὰ βασιλικὰ τῆς ἠπότιζε καὶ τίς μαζουράνες ἠδρόσιζε» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς).

8. < *μαϊτζάρω* (Ἐγκαρὲς Νάξου κ.ά., ἐν τῇ σημ. διαχειρίζομαι, ἀποπερατῶ, περιποιῶμαι) < *μανετζάρω* < ἰταλ. *maneggiare* (D. Hessel., Mots marit., 22, ἐν τῇ σημ. τοῦ manier). Ὁ I. Βογιατζ. δίδει ἐκ Σύρου τὸν τύπ. *μανετζάρω*, ἐν τῇ σημ. ἀποπερατῶ ταχέως (τὴν δουλειά). Ἐξ Ἀμοργοῦ Σερίφου παραδίδεται τύπ. *μαϊζάρωμα*. «*μαϊζαρισμένος* ἄνθρωπος» = ἱκανός, ἄξιος, ταχύς εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐκ Νισύρου *μαϊζέρομαι* (=εἶμαι ταχύς) *μαϊζέρου* (Γ. Καζαβῆ, Νισύρ. λαογρ. 191). Ἐν ΧΙΑ 700α, 46, τύπ. ὀρθότ. *μαϊζ-ζέρομαι* (=σπεύδω νὰ τελειώσω τὴν ἐργασίαν μου). Πβ. Jean Pio, Παραμ., 153 : (οἱ γριῆς) «πάντα *μαϊζάρονται* ἔς αὐτὲς τίς δουλειῆς» Ἀστυπ. Οἱ τύποι *μαϊτζάρω*, -ομαι, -ἀριση, -*μαῖτζο*, πολλαχοῦ. Πβ. σελ. 145, ὑποσημ. 1.

9. < ἰταλ. *maneggevole* (=maniable, traitable, docile, κατὰ τὸ Λεξ. Ferrari-Caccia), εὐμεταχειρίστος, ἐπὶ προσ. καὶ πραγμάτων. Πβ. I. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 2, 201, ὅπου παρα-

μανέζο¹ Σϋρ. μεζασιόλες² Μύκ. μεζ-ζοσόλ-λα Κῶς μουζ-ζουβί³ Κῶς μελιζάνα (-ες)⁴ Ἀμοργ. (Κολοφ. Χώρα) Ἑρ. Μύκ. Σχιν. μελιζ-ζάνα Δον. Κῶς Χίος (Βίκι) μελιζανάκι Ἀμοργ. Μύκ. μελιζ-ζανάκι Κῶς μελιζανίς Ἀμοργ. Λειψ. μελιζ-ζανίς Κῶς βουράζα⁵ Μύκ. βροῦζος⁶ Ἀλικαρν. Ἀμοργ. (Κατάπ. Χώρα) βρούζινος Ἴος Μύκ. μπρουζ-ζένος Χίος (Πυργί) μπρουζίτικος Χίος (Χαλκ.) μπρουζοκούδοννο Δον. νεράζι⁷ Ἀμοργ. Μύκ. νεράζ-ζι Κῶς νεραζιά⁸ Μύκ. Τῆν. νεραζά Ἀμοργ. νεραζ-ζιά Κῶς νερα(ν)ζούλα Κάρπ. νεραζ-ζούλα Ἴκαρ. Χίος (Μάρμαρ.) νεραζομαουλαῖτος Μύκ. Τῆλ.

δίδεται τύπ. μαϊτζέβελος ἐξ Ἀνδρ. Ὁ τύπ. τῆς Πάτμου ἐν ΧΙΑ 690, 134 (=βολικός, καλόβολος). Πβ. ὑποσημ. 1.

1. <μανέζο < ἰταλ. *maneggio* (=negociation, affaire). Ὁ τύπ. παρὰ *I. Βογιατζ.*, ἐν φρ. «κατὰ τὸ μανέζο πού θά ᾿χη, νά ποῦμε κριθάρια» = κατὰ τὸ πλῆθος τῶν προϊόντων. Νομίζω ὅτι σημαίνει κατὰ τὴν συγκομιδὴν πού θά ἔχη, τὴν διακίνησιν. Ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός: μανέζο. Πβ. μαϊτζο (ἐκ τοῦ μαϊτζέβελος καὶ οὐχὶ τοῦ *maneggio* ἀπ' εὐθείας) = περιποίησης Νάξ. (Ἀπύρανθ.).

2. <μετζασιόλα < ἐνετ. *meza siola* > ἰταλ. ...*suola*, ἐν φρ. «θὰ βάλω μεζασιόλες» κοιν. σόλες (ἀλλὰ μισές, οὐχὶ ὀλοκλήρου τοῦ ὑποδήματος). Τὸ ἐκ Κῶ παράδ. ἐν *A. Καραναστ.*, 74. Τὸ ΙΑ, ἐν ἀμετζεσόλιαστος, ἔχει τύπ. μετζεσολιάζω, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ *suola - siola* τύπ. *sola*.

3. <μουτζουβί < μεντζουβί < ἰταλ. *benzoïno* < *belzuino* (κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, < ἀραβ. *lobentscaui* = ἄρωμα τῆς Ἰάβας, φυτὸν ἐκ τῶν *sferacineae*, φυόμενον ἐν Σουμάτρα, Ἰάβα καὶ Σιάμ. Κατὰ *Κορ.*, Ἔτ. 4, 320, *Μεντζουβί*=ρητίνη δένδρου (γαλλ. *benjoin*) ἑλλ. τὸ κοινῶς *Στουράκιον*, ἀλλ' εὐωδέστερον τούτου... φέρεται ἀπὸ τὴν νῆσον Σουμάτραν. Κατὰ τὸν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 36, 78, *μεντζουβί* > *μουζ-ζουβί*. Ἐν σελ. 44 οἱ τύπ. τοῦ πληθ. *μουζ-ζουβγιά*, *-βγιά*, *-βγιά* καὶ *-φῆα*.

4. <κοιν. μελι(ν)τζάνα < ἰταλ. *melanzana* < ἀραβ. *bedengian*, κατὰ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 917. Κατὰ τὸ ΕΛ., ἐκ τοῦ ἰταλ. *melenzana*. Οἱ ἐκ Κῶ τύποι ἐν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. καὶ ἐν ἄσμ. ἐκ Κῶ: «τὰ μελιζ-ζανιά νά μὴν δά βάλῃς πιά.» καὶ: «γλυκό, μελιζανάκι» Μύκ. Τὸ ἐκ Λειψ. παράδ. *μελιζανί* (χρῶμα) ἐν ΧΙΑ 700γ, 266. Τὸ ἐκ Χίου ἐν *H. Pernot*, *Chio I*, 296.

5. <μπουρά(ν)τζα, κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 465, τὸ φυτὸν *Borago* τὸ καρδιαγωγόν, διὰ τοῦ ἰταλ. *boraggine* (Λεξ. *Ferrari-Caccia*).

6. <κοιν. μπρού(ν)τζος < μεσν. *μπρούντζον* < ἰταλ. *bronzo* (ΕΛ). Συνήθη ἐν Μυκ. τὰ *βρούζα* (= ὀρειχάλκινα σκεύη, καντηλιέρια, κλπ.) ἐν φρ. «τρίψε τὰ βρούζα.» *βρούζος* λέγεται ἐπίσης καὶ ὁ βαρήκοος, καθὼς καὶ ἐν Ἀλικαρν. (*N. Κοντοσοπ.*, Ἀλικαρν., 292). Ἐκ τούτου καὶ *βρούζινος* < *μπρού(ν)τζίνος*. Ὁ τύπ. *μπρουζ-ζένος* ἐν *H. Pernot*, *Chio I*, 431 < *μπρου(ν)τζένιος* ἢ *μπρου(ν)τζέινος*. Πβ. καὶ ΙΑ ἐν λ. *ἄντζα*: «διὰ τοὺς τύπους *ἄντζα - ἄζα*... πβ. *μπρούντζινος* - *μπρούζενος*». Ἐπίσης πβ. κῶδ. 1791, 26: «Φροσυνὸ τοῦ Σικινιώτη ἕνα κανδηλιέρι *μπρούζινον*».

7. <κοιν. *νεράντζι*. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 345-6, τὸ μεσν. *νεράντζιον* (11ου αἰ.) < ἀραβ. *Narundji*, ὅθεν τὸ Λατιν. *Nerantium-Arancium* - ἰταλ. *Arangio*. Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. *νεράντζιον* < ἰταλ. *paranza*, Ἰνδικῆς ἀρχῆς. Πβ. καὶ ἐπὼν. *Νεράζης* Μύκ., τὸ πατρων. *Νεράζιαινες* αὐτόθ. Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

8. Περὶ ταύτης πβ. προηγ. ὑποσημ. Ὁ τύπ. καὶ ἐν *K. Diet.*, *Sporad.*, 315 (ἀριθ. ἄσμ. 11, στ. 23 - ἐκ Μυκ.): «ἐσέναν ἢ κυράτσα σου ᾿ς τὴ νεραζιά πααίνει». στ. 24: «᾿ς τὴ νεραζιά κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾷ τὴν.» στ. 25: «ὦ νεραζιά μου φουνδωτὴ, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄνθη» - καὶ ἐν στ. 29. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 295 - καὶ ὡς τοπων. Ὁ ἐκ Σίφνου ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939), 148. Ὁ ἐκ Τήλου ἐν *Χειρ. Κων/ως* 294, 151. Ὁ ἐκ Κῶ κατὰ πληροφ. *A. Καραναστ.* Πβ. *νεράζ-ζι* ἐν τοῦ αὐτοῦ, Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐκ Καρπ. ἐν *χειρ. Κων/ως* 663, 6. Ὁ τύπ. *νεραζο-*

πεζουνάτσι¹ Ἀλικαρν. προβέζα² Ἀμοργ. Μύκ. προβέζ-ζα Λέρ. ρεμέζιο³ Σίφν. ρεμέζο Ἀμοργ. Δον. Μύκ. ρεμεζάρω⁴ Ἀμοργ. Μύκ. Σίφν. στάζος⁵ Ἀμοργ. Μύκ. Φλουρέζα⁶ Μύκ. Φραζέσκος⁷ Ἀμοργ. Μύκ. Φολέγ.

Λέξεις (καὶ ὀνόματα) ἰταλικῆς - ἐνετ. προελεύσεως ἀπαντῶσαι εἰς παλαιὰ ἔγγραφα καὶ μὴ ἀκούμεναι σήμερον (ἐν Μυκόνῳ κυρίως) : ἀβαρίζια τὰ⁸ Μύκ. Βαλέζιας⁹ Μύκ.

μαουλάτος ἐν ἄσμ. ἐκ Μυκ. : «μηλοστροτζυλοπρόσωπη, νεραζομαουλάτη, | τῆ βέτρα στίζεις μέσ' ἔς τὰ δυὸ μὲ τὸ δεξί σου μάτι». Πβ. καὶ τὸ ἐκ Τήλου ἐν χειρ. Κων/ως 221, 80 : «νύφ-φη μου, κυρὰ νύφ-φη μου, νεραζομαουλάτη». Ὁ ἐκ Χίου τύπ. νεραζ-ζούλα ἐν *H. Pernot*, Chio 1, 431.

1. < *πειτζουνάκι < πιτζουνάκι - πιτσουνάκι, ὑποκορ. τοῦ κοιν. πιτσούνι < ἰταλ. *piccione*. Ὁ τύπ. ἐν *N. Κοντοσοπ.*, Ἀλικαρν., 297. Πβ. τύπ. πιτσούνι ἐκ Μυκ. Σερίφου.

2. < προβέντζα < **provenzial* (=προβηγκιανὸς) σχηματισθὲν κατὰ τὸ συνών. τραμουδάνα. Ἐν Μυκ. σημαίνει τὸν ΒΔ ἄνεμον, τὸν ἄλλως μαῖστρο. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. ἐν *XIA* 700β, 121.

3. < ρεμέτζιο < ἰταλ. *remeggio - remiggio* (= «des rames d'un bâtiment»). Κατὰ τὸ *XIA* 590, 163 (τοῦ Ἀγγ. Κοσμῆ), «τὰ σχοινία καὶ ἡ λοιπὴ ἐξάρτυσις διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν καὶ τὴν πρόσδεσιν». «Εἶχαμε ρεμέζα γερά» Δον. «Τὰ ρεμέζα τοῦ καϊκιού» Ἀμοργ.

4. Ἐκ τοῦ ρεμέ(ντ)ζο, (ὑποσημ. 3) ἐν φρ. «ρεμεζάρω τῆ βάρκα - τὸ καϊκι». «Πᾶμε νὰ ρεμεζάρωμε τὸ καϊκι» Ἀμοργ.,

5. < στάντζος ἄλλ., εἶδος ἰστίου.

6. < ἄλλ. Φλωρέντζα, ὑποκορ. τοῦ Φλόρα < ἰταλ. *Flora*, -enza. Κύρ. ὄν. ἐν Μυκ. συνήθως ὑπὸ τὸν θωπευτ. τύπ. Φλουρεζὸ τό. Πβ. καὶ τοπων. «Τῆς Φλουρέζας τὸ Νερό». Βλ. καὶ κώδ. 1791, φ. 26 : «Φλουρέζα τῆς Ἀρχοντούλας». 1792, φ. 34 : «εἰς ζαφορᾶν ὅπου ἔστειλα τοῦ κερά-Φλουρεζοῦ».

7. < ἄλλ' Φρα(ν)τζέσκος < ἰταλ. *Francesco*. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι συνηθέστατον καὶ παλαιότερον ὑπὸ τὸν ἰδιωμ. τύπον καθὼς καὶ τὸ θηλ. Φραζέσκα, ὅπερ ἀναγράφεται ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791, φ. 26 καὶ ἐξυπονοεῖται ἐκ τοῦ αὐτόθι Φρατζεσκῶ καὶ τοῦ συνήθους σήμερον Φρασκῶ < *Φραζ(ε)σκῶ καὶ τοῦ ἐνδιαμ. Φραεσκάκι Κίμωλ., δι' ἄνομ. Πβ. καὶ ἐν Δημοτολογίῳ Φολεγάνδρου τοῦ 1905, ὅπου συχνὰ ἀπαντῶσι τὰ Φραζέσκος-Φραζέσκα-Φραζεσκίνα. Ἐν κώδ. 1729 (ΓΑΚ 127), 1 : «Ἴω. Φόσκολος τοῦ Φραζέσκου». 5 καὶ 6 : «Φραζέσκος Πρωτοπαπᾶς». 51 : «Μᾶρκος τοῦ παπα-Φραζέσκου». 43 : «Φραζέσκος Φόσκολος». 87 : «Φραζέσκος τῆς Μαντελένας». 89 : «Φραζέσκος Νάζος». Ἐν κώδ. 1769, 47 : «Φραζέσκος τοῦ Διαλισμαῖ γιός». Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1764, 5 (ἔτους 1775) : «Φραζέσκος Κονταρῖνος». 1701, 1 (1778) : «τοῦ Φραζέσκου Πετρῆ». 1740, 2 (1778) : «Τὸ Ἐρηνάκι τοῦ Φραζέσκου Μουραζάνη» (ἀντὶ Μαζουρανῆ ; ἄλλως ἐκ Μυκ. γνωστοῦ). Ἀλλὰ καὶ ἐν κώδ. 1791, 26 : «Φρατζέσκα, -κῶ - Φρατζεσκάκι τῆς Ζαχαράκη», (γρ. -ράτης). Πβ. σημερ. «τὸ Φραζεσκάκι ὁ Τρικαμινᾶς». καὶ 1769, 18 : «Ἰωάννης Βιτάλης τοῦ Φρατζέσκου». Πβ. καὶ ἐν ἔγγρ. τοῦ 1509 (*II. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6, ἐκ Σύρου) : «Φρανζέσκος Καναβαρις».

8. < ἰταλ. *avarizia* (=πρόσθετοι ἀπαιτήσεις) ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 261, 15-16 (ἔτους 1687) : «νὰ πλερώνη καὶ τὰ ἀβαρίζια τὰ ἀφεντικά». 605, 8-9 (1666) : «διὰ τὰ χαράτζια τὰ ἀφεντικά καὶ ἕτερα ἀβαρίζια».

9. < *Valenzia*, ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 2, 10 (1663) : «Μποναζούντας Βαλέζιας». 1544, 5 (1673) : «τοῦ ἄνωθεν Βαλέζα». 188, 3 καὶ 4 : «Ἀλέξανδρος Βαλέζας». 265, 4 (1688) : «ὁ Γεώργης καὶ ὁ Κωσταντῆς Βαλέζας». 347, 4 (1664) : «Νικολὸς Βαλέζια». Ἀλλά : 55, 6 (1662) : «ὁποῖος ἄνωθεν Βαλέτζιος». 317, 4 (1663) : «ὁ κύρ-Ἀλέξανδρος Βαλέτζιος». 318, 5 (1664) : «Ἀλέξανδρος Βαλέντζιος». 264, 3 καὶ 6 (1663) : «ὁ Νικολὸς ὁ Βαλέντζια». 1254, 4 (1670) : «Νικολὸς Βαλέτζια».

Βενεζιᾶνος¹ Μύκ. Γίζης² Μύκ. καζιλλαρία³ Μύκ. καζ-ζιλλαρία Ἴκαρ. καζιλλιέρης Κάσ. Κωστάζος⁴ Μύκ. Μαζιπειῶ⁵ Μύκ. πασεζέρος⁶ Μύκ. πρεζαρίες⁷ Μύκ. Πρεβελέζιος⁸ Σῦρ.

1. < Βενεζιᾶνος < ένετ. *Venezzano*, παρὰ τὸ κοιν. *Βενετ(ι)ᾶνος*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 21, 16 (έτους 1787) : « τοῦ καπετανέου τοῦ Βενεζιᾶνου », ἐνῶ ἐν 17 : « ὁ καπιτάνιος ὁ Βενεζιᾶνος ».

2. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο συνηθέστατον ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπ. καὶ σήμερον, ἐξηλληνίσθη παλαιότερον ἐκ τοῦ *Γκίτζης* (ἐξ ἰταλ. *Ghigi* ; — ὡς ἐλέγετο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τελευταίας ἰταλικῆς κατοχῆς διοικητῆς Ἑλλάδος Ἰταλὸς στρατηγὸς « Γκίτζι ») διὰ τὸ δυσεκφώνητον τῶν ἐπαλλήλων ξένων φθόγων *γκ - τζ*. Ὅρα καὶ τὸν ἐκ Τήνου ζωγράφον Νικόλαον *Γύζην*, διὰ τοῦ *υ* γραφόμενον, διὰ ποῖον παρασυσχετισμὸν, ἀγνοῶ. Οὕτω ἐν κώδ. 1729, 4 : « Ἀντρέας *Γίζης* ». τοῦ 1769, 28 : « Περᾶκης *Γίζης* τῆς Μυρωδιᾶς » (ἢ Μαρουδιᾶς ;). 29 : « Πετράκης *Γίζης* ». Ἐν ἔγγρ. Ἀγ. Παντελ., 64 καὶ 113, 114 (τοῦ έτους 1730) : « Ἰωάννης *Γίζης* ». Οὕτω ὑπογράφεται καὶ ἐν ἔγγρ. τῶν έτων 1684-1716 (δὲ δ βλ. *Π. Ζερλέντ.*, Σύστ. Μυκ., 35, 37, 44, 60, 61, 65, 68, 70). Ὁμοίως ἐν Ἀγ. Παντελ., 118 (1779) : « Πέτρος *Γίζης* » ἀλλὰ 64 (1716) : « Τζάνες *Γκίζης* ».

3. Τὰ ὀνόματα *καντζιλλιέρης - καντζιλλαρία*, διὰ τὸ ἐπίσημον τῶν διοικ. ὄρων, ἐκ τῶν ἰταλ. *cancelliere, -laria*, γράφονται συνήθως διὰ τοῦ (*ν*)τζ (βλ. καὶ Εὐρετήριον *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ.). Ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις συνήντησα ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16, 22 (1707) : « πρεζεντάρεται εἰς τὴ *γκαζιλλαρία* τῆς Μυκόνου ». 23 : « κόπια ἀπὸ τὴ *γκαζιλλαρία* ». 14, 23 (1701) « τῆνε πρεζεντάρω εἰς τὴν *γκανσιλλαρία* » (< τύπ. *καντσιλλαρία*). Τὸ ἀρχικὸν *γκ* ἐκ τῆς μετὰ τῆς αἰτιατικῆς συνεφορᾶς. Πβ. καὶ ἐν σφραγίδι : 1710 ΠΕΡΟΣ ΦΩΣΚΟΝΑΟΣ ΚΑΝΤΖΙΛΙΕΡΗΣ ΜΥΚΩΝΟΝ (ἐν Ἀγ. Παντελ., 77). Ὁ ἐξ Ἰκαρίας τύπ. ἐν *Γ. Χατζ.*, ΜΝΕ 2, 426. Ὁ ἐκ Κάσου ἐν ΑΙΑ.

4. < *Κω(ν)στάντζος* < ένετ. *Constanzo* < λατ. *Constantius - Constantinus*. Πβ. καὶ *Constantisa* ὄν. τοῦ λιμένος - πόλεως Ρουμανίας ὀνομασθέντος πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ *Κωνσταντίας*. Βλ. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 12, 31 (1663) : « *Κωστάζος* Καλογεράς » — καὶ 963, 12 (1669). 1758, 2 (1779) : « τοῦ *Κωστάζου* Καλογερά ». Ἐν κώδ. 1769, 19 : « *Κωστάζος* Καλογεράς ». « *Κωστάζος* Λισάρδος τοῦ Νικολοῦ ». Ἐν κώδ. 1791, φ. 9 : « Θεοδορούλα τοῦ *Κωστάζου* μία ντουζίνα πλιάτα. » 1792, φ. 35 : « τὸ Μαρουλὸ τοῦ *Κωστάζου* ». Ἐν κώδ. Φοσκ., 4 : « τοῦ Ἀντώνη τοῦ *Κωστάζου* ». 42 : « *Κωστάζος* τοῦ Μπατῆ ». 65 : « Νικολὸς Βλάσης τοῦ *Κωστάζου* ». Ὑπὸ τύπους μετὰ (*ν*)τζ ἐν Ἀστυπ. (ΧΙΑ 690α, 268) : « θέλ' ἄ σέ ντύσω, *Κωσταδτζέ*, μάλαμα τσαι ντζαφείρι ». Ἐν Καππαδοκίᾳ (Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρ. Α, 719) : « Ἐλειψε τοῦ *Κωστάντσινου* μόν' τὸ μικρὸ δαχτσούλι. » αὐτόθ. 721 : « Τοῦ *Κωστάντσινου* τὸ παιδί, τὸ μικρὸ *Κωστάντσινου* ». Πβ. καὶ *Κωστάντζα* τοπων. ἐν Μάνη (ΧΙΑ 628, 19) καὶ παρὰ *Βουστρωνίω* (ἐκδ. *Κ. Σάθα*, Μεσον. Βιβλιοθ. 2, 444) : « εἰς τὴν Ἀγίαν Νάπαν, εἰς τὴν *Κωστάντζα* ». Καὶ ἐν Πόντῳ (Οινόη) Ἀρχ. Πόντου 9, 174 : *Κωστάντζα*. Καὶ ἐν Σάμῳ ὄν. γυν. *Κωστάντζα* (*Ε. Σταματιᾶδ.*, Σαμ. 5, 203) καὶ Χίῳ (*Σ. Βλον*, ΧΙΑ 200, 85) : *Κωστάζος*.

5. Ὡς τοπων. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 881, 6 (1668) : « ἔνα σπίτι... εἰς... *Μαζιπειῶ* ». Ἄλλὰ 159, 5 (1664) : « μία ταρατζα εἰς τόπον *Ματζιπειῶ* ». Ἡ λ. νῦν ἐν Κύπρῳ. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *mançire* = ἀρτοποιός. Πβ. βυζ. *μαγκπιεῖον* < *μάγκπιος* (< λατιν. *mançeps*) διὰ τσιτακισμοῦ.

6. < *πασε(ν)τζέρος* < ἰταλ. *passeggiere*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 9, 5 (1690) : « ἐυρίσκουντον ἱμπαρχᾶδοι, διὰ *πασεζέροι* μέσα εἰς τὲς ταρτάνες τὲς φραντζόζικες ».

7. Ὁ τύπ. φαίνεται ὅτι εἶναι παράγωγον τοῦ ένετ. *piezo* (= ἐγγρητῆς) ἐν ἔγγρ. τοῦ 1697 (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 12, 20) : « ὀμπλιγάρουνται οἱ ἄνωθεν *πρεζαρίες* νὰ τὰ μετρήσουν ἀπὸ τὸ ἔχει τους ».

8. < *Πρεβελέντζιος* < *Πριβιλέντζιος*, δ ἐκ τοῦ ἰταλ. *privilegio* ; Πβ. τὸ ἐπών. *Προβελέγγιος*. Τὸ παράδ. ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 22, 31 (έτους 1795) : « Ἀντώνης *Πρεβελέζιος* » — ἂν καλῶς ἔχη ἀναγνωσθῆ. Αὐτόθι ὁμῶς 23 : « *Προβελέγιος* — ἂν μὴ ἀναγνωστέον *Προβελέζιος* —

3/ 'Εκ τῆς Ἑλληνικῆς : ἄζα¹ Κάρπ. Μύκ. ἄνζα² Μακεδ. ἀζι² Κάρπ. Μύκ. ἄνζι Κάρπ. ἀζώναρος³ Ἄνδρ. Κάρπ. ἀζώναρος Μύκ. ἀζίδα⁴ Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) ἄζουρας⁵ Ἄνδρ. Μύκ. Ρόδ. (Σάλακ.) Σῦρ. Τῆν. (Κώμ.) καλικαζάροι⁶ Δον. κοραζίνα⁷ Χίος

ἐκτὸς ἐάν, ἀφ' ἐτέρου, ἀνεγνώσθη τὸ πρῶτον ἐσφαλμένως *Πρεβε-* ἀντὶ *Προβελέγιος*. Ἐν Σερίφῳ ἤκουσα τὸ ἐπών. ὑπὸ τύπ. *Προβελέγγος* — δι' ἀφομ. πρὸς τὰ ἀκόλουθα ἐπάλληλα ε.

1. Κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐν λ. ἄντζα, σημαίνει τὴν μεγάλην κνήμην, τὸν μέγαν πόδα, τὸν μηρὸν ἢ τὰ περὶ τὸ σφυρὸν μέρη τοῦ χοίρου. Ἐν Μυκ. σημαίνει τὸ πρὸ τοῦ γόνατος καὶ μετ' αὐτὸ μέχρι τοῦ μεσοκνημίου μέρος τοῦ χοίρου, τὸ ὁποῖον κρατοῦν ὡς χρήσιμον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀχρήστων ἄκρων τοῦ ποδός. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. ἐν λ. ἀντζι τοῦ ΙΑ, κατὰ τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν ἀστραγάλων μέρος τοῦ ποδός. Ἐκ τοῦ μεσ. ἀντζιον, ὃ ἐκ τοῦ οὐσ. ἀντίον ἢ ἀντικνήμιον, περὶ οὗ παραπέμπει τὸ ΙΑ ἐν λ. ἄντζα εἰς Κ. Ἄμαντον, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) 112, ἐνῶ τὸ γράφει ὁ Γ. Χατζ., ΜΝΕ 2, 434 ἤδη ἀπὸ τοῦ 1893. Περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ γράφεται ὅτι παράγει τὴν λ. ἐκ τοῦ ἀντικνήμιον (κατὰ σύν- τμησιν), μὲ παραπομπὴν εἰς Ἀθηνᾶν 36 (1924) 185. Ἐν λ. ἄντζα τοῦ ΙΑ παρατίθενται οἱ τύπ. ἄνζα καὶ ἄζα ἐκ Μακεδ. καὶ Καρπ. ἀντιστοίχως. Ὁ Γ. Χατζιδ., Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει : «εἶναι ἀνερμηνευτος... ἡ ἐμφάνισις τοῦ... τζ ἀντὶ ντ ἐν τῇ ἄντζα, ἀντζι ἀντὶ ἀντίον=γα- στροκνήμη».

2. Βλ. προηγ. ὑποσημ. 1.

3. Κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκόν. τύπον, ἐξ ἀμαρτ. ἀντζώναρος, ὃ μεγεθ. τοῦ *ἀν- τζωνάρι, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ *ἀντζώνι + -άρι < ἀντζι + -ώνι, εἰς τὰς σημασίας τῆς μεγάλης κνή- μης, Κάρπ., μακροῦ ποδός Ἄνδρ. Κάρπ., σφυροῦ χοίρου Ἄνδρ. κ.ά.

4. < ἀτζίδα (δι' ὄν πβ. τύπ. ἀντζίδα ἐν Εὐβ. (Κονίστρ. Κύμ. κ.ά.) Πελοπ. (Μεσσ. Τσακων.) Πόντῳ (Ἀμισῶ), κατὰ τὸ ΙΑ, τύπ. τοῦ ἀγκίδα, ὃ ἰδ. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὁ μυκον. τύπ. Ὁ ἐκ Τήνου εἶναι τύπ. τοῦ κοιν. ἀτσιδα, ὃ κατὰ τὸ ΙΑ ἐκ τοῦ ἰκτις διὰ τῆς αἰτ. ἰκτίδα. Τὸν ἔχει καὶ ὁ Α. Κω- στάκης, ΧΙΑ 824, 65. 250. Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ κτι εἰς τσι, πβ. καὶ γαλακτις - γαλακτίδα - γαλα- τσίδα. Πβ. καὶ Α. Κορ., Ἀτ. 4, 38. ἼΙ λ. καὶ παρὰ *Somavera*. Ὁ πρόδρομος τύπ. ἀτζίδα (τοῦ ἀζίδα) ἐν Τήνω, Χίῳ, κατὰ τὸ ΙΑ. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 110 : ἰκτις - ἰκτίδιον > *ἀχτσιδι > ἀτσιδι.

5. Τὸ ΙΑ ἔχει τὸν τύπ. ὑπὸ λῆμμα ἀντηρας Ἀθῆν. (παλαιότ.) Λίγιν. Εὐβ. (Αὐλωνάρ. Κύμ. κ.ά.). Τοῦτο ἔδωκε τύπ. ἀντζηρας Χίος ἄτζουρας Θράκ. (Αἰν.) Ἴμβρ. Κύθν. Τένεδ. Τὸν τύπ. ἄζουρας δὲν ἤκουσα ἐν Μυκ., τὸν ἔχει ὅμως ὁ Ι. Βογιατζ. ἐξ Ἄνω Μερᾶς τῆς νήσου (ΧΙΑ 370, 12). Α. Κωστάκης ἐκ Τήνου (ΧΙΑ 824, 47) : ἀζούροι, οἱ. Ὁ Γ. Χατζιδ. μολονότι ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 12, 22, δέχεται τὴν ἐκ τοῦ ἀνθηρον ἐτυμολογίαν, ἐν ΜΝΕ 2, 434 γράφει : «ἀνερ- μηνευτος ἡ ἐμφάνισις τοῦ τζ ἀντὶ νδ ἐν τῷ ἀντζηρας (ἀντὶ ἀνθηρον), ὃ ἐν Ἰκαρίᾳ δηλοῖ τοὺς περὶ τὴν ἄλωνα ὀρθοὺς λίθους, ἐν δὲ Κύμῃ λέγεται ἀνθηρας)». Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους *ἀντηρο - ἀν- τζουρο (ὅπερ ἐνισχύεται ἐκ τοῦ ἐν Κύθνῳ ἀτσηρο), δι' ὃ βλ. ΙΑ ἐν ἀντηρας > -ος (-ας), ἴσως κατὰ τὸ γῦρος. Πβ. καὶ τὰ περὶ τοῦ ἀντὶ -ἀντζι γραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χατζιδ., ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63. Ἄλλ' ἀφοῦ τὸ νδ > ντ (ἀνδρας - ἀντρας, κτλ.) διατὶ θὰ ἦτο δυσχερὴς ὁ τσιτακισμὸς τοῦ ντη > ντζη ; Πβ. Π. Ζερλέντ., Μάντροκᾶθ. 5 : «ἐν Μυκόνῳ οἱ πέριξ τῆς ἄλλω ὀρθοὶ λίθοι καλοῦνται ἀζούροι (ὃ ἄζουρας)... ἡ μάντρα περιεκλείετο διὰ λίθων ὀρθίων μεγάλων οὐς ἀσίρους (ὃ ἄσιρας) ἐκάλουν» — ἐν Σύρῳ. Ὁ τύπ. ἄσηρας καὶ νῦν ἐν Γαλισῶ Σύρου, κατὰ τὸ ΙΑ. Τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν τῷ ΙΑ ἀτσηρας (Ἰκαρ.) < ἀτζηρας Χίος. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 129, ὑποσημ. 6 (τοῦ νδ > νδ), γράφει : Ἐδῶ θὰ ἦτο ἴσως ἡ θέσις τοῦ ἀνθηρος > *ἀνδιουρος > ἄζουρας (;). Πβ. καὶ σ. 195 καὶ 106, ὑποσημ. 1 : τὸ ζ τοῦ ἄζουρας παρουσιάζει δυσκολίας, ἐάν ἐν τῇ ἀρχ. ἑλλην. τὸ ἀνθηρον εἶναι τὸ ἀντίστοιχόν του. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῇ ἐνδιάμεσος τύπ. *ἀνδιουρας (;)

6. Βλ. καὶ καλισαγάροι ἐν σελ. 128.

7. Ἐν φρ. αμάννα μὲ γέννησε, δὲ μὲ γέννησε κοραζίνα : Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ., 36,

σκαζόχοιρος¹ Ἀμοργ. Σίφν. Χάλκ. σκαζ-ζόχοιρος Χίος σκαζ-ζόχοιρος Κῶς σκαζ-ζόχερας Ἰκαρ. ζγαζόχοιρας Τήν. (Κῶμ.) σκαγιόχερας Μύκ. Ἴσως πρὸς ταῦτα συσχετιστέα τὰ σκαζόγουπα Δον. Μύκ. (= γούπα - γῶπα μετρίου μεγέθους) καὶ Σκάζουρα Μύκ. (τὰ ἄλλως γνωστὰ Σκάντζουρα, ἢ παρὰ τὴν Ἀλόνησον νησίς).

Ὁ *L. Roussel*² παραθέτει τὰ : καφεζῆς, κουρνίζες³, γάζος, φαναρζῆς, ζέπη, ζάμι. Ἐπίσης τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ κοιν. τσομπάνης : ζομβάνης - τζομβάνης, ἀρχικῶς σομβάνης, ἐξ ὧν οὐδένα ἤκουσα. Τὸ ὄρθον θὰ ἦτο σοβάνης. Συστηματικοὶ ποιμένες δὲν ὑπάρχουν σήμερον ἐν τῇ νήσῳ, διὸ καὶ ὁ σάλος περὶ τὴν λ. Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τοῦ 18ου αἰ. συνήντησα πολλάκις ἀναγραφομένους «βοσκούς».

Γ'. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Φύσις τῶν φθόγγων τσ, τζ.

Πρὶν ἐπιχειρήσω τὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου, πρέπει βεβαίως νὰ προσδιορίσω τὴν φύσιν τῶν μεταβαλλομένων φωνημάτων. Καὶ ἐν πρώτοις, πῶς δεόν νὰ χαρακτηρισθῇ ἑκάτερον τούτων ; Ὡς ἀπλοῦς φθόγγος ἢ σύνθετος ; Ποία δ' ἡ μεταξὺ τῶν σχέσις ;

Ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νέας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβώννης *André Mirambel*, εἰς τὴν μελέτην του «Τὸ σύμπλεγμα ΤΣ εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν»⁴, ἤδη διὰ τῆς λ. *groupe* τοῦ τίτλου ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀπλοῦ φθόγγου. Ἀμέσως, ἄλλωστε, κατωτέρω γράφει ὅτι οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο «στοιχείων», «ἐνὸς ἀήχου κλειστοῦ (Τ) ὡς πρώτου καὶ ἐνὸς συριστικοῦς (Σ) ὡς δευτέρου». Καίτοι δὲ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ σύμπλεγμα εἶναι «homogène», τὸ γεγονός δὲ ὅτι δύναται, τῇ ἐπιδράσει προηγουμένου ἔρρινου — ἐντὸς τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ ἐν τέλει

ὅπου ὁ σ. ἐρμηνεύει τὴν λ. «θῆλυς κόραξ», ἐκ τοῦ κοραντζίνα. Τοῦτο βεβαίως προῆλθεν ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ κ ἐν τῷ κορακίνα > -τσινα καὶ παραλλήλως -τζίνα. Ὁ τύπ. κορατσινες ὡς μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἐν Κρήτῃ (Ἀθηνᾶ 10, 553) δὲ ἐκ παραλλήλου κορακίνη (βλ. *Γ. Χατζιδ.*, MNE 2, 68 : κορατσινα ἀντὶ κορακίνη καὶ τὸν αὐτόν, ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 1, 135 : κορακίνη - κορατσινα (μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἀπὸ τοῦ σχήματος πβ. κορώνη). Ὁ τύπ. κορατσινα ἐν Κῶ (*Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 57). Ὁ *Βενετοκλ.*, 57, ἔχει τὸν τύπ. κορατζίνα (=τὸ πτηνὸν κάργα) ἐκ Ρόδου. Ὁ *Π. Γεννάδ.* (Φυτολ. Λεξ.) ἐκ τοῦ κοραντζίνα παραπέμπει εἰς κουρούνα. Τὸν τύπ. καὶ τὸ Λεξ. *Βλαστ.*, 423. Ὁ τύπ. κορατζίνα (παρὰ τὸν κουρούνα) ἐν Μεσσήνῃ (XIA 530, 79). Ὁ *Λεξικογρ. Brighenti* ἔχει τύπ. γοραντζίνα. Πβ. *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 109 : κ' > τσ... κορακίνα > κορατσινα.

1. κοιν. σκαντζόχοιρος. Ὁ τύπ. ἐν Χάλκῃ (*Α. Tsoran.*, 106). Πβ. σκαζόχοιρος Ρ6δ. *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 130 : νθ > ντσ > νδζ : ἀκανθόχοιρος > *σκαντσόχοιρος > σκαντζόχοιρος > σκαζόχοιρος (παρετ. πρὸς τὸ σκαζμένος, σκῶ). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, XIA 200, 20. Ὁ ἐκ Σίφνου ἐν *Λεξικογρ. Δελτ. 1* (1939) 148. Ὁ ἐκ Κῶ ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 55. 60. Ὁ *μυκ. δι' ἀνομ.* τῶν ἐπαλλήλων σ-ζ-ς. Πβ. ἐκ Τήνου τύπ. σκαζόχοιρας καὶ ζγαζόχερος, ἐν *Α. Κωστάκη*, XIA 824, 173.

2. Βλ. *Cont. Mys.*, 159. Πβ. αὐτόθ. ζάμι 59 καὶ ζάμι' 107.

3. Προσωπικῶς ἤκουσα μόνον κουρνίζα.

4. Βλ. *Le groupe TS*, 89.

προηγούμενης εύρισκομένου — να καταστῆ ἡχηρὸν κατ' ἀμφοτέρα τὰ στοιχεῖά του (ἢ τσέπη- τή(ν) *džéπη*, *καντσιλλαρία* (< *cancellaria*) > *καντζιλλαρία*, ἀποδεικνύει ὅτι οὐχὶ περὶ ἐνὸς συνήθους, ἀπλοῦ καὶ ἀδιαιρέτου, φθόγγου πρόκειται. Καὶ δὲν εἶναι μάλιστα τόσον ἀπλῆ ἢ μεταβολή, ἀφοῦ τὸ πρῶτον στοιχεῖον κατὰ τόπους δύναται νὰ προφερθῆ διττῶς, ὡς *nd* ἢ *d*¹. Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ κατ' ἀρχὴν παραλληλιζοῦν τὸ «πολὺ νεώτερον» τοῦτο «groupe» πρὸς τὰ ἀρχαίῳθεν ὑφιστάμενα τῶν ξ, ψ (ΚΣ, ΠΣ), ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα σχηματίζονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, προηγούμενου ἔρρινου ν, ἡχηρὰ συμπλέγματα *gζ*, *bζ* (τό(ν) *gζέρω* - τό(μ) *bζωμᾶ*), δέχεται², εἰδικῶς περὶ τοῦ ΤΣ, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν ἀπλοῦν σημείον πρὸς δῆλωσιν αὐτοῦ³. Τοῦτο δέ, ὡς ὁ ἴδιος γράφει καὶ ὡς τυγχάνει γνωστόν, συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ τὴν ἀπτικὴν καὶ τὰς ἄλλας διαλέκτους, προκειμένου περὶ τῶν Ψ, Ξ, τὰ ὁποῖα ἐγράφοντο, παραλλήλως πολλάκις, καὶ ὡς ΠΣ, ΦΣ (τὸ Ψ) καὶ ΚΣ, ΧΣ (τὸ Ξ). Παρ' ὅλον ὅτι ἐπεκράτησε διὰ τοὺς ἀρχαίους φθόγγους ἢ δι' ἐνὸς σημείου γραφῆ καὶ ὅτι σήμερον δι' ἐνὸς πνεύματος κοινῶς τούτους προφέρομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονὸς τῆς χαλαρᾶς πολλάκις, ἰδιωματικῶς, προφορᾶς τῶν ἀποτελούντων καὶ ταῦτα στοιχείων, ἔνεκα τῆς ὁποίας οὐ μόνον διάσπασις αὐτῶν διὰ τῆς παρεμβολῆς παρασιτικοῦ («συν-οδίτου») φθόγγου *ι* μεταξὺ τῶν παρατηρεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀντιμετάθεσις αὐτῶν⁴, ὅπερ θὰ ἦτο ἀδιανόητον διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς ἀπλοῦς φθόγγους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὰ τελευταῖα βεβαίως δὲν ἐφαρμόζονται ἀπολύτως πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ΤΣ, τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα συνδέονται ὀργανικώτερον μεταξὺ τῶν.

Καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ παραλληλίσωμεν ἀπολύτως τὴν φύσιν τῶν φθόγγων τούτων τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὴν τῶν ἀντιστοιχῶν τῆς λατινικῆς καὶ δὴ τῆς συνεχείας αὐτῆς, τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, ἐν τούτοις δὲν θεωρῶ ἄσχετον νὰ ἐξετάσω πῶς τοὺς βλέπουσιν διακεκριμένοι ρωμανισταὶ εἰς τὸν οἰκτεῖον χῶρον.

1. Ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ συνήθης διὰ τοῦ τζ γραφῆ δὲν ἀποδίδει τὴν ἡχηρότητα τοῦ συμπλέγματος πλήρως, ἀλλὰ μόνον συμβατικῶς ὡς πρὸς τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πλεον τὸ ν τοῦ *ndž* δὲν ὀφείλεται πάντοτε εἰς ὑπάρχον προηγούμενον τοιοῦτον, ἀλλ' ἀναπτύσσεται, κατ' ἀναλογίαν, καὶ εἰς λέξεις ἐχούσας ἀπλοῦν τζ, ὡς *τζίντζυφο* π.χ. Τοῦτο παρατηρεῖ Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 92: «Ἄν καὶ τὸ σύμπλεγμα ΤΣ συγγενεῦη πρὸς τὰ παλαιότατα ξ, ψ, διακρίνεται ἐν τούτοις καθαρῶς τούτων ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνῶ τὰ δευτέρα εἶναι κατὰ βᾶσιν ἄηχά καὶ ἡχηροποιοῦνται μόνον ἐφόσον προηγεῖται ἔρρινον, τὸ πρῶτον δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ὡς ἡχηρὸν, ἀκόμη καὶ ἄνευ ἐπιδράσεως ἔρρινου, ἢ μᾶλλον ὑπάρχουν παραλλήλως ἄηχον ΤΣ καὶ ἡχηρὸν *dž*». Ὁ Κ. Foy, *Lauts. griech.* 54 καὶ 56, διακρίνων ταῦτα ἐξετάζει χωριστὰ ὡς τσ καὶ τζ.

2. Βλ. ἐνθ' ἄν., σελ. 90.

3. Καὶ δὲν ἀποτελεῖ συμβατικὴν μόνον γραφὴν τὸ πρᾶγμα.

4. Πλὴν τῶν προχείρως παρατιθεμένων ἐνταῦθα παραδειγμάτων *ἀψιθιά* - **ἀψιθιά* - *ἀπιστιά* (Μύκ.) καὶ *ψυχράδα* - **ψυχράδα* - *σπυχράδα*, *ψάρι* - **πσάρι* - *σπάρι* καὶ *σφάρι* (Κ. Ἰταλία), σημειῶ ὅτι εύρισκόμενος ἐν Σερίφῳ πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἡκουσα Σερίφιον νὰ προφέρῃ τὰς λ. *τσανάκες*, *παπούτσια*, κλπ. κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ παρασταθῆ διὰ τῶν *τσανάκες*, *παπούτσια* ἢ *τ'σανάκες*, *παπούτ'σα*, κλπ. Τοῦτο μὲ ἔκαμε νὰ ὑποθέσω μήπως διὰ τοῦ συμβατικοῦ τύπου *καῖσσικάκι* (βλ. *I. Βογιατζ.*, ΧΙΑ 379, 134, ἐκ Σερίφου) ὁ συλλογεὺς ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ τὸ μόνον ἀκουόμενον, πρὸ τοῦ σ, τ, διότι ἀλλαχοῦ σημειοῖ κανονικῶς σ ἢ σσ, διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν μεταβολὴν.

Ὁ *Maurice Grammont*¹, ἐν τῇ Φωνητικῇ αὐτοῦ, ἀμέσως ἀπὸ τοῦ τίτλου τοῦ κεφαλαίου, ὑφ' ὃ τοὺς ἐξετάζει, ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται περὶ «συνδυασμοῦ φωνημάτων» (*combinaisons de phonèmes*) συνεξετάζων ταῦτα μετὰ τῶν ἡμιπνευματωδῶν (*affriquées*) καὶ τῶν διφθόγγων.

Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὅτι οἱ ἡμικλειστοὶ (*mi-occlusives*) σύνθετοι φθόγγοι *ts* καὶ *dz* ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν τῶν ἡμιπνευματωδῶν *ʔ*¹ καὶ *dʰ*² ἀντιστοίχως, οἵτινες πάλιν προῆλθον ἐκ τῶν κλειστῶν φθόγγων *t* καὶ *d* προφερομένων κατὰ τὸ σημεῖον τῆς μεταστάσεως αὐτῶν οὐχὶ ἀποτόμως, ὡς οἱ καθαρὸι κλειστοὶ, ἀλλὰ μετὰ τινος ἀσθενοῦς πνευματώσεως³. Ἀποτελοῦν δηλαδὴ ὄχι ἐν μοναδικῶν φωνήμα, ἀλλὰ «συνέχειαν δύο φωνημάτων, ἐνὸς πλήρους κλειστοῦ ἀκολουθουμένου ὑφ' ἐνὸς πλήρους πνευματώδους».

Καὶ κατηγορηματικῶς ἀποφαίνεται: «Ἐν ἡμικλειστον δὲν ἔχει τὴν διάρκειαν ἐνὸς φωνήματος, ἀλλὰ δύο· εἶναι λοιπὸν δύο φωνήματα... καὶ διὰ τοῦτο (ἐνθ' ἀν., 108) πρέπει νὰ γράφονται διὰ δύο γραμμάτων, κατὰ τὴν ἀρχὴν: ἐν σημείον δι' ἕκαστον ἦχον καὶ εἰς ἦχος δι' ἕκαστον σημείον».

Τὴν ἀποψιν περὶ τοῦ συνθέτου τῶν φθόγγων τούτων ὑποστηρίζει καὶ ὁ *P. Fouché*, ἐν τῷ περὶ τῆς ἱστορικῆς φωνητικῆς τῆς Γαλλικῆς ἔργῳ αὐτοῦ⁴: «Πλὴν τῶν κλειστῶν φθόγγων καὶ τῶν διαρκῶν διακρίνομεν τοὺς ἡμικλειστοὺς, καλουμένους συνήθως *affriquées*. Χαρακτηρίζονται ἐκ τούτου ὅτι ἐνῶ τὸ σημεῖον ἀρθρώσεως παραμένει τὸ αὐτό, εἶναι κλειστοὶ κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς διαρκείας τῶν (*de leur tenue*) καὶ διαρκεῖς κατὰ τὸ δεύτερον. Πβ. ἐν τῇ Ἰταλικῇ *ts* ἐν τῷ *cento*, *dz* ἐν τῷ *gente*, κλπ.».

2. Αἰτίαι μεταβολῆς.

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα, πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ γενικῶς μὲν ἡ ἐκδοχὴ τῆς δι' ἀφομοιώσεως ἀπλοποιήσεως τῶν συνθέτων φθόγγων *ts*, *tʃ* ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ *tʃ* εἰς τὴν Δωδεκάνησον, τὴν Ἰκαρίαν, Χίον, κλπ., πιθανὴ ἐπίδρασις τῆς ἐπιζησάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *ʃ* ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐν Κάσῳ - Καρπάθῳ τροπὴν τοῦ *ts* εἰς *σ-σ*, ἴσως ὁ «νόμος τῆς ἀντιστροφῆς», γνωστός περισσότερον ὡς «ψευδῆς ἀποκατάστασις».

1. Βλ. *Phonét.*, 105.

2. Ὁ δείκτης ² δέον νὰ νοηθῇ μετὰ γραμμῆς ἐγκαρσίας εἰς τὸ ἄνω μέρος του.

3. Καὶ ἐνταῦθα, σημειωτέον, ἐγκρίεται ἡ κλεις τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἑλλ. τσιτακισμοῦ, ὡς πρῶτος ὑπηνίχθη ὁ *Karr*. (*Die griechische Gutturallaute*. Wien 1881) καὶ ἀνέπτυξε παρ' ἡμῶν ἐν τῷ εἰδικῷ περὶ τοῦ φαινομένου ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁ *A. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ), ὅστις ἐν σελ. 2 γράφει: «Ἐρμηνείαν τῆς γενέσεως τοῦ *ts* ἐκ τῶν οὐρανικῶν φθόγγων ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ πρῶτος ὁ *Karr*... ὅστις ἐσχέτισε τὸ ζήτημα τοῦ «zetazismus» τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὸ ὅμοιον τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν. Παραδέχεται δηλαδὴ ὅτι μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὑπερωϊκῶν εἰς οὐρανικά ἐγένετο ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ τινος *j* (π.χ. *kj*). Περαιτέρω ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τάσεως τοῦ *k* πρὸς ὀδοντισμὸν προέκυψε *ts*, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἡμίφωνον προῦχώρησε πρὸς τὸ διαρκές *ʃ* καὶ οὕτω προῆλθε *tʃ*». Καὶ ἐν σελ. 7: «Ἐκ τοῦ ἀκαριαίου *g* (εἴτε ἐξ ἐρρινώσεως εἴτε ἄλλως προκύψαντος) μετὰ τῆς παρασιτικῆς πνοῆς προῆλθε κατὰ τὸν τρόπον τοῦ *Karr* πρὸ τῶν λεπτῶν φωνηέντων *e* καὶ *i*, *dz* ἢ *dz* (π.χ.) ἀντζελος=ἄγγελος, κλπ.) ἀκριβῶς εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς τῶν Νεοελλ. ἰδιωμάτων, εἰς ἃς ἐκ τοῦ *k* προῆλθε *ts*».

4. Βλ. *Phonét. franç.* 1, 30.

α/ Μεταβολή δι' ἀφομοιώσεως.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἀφομοιώσεως, οἱ λόγοι τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν συμφωνικῶν αὐτῶν συμπλεγμάτων δέον ν' ἀναζητηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συγγένειαν τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ ἀπλῶν στοιχείων — ἐκφωνουμένων διὰ παρεμφεροῦς τρόπου, θέσεως καὶ κινήσεως τῆς γλώσσης¹ — ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν διάφορον ἰσχὺν τούτων, κατὰ τὴν χαλαρὰν συνεκφορὰν των ἐν ἑκατέρῳ ζεύγει.

Κατὰ τὴν συνεκφώνησιν δηλαδὴ τῶν συγγενῶν ἀλλὰ διαφόρου ἰσχύος φθόγγων τ-σ καὶ τ-ζ, ὁ δεύτερος (σ, ζ) ὡς διαρκῆς καὶ πνευματώδης (καὶ ἡχηρὸς ὁ ζ) κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφομοιοῖ πρὸς ἑαυτὸν τὸν κλειστὸν καὶ ἄηχον τ παραγομένου τοῦ παρεκτεταμένου ἤχου σ-σ², ζ-ζ (κατὰ τὴν συμβατικὴν γραφὴν τῶν «διπλουμένων») συμφώνων — περίπτωσις Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου, ὡς πρὸς τὸν δεύτερον, Καρπάθου, Κάσου, ὡς πρὸς τὸν πρῶτον, ἐν συνεχείᾳ δ' ἐκβάλλει τοῦτον ἀπλοποιούμενος εἰς σ ἢ ζ (περίπτωσις βορειανατολικῶν Κυκλάδων κ.ά.)³.

Λόγος τῆς διαφόρου ἐμφανίσεως τῶν συμπλεγμάτων εἰς τὰς ὑπὸ ἐξέτασιν νήσους εἶναι ἴσως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ διάφορος ἐκασταχοῦ διάθεσις τῶν ἐρρίνων συμπλεγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ διάφορος κατάστασις τοῦ τσιτακισμού. Συγκεκριμένως,

1. Πβ. *M. Grammont*, ἐνθ' ἀν., 47. «Διὰ τὴν προφορὰν τοῦ *i* ἢ γλώσσα στηρίζεται ἐπὶ πάσης τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν ἄνω κοπτήρων ὀδόντων, τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐφαπτομένου τούτων καὶ κλειόντος τοιοῦτοτρόπως τὴν στοματικὴν κοιλότητα διὰ πλήρους φράγματος· ἢ ἐκτίναξις (explosion) τοῦ ἤχου γίνεται δι' ἀποτόμου ἀποσπάσεως τῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν κοπτήρων». Καὶ σελ 69 : «Διὰ τὴν προφορὰν τῶν συριστικῶν, ἀήχου *s* ἢ ἡχηροῦ *z*, τὸ πρόσθιον μέρος τῆς γλώσσης σχηματίζει εἶδος ὑδρορρόης, λίαν στενῆς αὐλακος, ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῶν ἄνω κοπτήρων καὶ τῶν φατνίων αὐτῶν. Διὰ τῆς αὐλακος ταύτης διέρχεται τὸ πνεῦμα, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ συρῆξῃ ἐλαφρῶς μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω κοπτήρων. Τὰ συριστικά εἶναι λοιπὸν ὀδοντικά πνευματώδη. Οἱ κάτω καὶ ἄνω κοπτήρες προσεγγίζουν μέχρι σημείου ἐπαφῆς εἰς τινὰ σημεῖα, ἀλλ' ἢ πλαγία διάβασις τοῦ πνεύματος φράσσεται στεγανῶς διὰ τῶν πλευρῶν τῆς γλώσσης στηριζομένων ἐπὶ πάσης τῆς σειρᾶς τῶν κάτω ὀδόντων, ἀπὸ τῶν κυνοδόντων μέχρι τοῦ τελευταίου γομφίου».

2. Ὁ *X. Παντελ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 47, κάμνει λόγον περὶ ἀφομοιώσεως τοῦ *τ* πρὸς τὸ *σ*, ἐν τῷ *τσ*, ἐν Κάσῳ : «Ἐν Κάσῳ, ἐν τῷ συμπλέγματι *τσ* τὸ *τ* ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ *σ*=*σσ* : *φωνίτσα* = *φωνίσσα*, *ἔτσι* = *ἔσσι*».

3. Ἀνάλογά τινα συμβαίνουν, μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν συνθέτων φθόγγων *ξ*, *ψ* εἰς τὰ στοιχεῖά των, καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Κατωϊταλικὰς διαλέκτους. Οὕτω, κατὰ τὸν *G. Rohlf*s, *Historische Grammatik der Unteritalienischen Gräzität*. München 1950, σελ. 63, ἐν Ἀπουλίᾳ τὸ *ξ* (*ks*) > *χς* > *fs*, ἐν δὲ Καλαβρίᾳ *s*. Οὕτω ἢ λ. *ξύλο*, π.χ., > *fsilo* > *sil*, τὸ *ἡξερε* > *ifsere* > *isere*, κττ. Πβ. τὸ προφανέστερον στάδιον : «ὁ ἤχος μετὰ τονούμενον φωνῆεν ἔχει συχνὰ τὴν ἀξίαν ἐκτεταμένου *ss*» = *éssé* (*ἔξε*), *metássi* (*μετάξι*), *éssu* (*ἔξω*), κλπ. Τὸ *ψ* (*ps*) ἐνθ' ἀν., 74-75, ἐν Ἀπουλίᾳ ἐγένετο *fs*. Οὕτω τὸ *ὄψαριον* > *ἀψάρι* > *ἀψάρι* > *ἀψάρι* καί, σελ. 187, *ἀσπάρι* - *ἀσφάρι*. Ἐνταῦθα, καίτοι πρόκειται περὶ ἀφομοιώσεως καθαρῶς διαστελλομένων φθόγγων *σ*+*τσ*, ἴσως πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν συμπλεγμάτων *σκι*, *σκε* εἰς *σσι*, *σσε* καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς *σ-σι*, *σ-σε* ἐν Χίῳ, Καλύμνῳ : *ἄσκημος* - **ἄσσημος* > *ἄσ-σημος* (Νένητα), *σκύλ-λος* - **στούλλος* > *σ-σύλλος* Χίος (Πυργί) καὶ *σ-σύλ-λος* - *ῥ-σίλ-λος* Κάλ. *σκῖνος* > *σ-σῖνος*, *σκεπάζει* > *σ-σεπάζει*. (βλ. *H. Pernot*, *Chio* 1, 250 καὶ *A. Tsoran.*, *Phonét. Rhod.*, 113. Πβ. ἐπίσης ἀνάλογον πρὸς τὴν τῆς Χίου προφορὰν τοῦ *σκι*, *-σκε*, κατὰ πληροφῶριαν τοῦ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ συναδέλφου Ἀθ. Κωστάκη, ἐν Τσακωνῶν : *Παράσκι* (< *Παρασκευή*) > *Παράστ'σι* - *Παράσι*, *σκέπαρνο* > *στ'σέρπαινε* > *σέρπαινε*, εἰς τὰ ὅποια ὁμοῦς συμβαίνει μεταβολὴ τοῦ *τσ* εἰς ἀπλοῦν *σ*.

οἱ λαλοῦντες τὰ ἰδιώματα Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου προφέρουν τὰ ἔρρινα συμπλέγματα μετ' ἑντόνου δηλώσεως τοῦ ἑρρίνου μέρους αὐτῶν, ἐνῶ οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων μεθ' ἡμιεντόνου μέχρις ἀτόνου.

Εἰς τὰ πρῶτα δηλαδή τὸ προηγούμενον τῶν ζευγῶν τσ ἢ τζ ἑρρινον ν συντελεῖ εἰς μείζονα, τρόπον τινά, ἀντίστασιν τοῦ ἀφομοιουμένου τ, ἐπιφέρων παρέκτασιν τῶν ἀκολουθούντων ἰσχυροτέρων σ ἢ ζ. Ἦτοι εἶναι πιθανώτερον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ *χαντζής* > *χαζ-ζής* ἢ ὁ *χατζής*.

Πρὸς ταῦτα ἴσως πρέπει νὰ παραβάλωμεν καὶ τὴν γενικωτέραν τάσιν τῶν ἰδιωμάτων τούτων πρὸς δίπλωσιν τῶν συμφώνων, καὶ ἐξ ἱστορικῶν καὶ ἄλλων λόγων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνεκφορὰν αὐτῶν μετὰ προηγούμενου ἑρρίνου ν, εἴτε ὡς τελικοῦ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως, διότι παρατηροῦνται πράγματι κατὰ τόπους ἐκπληκτικαὶ ἀναλογίαι, τὰς ὁποίας δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς συμπτωματικὰς, μεταξὺ τῆς διαθέσεως τῶν ἑρρίνων συμπλεγμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν διπλῶν συμφώνων ἀφ' ἑτέρου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Δωδεκανήσῳ (ἰδίᾳ ἐν Κῶ καὶ Ρόδῳ) καὶ Ἰκαρίᾳ, Χίῳ παρατηρεῖται συγχρόνως καὶ ἑντονος ἑρρίνωσις καὶ δίπλωσις, ἐνῶ εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας (Ἄνδρον, Τήνον, Μύκονον, Σῦρον) ἄτονος ἑρρίνωσις καὶ, ὡς ἐδειξαμεν, πλήρης ἀπλοποίησις τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν συμπλεγμάτων. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι ἐν προκειμένῳ αἱ περιπτώσεις τοῦ Ἀμοργινοῦ συγκροτήματος (Ἀμοργοῦ, Δονούσσης, Κουφονησίου, Ἡρακλείας, Σχινούσσης) καὶ τοῦ τῆς Κάσου-Καρπάθου. Τὸ πρῶτον, ὡς εὐρισκόμενον μεταξὺ τῶν δύο περιοχῶν, παρουσιαζουσῶν ἰδιομορφίας ὡς πρὸς τὰ ὡς ἄνω φαινόμενα, διαθέτει ταῦτα κατὰ τρόπον ρευστόν, ἐνῶ τὸ δεύτερον, καίτοι ἔχει τὴν δίπλωσιν γενικώτερον, ἕνεκα τῆς ἑρρίνου αὐτοῦ προφορᾶς παρουσιάζει μόνον τοῦ σ τὴν δίπλωσιν.

Εἶναι ἐπόμενος εὐκολώτερον, ἐπαναλαμβάνω, ἰδιώματα ἀνεχόμενα τὰ συμπλέγματα *nd*, *mb*, *ng* καὶ τὰ διπλᾶ ἐν γένει σύμφωνα, νὰ ἀνεχθῶσιν ἐν ζ-ζ < *ndz* ἢ τὰ προφέροντα ἀντιστοίχως τὰ ἡχηρὰ μέσα *d*, *b*, *g*, καὶ *dz*, *ts*.

Ποιὰν τινα ἔμμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεως ἴσως ἀποτελοῦν μεμονωμένα, μέχρι πληρεστέρας ἐρεύνης, παραδείγματα ἐκ Μακεδονίας, Αἰτωλίας, ὅπου ἡ ἑντονος ἐπίσης ἑρρίνωσις, ἀλλ' οὐχὶ δίπλωσις, ἐπιτρέπει τὴν διάσωσιν τοῦ ν πρὸ τοῦ τζ. Οὕτω, κατὰ τὸ ΙΑ ἐν λ. *ἄντζα*, παραδίδεται τύπος *ἄνζα* ἐκ Γκριντάδων Μακεδονίας¹, καὶ ἐν τῷ ΑΙΑ συνήντησα ἐπίσης τύπον *χόνζια* ἐξ Αἰτωλίας, ὃν ἤκουσα καὶ παρά τινος πρόσφυγος ἐκ Μαρμαρᾶ Προποντίδος, ἐγκατεστημένου νῦν ἐν Νέῳ Μαρμαρᾶ Χαλκιδικῆς².

Ἄτερος λόγος τῆς διαφόρου διαθέσεως τῶν τσ, τζ εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν, εἶναι, ὡς προεῖπον, τὸ ἑκασταχοῦ στάδιον ἐξελίξεως τοῦ τσιτακισμοῦ, ὅστις ποικίλλει ἀπὸ οὐρανικοῦ τσ, (*ν*)*dz* μέχρι ἀσθενοῦς ὑπερωϊκοῦ *z*, *g*, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν

1. Κατὰ σύμπτωσιν (;) ὁ ὡς ἀπὸ τοῦ 12ου ἡδη αἰῶνος ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* Θεσσαλονίκης ἀναμφιβόλως μαρτυρούμενος τύπος.

2. Κατὰ τὴν διὰ λογαριασμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀποστολὴν μου ἐκεῖ. Πβ. ἐπίσης *λόνζα* (< *λόντζια*) ἐν Αἰτωλ. καὶ *λόνζια* ἐν Ἠπ. καὶ *χανζάρι* ἐν Μακεδ. (Γκριντάδ.).

πρώτην μορφήν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ δίπλωσις τῶν συμφώνων, ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν ἐκεῖ ὅπου ἡ πλήρης ἀπλοποίησις. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι οἱ μὴ τσιτακίζοντες πλήρως τὰ *κι, κε-γι, γε*, ἀκούοντες τὰ τῆς κοινῆς *τσ, τζ*, ἄλλης προελεύσεως, διαφόρως προφερόμενα καὶ ξενιζόμενοι ἠσθάνοντο μεγαλύτεραν δυσκολίαν νὰ τὰ προσαρμόσουν πρὸς τὸν ἱκανῶς διάφορον τσιτακισμόν των. Οὕτως οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀτόνου ἐρρινώσεως τῶν ιδιωμάτων αὐτῶν.

Χαρακτηριστικὰ ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅσα γράφει περὶ τῆς Κῶ ὁ *A. Καραναστάσης* :¹ «Εἰς τὰ ιδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, τὸ σύμφωνον ζ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὐρισκόμενον ἀκούεται πάντοτε ὡς διπλοῦν ζ-ζ... Ἐκ τῆς τοιαύτης προφορᾶς τοῦ ζ... οἱ φθόγγοι *τζ-ντζ* εἴτε εἰς λέξεις τῆς κοινῆς εὐρίσκονται εἴτε εἰς ξένα δάνεια, δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰ ιδιώματά μας καὶ ὑφίστανται ἐκλέπτυσιν ἀφομοιουμένου τοῦ *ν* ὑπὸ τοῦ ζ».

β/ Ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς.

Ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ προεῖπον² καὶ ὡς ἐκ τῆς κατὰ χώραν παραθέσεως τῶν οἰκείων παραδειγμάτων φαίνεται, τὸ φαινόμενον παρουσιάζει εἰς τὸν χῶρον τοῦτον, καθὼς καὶ ἐν Ἰκαρία, Χίῳ καὶ εἰς τὸ συγκρότημα Ἄμοργου, ποιάν τινα ἰδιομορφίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἐξέλιξιν εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας. Ἐνῶ δηλαδὴ εἰς αὐτάς, ἀλλαχοῦ ὀλιγότερον καὶ ἀλλαχοῦ περισσότερον, παρατηρεῖται τροπὴ καὶ τῶν δύο συμπλεγμάτων *τσ-τζ* εἰς τὰ ἀπλᾶ *σ-ζ* ἀντιστοίχως, καὶ πολλάκις ἀμοιβαίως, εἰς ἐκεῖνον παρουσιάζεται ἢ μόνου τοῦ *τζ* τροπὴ εἰς *ζ-ζ* ἢ μόνου σχεδὸν τοῦ *τσ* τροπὴ εἰς *σ-σ* (περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου).

Εἰς τὴν ομάδα τοῦ *ζ-ζ* ἴσως πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὡσαύτως ὡς ἀνασταλτικὸν τῆς πλήρους ἐξελίξεως αἷτιον ἢ ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *ζ*³, ἣν πρῶτος ὑπήνιχθη ὁ *Γ. Χατζιδάκις*⁴ καὶ ἄλλοι ἀκολούθως ὑπεστήριξαν.

Πρὸς μελέτην τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἔλαβον ὑπ' ὄψει μου νεώτατον συνοπτικὸν μὲν ἀλλὰ πλήρως κατατοπιστικὸν ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ μελετητοῦ τῶν Κατωῖταλικῶν ἐλληνικῶν ιδιωμάτων *G. Rohlf's*⁵. Οὗτος ἐν ἀρχῇ ἀνακεφαλαιῶν τὰς μέχρι τοῦδε περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχαίου *ζ* γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ δὴ τοῦ *Eduard Schwyzer*⁶, συνοψίζει ταύτας εἰς τὰ ἐξῆς πορίσματα :

1/ Ἡ νεοελληνικὴ ἀξία τοῦ *ζ* ὡς ἡχηροῦ *s-(s')*, τ.ἔ. ὡς τὸ γαλλικὸν *z* (*le zèle*), ἀνέρχεται μέχρι τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἤδη τοῦ 4ου αἰ., εἰ καὶ ἐν Ἀργεὶ τυγχάνει ἱκανῶς ἀρχαιότερα.

1. Φωνητ. Κῶ, 60.

2. Βλ. σελ. 99, 101, 102.

3. Βλ. σελ. 104-105.

4. Βλ. MNE 2, 426. Ὡς «λείψανον ἀρχαῖον» θεωρεῖ τὸ φαινόμενον καὶ ὁ *X. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41.

5. Βλ. Neue Beitrage zur Kenntnis der unteritalienischen Gräzität. München 1962, 91-97, καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, Die Aussprache des *z* (*ζ*) in Altgriechischen: «Das Altertum» Band 8, Heft 1, Berlin 1962.

6. Βλ. Griechische Grammatik. München 1950-53.

2/ Εἰς ἕκαστον ἄττικὸν ζ ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Δωρικῇ διαλέκτῳ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς λέξεως δ-, τ-, ἐν μέσῳ δὲ -δδ-, -ττ-, π.χ. λακων. παιδ-δω, κρητ. δικαδ-δω. Ὅτι ἐν τῇ Λακωνικῇ τὸ δδ=dd, ἀφίνεται νὰ νοηθῇ ἐκ τῆς τσακωνικῆς ἐξελιξέως εἰς nd : (π.χ. -ίζω > indu). Ὁμοίως ἐκ τοῦ ἀρχ. βοιωτ. Πολύδδαλος=Πολύζηλος.

3/ Οἱ Αἰολεῖς, κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἀντὶ τοῦ ἄττικοῦ ζ ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ἀρχαιότερον ἰδικόν των σδ.

Καὶ περαιτέρω: Ὁ Georg Curtius¹ διδάσκει ὅτι τὸ ζ εἶναι ἡ γραφικὴ παράστασις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος dz. Ἐπὶ τούτου στηρίζεται ἡ ἐν τῇ Crie-chischer Schulgrammatik² ἀποδιδομένη διὰ τοῦ dz προφορὰ τοῦ ἀρχαίου ζ ἐν τῇ λ. ζώνῃ γραφομένη ὡς dzone τ.ἔ. dzone.

Κατὰ τὰ σχόλια τῆς προαναφερθείσης γραμματικῆς³, τὸ ζ ἐν τῇ προσῳδίᾳ ὡς διπλοῦν λαμβανόμενον εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ dz κατὰ τὴν προφορὰν εἶναι ἄ μεθ' ἀπαλοῦ s.

Ἐὰν ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ τὸ σδ τίθεται ἐν τῇ θέσει τοῦ s, τοῦτο συμβαίνει δι' ἀντιμετάθεσιν τῶν στοιχείων του.

Ἀφοῦ παραθέτει περαιτέρω γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ φθόγγῳ ζ διαβλέπουν τὸ σύμπλεγμα σδ, zd, καταλήγει ἀποδεχόμενος τὴν ἀντίθετον ἄποψιν τοῦ δσ, dz=ζ.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ χώρῳ ὅπου παρατηρεῖται μόνον τοῦ (ν)τζ ἡ μεταβολὴ καὶ οὐχὶ τοῦ διδύμου τσ, αὕτη γίνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιβιωσάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ ζ.

Ὁ Γ. Χατζιδάκις, λόγον ποιούμενος, ὡς προεῖπον, περὶ τοῦ «ἐκτεταμένου ζ ἦτοι ζζ» τοῦ προφερομένου ὑπὸ τῶν Ἰκαρίων ἐν τῇ θέσει οὐ μόνον τοῦ τῆς κοινῆς ἀπλοῦ ζ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθόντος τσ ἢ τζ καὶ τοῦ μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθόντος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν — δεχόμενος ὅτι αἱ δεύτεραι ἰσοπεδώθησαν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο — ὑποπτέει «ἵχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ»⁴.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα λοιπόν, τὸ ζ διετήρησε τὴν ἐκτεταμένην αὐτοῦ προφορὰν: ἐν αἷς νήσοις τῆς Δωδεκανήσου ὑπῆρχε τὸ παλαιὸν λακων. -δδ- (παιδ-δω - δικαδ-δω): περίπτωσις Κῶ, Ρόδου, Νισύρου, Τήλου — καὶ ἐπὶ πλέον ἐν Ἰκαρία, Χίῳ, ὡς παιζ-ζω, δικάζ-ζω. Πβ. κατ' ἀναλογίαν: ζ-ζίζ-ζικας, ἀνηβαζ-ζάρω, κτλ.

Διετήρησε τὴν προφορὰν τοῦ nd (< ἀρχ. λακων. dd), πλὴν τοῦ τσακωνικοῦ -indu (: ἀρχινίνδου < ἀρχινίζω, μαίνδου < μαδίζω - μαδῶ, βζίνδου < βελάζω, σηνλίνδου > θηλάζω), ἐν Καρπάθῳ, Ἀλικαρνασσῶ, Κάσῳ, Λέρῳ, Ἀστυπάλαια, Μεγίστῃ, Σίφνῳ, Φολεγάνδρῳ ὡς -νδζ-: παίνδζω, δικάνδζω ὡς dζ ἐν Σύμῃ: παιδζω, διὰ νὰ καταλήξῃ ἐν Πάτμῳ, Λειψοῖς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τῆς Δω-

1. Βλ. Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862 (ἔκδ. Α'), σελ. 187.

2. Prag. 1866.

3. Βλ. Erläuterungen, σελ. 18.

4. Βλ. ΜΝΕ 2, 426. Καὶ ὁ Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41, γράφων ὅτι τὸ ζ προφέρεται ὡς ζζ ἐν Ἰκαρία, Καρπ. (πλὴν Ἐλύμπου), Ρόδῳ, Σύμῃ, καταλήγει: «φαίνεται δὲ λείψανον ἀρχαῖον».

δεκανήσου καὶ τῶν Κυκλάδων, ὅπου δὲν ἐλαλήθη ἡ δωρική, εἰς τὸ κοινὸν νεοελληνικὸν ἠχηρὸν ζ.

γ/ Τὸ φαινόμενον ἐν Κάσῳ - Καρπάθῳ.

Ἡ περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου, ἂν δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν γενικὴν διπλωτικὴν τάσιν τῶν Δωδεκανησίων, ἴσως ἔχει ὡς αἷτιον ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Εἶναι γνωστόν, καὶ ὁ διὰ γλωσσικὴν ἔρευναν ἐπισκεφθεὶς τὰς νήσους ταύτας συνάδελφος Α. Καραναστάσης μοῦ ἐπεβεβαίωσε, ὅτι αὗται, μετὰ τῆς Λέρου, τσιτακίζουσι τὸ τῶν παλαιῶν ἐλληνικῶν λέξεων σσ (παράλληλον τοῦ ττ). Οὕτω προφέρουσι γλῶτσα, θάλασσα, μέλιτσα ἀντὶ τῶν κοινῶν γλῶσσα, θάλασσα, μέλισσα, κλπ., ἐμπαιζόμενοι μάλιστα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων¹. Δὲν εἶναι ἀπίθανον λοιπόν, θέλοντες νὰ ἀποκαταστήσουσι τὸ πρᾶγμα, νὰ προφέρουσι ἀντιστρόφως ἀπλασσοῦζα (< *πλατσοβύζα < *πλατοβύζα), σ-σιλοῖ (< τσιλοῖ), σ-σίμπλα, σ-σόχος· κατὰ ταῦτα δὲ κατόπιν καὶ τὰ ξένης προελεύσεως σ-σακάλι, σ-σανάκι, σ-σουλούφι, σ-σάπ-πα, σ-σίρος, σ-σαί· σ-σόπανος, βισ-σιά, καμαρίσ-σα, κασ-σούνι, κούσ-σα, λουῖσ-σος, μασ-σούκι², κλπ.

Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ διπλοῦν ζ-ζ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων ἐλάχιστα ἔχει αὐτόθεν παραδείγματα, ὡς ζ-ζάμι, χαζ-ζῆς, σπανιώτερον δὲ καὶ ἀπλοῦν ζ ἐκ τῆς ἀπαντᾶ αὐτόθι, ὡς : ἀζὶ παρὰ τὸ ἀνζί, ἀζώναρως, (ἀπαντα ἐκ Καρπάθου).

Καὶ ἐνταῦθα ἐνθυμούμεθα τὰ συμβαίνοντα μὲ τὴν ψευδῆ ἀποκατάστασιν τῶν τσιτακισθέντων *κι, κε, γκι, γκε*. Ἐν Μυκόνῳ π.χ. χωρικά τινες ἀπευθυνόμενοι εἰς τὸν ἔμπορον τῆς πρωτευούσης Κούτσην, διὰ ν' ἀγοράσουσι τσίτι καὶ ἀλατζᾶ, ἀκούονται λέγουσαι : «Κύριε Κούκη, δῶστε μου... πῆγες κίτι καί... ἀλαγκιᾶ»³. Τὸ κύρ. ὄν. Ἄγελίτσα ἤκουσα ὡσαύτως καὶ ὡς Ἄγελίκια καὶ τὴν τσιμινιέρα ὡς κιμινιέρα⁴. Ἡ ἀντίστροφος αὕτη τάσις, τὴν ὁποίαν ὁ Μιχ. Στεφανίδης διετύπωσε ἀκροθιγῶς εἰς γενικὸν «νόμον τῆς ἀντιστροφῆς»⁵, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ γενικώτερον ὡς αἰτία τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν μεταβολῆς, διότι ἐκ τῶν *τσι, τσε, — (ν)τζι, (ν)τζε*, κατὰ τ' ἀνωτέρω, θὰ ἀνέμενέ τις *κι, κε* καὶ *γκι, γκε*, οὐχὶ δὲ *σι, σε, — ζι, ζε*. Ἄλλη

1. Κατὰ τὸν Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 10, ἐν Ἀστυπαλαίᾳ καὶ Καρπάθῳ τὰ σσ τρέπονται εἰς τσ : *πίτσα, θάλατσα, τέτσερα, μέλιτσα, τάτσω* Κάρπ. *γειτόνιτσα, βασιλίτσα* Ἀστυπ. Τὰ παραδείγματα ἀρύεται ἐκ τοῦ Κ. Diet., Sporad., 80, ὅστις εὕρισκει τὸ φαινόμενον καὶ ἐν Πάτμῳ, Κάσῳ παραλληλίζων (σελ. 81) πρὸς τὸ ζ > τζ καὶ ὑποπτεῖται ὅτι προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως τῶν μετὰ ττ καὶ σσ παραλλήλων παλαιῶν τύπων τῶν λ. *γλῶσσα - γλῶττα*, κ.τ.ῶ. Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς τὴν Κάρπαθον, ἀναφέρει καὶ ὁ Η. Pernot, Chio 1, 293.

2. Ποιὰν τινα ἔνδειξιν ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐκ Καππαδοκίας ἀνάλογον παράδ. ζ-ζάκι, ἐπειδὴ αὐτόθι ἀπαντᾶ τροπὴ τοῦ ζ εἰς τζ.

3. Τὸν τύπ. *ἀλαγκιᾶ* συνήντησα καὶ εἰς τὸν κώδ. τοῦ 1791.

4. Τὸ πρᾶγμα ἄλλωστε εἶναι γνωστόν καὶ ἄλλοθεν. Τὸ παρετήρησεν ἤδη ὁ Γ. Χατζιδ., Ἀκαδ. Ἀναγν. 3, 169, καὶ ὁ Φ. Κουκουλές, Γλωσσικὰ ἐκ Κύθνου: Λεξικογρ. Ἀρχ. 6, 271-325, σελ. 290.

5. Βλ. Πρακτικὰ Ἀκαδ. Ἀθ., 27 (1952) 188-192.

δυσκολία είναι ότι εἰς τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον οἱ μεταβαλλόμενοι φθόγγοι δύνανται νὰ εὑρεθοῦν πρὸ παντὸς φωνήεντος καὶ ὄχι μόνον πρὸ τῶν ε, ι.

δ/ Αἰ ἐκ τῆς Ἑνετικῆς δάνειοι λέξεις.

Πρὶν καταλήξωμεν εἰς ὀριστικὸν συμπέρασμα περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ φαινομένου, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διασταλοῦν αἱ ὀπωσδήποτε κατὰ χώραν μεταβληθεῖσαι ἑλληνικῆς καταγωγῆς λέξεις, παλαιότερον, τῶν ἐκ τῆς Ἑνετικῆς νεωτέρων δανείων. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον παρατηρεῖται παραλλήλως ἀπὸ πολλοῦ καὶ μὲ ἰκανὰς ὁμοιότητας ὄχι μόνον διαλεκτικῶς εἰς τὸν ἑνετικὸν χῶρον ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὸν ρωμανικόν.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1829 ὁ λεξικογράφος *Boerio*¹ παρατηρεῖ ὅτι οἱ Ἑνετοὶ καὶ δὴ «ὄχι μόνον ὁ ὄχλος ἀλλὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα ἔχουν ὡς διασκέδασιν νὰ προφέρουν τὰ *ce, ci*, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ τραχὺ *z* ὡς γλυκὺ *s*. Λέγουν π.χ. *cinque, sinquessento* ἀντὶ *cinque, cinquecento... fassa* ἀντὶ *fazza*, κλπ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ μία κακὴ συνήθεια ἢ τάσις πρὸς ἀποκατάστασιν κτηθεῖσα ἤδη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας τοῦ διδάσκοντος τὸν παῖδα νὰ ὁμιλῇ: τρόπος ἢ χρῆσις ἰδιαιτέρα ὑπὸ τμήματος τοῦ λαοῦ, ἐξαίρεσις προφορᾶς»².

Συστηματικῶς ὁμως ἐμελέτησαν τὸ φαινόμενον, φυσικά, οἱ ξένοι, Ἴταλοὶ καὶ Γάλλοι, ρωμανισταί. Ἐκ τῶν πρώτων, ὁ *C. Tagliavini*³, θεωρεῖ ὡς ἐν τῶν χαρκτηριστικῶν τῶν βορειοἰταλικῶν διαλέκτων ὅτι εἰς αὐτὰς οἱ φθόγγοι *c* καὶ *g* «συριστικοποιοῦνται» πρὸ τῶν οὐρανικῶν *e, i* δίδοντες τὰ ἐνδιάμεσα *ti, di*, ὡς π.χ. ...*cimicem* > *tsemza*, ἐν Βολωνίᾳ, καὶ *simeze*, ἐν Ἑνετίᾳ.

Ἐν τῇ Καταλανικῇ τὸ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων δίδει *s*: *sinquanta*⁴ < *cinquanta, sercol* < *circulum*.

Παραλλήλως, τὸ *g+a* > *dz*, ὡς π.χ. εἰς τὰ *galbinu(m)* > *dzuomo*, ὅθεν τὸ γαλλ. *jaune*, κλπ. Εἰς τινὰ δὲ μέρη τῆς περιοχῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν Σαβοῖᾳ τὸ *ts* > *s*.

Λόγον ποιούμενος περὶ τῆς «οὐρανώσεως» καὶ «συριστικοποιήσεως» τοῦ *ti*, γράφει:⁵ Ἐν τῇ κλασικῇ Λατινικῇ τὸ ἀκολουθοῦν τοῦτο *i* ἦτο πλήρες καὶ

1. *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 1829, σελ. IX-X.

2. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ φαινόμενον, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος, ἐξήτασε προσφάτως, ἀλλὰ προχείρως, ἐν Ἑνετίᾳ, ὁ συντάκτης τοῦ Ἰστ. Λεξικοῦ Ν. Κοντοσόπουλος, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του Διάγραμμα τῆς βενετικῆς διαλέκτου: Ἐπανθίσματα Β', 143-153, Βενετία 1963, καὶ ἐν σελ. 147 παραθέτει σχετικὰ παραδείγματα: *sesta* < ἰταλ. *cesta*, *braso* < ἰταλ. *braccio* (=βραχίον), *sinque* < ἰταλ. *cinque...* *zenaro* < ἰταλ. *Gennajo*, *zovane* < ἰταλ. *giovane* (=νεαρός), *zogo* < *giuoco* (=χαρτοπαιξία), *zorzi* > ἰταλ. *Giorgio* (=Γεώργιος), *zuane* < ἰταλ. *Giovanni* (=Ἰωάννης), *Venesia* < ἰταλ. *Venezia*, *terso* < ἰταλ. *terzo* (=τρίτος).

3. *Le origini delle lingue neolatine, introduzione alla filologia romanza*, Bologna 1962, σελ. 338.

4. Διὰ τούτου ἀποδεικνύεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ αὐτὸς τύπος παραδιδόμενος ὑπὸ τοῦ *Boerio* ἐξ Ἑνετίας δὲν εἶναι τυχαῖος.

5. Βλ. *C. Tagliavini*, ἐνθ' ἄν., 198-199.

οὐχὶ ἡμίφωνον. Ἡ λ. *natio* π.χ. προεφέρετο τρισυλλάβως ὡς *na-ti-o* (καὶ μετὰ τοῦ *ti*, ὡς ἐν τῷ ἰταλ. *ti-no*. Ἐν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου, τοῦ φωνήεντος καταστάντος ἡμιφώνου, ἡ λ. προεφέρθη δισυλλάβως ὡς *natio*, ἀλλὰ μετὰ τοῦ *t* ἀνεπάφου ἀκόμη (ὡς ἐν τῇ ἰταλ. *ti-ne*). Ἡ μόνη διαφορὰ ἦτο ὅτι ἀντὶ τῆς χασμωδίας ὑπῆρχεν ἡ δίφθογγος. Τὸ ἡμίφωνον λοιπὸν ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸ *t* κατὰ τὸν β' καὶ γ' μ.Χ. αἰ., εἰς τρόπον ὥστε τὸ *ti* τείνει νὰ λάβῃ ἀξίαν ὁμοίαν πῶς πρὸς τὴν τοῦ *ci*, καὶ οὕτω τὰ δύο συμπλέγματα, ἰδιαιτέρως ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ, ἤρχισαν νὰ ἐναλλάσσωνται (π.χ. *ocio=otio*, *tercia=tertia*, κλπ.). Ἐνίοτε αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποδίδουν αὐτὸν τὸν ἤχον διὰ τοῦ *ts* : *Crescentsian(us)*¹, ὅπερ ἴσως ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτην γνωστὴν μαρτυρίαν τσιτακισμοῦ τοῦ *tj*, *Laurensio*² καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ *s* : *sapiensiae*³, *Terensus*⁴.

Ἀλλαχοῦ πάλιν⁵ γράφει ὁ *Tagliavini* : Μετὰ τὸν γ' αἰ. εἰς τὴν δημῳδῇ Λατινικὴν ἀρχίζει νὰ σημειοῦται ἐπαφὴ τοῦ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων, ὅπερ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνοῦται μετὰ τοῦ μεσουρανικοῦ (ἰταλικοῦ καὶ ρουμανικοῦ, τῆς ἰσχύος τοῦ *ö*) καὶ ἀφ' ἐτέρου μετὰ τοῦ συριστικοῦ (γαλλικοῦ καὶ πορτογαλλικοῦ *c* τῆς ἰσχύος τοῦ *s*). Ἡ οὐράνωσις καὶ συριστικοποίησις τοῦ *s* ἤρχισεν ἐνωρίτερον ἐν τῇ χασμωδίᾳ, καθὼς φαίνεται ἐκ τινων ἐπιγραφῶν (*consiensia=consientia*)⁶.

Τὸ *g* ἐπίσης ἠκολούθησε παράλληλον ἐξέλιξιν : (ἐπιγρ.) *septuaginta* < *septuaginta*.

Ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν φωνητικὴν τῆς γαλλικῆς γλώσσῃς *P. Fouché* ἐξετάζων τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν εἰσελθόντος φθόγγου *ke*,¹ ὑποστηρίζει⁷ ὅτι οὗτος ἐγένετο ἀρχικῶς *ts*, κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰ., καὶ ἀκολούθως *s*, κατὰ τὸν 13ον : *centu* > *cent*, *cera* > *cire*, *cervu* > *cerf*, *caelu* > *ciel*, *cinere* > *cendre*, *civitate* > *cité*...

Ἀναλύων περαιτέρω τὴν ἐξέλιξιν γράφει ὅτι ὁ φθόγγος *k* πρὸ τῶν *e*, *i*, οὐρανικὸς ἤδη ἐν τῇ Λατινικῇ, ἐτονίσθη κατὰ τὸν οὐρανικὸν χαρακτῆρά του τοὺς πρώτους μ.Χ. αἰῶνας προωσθέντος περισσότερον τοῦ σημείου ἀρθρώσεως αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἡ μετάστασις τοῦ *k'* δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἰδίᾳ πρὸς τὴν τοῦ κλειστοῦ φθόγγου. Ἡ γλῶσσα ἀποσπᾶται βαθμιαίως ἐκ τοῦ οὐρανικοῦ θόλου διερχομένη, διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ φωνήεντος, διὰ τῶν *ç* καὶ *y*. Φαίνεται καλῶς ὅτι προεφέρετο **kcy* πρὸς τὸ τέλος τοῦ 3ου αἰ. Μὲ τὴν σειρὰν του, τὸ **kcy* ἐξειλίχθη εἰς **tcy*, δι' ἀφομοιώσεως τοῦ *k'* εἰς *t'* πρὸς τοῦ *ç*. Πβ. τὰ τῆς δημῳδῆς ἢ διαλεκτικῆς Γαλλικῆς *t'yi=qui*, *cintième=cinquième*. Περαιτέρω, διὰ νέας ἀφομοιώ-

1. CIL, XIV, 246 τοῦ 140 μ.Χ.

2. CIL, III, 12396 κλπ.

3. CIL, XIII, 2477.

4. CIL, VIII, 9927.

5. Ἐνθ' ἀν., 197.

6. Βλ. CIL, XII, 2153, 6ου αἰ.

7. Βλ. Phonét. franç., 3, 553.

σεως, τὸ ρ ἐξειλίχθη εἰς *s'*, ἐν τῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου *i'*. "Οθεν **i'sy*, ὄπερ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ *y* ἐγένετο (*is*).

Μετὰ τὰ προεκτεθέντα, θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρεθοῦν, ὡς μὴ ἰθαγενοῦς, ἐν τῷ ἑλληνικῷ χώρῳ, ἐξελίξεως, αἱ ἐνετικαὶ λέξεις αἱ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰσαχθεῖσαι, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ὑποστῆ τὴν μεταβολὴν ἐν Ἑνετία ὑπὸ τῶν φορέων των. Πρόχειρος ἐξέτασις π.χ. τῶν ὑπὸ τοῦ *N. Κομποσοπούλου* παρατεθέντων παραδειγμάτων¹ δεικνύει ὅτι τινὰ τούτων, ὡς τὰ : *brasso*, *zovane*, *zogo*, *zozzi*, *zuane*, *terso*, παραδίδονται καὶ νῦν ἐκ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἑλληνικῆς περιοχῆς καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Ζουγάνες - Ζανῆς*, *βράσο*, *ζόος*, *Ζῶρζος - Ζωρζῆς* ἐν Μυκόνῳ, ὑπὸ τὸ παράγωγον *τριάνα* ἐν Ἄνδρῳ, κλπ.

Τὸ πρᾶγμα γίνεται πειστικώτερον ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἐνετικοὶ τύποι παρουσιάζονται καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν παρατηρεῖται γενικῶς τὸ φαινόμενον. Πβ. π.χ. τὸν κοινότατον τύπον *κάρσα* (μετὰ τοῦ πλήθους τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτοῦ) ἀπαντῶντα καὶ ἐν Ρόδῳ, Μεγίστῃ, Φολεγάνδρῳ κ.ά., ὡς καὶ τοὺς : *ἀραζό* (< ἰταλ. *raggione*) Κρήτ. *βορτεζάρω* Νάξ. *γάζος* Θήρ. *λόζια* Ζάκ. *μπριζόλα* πολλαχοῦ βρούζινος Ἴος *Φρατζέσκος* Φολέγ. *γαλόσα* Ζάκ. Νάξ. *γράσια* Κύπρ. *λουσέρνα* Κυδων. (Ἰωνίας) ὄρσα *Χάλκη*, κλπ.

Διὰ τινὰ τούτων ἴσως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς πρόσθετος λόγος τῆς μεταβολῆς των ἡ τάσις ἀποφυγῆς ἐπαλλήλων δυσεκφωνήτων συμπλεγμάτων, ὡς τοῦ *ρτσ* (τῶν *κάρτσα*, ὄρτσα), *ρτ-τζ* (τοῦ *βορτεζάρω*), *μπρ-τζ* (τοῦ *μπριζόλα*, *μπρούτζινος*), *φρ-τζ-σκ-ς* (τοῦ *Φρατζέσκος*), *γ(κ)ρ-τσ* (τοῦ *γκράσια*), *τσ-ρν* (τοῦ *λουσέρνα*) κλπ. Σημειωτέον πρὸς τούτους ὅτι εἰς ὅλα ταῦτα περιέχεται ὁ ταραχοποιὸς φθόγγος *ρ*.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατακτητῶν, πάντως, εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἐξετασθέντα χώρον τῶν ἤδη μεταβεβλημένων ἐνετικῶν λέξεων, οἱ λαλοῦντες, ὡς ἔχοντες οἰκεῖον τὸ φαινόμενον, ἐκ παλαιότερας προφανῶς αὐτόχθονος μεταβολῆς, εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκλιματίσουν τὰς ξένας καὶ νὰ μὴ τὰς προφέρουν ὡς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς παραλλήλους δηλαδὴ ἀρχικοὺς κοινοὺς ἰταλικούς, ἢ ὁμοίους ἐνετικούς ἀκόμη, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βενετιανὴν οὐδέποτε τὸ φαινόμενον ὑπῆρξεν αὐστηρῶς ὀργανικόν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀντιθέτως, οἱ μὴ μεταβάλλοντες τοὺς φθόγγους *τσ*, *τζ* διετήρησαν τούτους οὐ μόνον εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ξένης προελεύσεως (σλαβικῆς, ἀλβανικῆς, τουρκικῆς) λέξεις.

Καὶ ἀφοῦ πλέον εἰς τὸν μελετηθέντα χώρον ἐγεννήθη τὸ αἶσθημα ὅτι εἰς πᾶν *τσ* καὶ *τζ* ἀντιστοιχεῖ *σ* ἢ *ζ*, ἡ μεταβολὴ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς ἄλλης προελεύσεως, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐνετικῆς, λέξεις. Πβ. καὶ ὅσα γράφονται σχετικῶς εἰς τὸ περὶ χρονολογήσεως τοῦ φαινομένου κεφάλαιον.

1. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 157, ὑποσημ. 2

Δ'. ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις τοῦ φαινομένου ἀποβαίνει δυσχερὴς, διότι αἱ ὑπάρχουσαι παλαιαὶ πληροφορίαι καὶ σποραδικαὶ καὶ τυχαῖαι εἶναι καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ δηλώνουν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο μόνον τὸ ὁποῖον θεωρητικῶς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν — διότι καὶ οὗτος πολλὰς ἀμφισβητήσεις ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησίν του ἤγειρε — ὡς *terminus post quem*, εἶναι ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐπικράτησις τοῦ τσιτακισμοῦ εἰς τὸν ὑπὸ ἐξέτασιν χῶρον, καὶ δὴ ὄχι τῶν *κι, κε-γκι, γκε*, ἀλλὰ τῶν *τ, σ, θ, ξ, ψ, κλπ.*, πρὸ παντὸς μὲν φωνήεντος, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ *ι*, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς τὰ *σ, ζ*. Διότι τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μεταβολὴν, δυσχεροῦς, ἂν μὴ ἀδυνάτου, ὄντος νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν τύπων *π.χ. ἀλάτι, ἀ(τά)σθαλος, Ἀθίγγανος, Ξώφλι, τιλῶ, ψευδός, ἄντηρας, ἀντίον, κότινος, κλπ.*, εἰς τοὺς *ἀλάσι, ἄσαλος, Ἀσίγανος, ὠφλι, σιλῶ, σευδός, ἄζουρας, ἄζι, Κόσινος, κλπ.*, ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων *ἀλάτσι, ἄτσαλος, Ἀτσιγγανος, τῶφλι, τσιλῶ, τσευδός, ἄντζουρας (ἄντζηρας), κότσινος, κλπ.*, τύπων, ἄλλωστε, παραλλήλως ἀκουομένων κοινῶς ἢ πολλαχοῦ σήμερον.

Ἐπίσης δύσκολον θὰ ἦτο νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν *ικτίς - *ικτίδα, γαλακτίς - *γαλακτίδα* εἰς τὰ *ἀσίδα - ἀζίζα, γαλασίδα - βαλασ-σίνα*, ἂν μὴ εἶχον μεσολαβήσει τὰ *ἀτσιδα - ἀτζίδα, γαλασίδα - γαλασίνα*.

Πολὺ θὰ ἐβοήθει τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ἡ ἔρευνα τῶν τοπικῶν ἀρχείων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχῆς καὶ δὴ τῶν παλαιοτάτων μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων αὐτῶν, ὅπου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρεισφρήσουν ἰδιωματικὰ στοιχεῖα σημειούμενα ὑπὸ τῶν ἡμιμαθῶν πολλάκις συντακτῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα εἰς τοπωνύμια παρατηρούμενα. Τὸ πρᾶγμα ὅμως παρουσιάζει δυσκολίας.

Τὰς περὶ τοῦ τσιτακισμοῦ ἀπόψεις ἀνακεφαλαιῶν ὁ *Φ. Κογκουλές*, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐξετάσεως λέξεων, ὅπου παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐτυμ. τῆς *λ. ἄντζα* ἐκ τοῦ *ἄντα*, γράφει παρεπιπτόντως¹ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ ἐξαντλητικὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου : «Τὸ *ἄντα* ἐγένετο *ἄντζα*, ὡς τὸ *ἀντανεμίζω* καὶ *ἀντάνεμος* (=ὑπὴνεμον μέρος) ἐν Κύμῃ *ἀντζανεμίζω* καὶ *ἀντζάνεμος*, ὁ *κρεμανταλᾶς* ἐν Μάνῃ *κρεμαντζαλᾶς*, ἡ *καταχνιὰ* *κατσαχνιὰ*, ἡ *βίτσα*=*ταινία* ἐν Ἡπειρῷ *βίτσα* καὶ τὰ *κατάβραχα, κατσάβραχα*... Δὲν κρίνω δ' ἄσκοπον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ *λ. ἄντζα* εἶναι σημαντικὴ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ *τσ* φθόγγου ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὸν χρόνον τοῦτον ὁ *Α. Μπούτουρας* (Ἀγωγῆς τόμος Α', 355) ὥρισε γενικῶς καὶ ἀορίστως ὡς παλαιότερον τοῦ Ι' αἰῶνος, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σχετικὸν ἐκ βυζαντινῶν κειμένων ὑλικόν. Ἐγὼ ἐν τούτοις ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἡ χώρα τῶν ἀρχαίων *Σάννων* τοῦ Πόντου ἐλέγετο *Τζαννική*, οὐ μόνον ἐπὶ *Εὐσταθίου* (Ἐξήγ. εἰς Διον. Περ. στίχ. 765) ἀλλ' ἤδη καὶ παρὰ *Προκοπίου* (Περὶ Κτισμ. Γ'. 6, 257. 16, 258. 8 Bonn.) καὶ *Μαλάλα* (Χρον. 301, 16) ἀνάγω τὴν πρώτην τοῦ φωνητικοῦ φαινομένου μνειάν ἤδη εἰς τὸν Στ' μ.Χ. αἰῶνα».

1. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 35, ὑπόσημ. 1. Πβ. καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, σελ. 108.

Πβ. επίσης ὅσα ἀλλαχοῦ¹ λέγει ὁ αὐτός: «Ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ (σελ. 68, 11 drexl) ἀναγινώσκομεν τὸ ρῆμα τσακίζω, ἐν τοῖς Τακτικοῖς τοῦ Λέοντος φέρεται ἡ λ. τζικούρια, ὑπέδειξα δὲ καὶ ἐγὼ² ὅτι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ Προκόπιος τοὺς ἀρχαίους Σάνους, Τζάνους ἐκάλει... Ὁ Γ. Μαυροφρύδης³ τὴν ἀρχὴν τοῦ τσιτακισμοῦ ἀνῆγεν εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ., ὁ Α. Thumb⁴ εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ι' αἰ. διάστημα, ὁ δὲ Α. Μπούτουρας γενικῶς εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 10ου αἰ. χρόνους».

Ὁ Α. Tsorapanakis (Phonét. Rhod., 109-110) ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ *τι* > *τσι*, γράφει: «βυτίον > βουτσι, ἰκτίς > ἰκτίδιον > *ἀχτσιδι > ἀτσιδι, κατηφῆς - κατηφειάζω (;) > κατσοφριάζω, τέττιξ > *τσιτσικας > τὸν *τζίτσικα > ὁ ντζίτζικας > ὁ ζίτζικας, τιλῶ > τσιλλῶ, τιταίνω > τσιττώνω... Εἶναι προφανές ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ λέξεις μετὰ τοῦ *τι* > *τσι* ἀποτελοῦν ὑπολείμματα φαινομένου τὸ ὁποῖον εἶχεν εὐρύτεραν ἑκτασιν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ καταγωγὴ ὀφείλει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν σχέσιν τῶν καταλήξεων -ντι, δωρικῆς, καὶ -νσι, ἀττικῆς, διὰ νὰ μὴ ὀμιλήσωμεν περὶ ἄλλων συγγενειῶν». Ἐν ὑποσημ. 8: Πβ. Picard, Διονύσιος Ψίλαξ ἐν Mélanges Navarre, 317 κέξ. «...ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερὰ (=πτίλα) (Παυσ. 3, 19, 6): αὐτόθ. σελ. 318, ψίλινος στέφανος (πτελέα, πτελέινος;)».

Ὁ Α. Mirambel⁵, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ χρονολογήσῃ τὴν «συριστικοποίησιν» τοῦ *τ* πρὸ τοῦ *ι* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, γράφει ὅτι αὕτη ἀφορᾷ εἰς λέξεις ἀνηκούσας εἰς τὸ παλαιὸν ἑλληνικὸν ὕλικόν (fonds) - ὡς κότινος - κότινας, κατηφῆς - κατσούφης, τιλῶ - τσιλῶ, βάτινον - βάτινο, ἀλλὰ καὶ εἰς δανείους. Τὰ ἀνατολικά ἰδιώματα ὡς καὶ ἡ Τσακωνικὴ μαρτυροῦν εὐρέως τὸ φαινόμενον, καὶ πολλὰ ὑποκοριστικά εἰς -τιον -τσι (ἀλάτιον, κοιν. ἑλλ. ἀλάτι) > ἀλάτσι εἰς πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, κεράτιον > κεράτσι (τὸ ξυλοκέρατον, ἐν Κύπρῳ — γρ. κεράτῃν καὶ τεράτῃν).

Περαιτέρω⁶ γράφει ὅτι ὁ τύπος βουτσι, ὃν ὁ G. Meyer⁷ ἐξάγει ἐκ τοῦ λατιν. *butis* (γρ. *buttis*) παρουσιάζεται ὑπὸ τοὺς τύπους βούττις καὶ βουττίον ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Μαλάλα (7ος αἰ.) καὶ ἀργότερον μόνον ὑπὸ τοὺς τύπους βουτσιόν, βουτσίν, μισοβούτσι⁸.

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει τὰς διαφόρους περιπτώσεις τσιτακισμοῦ (πλὴν τῶν κ, γκ) στηριζόμενος κυρίως εἰς ἐτυμολογίας τῶν Μ. Φιλήντα - Μαν. Τριανταφυλλίδη, ὅχι πάντοτε ἀσφαλεῖς: τοῦ νθ: ἀκάνθιον > ἀκάτσι (γρ. ὑποθ.), ὅθεν κατσό-

1. Περὶ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -ίτιν, Ἑλληνικά 4, 361 κέξ., σελ. 363, ὑποσημ. 1.

2. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 35.

3. Βλ. Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σμύρνη Ἀθῆναι 1866, σελ. 58.

4. Βλ. Hellenismus, σελ. 190.

5. Βλ. Le groupe TS, 94.

6. Βλ. ἐνθ' ἀν., 96.

7. Βλ. Neugr. Stud., 3, 17.

8. Τὸ ΙΑ παράγει τὸ μεσν. ἐκ τοῦ βυτίον, ὅπερ ὅμως δὲν παραδίδεται ὡς ἀρχ. Κατὰ τὸ Lateinisches etymologisches Wörterbuch τῶν Walde-Hoffmann, ἡ λ. *buttis* σχετίζεται πρὸς τὴν ἑλλ. βυτίνη λάγυνος ἢ ἀμία, Ταραντῖνοι (καθ' Ἡσύχ.).

πρινος < ἀκανθό-, κατσάβραχα, κλπ. Τοῦ ψ : ὀψιμάρι > τσιμάρι, ψευδός > τσενδός, φακώνω > τσακώνω. Τοῦ ξ : ἔξαλλα - πατῶ > τσαλαπατῶ, τσαλαβουτῶ, κλπ. Τοῦ στ : διὰ μεταθέσεως : στυλώνω > τσυλώνω, στουπί > τσουπί¹. Τοῦ -τις : ἔτις > ἔτσι, τίποτις > τίποτσι². Τοῦ θ : θειά > τσά (σποραδικῶς)³.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνει⁴ ὁ σ. ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἤδη οἰκεῖον τὸν φθόγγον τσ. προσήρμωσαν εἰς τὴν γλῶσσάν των τοὺς ἀλλογενεῖς τύπους τοὺς ἔχοντας τοῦτον εἶτε ὡς τσ εἶτε ὡς σύμπλεγμα τὸ ὁποῖον παρέστησαν διὰ τοῦ τσ. Τοῦτο π.χ. προκειμένου περὶ τῶν ἰταλικῶν δανείων, προέρχεται ἐξ ἤχων *s, dz, tsh, dj* : *calza* - κάλτσα, *paranza* - νεράντζι, *braccio* - μπράτσο, *giro* - τζίρος, κλπ. Ἐκ τῆς Σλαβικῆς, διὰ τῶν καταλήξεων -ίτσα, -ίτσι. Ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς : τὸ ἑλλ. τσ ἀντιπροσωπεύει τὰ *ts, tch, ἢ dz, dj*. Ὁμοίως συνέβη καὶ διὰ τὰ δάνεια τῆς Τουρκικῆς, ἢ ὁποῖα ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ ἐπίθημα -τζῆς, σπανιώτερον -τσῆς, πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἔχοντος ὠρισμένον ἐπάγγελμα.

Καὶ περαίνει ὡς ἐξῆς :⁵ Ἄν ἡ χρονολόγησις εἶναι σχετικῶς εὐκόλος προκειμένου περὶ τῶν δανείων, εἶναι πολὺ πλεον ριψοκίνδυνον νὰ προσδιορισθῇ προκειμένου περὶ τῶν ἑλληνικῶν δεδομένων, πρὸ πάντων ὅταν ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν διαλεκτολογίαν. Ἡ ἀτελής γνῶσις τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, αἱ ἀβεβαιότητες ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν πολλῶν δεδομένων δὲν προσφέρουν τὴν ἐπιθυμητὴν ἀκρίβειαν πρὸς χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τοῦ τσ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Ἡ γραφὴ τσ παρουσιάζεται μὲν εἰς μεταγεγραμμένα κείμενα ἀρκετὰ ἐνωρὶς (ἤδη ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα : τσαδῆ⁶, καὶ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Αἰγύπτου :⁷ ταριτσεινη, τσελχω, κλπ., ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν δύναται τις ἐκ μιᾶς μεταγραφῆς νὰ συμπεράνῃ τὴν ὀργανικὴν ὑπαρξίν τοῦ φαινομένου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Τοῦτο θὰ ἠθύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνευρίσκετο εἰς ὄρους, κύρια ὀνόματα ἢ προσηγορικά, τὰ ὁποῖα ἡ γλῶσσα χρησιμοποιοεῖ καὶ κλίνει.

Ὡς πρὸς τὰς δανείους λέξεις δὲν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν πέραν τοῦ 7ου αἰ., τούτων διαδοχικῶς εἰσαχθειςῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἐπαφῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετ' ἄλλων λαῶν (Σλάβων, Ἰταλῶν, Ἀλβανῶν, Τούρκων)... Τὸ φαινόμενον δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ σ > τσ, ὅπερ ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Προκόπιον⁸, δηλ. εἰς τὸν 6ον αἰ., ἀλλὰ ὁ Ἡσύχιος δίδει ἀκόμη διὰ τοῦ σ τοὺς τύπους οἱ ὁποῖοι μελλοντικῶς θὰ παρουσιάσουν τσ.

Τὸ φαινόμενον δὲν παρουσιάζει οὔτε χρονικὴν οὔτε τοπικὴν ἐνότητα καὶ συνεχείαν οὔτε γενικὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἓνα διαφορισμὸν (*diversité*), μίαν σει-

1. Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 209.

2. Βλ. Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 2, 196. Ἴσως ἐκ τοῦ τίποτ(ι)ς.

3. Βλ. Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 148-149.

4. Βλ. ἐνθ' ἀν., σελ. 97.

5. Βλ. ἐνθ' ἀν. σελ. 97-99.

6. Βλ. J. Psichari, Études, préface p. XLIX.

7. G. Lefebvre, Recueil des Inscriptions grecques chrétiennes d'Égypte nos 253, 298, 435, 492, 763.

8. De Bello Persico II, 30 : Τζάνοι.

ράν τάσεων έχουσῶν ἢ ὄχι συγγένειαν μεταξύ των καὶ ὀφειλομένην πολλάκις εἰς ἀλληλεπιδράσεις τῶν διαφόρων διαλέκτων».

Ἐκ τῶν προεκτεθεισῶν ἀπόψεων τῶν ἀσχοληθέντων εἰς τὸ φαινόμενον οὐδὲν ἀσφαλὲς περὶ τῆς χρονολογήσεως αὐτοῦ συμπέρασμα ἐξάγεται. Ἐκεῖνο μόνον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρνητικῶς συμφωνοῦν, εἶναι ὅτι ὁ τσιτακισμὸς γενικώτερον δὲν πρέπει νὰ εἶναι παλαιότερος τοῦ 6ου καὶ νεώτερος τοῦ 12ου αἰῶνος.

Ἡ ἰδία ἀσάφεια ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὸν εἰδικὸν τσιτακισμὸν τῶν φθόγγων τ, σ, ξ, ψ καὶ τῶν συναφῶν, ὁ ὁποῖος κυρίως μᾶς ἀπασχολεῖ ἐνταῦθα.

Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς παλαιὰς ἐνδείξεις προηγηθέντος τοιοῦτου τσιτακισμοῦ τοπωνυμῖα τινα ἐκ Μυκόνου (Τήνου, Σύρου), π.χ., τὰ ὁποῖα, ὡς γενικώτερον τυγχάνει γνωστὸν περὶ τῶν τοπωνυμίων, ἄτε συνδεόμενα ἀρρήκτως μετὰ τοῦ δν προσδιορίζουν τόπου, ἀποτελοῦν πάντοτε τὰς συντηρητικωτέρας μαρτυρίας ἐπὶ τῆς φωνητικῆς.

Οὕτω π.χ. τὰ τοπων. *Κόσινας*, ὁ ἄνδρ., *Κοσίνοι*, οἱ Μύκ., *Κουσίγια*, τὰ Τήν. (προερχόμενα ἐκ τοῦ *κόσινας* < *κόσινος* < *κότινος* καὶ *κοσίγι* < **κοτίγι-ον*) πιθανὸν εἶναι ἱκανῶς παλαιοὶ ἠπλοποιημένοι τύποι τῶν παλαιότερων *κόσινας*, κλπ.¹ Πβ. καὶ τοπων. *Προβάσι* (< *προβάτσι* < **προβάτιον*) ἄνδρ. καὶ *Προβασία*, ἡ (< *προβασιὰ* < *προβάτσι*) ἐν ἐγγρ. 1800 ἐκ Σύρου.

Ὁμοίως τὸ ἐκ Μυκόνου τοπων. *Κοσομύτης*, ἂν μὴ ἀποτελῇ βυζ. τύπον τοῦ *Κοτσομύτης*² < **Κοφομύτης*, δὲν εἶναι νεώτερον τοῦ 17ου αἰῶνος, ὅτε παραδίδεται εἰς ἐγγρ. ἐκ Μυκόνου ὡσαύτως, ἀσχέτως ἂν νῦν ἀπαντῶσιν ἐν μεγάλῃ χρήσει τὰ ἀνάλογα *κοσάφτης*, *κοσοχειλής*, *κοσόριος* καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς τοπων. καὶ προσηγορικόν, παρὰ τὰ ρ. *κοσομυτίζω*, *κοσοφουδίζω*, κττ., αὐτόθι.

Σύγχυσις ὡσαύτως ἐπικρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ τσ > σ καὶ τζ > ζ. Τὰ ἀναφερόμενα ἐκ τῆς βυζ. περιόδου σχετικὰ παραδείγματα οὔτε πολλὰ οὔτε ἀσφαλῆ εἶναι. Ἡ μόνη ἴσως ἀσφαλῆς μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ *Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης*³ λέγοντος ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὴν *ἄντζαν* «ἡ τῶν πολλῶν γλωσσαι» *ἄντζαν* προέφερε⁴.

Ἀφοῦ, ὅπως δὴποτε, τοιαύτην ἐξέλιξιν ἔσχον οἱ φθόγγοι τσ καὶ τζ, ὅπου τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ σήμερον, οἱ μὲν ἐνετικοὶ τύποι τῶν εἰσαχθεισῶν ἰταλικῶν λέξεων εὐχερῶς ἐπολιτογραφήθησαν αὐτούσιοι, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς κοινῆς Ἰταλικῆς ἀφωμοιώθησαν φωνητικῶς πρὸς αὐτούς. Ὁμοίαν τύχην ἠκολούθησαν καὶ αἱ ἐκ τῆς Ἄλ-

1. Πβ. *Κότσ'νας* τοπων. Λέσβ. καὶ *κόσινας*=ἀγριελαία Σκύρος, ὅπου καὶ *κουσίγι*. Τὸ τοπων. *Κοσίνοι* ἔχει λησμονηθῆ σχεδὸν σήμερον ἐν Μυκόνῳ ὑπαχθὲν ὑπὸ τὸ γενικώτερον καὶ γνωστότερον ἐκ τῆς τουριστικῆς κινήσεως *Τοῦρλος*. Ἡ νῆσος ἄλλωστε ἐλαχίστας ἐλαίας ἔχει πλέον ἐναντι τῶν πολλῶν ἀφανισθεισῶν ἐκ τῆς αἰγοτροφίας παλαιῶν. Μόνον τὰ τοπων. *Ἐλιά*, *Ἀγρέλια* τὰς ἐνθυμίζου.

2. Πβ. *κοτσός* ἤδη ἐν τῷ Χρον. Μορ. (*Schmitt* 7951) καὶ παρὰ τοῖς Ποντίοις, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ τοπων. *Κοσομύτης* ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., τοῦ ἔτους 1663. Πβ. καὶ *Νερούσ'κα* ἐν ἐγγρ. 17ου αἰ. — ὑπερ καὶ νῦν λέγεται.

3. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 108.

4. Ποίους ὁμοίως πρέπει νὰ νοήσωμεν ὡς «πολλούς»; Τοὺς κατοίκους τῆς Κων/ως;

βανικῆς, Σλαβικῆς καὶ δὴ τῆς Τουρκικῆς εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν λέξεις, διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων. Αἱ τουρκικαὶ μάλιστα μᾶς δίδουν ἐν terminus ante quem τοῦ φαινομένου, ἀφοῦ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μεταβληθοῦν, ἐὰν τὰ προαναφερθέντα ἰδιώματα ἠνείχοντο ἤδη τοὺς φθόγγους τσ καὶ τζ.

Ἐὰν λοιπὸν λάβωμεν ὑπ' ὄψει πάντα τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ τινος βεβαιότητος, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἀπλοποιήσεως ἐμφανισθὲν σποραδικῶς κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους ἐπέδωκε κατὰ τοὺς ὑστέρους, ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. κέξ.

Ἀσφαλέστερα, νομίζω, χρονολογικὰ τεκμήρια ἀποτελοῦν τὰ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. κέξ. ἔγγραφα ἐκ Μυκόνου — τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν ἐν τοῖς ΓΑΚ ὑπαρχόντων ἐκ τῆς νήσου, ἣτις, ὡς προεῖπον, παρουσιάζει ὀρθοδόξως τὸ φαινόμενον — τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ συντηρητικώτερα τοπωνύμια καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα¹.

Ταῦτα, ἂν δὲν ὀφείλουν τὴν γραφὴν των εἰς τὰς διαφόρους χεῖρας τῶν κατὰ καιροὺς «νοταρίων» τῆς νήσου, μαρτυροῦν ἐπὶ πλεόν καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν τσιτακισμένων τύπων πρὸς τὴν ἐπερχομένην μεταβολήν. Ὁ ἀγὼν οὗτος πρέπει νὰ ἔληξε κατὰ τὸν 18ον αἰ., ἀφοῦ εἰς μὲν τὰ ἔγγραφα τοῦ 17ου ἀπαντῶσιν ἐπαμφοτερίζοντες τύποι, ἀπὸ δὲ τοῦ 18ου σταθερῶς μεταβεβλημένοι. Συγκεκριμένως, εἰς ἔγγραφα τοῦ 17ου συναντῶμεν τοπων. *Ματζιπειὸ* παρὰ τὸ *Μαζιπειό*, *Σ'καλάδο* (26 φορὰς) καὶ *Τσι-*, *Τζικαλάδο* ἀνὰ μίαν, ὄν. *Λισάρδος* καὶ *Λιτζάρδος*, *Γενιάσος* καὶ *Γενιάτζος*, *Μαμάσος* καὶ *-τζος* παρὰ τὰ σταθερὰ *Κωστάζος* καὶ *Μποσταζῆς* καὶ τὰ ἄπαξ μεταβεβλημένως παραδιδόμενα *Λόζα* (τοπων.) *Λωρέζος* (ὄν.) *Χαζαράδο* (τοπων.), *Χαζῆς* παρὰ τὸ ἄπαξ ἀπαντῶν *Χατζῆς*. Πβ. ἐπίσης τὸ προσηγ. (μ)πράσο καὶ τὸ ἐπίρρ. ἔσι (< ἔτσι), παρὰ τὰ νῦν συνηθέστατα ἔσεδά καὶ ἐδέσεδά.

Εἰς ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. : σταθερῶς *Βενεζιᾶνος*, *Γενιάσος*, *Διασέντος*, *Ζαμαρίας*, *Ζιώτης*, *-άκης*, *Κασούλα*, *-άκι*, *Λισάρδος*, *Μαζουρανῆς*, *Μαμάσος*, *Μασούκας* καὶ *Κοντομασούκας*, *Μούσαινα*, *Σκυλλόπεσος*, *Φλουρέζα* καὶ *-ζοῦ*. Πβ. καὶ σημερ. τοπων. *Τῆς Φλουρέζας τὸ νερό*. Ἔτι τὰ ἐκ τῆς τουρκ. *Γιανισαράκης*, *Μπογιαζῆς*, *Ντεμερζῆς*, *Παπουσᾶς* καὶ *-σοῦ* (καὶ νῦν συνηθέστατον ἐπών. οὔτω), *Χαλαβαζῆς*, *Χαρασιάρης*. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ὄν. *Ἀσκνίδης*, *Βουσαῖς* (παρὰ τὸ ἄπαξ διδόμενον *Βουτσαῖς*), *Γαλασιδῆς*, *Καλίσα*, *Κουσαναστάσης*, *Κοσοκέρης*, *Κουσός*, *Κουσοῦκος*, *Σιμπομάτα*. Ἐπίσης τὰ προσηγ. ἰταλ. *καζιλλαρία*, *μπόσα*, *μπράσο*, *μπρούζινος*, *πεσί*, *ταράσα*. Τουρκ. : *ρακεζήδικον*, *σουβάλια*, *σόχα*, *χαράσι* - *κεφαλοχάρασο*. Ἑλλ. : *ζακίζω*, *ζακίσματα*. Πβ. ὄν. *Πετροῦσος*².

Ε'. ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

Ἡ ἐξέτασις τοῦ φαινομένου δύναται νὰ μᾶς ὑποβοηθήσῃ εἰς τὴν ἐτυμολόγησιν πολλῶν λέξεων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, ὡς π.χ. προ-

1. Ἴσως πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν ὡς παλαιότερα παραδ. τὰ ἐν ἔγγρ. τοῦ 1519 ἐπών. καὶ κύρ. ὄν. *Χαλαβαζῆς* καὶ *Φρανζέσκος*, δι' ἃ ἰδ. Π. Ζερλέντ., *Μαντροκάθ.*, 6 καὶ σελ. 146 τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.

2. Ἐξ ἔγγρ. ἐκ Σύρου, τοῦ 1694, δι' ὃ βλ. Α. Κατσουρ., *Κουρσ.*, 10, 13.

κειμένου νὰ δεχθῶμεν ἂν ἀκούομενον σήμερον ἀπλοῦν σ ἢ «διπλοῦν» σ-σ ἀποτελῆ ἐπιβίωσιν ἀρχαίας προφορᾶς. Τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ. ἄτσαλος ἔχει ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τὸν μυκόνιον τύπον ἄσαλος ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς νὰ ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλὸς ἐτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου¹, ἐνῶ πρόκειται περὶ ὑστερογενοῦς τύπου, ὁ ὁποῖος, ἀντιθέτως, θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ τελευταῖος ἐν τῇ ἐξελικτικῇ φωνητικῇ πορείᾳ τῆς λέξεως. Τὸ πρᾶγμα δυσχεραίνεται περαιτέρω διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι «ὁ καρπάθιος τύπος ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ, ὡς ἀλλαχοῦ». Ταῦτα βεβαίως ἐγράφοντο καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν εἶχε μελετηθῆ ἢ ἔκτασις τοῦ φαινομένου.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι σπανιώτατα μεταβάλλεται τσιτακισθὲν *κι*, *κε*, θὰ μᾶς ὠδήγει εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἐρμηνείαν τοῦ καλυμνίου τύπου *τσέρσι*² < *τσέρτσι* < *τσέρκι* < ἰταλ. *cerchio* δι' ἀνομοιώσεως καὶ οὐχὶ διὰ τροπῆς τοῦ τσ εἰς σ, ἀφοῦ διδασκαλικῶς ἔχομεν ἐν Μυκόνῳ τύπον *σέρκι* καὶ *σασιζῶ* καὶ οὐχὶ *σασίζω*.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ λέξεων ἐχουσῶν παλαιότατα τσιτακισθὲν *κι*, ἐν τῇ δημῶδει ἴσως γλώσση καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς εἰσελθουσῶν εἰς τὸν νησιωτικὸν χῶρον, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δύσκολον, διότι τὸ *τσι-κι* τοῦτο διέφερον οὐσιωδῶς τοῦ ἰδιωματικοῦ *κί* < *κι*, ἐνῶ ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ *τι-τσι*. Οὕτω ὡς πρὸς τὴν ἀσφαλῆ καὶ συνήθη λ. *σίχλα* π.χ. (< μεταγν. *κίχλα* < *κίχλη*) ἢ τὸ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας *τσιμ(π)ούρι*³, κλπ. Ἀλλὰ πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐπιβολή, ἔστω καὶ τῶν ἀσφαλῶν ἐτυμολογικῶς λέξεων, τῶν ἰδιωματικῶς τσιτακισθέντων τύπων, ἐν τῇ κοινῇ Νεοελληνικῇ; Μία ἐρμηνεία θὰ ἦτο ὅτι πρόκειται περὶ παλαιότατα καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους τσιτακισθεισῶν λέξεων κατὰ τὴν βυζ. περίοδον ἢ καὶ ἐνωρίτερον, ὁπότε ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα τσιτακισμοῦ τοῦ *κι*.

Δυσκολίαν παρέχει ἡ ἐρμηνεία τοῦ τύπ. *κ(ου)σουνάδα*⁴, διότι προέρχεται ἐκ τῆς κοινοτάτης λέξεως *κοκκινάδα*, καθὼς καὶ ὁ τύπ. *σίρρος* < *τσιρρος* < *κίρρος* = ὄρδος γάλακτος, συμπίπτων ἐν Μυκόνῳ, φωνητικῶς, πρὸς τὸν ἰχθὺν *σίρρον*. Ἡ ὀλιγότης ὁμως ἀκριβῶς τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων, ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου ὅτι σ δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου προϋπῆρχον οἱ ἄλλοι τσιτακιζόμενοι φθόγγοι — ἐν οἷς τόποις τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ βεβαίως. Ἀντιθέτως, οἱ τύποι *σίλα*, *σιλῶ* προελθόντες ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ τ, ὡς ἀποδεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τοῦ τσ τύπων εἰς τὴν κοινὴν ἢ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ ἰδιωματικῶς, θὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῶν προαναφερθέντων τοπων. *Κοσίνοι*, *Κόσινας* ἐκ τοῦ ἀρχ. *κότινος*, διὰ τοῦ *κόττινος* - *κόττινας*.

Ἡ ἔκτασις τύπων μετὰ τοῦ ζ ἀντὶ τζ ἐν τῇ λ. *μπριζόλα* καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον καὶ δὴ παρὰ τοῖς βορείοις, δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ διὰ τοῦ

1. Βλ. Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54.

2. Βλ. ΧΙΑ 727, 169.

3. Βλ. ΕΛ ἐν λ. : μεταγν. *κύναρος* (εἶδος ἀγκυθιοῦ· πβ. *ματό-κλαδα*, *ματό-φυλλα*. Πρωτοδ., Ἰδιωτ., 43).

4. Βλ. ἐν τοῖς προηγ. σελ. 116.

ένετ. *brisiola*, παρὰ τὸ τουρκ. *pircola*, ὅπερ ἔδωσε τοὺς μετὰ τοῦ τζ τύπους, ἂν μὴ πρέπη νὰ νοήσωμεν τὴν μεταβολὴν δι' ἀποφυγὴν τῶν ἐπαλλήλων τραχέων συμπλεγμάτων *μπρ-τζ*, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀσθενῆ ὑποστήριξιν τοῦ ἐνδιαμέσου ἀτόνου ι.

Ἐπίσης ἡ ὁμοία ἔκτασις τῶν τύπων τῆς οἰκογενείας *μούζα* (*μουζώνω*, *μουζούρα*, *-ης*, *-ώνω*), *μουζαλιά*, *-ώνω*, κλπ., καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν ἐκ τοῦ *μουντός* ἐτυμολογίαν τοῦ *Φ. Κουκουλέ*¹, διὸ θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἄλλην.

Ἡ ἔκτασις μόνων τῶν τύπων *κάρσα* (μετὰ τῶν παραγώγων καὶ συνθέτων αὐτῆς *καρσάκια*, *καρσαῦτος*, *καρσουναῦτος*, *καρσώνομαι*, *καρσόξυλο*, *καρσοβελόνα*, *καρσοποδαρᾶτος*, *μαλλόκαρσα*, κλπ.) καὶ *φόρσα* (μετὰ τῶν *φόρσος*, *φορσαῦρος*, *φορσαῦτος*) καὶ *φορσέρι* καὶ εἰς τόπους ὅπου ἀπαντᾷ μόνου τοῦ τζ ἢ μεταβολὴ ἢ καὶ οὐδετέρου τῶν συμπλεγμάτων, ἴσως μᾶς ὀδηγεῖ εἰς παραλλήλους πρὸς τὰ ἰταλ. *calza*, *forza*, *forziere* διαλεκτικούς (ένετ.) τύπους **carsa*, **forsa*, **forsiere*, ἂν μὴ ὀφείλεται ἢ μεταβολὴ εἰς τὸ δυσεκφώνητον τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος *ρτσ*. Πβ. καὶ τὸν τύπ. *φαναρζῆς*, εἰς ἀναλόγους τόπους, διὰ τὸ *ρτζ*.

Διὰ τοῦ φαινομένου τούτου δύνάται νὰ ἐνισχυθῇ ἢ προταθεῖσα ἐτυμολογία τοῦ *σάτρα - πάτρα* < *σάταλα - πάταλα*². Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει δηλαδὴ ὅτι πλὴν τοῦ προεξετασθέντος *κάρσα* δὲν ἀπαντᾷ ἐν Κῶ καὶ Ρόδῳ μεταβολὴ τοῦ *τσ*³, ἢ αὐτόθι ὑπαρξίς τοῦ *σάτρα - πάτρα* δύνάται νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τοῦ *σάταλα - πάταλα*. Ὡς πρὸς δὲ τὸν κοινὸν τύπον *τσάτρα - πάτρα*, εἴτε προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ παλαιοῦ *σ*, ὡς ἐν τῇ λ. *σόγχος - τσόχος* π.χ., ἢ εἶναι ἀντιδάνειον ἐκ τῆς Τουρκικῆς (*çatra - patra*), ὡς δέχεται ὁ Ν. Ἀνδριώτης ἐν λ. (ΕΛ).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

1. Βλ. Ἀθηνᾶ 35 (1923) 193-94.

2. Βλ. Α. Tsopan., Phonét. Rhod., 145 καὶ Ν. Ἀνδριώτ., Ἀθηνᾶ 51 (1941) 52-53.

3. Ἀφοῦ ἐν Κῶ π.χ. προφέρουν *ἀλάτσι*, *βουτσί*, *γαλατσία*, *κληματσία*, *-τσούρα* (μεγεθ. τοῦ προηγ.), *κοιμ-ματσούλ-λι*, *κριατσούλ-λα* (< *κρεββατούλα*), *τσιλ-λῶ*, *τσιτσί*, κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 'Αθηνᾶ
Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ.
'Ανδρ. Χρον.
Ν. Ἀνδριώτ., ΕΛ¹
'Αρχ. Πόντ.
'Αρχ. Θρακ. Θησ.
'Αφιέρ. Γ. Χατζιδ.
Α. Βάλληνδ., Κυθν.
Βενετοκλ.
Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ.
Ι. Βογιατζ., Ἀνδρ. Χρον.
Α. Βρόντ., Ροδ.
Byz.-Neugr. Jahrb.
Byz. Zeits.
Π. Γενναδ., Φυτ. Λεξ.
Ε. Γεωργαντοπ., Τηνιακά
G. Curtius, Griech. Etym.
Α. Διαμαντ., Μεγίστ.
- = 'Αθηνᾶ, περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπισημονικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆναι (1889 κέξ.).
= Ἀμαντὸς Κωνσταντῖνος Ι., Συμβολὴ εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον : Χιακ. Χρον. 6 (1926) 1-82.
= Βλ. Ι. Βογιατζίδης.
= Ἀνδριώτης Ν. Π., Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Ἀθήνα 1951.
= Ἀρχεῖον Πόντου, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἀθῆναι (1928 κέξ.).
= Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Ἀθῆναι (1934 κέξ.).
= Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, διατριβαὶ φίλων καὶ μαθητῶν ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετείῳ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας αὐτοῦ. Ἀθῆναι 1921.
= Βάλληνδας Ἀντώνιος Ν., Κυθνιακά, ἦτοι τῆς νήσου Κύθνου χωρογραφία καὶ ἱστορία μετὰ τοῦ βίου τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ἐν ᾗ ἤθη καὶ ἔθη καὶ γλῶσσα καὶ γένη κλπ. Ἐρμούπολις Σύρου 1882.
= Βενετοκλῆς, Βραχεῖαι τινες παρατηρήσεις εἰς τινὰς λέξεις καὶ παροιμίας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῶν ἐν τοῖς Ἀτάκτοις τοῦ Κοραῆ καὶ ἐκ τῶν Κυπριακῶν τοῦ Σακελλαρίου. Ἀθῆναι 1872.
= Βίος Στυλιανός, Χιακά γλωσσικά. Χίος 1920.
= Βογιατζίδης Ἰωάννης Κ., Ἀνδριακά Χρονικά, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐπὶ τῇ βᾶσει ἐπιτοπίου μελέτης). Ἀθῆναι τόμ. Α' (1951), Β' (1956), Γ' (1956), Δ' (1957), μέρος Β' (1960).
= Βρόντης Ἀναστάσιος Γ., Ροδιακά. Ἀθῆναι 1939.
= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher. Berlin-Athen (1920 κέξ.).
= Byzantinische Zeitschrift. Berlin-Leipzig (1892 κέξ.).
= Γεννάδιος Παναγιώτης, Λεξικὸν φυτολογικὸν περιλαμβάνον τὰ ὀνόματα, τὴν ἰθαγένειαν καὶ τὸν βίον ὑπερδεκακισχιλίων φυτῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ λόγῳ χρησιμότητος ἢ κόσμου καλλιεργούμενα, τῶν ὁποίων περιγράφονται καὶ ἡ ἱστορία, ἡ καλλιέργεια, τὰ προϊόντα καὶ αἱ νόσοι. Ἀθῆναι 1914.
= Γεωργαντόπουλος Ε., Τηνιακά, ἦτοι ἀρχαῖα καὶ νέα γεωγραφία τῆς νήσου Τήνου. Ἀθῆναι 1889.
= Curtius Georg., Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862.
= Διαμαντάρης Ἀχιλλεύς, ἼΙ νήσος Μεγίστη. Ἀλεξάνδρεια 1893.

1. Πολλάκις καὶ διὰ μόνου τοῦ ΕΛ.

- K. Diet.*, Sporad. = Dieterich Karl, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden. Wien 1908.
- Δωδεκαν. λύρα* = Μαυρῆς Νικ. Γ. καὶ Παπαδόπουλος Εὐ. Α., Δωδεκανησιακὴ λύρα, τόμ. 1 Κασσιακὴ λύρα. Πόρτ-Σάϊτ 1928.
- Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου* = Εἰκοσιπενταετηρίς τῆς καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου. Ἀθῆναι 1893.
- Ἐπετ. Μεσν. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ.* = Ἐπετηρίς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).
- Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ.* = Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι (1924 κέξ.).
- Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ.* = Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι (1902/3 κέξ.).
- Erhard, Fauna Kykl.* = Erhard, Fauna der Kykladen. Leipzig 1859.
- Τρ. Εὐαγγελ., Μύκ.* = Εὐαγγελίδης Τρύφων, Ἡ Μύκονος, ἥτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἀθῆναι 1912 (1914).
- I. Ζαοράφτ., Κώια* = Ζαοράφτης Ἰάκωβος, Κώια, ἥτοι 7 τεύχη περιγράφοντα τὰ τῆς Κῶ. Κῶς 1921.
- N. Ζαφειρ., Ἀρχ. Σάμ.* = Ζαφειρίου Νικόλαος I., Ἀρχεῖον Σάμου, σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον τόμ. 1-6. Ἀθῆναι (1946-1962).
- II. Ζερλέντ., Μαντροκάθ.* = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Μαντροκάθισμα, βουδόμαντρες, θεμωνιά, μιτᾶτο (ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων). Ἐρμούπολις 1923.
- II. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ.* = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Σύστασις τοῦ κοινοῦ τῶν Μυκονίων. Ἐρμούπολις 1924.
- Ζωγράφ. Ἀγών* = Ζωγράφειος Ἀγών, ἥτοι μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλληνικῷ λαῷ. Κωνσταντινούπολις 1891.
- A. Ζώη, Λεξ. Ζακ.* = Ζώης Λεωνίδας, Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου. Ζάκυνθος 1898-1916.
- P. Fouché, Phonét. franç.* = Fouché Pierre, Phonétique historique français Tom. I: (Introduction). Paris 1952.
- K. Foy, Lauts. griech.* = Foy Karl, Lautsystem der griechischen Vulgärsprache. Leipzig 1879.
- Glotta* = Glotta, Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, hersg. v. P. Kretschmer u. Fr. Skutsch, Göttingen (1909 κέξ.).
- M. Grammont, Phonét.* = Grammont Maurice, Traité de phonétique. Paris 1933.
- G. N. Hatzidakis* = Βλ. Γ. Ν. Χατζιδάκις.
- D. Hessel., Mots marit.* = Hesseling D. C., Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes. Amsterdam 1903.
- Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ.* = Καζαβῆς Γεώργιος Ν., Νισύρου Λαογραφικά. Νέα Ὑόρκη 1940.
- K. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ.* = Κανελλάκης Κωνσταντῖνος, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ἥτοι συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, παροιμιῶν, δημωδῶν ἀσμάτων, αἰνιγμάτων, λεξιλογίου, ἱστορικῶν καὶ ἄλλων χειρογράφων, σιγιλλίων κλπ. Ἀθῆναι 1890.

- A. Καραναστ.*, Ἰδίωμ. Ἀστυπ. = Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπалаίας : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1958) 59-144.
- A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ = Καραναστάσης Ἀναστάσιος, Φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Κῶ. Ἀθῆναι 1963.
- A. Κατσουρ.*, Κουρσ.¹ = Κατσουρὸς Ἀντώνιος Φλ., Κουρσάροι καὶ σκλάβοι, ἀνέκδοτα Μυκονιάτικα καὶ Συριανὰ ἔγγραφα. Σῦρος 1948.
- N. Κοντοσοπ.*, Ἀλικαρν. = Κοντοσόπουλος Νικόλαος Γ', Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς Ἀλικαρνασσοῦ Μ. Ἀσίας : Ἀθηνᾶ 62 (1958) 248-319.
- Ἄδ. Κορ.*, Ἄτ. = Κοραῆς Ἀδαμάντιος, Ἄτακτα, ἤγουν παντοδαπῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αὐτοσχεδίων σημειώσεων καὶ τινῶν ἄλλων σημειωμάτων, αὐτοσχέδιος συναγωγὴ, τόμ. 1-5. Παρίσιος 1828-1835.
- P. Kretsch.*, Lesb. Dial. = Kretschmer Paul, Der heutige lesbische Dialekt verglichen mit den übrigen nordgriechischen Muntarten. Wien 1905.
- Κυπρ.* Σπουδ. = Κυπριακαὶ σπουδαί, Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Λευκωσία (1937 κέξ.).
- M. Κωνσταντινίδ.*, Σκῦρ. = Κωνσταντινίδης Μ., Ἡ νῆσος Σκῦρος. Ἀθῆναι 1901.
- P. Lagarde*, Kleinas. = Lagarde Paul de, Neugriechisches aus Kleinasien. Göttingen 1886.
- Λαογρ.* = Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας κατὰ τρίμηνον ἐκδιδόμενον. Ἀθῆναι-Θεσσαλονίκη (1909 κέξ.).
- Λεξικογρ.* Ἀρχ. = Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς. Ἀθῆναι (1914-1923).
- Λεξικογρ.* Δελτ. = Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).
- M. Λουλουδοπ.*, Καρυαί = Λουλουδόπουλος Μιλτιάδης, Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, δημοτικῶν ἀσμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων κλπ. Καρυῶν (ἐπαρχίας Καβακλῆ). Βάρνη 1903.
- A. Maidhof*, Neugr. Rûchwand. roman. = Maidhof Ad., Neugriechische Rûchwanderer aus den romanischen Sprachen unter Einschluss des lateinischen. (Beihefte zu den Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbüchern nr. 10). Athen 1931.
- Σ. Μάν.*, Ἄγ. Παντελ. = Μάνεσης Σταῦρος, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ Ἀγίου Παντελεήμονος : Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 4 (1952) 58-128.
- E. Μανωλακ.*, Καρπαθ. = Μανωλακάκης Ἐμμανουήλ, Καρπαθιακά, περιέχοντα τὴν τοπογραφίαν, ἱστορίαν, περιγραφὴν, ἀρχαιολογίαν, φυσικὴν κατάστασιν κλπ. Ἀθῆναι 1896.
- Σ. Μενάρδ.*, Τοπων. Μυκ. = Μενάρδος Σίμος, Τοπωνυμικὸν τῆς Μυκόνου : Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 7 (1930) 240-252.

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς δηλοῖ τὸν τῆς σειρᾶς τοῦ ἐγγράφου καὶ ὁ δεῦτερος τὸν τοῦ στίχου. Ὁ ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ἔτος ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου π.χ. 10,2 (1690).

- G. Meyer*, Alban. Wörterb. = Meyer Gustav, Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891.
- G. Meyer*, Neugr. Stud. = Neugriechische Studien II-IV: Sitzungsber. Akad. Wien 130 (1894) τεύχ. 5 και 132 (1895) τεύχ. 3 και 6.
- A. Μηλιαρ.*, Κυκλ. = Μηλιαράκης Ἀντώνιος, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ Κυκλάδων, Ἄνδρος, Κέως. Ἀθῆναι 1880.
- F. Miklosich* = Miklosich Fr., Die slavischen Elemente im Neugriechischen: Sitzungsber. Akad. Wien 63 (1870) 529-566.
- Μικρασ. Χρον.* = Μικρασιατικὰ Χρονικά. Ἀθῆναι (1938 κέξ.).
- A. Mirambel*, Le groupe TS = Mirambel André, Le groupe TS en grec moderne: Bulletin de la Société de la linguistique de Paris, Tome 42 (1924-45) 89-102.
- M. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ. = Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ. Γ., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α' 1932, τόμ. Β' 1934.
- A. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ) = Μπούτουρας Ἀθανάσιος Χ., Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ ΤΣ (TZ) φθόγγου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἀγωγῆς, 1-18). Ἀθῆναι 1917.
- Νισυριακά* = Νισυριακά, ἔκδοσις Ἑταιρείας Νισυριακῶν μελετῶν. Ἀθῆναι 1963.
- Δ. Οἰκονομοπ.* Λεριακά = Οἰκονομόπουλος Διονύσιος, Λεριακά, ἦτοι χωρογραφία τῆς νήσου Λέρου. Ἀθῆναι 1888.
- X. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ. = Παντελίδης Χρῖστος Γ., Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας. Ἀθῆναι 1929.
- Δ. Πασχάλ.*, Ἄνδρ. γλωσσ. = Πασχάλης Δημήτριος Π., Ἀνδριακὸν γλωσσάριον ἢ λέξεις καὶ φράσεις ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς κοινῆς ἐν Ἄνδρῳ λαλιᾶς. Ἀθῆναι 1933.
- H. Pernot*, Chio = Pernot Hubert, Études de linguistique néo-hellénique, 1) Phonétique de parlers de Chio. Paris 1907.
- Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ. = Πετρόπουλος Γεώργιος Α., Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779, Παράρτημα τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1960.
- J. Pio*, Παραμ. = Pio Jean, Νεοελληνικά παραμύθια, Contes populaires grecs publiés d'après les manuscrits du Dr. J. G. de Hahn. Copenhagen 1879.
- N. Πολίτ.*, Παραοιμ. = Πολίτης Νικόλαος, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, παραοιμίαι, τόμ. 1-4. Ἀθῆναι 1899-1902.
- I. Ποῦλου*, Γλωσσ. Σίφν. = Ποῦλος Ι. Χ., Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου : Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 143-149.
- Πρωτοδ.* = Πρωτόδικος Ἰωάννης, Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Σμύρνη 1866.
- G. Rohlf's*, Ausspr. Z (ζ) = Rohlf's Gerhard, Die Aussprache des Z (ζ) im altgriechischen: «Das Altertum» Band 8, Heft 1. Berlin 1962.
- L. Roussel*, Cont. Myc. = Roussel Louis, Contes de Mycono. Léopol 1929.

- A. Σακελλ., Κυπρ. = Σακελλαρίου Ἀθανάσιος, Τὰ Κυπριακά, τόμ. 1-2. Ἀθήναι 1890-1891.
- E. Schwyzer, Griech. Gramm. = Schwyzer Eduard, Griechische Grammatik. München 1938-53.
- E. Σπανδωνίδ., Τραγ. Ἀγόρ. = Σπανδωνίδη Εἰρήνη, Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης. Ἀθήνα 1939.
- E. Σταματιάδ., Σαμ. = Σταματιάδης Ἐπαμεινώνδας, Σαμιακά, τόμ. 1-5. Σάμος 1881-1887.
- K. Στασινοπ., Μεσολ. = Στασινόπουλος K., Τὸ Μεσολόγγι. Ἀθήναι 1926.
- M. Στεφανίδ., Ὀρολ. δημ. = Στεφανίδης Μιχαήλ K., Ὀρολογικά δημῶδη. Ἀθήναι A' 1941, B' 1944.
- Tagliavini = Tagliavini Carlo, Le origini delle lingue neotaline, Introduzione alla filologia romanza. Bologna 1962.
- Τεσσαρακ. K. Κόντου = Τεσσαρακονταετηρίς τῆς καθηγεσίας K. Σ. Κόντου. Ἀθήναι 1909.
- D. Thomson, Gloss. birds = Thomson d'Arcy Wentworth, A glossary of greek birds. London 1936.
- A. Thumb, Griech. Sprache = Thumb Albert, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der Κοινή. Strassburg 1901.
- M. Triandaphyll., Lehnwört. = Triandaphyllidis M., Studien zu den Lehnwörtern der mitteligriechischen Vulgärliteratur. Marburg i. H. 1909.
- A. Tsopan., Phonét. Rhod. = Tsopanakis Agapitos G., Essai sur la phonétique des parles de Rhodes. Athen 1940.
- A. Τσοπαν., Χάλκη = Τσοπανάκης Ἀγαπητὸς Γ., Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου). Ρόδος 1949.
- M. Φιλήντ., Γλωσσογν. = Φιλήντας Μένος, Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία Ἑλληνική, τόμ. 1-3. Ἀθήναι 1924.
- Γ. Χατζιδ., Einleit. = Χατζιδάκις Γεώργιος N., Einleitung in die neugriechische Grammatik. Leipzig 1892.
- Γ. Χατζιδ., MNE = Χατζιδάκις Γεώργιος N., Μεσαιωνικά καὶ νέα Ἑλληνικά, τόμ. 1-2. Ἀθήναι 1905-1907.
- Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ. = Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς ὑπὸ Θ. Χελδράιχ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ δὲ Σ. Μηλιαράκη : Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. 7 (1907/8) 239-486.
- Χιακ. Χρον. = Χιακὰ Χρονικά, ἐτήσιον δημοσίευμα ἐκδιδόμενον ἐπιμελεῖα Κωνσταντίνου Ἀμάντου. Ἀθήναι (1911-1919).
- Σ. Ψάλτ., Θρακικά = Ψάλτης Σταμάτιος, Θρακικά ἢ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Βιβλιοθήκη Μαρασλή). Ἀθήναι 1905.
- I. Ψύλλα, Κέα = Ψύλλας Ἰωάννης, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας. Ἀθήναι 1921.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

<i>Ἀνζᾶς</i> 108	<i>Κοσοκέρης</i> 130, 164	<i>Σιλαδώνης</i> 116,
<i>Ἀσκηίδης</i> 127, 164	<i>Κουσαθανᾶς</i> 130	<i>Σιμπομάτα</i> 117, 164
<i>Βαλέζας</i> 146	<i>Κουσαναστάσης</i> 130, 164	<i>Σισιλιᾶνος</i> 124
<i>Βαλέζιας</i> 146	<i>Κουσός</i> 130, 164	<i>Σ'καλιάρης</i> 115
<i>Βενεζιᾶνος</i> 147, 164	<i>Κουσουῆκος</i> 130, 164	<i>Σκυλλόπεσος</i> 124, 164
<i>Βισέντζιος</i> 126	<i>Κουσουλιᾶς</i> 99, 131	<i>Σουβάλας</i> 112,
<i>Βουσαῖς</i> 127, 164	<i>Κούσουλος</i> 131	<i>Σουῆλος</i> 118
<i>Γαλασίδης</i> 127, 164	<i>Κ'σαθανᾶς</i> 130	<i>Σπεσιός</i> 124
<i>Γενιάσος</i> 126, 164	<i>Κ'σουλιᾶς</i> 131	<i>Φλουρέζα</i> 146, 164
<i>Γιανισαράκης</i> 118, 164	<i>Κωστάζος</i> 147, 164	<i>Φλωρέζα</i> 108, 109,
<i>Γίζης</i> 147	<i>Λαρέζος</i> 144	<i>Φραζέσκα</i> 146
<i>Γλυκαζῆς</i> 139	<i>Λισάρδος</i> 126, 164	<i>Φραζεσκάκι</i> 146
<i>Διασέντος</i> 120, 164	<i>Λούζας</i> 144	<i>Φραζεσκίνα</i> 146
<i>Ζαμαρίας</i> 134, 164	<i>Λουκρέζα</i> 109,	<i>Φραζέσκος</i> 99, 146, 159
<i>Ζανῆς</i> 109, 159	<i>Λουρέζος</i> 99, 144	<i>Φρανζέσκος</i> 146, 164
<i>Ζάος</i> 137	<i>Λουσέττα</i> 126	<i>Χαζ-ζάμαλ-λος</i> 141
<i>Ζιάγος</i> 137	<i>Λωρέζος</i> 164	<i>Χαζ-ζανδώνης</i> 141
<i>Ζιάος</i> 137	<i>Μαζουρανῆς</i> 144, 164	<i>Χαζ-ζηδημήτρης</i> 141
<i>Ζιωτάκης</i> 136, 164	<i>Μασούκας</i> 122, 164	<i>Χαζ-ζηδιαμανδῆς</i> 141
<i>Ζιώτης</i> 136, 164	<i>Μπογιαζῆς</i> 140, 164	<i>Χαζ-ζημπαλῆς</i> 141
<i>Ζουγάνες</i> 159	<i>Μποσταζῆς</i> 141, 164	<i>Χαζ-ζηνικολός</i> 141
<i>Ζωρζῆς</i> 109, 159	<i>Μεζίτης</i> 139	<i>Χαζ-ζῆς</i> 102, 141
<i>Ζῶρζος</i> 159	<i>Νεράζης</i> 145	<i>Χαζ-ζηχασάκης</i> 141
<i>Καλίσα</i> 128, 164	<i>Ντεμερζῆς</i> 141, 164	<i>Χαζῆ-Ἀντωνάκης</i> 141
<i>Καλισὼ</i> 128	<i>Παπουσαῖς</i> 118, 164	<i>Χαζῆ-Ἀντώνης</i> 141
<i>Καραζαριά</i> 99, 139,	<i>Παπουσοῦ</i> 118, 164	<i>Χαζῆ-Γεώργης</i> 141
<i>Καραζᾶς</i> 99, 139	<i>Πετροῦσος</i> 126, 164	<i>Χαζῆ-Ἰωάννης</i> 141
<i>Κασάροχος</i> 100, 133	<i>Πρεβελέζιος</i> 147	<i>Χαζῆς</i> 102, 141, 164
<i>Κασούλα</i> 121, 164	<i>Ραγκεζῆς</i> 140	<i>Χαλαβαζῆς</i> 141, 164
<i>Κασουλάκι</i> 121, 164	<i>Ρακεζῆς</i> 140	<i>Χαρασιάρης</i> 119, 164
<i>Κοζιᾶς</i> 139	<i>Σαλιμιζῆς</i> 111, 140	<i>Χαρζανῆς</i> 142
<i>Κοντομασούκας</i> 122, 164	<i>Σελεπῆς</i> 111,	

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

<i>Ἀζαμιὰ</i> 101, 107, 138	<i>Μαζιπειὸ</i> 147, 164	<i>Σκάζουρα</i> 149
<i>Γλισούρα</i> 99	<i>Μαμάσος</i> 126, 164	<i>Σ'καλαῖδο</i> 115, 164
<i>Κόσινας</i> 130, 163, 165	<i>Μούσαινα</i> 126, 164	<i>Σ'καλαῖδος</i> 115,
<i>Κόσινοι</i> 130	<i>Μπουσουνάρι</i> 99	<i>Σ'καλαρειά</i> 100, 115
<i>Κοσίνοι</i> 99, 100, 130,	<i>Νεραζιὰ</i> 145	<i>Φλουρέζας Νερό</i> 109,
163, 165	<i>Νερούσ'κα</i> 133, 163	164
<i>Κοσομύτης</i> 109, 130, 163	<i>Ξινάρα</i> 122	<i>Φράνσα</i> 125
<i>Κουσίνια</i> 100, 130, 163	<i>Πλάσα</i> 124	<i>Χαζαράδο</i> 142, 164
<i>Λόζα</i> 164	<i>Προβάσι</i> 100, 132, 163	<i>Χωμασοβούνι</i> 132
<i>Λόζια</i> 143	<i>Προβασιὰ</i> 132, 163	

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

A

ἀβαριζία 146
 ἀβζῆς 101, 110, 139
 ἀβιζ-ζῆς 139
 ἀγλισίδα 101
 ἀγριοπρόβασο 132
 ἄζα 102, 110, 148
 ἀζαμῆς 99, 138
 ἀζάττι 110
 Ἄζ' γάν' 100, 101
 ἀζ' γαναρειὸ 100, 101, 127
 ἀζι 108, 148, 156, 160
 Ἄζιγανος 100, 101, 127
 ἀζίδα 100, 101, 148, 160
 ἄζουρας 101, 148, 160
 ἀζώναραι 148
 ἀζώναραι 101, 102, 148, 156
 ἀλαζαδένιος 138
 ἀλαζᾶς 99, 138
 ἀλασέρα 127
 ἀλάσι 99, 108, 110, 127, 160
 ἀλασιάζω 127
 ἀλασιένιος 127
 ἀλασιέρα 127
 ἀλασιζω 99, 127
 ἀλάσ-σι 127
 Ἄλιζερίνος 142
 ἄλσα 119
 ἀνεβαζάρω 99, 110, 142
 ἀνεκασουρωμένος 119
 ἄνζα 108, 148, 153, 163
 ἀνζι 102, 148, 156
 ἀνηβαζ-ζαίρω 99, 142
 ἀνηβαζ-ζάρω 99, 142, 155
 ἀπασίπωτος 117
 ἀπλασ-σοῦζ-ζα 99, 127, 156
 ἀπλίσεμα 105
 ἀπλισεύω 105, 107
 ἀραζό 159
 ἀρεσί' 100
 ἄσα 110

ἀσάλι 119
 ἄσαλιὰ 127
 ἄσαλος 98, 110, 127, 160
 ἄσηρας 110, 148
 ἄσιγαναρειὸ 121, 127
 ἄσιγανόπεσο 124, 127
 Ἄσιγγανος 127
 Ἄσιγανος 121, 127, 160
 ἀσίδα 98, 160
 ἀσικνίδα 106, 127
 ἀσ' κάλι 114
 ἀσ' κλίδα 127
 ἀσ' κνίδα 127
 ἀσουβαλιὰ 99
 ἀσουβάλος 99
 ἄσοχας 117
 ἀσ-σάκι 110
 ἀσ-σάλι 119
 ἀσ-σαλιὰ 127
 ἀσ-σαλ-λοπατῶ 127
 ἄσ-σαλ-λος 110, 127, 165
 ἄσ-σαλος 127
 ἀσ-σίπωτος 117
 ἀσ-σουμά' 134
 ἀφόρσα 125
 ἀχαρζος 102, 138

B

βαζάγι 99, 139
 βαζάκι 139
 βαζανάκης 139
 βαλασ-σίνα 99, 128, 160
 βαλίζα 142
 βασέλλι 119
 βάσος 121
 βιάζο 102, 142
 βιόλαζης 99, 139
 βιολιζῆς 139
 βισ-σιὰ 105, 119, 156
 βογιαζῆς 140
 βογιαζιδάκι 140
 βολεζάρω 99, 142
 βολταζάρω 142
 βολτεζάρω 99, 142
 βονάσα 101, 123

βονασάρω 123
 βορταζαίρω 101
 βορταζάρω 101, 142
 βορταζ-ζάρω 142
 βορτεζάρω 99, 142, 159
 βορτεζ-ζάρω 142
 βόσα 123
 βουάσα 125
 βουβαλοπέσι 124
 βουβαλόπεσο 124
 βουνάσα 123
 βουνασάρω 123
 βουράζα 98, 145
 βουσί 98, 127
 βρασιέρα 123
 βράσο 123, 157, 159
 βρούζινος 145, 159
 βρουζοκούδουνο 99
 βρουζος 99, 102, 109, 145

Γ

γαζάκι 99, 142
 γαζ-ζόκλαδα 105, 143
 γαζ-ζοπρίναρα 105, 143
 γαζ-ζοννωτός 143
 γαζ-ζών-νω 143
 γάζος 99, 108, 109, 110, 142, 159
 γαζοννιάζω 102, 142
 γαζοννώνω 142
 γαζοννωτός 142
 γαζώνω 101, 143
 γαιδουροπέσι 124
 γαλασίδα 98, 100, 127, 160
 γαλέζια 119
 γαλόσα 119, 159
 γανοζῆς 99, 139
 γανουζῆς 99, 139
 γεμιζ-ζῆς 139
 γεμιζ-ζόπουλο 139
 γεμιζῆς 99, 139
 γενατιζῆς 99, 139
 γενίσαραι 118
 γενίσ-σαρος 105

γιανίσσαρος 107, 118
 γιορδιμιζής 139
 γιάσος 101, 119
 γιουβέσι 118
 γκανσιλλαρία 110
 γλεζές 99, 139
 γλίσα 100, 128
 γλίσης 128
 γλισιάζω 101, 128
 γλισόχωμα 99, 128
 γλνκαζής 99, 139
 γράνσα 119
 γράσια 119, 159

Δ

δαβαζής 140
 δέξερες 101, 139
 δέξερης 99, 139
 διασίν-το 120
 διπλοσάβοννο 100
 δρισάρω 123
 δυναμιτιζής 99, 140

Ε

εδέσ' 106, 128
 εδέσεδα 128, 164
 εζόβενος 136
 ἔκασε 107, 108
 ἔσεδα 128, 164
 ἔσι 110, 128, 164
 ἔσ-σι 105, 107, 109, 128,
 152
 ἔσ-σιὰ 128

Ζ

ζάβα 135
 ζαβούνα 101, 113, 136
 ζάβουρο 101, 112, 136
 ζαγκράτορας 108, 109
 ζάζαλο 138
 ζάκι 98, 99, 101, 102, 134
 ζακίζω 110, 116, 164
 ζάκισμα 116, 164
 ζάμ' 134
 ζαμαρία 134
 ζάμβα 99, 102, 135
 ζαμβι 112

ζαμένιος 134
 ζάμι 99, 101, 106, 108,
 109, 134, 135
 ζαμι 99, 102, 135
 ζαμόπορτα 134
 ζαμόφυλλο 134
 ζαμωτός 134
 ζαναβέτης 135
 ζαναβετιὰ 135
 ζαναμβέτης 99, 108, 135
 ζανδιλόμος 136
 ζάνερο 99, 138
 ζάν-τα 135
 ζαντιλόμος 114
 ζάπα 135
 ζάρα 99, 101, 136
 ζαράκι 136
 ζαράτσ' 136
 ζάτσι 134
 ζ'βίδια 100, 101, 116
 ζ'βω 100, 101, 116
 ζγαζόχερος 149
 ζγαζόχοιρας 149
 ζελάτης 101, 135
 ζέπη 99, 101, 106, 109,
 135
 ζεπώνω 135
 ζερεμές 99, 101, 135
 ζ-ζάκι 134, 156
 ζ-ζάμι 99, 102, 134, 135,
 156
 ζ-ζαμι 99, 135
 ζ-ζαμόπορτα 134
 ζ-ζαν-ναπέτης 135
 ζ-ζάν-νερο 99
 ζ-ζάπα 135
 ζ-ζάτσι 134
 ζ-ζέπη 99, 102, 109, 135
 ζ-ζεπών-νω 135
 ζ-ζερεμές 99, 135
 ζ-ζιέρι 135
 ζ-ζιζ-ζικας 137, 155
 ζ-ζίφος 138
 ζ-ζουλούφι 112
 ζίβα 99, 136
 ζιεράκι 99, 136
 ζιέρι 99, 135
 ζιζ-ζικας 99, 105, 137
 ζίζιγας 105, 106, 108,
 137, 138

ζίζικας 98, 99, 101, 102,
 105, 108, 109, 137, 161
 ζιζίν 108, 109
 ζίζιρος 137
 ζίξιρος 137
 ζιζ'κας 101
 ζιζ'κουμάννα 138
 ζίζυφο 137
 ζιλάτης 135
 ζίμβουρας 116
 ζιμβούρι 116
 ζίρος 99, 136
 ζίφος 99, 138
 ζίφρα 138
 ζοβαεράκι 101, 136
 ζοβαέρι 136
 ζοβαερ'κά 136
 ζοβάνης 117
 ζόβος 101
 ζόγος 136
 ζόγος 101, 109, 136, 159
 ζομπάνης 109, 117
 ζόντα 137
 ζονταριστός 99, 137
 ζόος 136, 159
 ζουβαέρι 101, 136
 ζουβαερ'κά 101, 136
 ζουγαδόρος 136
 ζουδαῖδος 137
 ζούζ'κας 137
 ζουλούφι 112
 ζούντα 99, 137
 ζούφιος 138
 ζούφκιος 99, 138
 ζουφός 101, 138
 ζοφαίνω 138
 ζοφός 138
 ζοχιός 117
 ζόχος 101, 102, 136
 ζοχός 136
 ζόχ-χος 117

Η

ἦκασα 133

Ι

ινσίγκα 126

- Κ**
 καβαζάρω 99, 102, 143
 καβαζ-ζαίρω 143
 καβεζάρω 99, 101, 102, 143
 καθενάσος 120
 καζ-ζιλλαρία 105, 147
 καζιλλαρία 147, 164
 καζιλλιέρης 147
 κακομοίσα 128
 κακομούσοννος 123
 καλαϊζής 99, 140
 καλικάζαρος 99, 129, 148
 καλιστακού 128
 καλισούνι 108, 120
 καλλιβρούσης 99
 καλ'σάγαρος 128
 καμαρίσ-σα 105, 120, 156
 κανσιλλαρία 147
 κανσιόν 126
 καπάσιος 109, 134
 καπάσος 109
 καπνουζής 99, 140
 καρρόσα 109, 120, 134
 κάρσα 100, 101, 106, 108, 120, 159, 166
 καρσάκι 166
 καρσάτος 120, 166
 καρσέττα 120
 καρσοβελόνα 100, 120, 166
 καρσόξυλο 100, 101, 120, 166
 καρσόπαννο 106
 καρσοποδαράτος 120, 166
 καρσοννάτος 120, 166
 καρσώνομαι 120, 166
 καρτούσα 126
 κυρτουσιέρα 126
 καρφίσα 129
 κασάβραχα 98, 133
 κασαβρόκος 133
 κασάγδαρο 121, 133
 κασάζω 121
 κασάκι 100
 κασαλιά 121
 κασαμάκι 118
 κασαμονρέλος 121
 κασαρίδα 98, 99, 101, 108, 129
 κασαριδιάζω 99, 129
 κάσαρο 99, 121
 κασαρόλα 120
 κασαρολικό 120
 κασαρομάλλης 129
 κασαρός 129
 κασαρούλα 120
 κασάρχοδας 99, 100, 133
 κασαρχόμισσα 133
 κασάρω 100, 120
 κάσε 105, 107, 133
 κασι 120
 κασιάζω 120, 121
 κασιβελλειό 121
 κασιβελλική 121
 κασιβελλος 121
 κασίκα 101, 134
 κασίκι 101
 κασίτσι 109, 134
 κασ'κάκι 134
 κασ'νιάζω 121
 κασόγδαρο 99, 115, 133
 κασόγρια 121, 133
 κασούλα 121
 κασουλάκι 121
 κάσουλας 121
 κασούλι 101, 121
 κασουλόκακο 121
 κασούν' 100
 κασουνάρα 121
 κασούνι 121
 κασουνιάζω 121
 κασουνιασμός 121
 κασουνωτός 121
 κασούφης 98, 129
 κασουφιάζω 129
 κασ-σάγριλας 133
 κασ-σάζω 120
 κασ-σε 107
 κασ-σίκα 134
 κασ-σικάκι 101
 κάσ-σουνας 99, 121
 κασ-σούνι 121, 156
 κάσω 107, 133
 καφεζ-ζής 105, 140
 καφεζής 99, 109, 140
 καφένεζής 140
 κεφαλατίσι 105
 κεφαλοχάρασο 97, 117, 119, 164
 κιννιζής 102, 139
 κλοσιά 106, 109, 121, 134
 κλόσος 121
 κλοσοσκούφι 121
 κλοσοφούσκι 121
 κλοσῶ 121
 κοδούσικος 105, 107
 κοζά(μ') 99, 102, 139
 κολασιό 100, 121
 κολασιονό 121
 κολληζ-ζιάνος 129
 κολλησιάνος 101, 129
 κολλησόχορτο 129
 κονσίνα 121
 κοντεσιονάρω 126
 κόπσα 118
 κοραζίνα 99, 148
 κορισάτσι 109, 134
 κορίσι 106, 110, 129
 κορ'σάβ' 129, 134
 κορτεζάρω 99, 143
 κοσάγρελο 100, 130
 κοσάνι 101, 118
 κοσάρω 120
 κοσάφτης 109, 130, 163
 κοσαφτιάζω 130
 κόσι 99, 129
 κοσίδα 129
 κόσινας 99, 100, 108
 κοσινοελιά 99, 100, 108
 κοσο- 130
 κοσοδρίλα 130
 κοσοκέφαλος 98
 κοσομότης 98, 130
 κοσομντίζω 130, 163
 κοσόριος 98, 109, 130, 163
 κόσος 99, 108, 129
 κοσοτσέρης 130
 κοσοτσέφαλος 130
 κοσοφονδίζω 130, 163
 κόσουφας 98, 130
 κοσύφι 130
 κουζοκέρας 130
 κουζούπι 130
 κουϊμιζής 101, 141
 κουλλ'σίδ' 129
 κούσα 121
 κουσάγρελο 100, 130
 κουσαίνω 130
 κούσα-κούσα 99
 κούσανλος 99, 130, 131

κουσάφτης 99
 κουσελιά 109
 κουσο- 130, 131
 κουσοδότης 99, 130
 κουσοζῶ 130
 κουσοπίνω 130
 कुसुόριος 99, 130
 कुसुός 99, 108, 109, 130, 134
 कुसुοτσήφαλος 99, 130
 कुसुουλιά 99, 108, 130, 131
 कुसुουλίζω 99, 101, 131
 कुύσουλο 99, 101
 कुसουλῶ 99
 कुसούνα 99, 122
 कुसουανάδα 99, 101, 131
 कुसουνόπαννο 99, 122
 कुसουροῦ 131
 कुसुοφτερνιάζω 99, 130
 कुसुόφτερος 99, 130
 कुύσ-σα 121, 156
 कुस-σουεφρίζω 130
 कुस-σός 130
 कुριθαροβούσι 106
 κ'σ'λιὰ 131
 κ'σοδότης 130
 κ'σός 109, 134
 κ'σουλιά 109, 130, 131
 κ'σουλῶ 131
 κ'σούνα 122
 κ'σουνάδα 131, 165
 κ'σουριά 100, 131
 κ'σουροῦ 100, 130, 131
 κ'φεσιον 100, 122
 κ'φοσούλα 117

Λ

λαγουμιζής 141
 λαπιζ-ζής 102, 140
 λαπιζής 102, 140
 λέξιος 143
 λόζα 99, 144
 λοζέττα 143
 λόζια 101, 102, 143, 159
 λόνζα 153
 λόνζια 153
 λούζα 101, 108, 109, 110, 144

λούσα 110, 131
 λουσέρνα 108, 122, 159
 λουσερονι 122
 λουῦσος 122
 λουῦσ-σος 122, 156

Μ

μαζαδούρα 102, 144
 μαζαρούδα 144
 μαζέττα 99, 144
 μαζ-ζούνι 99, 139
 μαζ-ζουράνα 144
 μαζιαούρα 102, 144
 μαζούνι 99, 139
 μαζουράνα 99, 144
 μαϊζάρω 99, 102, 144
 μαϊζέβελος 145
 μαλλόκαρσα 120, 166
 μανέζο 101, 145
 μαρκούσι 118
 μάσα 101, 122
 μασάκι 122
 μασελλειῶ 105, 106, 107
 μάσι 100
 μάσο 122
 μασόβεργα 100, 122
 μασοκόπι 101, 122
 μασόξυλο 99, 122
 μασούκα 122
 μασούκι 122
 μασουκιά 123
 μασ-σουκάκι 122
 μασ-σουόκι 122, 156
 μασ-σουόκχα 122
 μανροκόσ'φας 130
 μανροπεσοῦ 124
 μβογιαζής 102, 140
 μβουμβουρζής 102, 140
 μεζασιόλα 123, 145
 μεζ-ζοσόλ-λα 145
 μεζίτι 102, 139
 μεζιτιές 139
 μελιζάνα 98, 99, 145
 μελιζανάκι 99, 145
 μελιζανίς 99, 102, 145
 μελιζ-ζάνα 99, 145
 μελιζ-ζανάκι 145
 μελιζ-ζανίς 145

μεσασιόλα 123
 μεσεσιόλα 100, 123
 μουζα 108, 166
 μουζαλιὰ 105, 166
 μουζαλώνω 108, 166
 μουζ-ζουβι 145
 μουζ-ζουράες 105
 μουζ-ζώνω 105
 μουζούρα 166
 μουζούρης 166
 μουζωμένος 106
 μουζωμός 108
 μουζώνω 108, 166
 μουσούνα 123
 μούσουνο 101, 123
 μπαζανάκης 99
 μπογιαζ-ζής 99, 105, 140
 μπολιαζής 140
 μπόσα 99, 164
 μπουράζα 98
 μπουσουνάρι 99
 μπράσο 109, 112, 134, 164
 μπρουζένο 110, 145
 μπρουζ-ζένο 99, 105, 145
 μπρουζίτικος 99, 145
 μπρουζοκούδονο 145

Ν

νεραζὰ 99, 145
 νεράζ-ζι 145
 νεραζ-ζιὰ 145
 νεραζ-ζούλα 99, 105, 145
 νεράζι 99, 145
 νεραζιά 106, 108, 109, 110, 145
 νεραζομα(γ)ουλάτος 102, 145
 νερανζούλα 102, 145
 νισεράδα 123
 νοτίσια 126
 νυφίσα 100, 109, 131, 134

Ξ

ξεσαβίζω 99
 ξεσιπωμένος 117
 ξινούσ'κος 133
 'ξώφαρσα 123

Ο

ὄργαναζής 99, 140
 ὄργανιζής 99, 140
 ὄρσα 123, 159
 ὄρσ' -αλα-βάδα 123
 ὄρσάρω 123
 -ούσ(σ)ικος 133

Π

παζανάτσης 102, 139
 παζ-ζάκι 139
 παζ-ζάρι 99, 139
 παπουσής 118
 παπούσι 106, 109, 118,
 134
 παπουσόσυκο 118
 παπουσ-σήκιο 118
 παπουσ-σής 118
 παπούσ-σι 118
 παραγαζής 99, 102, 140
 παρασούκλι 99, 100, 108,
 131
 παρασονκλιάζω 99, 131
 παρσαλατίζω 118
 παρσινέβελος 123
 πασαβούρα 118
 πασεζέρος 147
 πεζουνάτσι 99, 124, 146
 πελεζίτσι 102, 139
 πέσα 99, 100, 109, 123,
 134
 πεσέττα 100, 101, 105,
 106, 109, 112, 124, 134
 πεσέττο 105, 123
 πεσι 100, 108, 109, 123,
 124, 134, 164
 πεσιν 106
 πεσογλύφτης 124
 πεσομάντηλο 109, 134
 πεσοπούλα 99, 100, 108,
 123
 πεσόσυκο 99, 124
 πεσ-σέττα 124
 πετροκόσφας 130
 πηχτούσκος 133
 πιάσα 98, 124
 πιεζαρία 147
 πιριονιζής 99, 140

πίσικας 99 ..
 πισούνι 98, 101, 124, 146
 πισυλ-λωτός 131
 πισυλός 131
 πλάσα 108, 124
 πλασαρίζω 124
 πο(δ)ίσο-σα 105, 131
 π-παρζās 118
 π-παρσās 118
 πράσο 112
 πρισάλι 111, 118
 προβάσι 100, 131, 132
 προβάσα 132
 προβασιὰ 132
 προβασουλιά 101, 132
 προβέζα 102, 146
 προβέζ-ζα 146
 πρόζινος 108
 προύζενος 108
 π'συλάδες 131
 π'συλώ 131

Ρ

ρακεζεύω 99, 140
 ρακεζήδικο 140, 164
 ρακεζής 99, 140
 ρακεζό 99, 140
 ρεμεζάρω 99, 101, 146
 ρεμέζιο 101, 146
 ρεμέζο 99, 146
 ρεσίνα 101, 124

Σ

σαβι 100, 112, 136
 σαβούνα 100, 112, 136
 σαβούνια 112
 σαβουνῶ 113
 σάβουρο 100, 112
 σαβουρολόγημα 112
 σαβουρολοῶ 112, 116
 σαγαρειῶ 100
 σαγάρης 98, 101, 109
 σαγουρνιά 118
 σαγκουρνίζω 118
 σαγουρνῶ 118
 'σαδά 128
 σαδίζω 117
 σαδίλα 100, 117

σαδιλιάζω 117
 σαδίλιασμα 117
 σαδίρ' 109, 134
 σαδίρι 111
 σάϊ 117
 σαίλια 115
 σακμακόπετρα 111
 σακουμάκι 111
 σακουμακῶ 111
 σακώνω 115
 σαλαπατῶ 115
 σαλίμι 111, 140
 σάλισα 124
 σαλόπετρα 100
 σαλσίσ' 100
 σαλσόττο 124
 σάμπουρο 110
 σάππα 101, 109, 113
 σαππι 109
 σαρδάκι 111
 σαρσισόττο 124
 σασιφᾶδος 126
 σάτρα-πάτρα 115, 166
 σατσιζω 115, 165
 σάτσισμα 115
 σ'βάλ' 100, 112
 σ'βιδ' 115
 σ'βογιάννης 100, 116
 σ'γριζω 117
 σεκούρι 113
 σελεπής 111
 σεμέν-το 113
 σέρα 113
 σερβισιάλο 124
 σέρκι 165
 σερνίκι 117
 σευδός 160
 σίθημα 116
 σιβιά 116, 134
 σιβίδα 116
 σιβιδάκι 116
 σιβίδι 101, 116
 σίβλα 116
 σίβλης 116
 σιβλιάζω 116
 σιβογιάννης 116
 σιβολοῶ 116
 σιβορολοῶ 112, 161
 σιβούκι 112
 σιβούρα 101, 116

- σιβούρι 101, 116
 σιβουριασμένος 101, 116
 σιבוφωμάκης 117
 σιβῶ 100, 112, 116, 134
 Σίγανος 127
 σιγαράκι 113
 σιγάρο 109, 113
 σιγαρούκλα 113
 σιγέλι 112
 σιγέλι 112
 σιγουναριά 112
 σιγούνης 112
 σικαλᾶς 101, 115
 σικάλι 101, 114
 σίκλα 101
 σίκνα 109
 σικνώνω 109
 σικούριον 113
 σίλα 101, 115, 165
 σιληπουρδῶ 116
 σιλιακὸ 116
 σιλιάρικος 101, 116
 σιλίζω 101
 σιλῶ 98, 100, 160, 165
 σίμα 113
 σιμαράκι 113
 σιμάρι 113
 σιμινιέρα 113
 σιμούχα 111, 113
 σιμπιά 109
 σίμπλης 116
 σιμπλιάζω 116
 σιμπλοῦ 116
 σιμπῶ 109, 116
 σινδιλόμος 114, 136
 σίπη 117
 σιπώνω 117
 σίρος 101, 114, 118, 163
 σίσικας 101, 137, 138
 σιτώνω 101
 σκαγιόχερας 149
 σκαζ-ζόχερας 105, 149
 σκαζ-ζόχοιρος 99, 149
 σκαζόγουπα 149
 σκαζόχερος 109
 σκαζόχοιρας 149
 σκαζόχοιρος 99, 101, 149
 σκαζόχοιρος 149
 σ'κάλ' 114
 σ'καλᾶς 115
 σ'κάλι 98, 100, 115
 σ'καλιὰ 114
 σ'καλιάρης 100
 σ'καλικὰ 114
 σ'καλόκουπα 100, 115
 σ'καλόπιασμα 100, 115
 σ'καλούδα 100, 114
 σ'καλουδάκι 114
 σ'καλούδι 100, 114
 σ'κνίδα 127
 σοβάνης 109, 117
 σόδα 137
 σοδάρω 137
 σότρα 112
 σουβάλα 112
 σουβάλι 98, 109, 112, 134, 164
 σουβαλιάζω 112
 σουβαλιαστός 112
 σουβαλίδι 112
 σουσγρίζω 117
 σουκαλούδα 114
 σούλα 117
 σουλοπατῶ 115
 σουλουφάκι 112
 σουλούφι 112
 σουράπι 100, 108, 112
 σουρβᾶς 112
 σουρέκι 112
 σουῤμο 114
 σουρότο 114
 σ-σουρμαδόρος 114
 σ-σουρμαίρω 114
 σόχα 107, 112, 164
 σοχίτικος 100, 107, 112
 σόχος 98, 100, 117
 σπασᾶδος 124
 σπασάρω 124
 σπερμασέττο 109, 124, 134
 σπεσιᾶς 124
 σπεσιέρ'ς 124
 σπεσιός 124
 'σ-σᾶ 128
 σ-σᾶϊ 117, 156
 σ-σακάλι 99, 111, 156
 σ-σακώνω 116
 σ-σαμβὶ 99, 112
 σ-σανάκι 99, 111, 156
 σ-σανακλίκι 111
 σ-σάπ-πα 113, 156
 σ-σιλοῦ 116, 156
 σ-σιλόνερο 99, 116
 σ-σιμέτ-τα 113
 σ-σίμπλα 106, 116, 156
 σ-σιμπῶ 105
 σ-σιρίχι 112
 σ-σίρος 114, 156
 σ-σίσ-σικας 137
 σ-σόπανος 117, 156
 σ-σουκχάλι 114
 σ-σουλούφι 112, 156
 σ-σουμουδιά 106
 σ-σουμπούκα 112
 στάζος 99, 146
 στρωμασόπανο 124
 σύτταγμα 105
 συττάζω 105, 107
 'σώφλι 160

T

- ταμεζάνα 110
 ταμουζάνα 110
 ταράσα 109, 125, 134, 164
 τεξερέδια 139
 τέξερης 99, 139
 τέξ-ξερη 139
 τέξ-ξερης 99, 105, 139
 τέξιμα 126
 τραμεζάνα 110
 τρισάνα 100, 125, 159
 τρυφερίσι 119

Φ

- φαναρζῆς 99, 109, 140, 166
 φάρσες 125
 φαρσέττα 125
 φάρσωμα 125
 φαρσωμένος 125
 φιλιοςάκι 125
 φιλιόσος 100, 106, 108, 125
 φιόσος 125
 φλεζάνα 141
 φλεξανάκι 141
 φλεζάνι 141
 φλιζάνι 99, 141
 φλιζ-ζάνι 105, 141

φογάσα 106, 108
 φοησ-σάρης 132
 φόρσα 125, 166
 φορσάρω 125
 φορσᾶτος 125, 166
 φορσέρι 125, 166
 φόρση 125
 φόρσος 101
 φουγάσα 125
 φουρνελλαζής 99, 140
 φραζόλα 99, 141
 φωνίσ-σα 109, 152

X

χαζαριὰ 106, 141
 χαζάρι 99, 102, 106, 141
 χαζαριὰ 99, 141
 χαζεράκι 102, 141
 χαζ-ζαργκιὰ 99, 141
 χαζ-ζής 153, 156
 χαζιαράκι 101, 141
 χαζιράκι 102, 141
 χαιριζής 140
 χανζάρι 141, 153

χαράσι 119, 164
 χαρσιάρης 119
 χαρσιλίκι 99, 142
 χαρσιλίτσι 99, 142
 χαρσῆ 107
 χοδρομούσοννος 123
 χόνζιας 108, 119, 153
 χωμασάτσ' 132
 χωμασερός 132
 χωμασοκοπριὰ 101, 132
 χωραταζ-ζής 99, 140